זיין הנאה און זיין צער.

לייבעל מסור פון סלאָנים פלעגט מסר'ן אידען פאר דעם קלענסטען „חטא" געגען מלכות, און געטאָן האָט ער עס ניט אזוי צוליעב באצאָהלט, נאָר פשוט, ער פלעגט הנאה האבען, ווען מען פלעגט א אידען באשטראפען. „אַ אידענס צער איז מיין הנאה" פלעגט דער מסור זאָגען. איינמאָל מאכט זיך אבער, אז דער מסור האָט אליין אָפּגעטאָהן א חטא און עס האָבען זיך גע־פונען אידען נוקמים, וועלכע האָבען דאָס דערצעהלט דעם פריסטאָוו.

דער פריסטאָוו האָט ארויסגעגעבען זיין אייגענעם פסק:
— לייבלען גוט אויסשמייסען.

די גאנצע צייט וואס מען האָט דעם מסור געשמיסען, איז ער געלעגען און געלאכט, דערנאָך אָבער אז מען האָט איהם אָפּ־געלאָזט, האָט ער אויפגעהערט צו לאכען און אָנגעהויבען וויינען.

זיינען אלע געווען טשיקאווע וויסען דעם טעם דערפון.

— וואָס האָסטו עפּעס געלאכט, ווען מען האָט דיך גע־שמיסען? — האָט מען איהם געפרעגט.

— ווייל איך האָב — האָט דער מסור געענטפערט — א הנאה געהאט, וואס מען שמייסט א איד.

— און פארוואס האָסטו דערנאָך געוויינט?

— פאר צער.

— וואָס פאר א צער?

— צער דערפון, אז — א איד האָט הנאה געהאט.

———:———

אויף וואָס דער „פּאָעט" ווייזט אָן.

דער רוסישער צאָר ניקאָלאַי פּלעגט יעדען פּריהמארגען מאַכען א שפּאַציער ביים ברעג פון טייך „נעווא". זייט א לענגערער צייט האָט ער באמערקט, ווי א איד פּלעגט קומען אלע טאָג צום ברעג און שטונדען אָפּשטעהן און די אויגען ניט אראָפּנעמען פון דעם דענקמאָל פון דעם רוסישען „פּאָעט" פּושקין, וואָס איז דאָרט געשטאַנען. דעם צאָר איז עס געוואָרען פּאַרדעכטיג. ער האָט געלאָזט רופען דעם אידען צו זיך און איהם געפרעגט, וואס זוכט ער דאָרט ביים דענקמאָל?

— ווי אייער קייזערליכע מאיעסטעט זעהט — האָט דער איד געענטפערט — שטרעקט אוים אויפ'ן דענקמאָל דער „פּאָעט" זיינע הענט און וויזט אָן אויף דעם שטראם פון דער „נעווא". שוין צוויי מאָנאַטען, טאָג און טאָג אז איך געה אהער און קען אלץ ניט דערקלעהרען, וואס האָט דער פּאָעט מיט דעם גענומינט. יעצט אבער איז מיר איינגעפאלען זיין אמת'ע כוונה.

— וואָס איז עס? — האָט דער צאָר נייגעריג געפרעגט.

— דער „פּאָעט" מיינט מיט דעם צו זאָגען: דו איד, וואס דו וואנדעלסט דאָ ארום דעם טייך נעווא, דו זאלסט אין דיין אייגענעם געבורטס-לאנד קענען אויף זיך האָבען אזא פּראָצעס, איז שוין א סך גלייכער דו זאלסט זיך אריינווארפען אין שטראָם אריין, ווייל אין רוסלאנד וועסטו שוין קיינמאָל ניט האבען דיין רעכט.

דער צאר האָט זיך געלאָזען דערצעהלען, וואס פאר א „דיעלא" דער איד האָט אויף זיך און פאראָרדענט דעם פּראָצעס מבטל צו מאכען.

———:———

זאָל ער איהם פריהער אַ קוש טאָן!

צאָר ניקאָלאי דער ערשטער איז, ווי באוואוסט, געווען א צורר היהודים. ער האָט געוואָלט ניט אנדערש ווי אַפּצו׳שמד׳ן אלע אידען פון רוסלאנד. איינמאָל — דערצעהלט מען — איז געקומען צו איהם א פערצעהן יאהריגע מיידעל מיט א ביטע, מען זאָל באפרייען איהר פאָטער פון א בלבול. אויפ׳ן טיש, צו וועל־כען מען האָט צוגעפיהרט דאָם מיידעל איז געשטאַנען יעזום אויף א גרויסען גאָלדענעם קרייץ. דער צאָר האָט א ווייל אָנגעקוקט די אידישע מיידעל, נאָכהער רופט ער זיך אָן צו איהר:

— גיב א פריהער א קוש דעם חתן — און איהר אָנגעוויזען אויף יעזוס׳ן.

— ביי אונז אידען איז א מנהג — האָט די מיידעל געענט־פערט — אז דער חתן דארף פריהער א קוש טאָן דער כלה.

———:———

מען דארף טאקע אַ שוהלע.

צו ניקאָלאי דעם ערשטען איז געקומען א דעלעגאַציע פון אידישע סוחרים אין לאדז בעטען מען זאָל דאָרט ערלויבען בויען אַ אידישע שוהלע, און די קינדער וואָס וועלען געהן אין דער שוהלע, זאָלען האָבען די זעלבע רעכט ווי א מלוכה „גימנאַזיע".

די דעלעגאציע האָט געזאָגט דעם קיסר צום ערשטען מאָל, און די סוחרים זיינען געווען זעהר צושראָקען. אז דער קיסר האָט זיי עפּעס געפרעגט, האָבען זיי געפּלאָנטערט מיט׳ן צונג און ניט געוואוסט, וואָס צו ענטפערען. ענדליך האָט דער קיסר אויסגע־הערט, וואס זיי האָבען געוואָלט און האָט קורץ געענטפערט:

— איך זעה, איהר זייט געראכט, לאדז נויטיגט זיך טאקע אין א שוהלע.

———:———

קאנטע אידען און זיי אגיטירט פאר דעם נייעם גלויבען. ער האָט דעריבער געבעטען, אז דער קיסר זאל אים באַווילִיגען א פּענסיע.

פּראנץ יאָזעף האָט איהם אָנגענומען ביי דער האנט און געזאָגט:

— דו האָסט אזוי פרום, אזוי עדעלמוטיג „געהאנדעלט", אז איך בין גאָר ניט אימשטאַנדע דיר צו באצאָהלען, דאס מוס איך גאָטט איבערלאָסען.

———:———

ער מוז אויסצאָהלען וואָס איהם האָט געקאָסט.

אין צייט פון ניקאָלאי דעם ערשטען האָט זיך איינמאָל געמאכט, אז עס איז געווען א וואקאנסיע אויף א שטעלע פאר א הויכען באאמטען. האָט דער מיניסטער אויסגעקליבען גראדע ניט אזוי א געבילדעטען מאן נאָר זעהר א רייכען. אז דער קיסר האָט זיך דאָס דערוואוסט, האָט ער געפּרופען דעם מיניסטער און געזאָגט:

— איך גיב דיר מיין וואָרט, איך וועל דיר גאָר ניט טאָן. נאָר זאָג מיר דעם אמת, וואס האָסטו עפּעס אויסגעקליבען יענעם מאן.

— איך זאָג דיר דעם אמת, — האָט דער מיניסטער געענטפערט — ער האָט מיר געגעבען 25 טויזענט רובל, איך זאָל איהם געבען די שטעלע.

— אזוי גאָר, — האָט זיך דער קיסר אָפּגערופען — דו פארקויפסט דיין פאטערלאנד פאר געלט?

— וואָס זאָל איך טאָן? — פארענטפערט זיך דער מיניסטער — איך האָב נאָך ניט אויסגעצאָהלט אינגאנצען וואס מיין שטעלע האָט מיך געקאָסט.

———:———

* *
*

אין דער צייט פון די רוסישע גזרות, ווען די אידען האָבען שטארק געליטען פון דער מלכות, האָבען אידיש פּני זיך געווענדט צו דעם משומד, פּראָפעסאר כוואלסאן, ער זאל זיך עפּעס משתדל זיין פאר אידען. דערביי האָבען זיי איהם באמערקט, אז אפילו ער האָט זיך גע'שמד'ט, דאַרף ער אויך ניט פארגעסען די אידישע פּאָלק. האָט זיי פּראָפעסאר כוואלסאן געענטפערט:

— עד שלא נצרתי איני כדאי — איידער איך האָב זיך געטויפט, האָט ניט געלוינט; „ועכשיו שנצרתי — כאלו לא נצרתי".

———:———

ווער עס האָט דאָס געשריבען.

דער קייזער ווילהעלם דער צווייטער האָט אמאָל אויף א טאָוועל אויפגעשריבען: „מענדעלזאָן איז אן עזעל". ווען מענדעלזאָן האָט דאָס געזעהן, האָט ער אונטערגעשריבען „ווילהעלם דער צווייטער".

———:———

דאָס לאָזט ער איבער פאר גאָט.

אונטער דער רעגירונג פון פראנץ יאָזעף דעם צווייטען האָבען זיך א סך אידען גע'שמד'ט, כדי צו קריגען בעסערע שטעלעס.

איינער אזא גע'שמד'טער איד האָט אויסגענוצט די גענעהייט, ווען דער קיסר איז געווען אין קלויסטער און געהאלטען א רעדע. נאָכדעם, ווי ער האָט שטארק געלויבט דעם נייעם גלויבען, האָט ער אויך דערצעהלט, אז ניט נאָר ער אליין האָט זיך גע'שמד'ט, נאָר ער האָט נאָך צוגערעדט א סך פון זיינע באַ-

מר. מארקום און זיין שותף.

מר. מארקום, א באוואוסטער באנקיר, האָט געהאט א קריסט א שותף, מיט וועמען ער האָט זיך נאָהנט באפריינדעט. צו ימים נוראים, אז מר. מארקום איז געגאנגען אין שוהל, האָט ער אויך אייניגעלאדען זיין פרייַנד, דעם קריסט, ער זאל קומען הערען דעם חזן. דער קריסט איז די גאנצע צייט געזעסען שטיל און מיט רעספעקט זיך צוגעהערט צום דאוונען. וועז עס איז געקומען צום פארקויפען מפטיר, האָט מר. מארקום אָנגעבאָטען ביז צוויי הונדערט דאָלער. אויף דער אַנדערער זייט איז אבער געזעסען נאָך א אידישער גביר, וועלכער האָט אָפּגעענטפערט גלייך: „צוויי הונדערט פינף־און־צוואנציג".

— צוויי הונדערט און פופציג. — האָט מר. מארקום געענטפערט.

— דריי הונדערט. — איז דער אנדערער אריין אין אַמביציע.

מר. מארקום האָט געשווינגען. עס האָט שוין געהאלטען אז דער מפטיר זאָל בלייבען ביי יענעם. דאָ האָט זיך פלוצלונג מר. מארקום'ס פרייַנד, דער קריסטליכער שותף, אויפגעשטעלט און אויסגעשריען:

— פיער הונדערט!

דער מפטיר איז געבליבען פאר מר. מארקום'ן.

אז מר. מארקום האָט איהם איבערראשט געפרעגט, וואָס טוט ער? צו וויים, וואָס ער האָט געקויפט, האָט דער קריסט געענטפערט:

— איך וויל גאר ניט וויסען. איך וויים נאָך איין זאַך. אויב מר. מארקום האָט געבאָטען 250 איז עס „א בארגיין" (א מציאה) פינף הונדערט.

———:———

ער פארשטעהט גלייך.

א רוסישער אָפיציער האָט געלערנט א קאָמפאניע פון רע־קרוטען. פאר א שטונדע האָט ער זיי געלערנט ווי מען דארף באגריסען „אָפּגעבען עהרע“ (טשעסט). נאָכדעם האָט ער זיי גע־נומען לערנען ווי צו מארשירען.

— ווען איך וועל זאָגען: איינס, צוויי, דריי, שטעלט די לינקע פוס פאראויס און מארשירט.

— טאק טאטשנא, (ריכטיג) — האָבען די רעקרוטען גע־ענטפערט.

דער אָפיצער האָט אָנגעהויבען, איינס, ערשט א אידישער רעקרוט האָט זיך ארויסגעכאפט און אָנגעהויבען געהן.

— היי, היי, — האָט געשטורמט דער אָפיצער — איך האָב דאָך גענאָגט, איך דארף פריהער זאָגען, צוויי, דריי.

— יע, — האָט דער אידישער רעקרוט געענטפערט — וואס גלייכט איהר מיך צו זיי? זיי זיינען אלע פויערים, אידיאָטען, און מוזען וואַרטען ביז איהר זאָגט „דריי“; איך, אָבער, פאר־שטעה וואס איהר מיינט, גלייך ווי איהר זאָגט דעם „איינס“.

———:———

איז די תליה נאָר פאר זיי געבויט?

א שפיצבערגער איד האָט אָפּגעטאָן א פארברעכען, פאר וועלכען ער איז פאר׳משפט געוואָרען צום טויט, מען זאָל איהם אויפהענגען. דאָס האָט געגעבען שטאָף א קריסט א שונא ישראל און ער האָט זיך געריצט מיט א אידען „זעהסטו, האָט ער איהם געזאָגט, אָט אין שפיצבערג הענגט מען אויף א אידען!

— וואָס איז דער וואונדער? — האָט דער איד געענט־פערט — איז דען די תליה נאָר פאר אייך געבויט געוואָרען?

ביים פראָצעס האָט א איד עדות געזאָגט פאר'ן ריכטער:
— ער איז שכור ווי לוט, א מויל האָט ער ווי בלעם און א רשע איז ער ווי המן.
— ברויגט מיר אהער די גאנצע באנדע. — האָט דער ריכטער אויסגעשריען.

———:———

אנ'אמת'ע ראית.

האָט א גלח געפיהרט א ויכוח מיט א אידען און האָט צו איהם געזאָגט:
— איהר לייקענט נאָך, אז איהר האָט פיינט גוים און אַט שטעהט איהר אויף אלע טאָג פריה און מאכט די ברכה „שלא עשני גוי?"
האָט דער איד לאנג ניט געטראכט און באלד געענטפערט:
— אונזערע ווייבער האָבען מיר דאָך געווים ניט פיינט, פונדעסטוועגען מאכען מיר אויך אלע טאָג די ברכה „שלא עשני אשה!"

———:———

לאָמיר זעהן ווי מענשען וועלען טאָן.

א גלח האָט געפרעגט א רב:
— ביי אייך איז דאָ א דין, אז דער רב געהט דורך, דארפען אלע זיך אויפשטעלען און דאָס איז דאָך באוואוסט, אז מען באגעגענט א הונט דארף מען זיך זעצען, טאָ ווי זאל מען טאָן, אז מען באגעגענט א רב מיט א הונט פאר אמאָל?
— אַט לאָמיר צוזאמען טאקע זיך דורכגעהן, — האָט דער רב געענטפערט — וועלען מיר זעהן, ווי די מענשען וועלען טאָן.

———:———

די דריי תירוצים.

א גלח האָט געפרעגט א אידען דריי קשיות:

— ערשטענס, — פרעגט דער גלח — מען זאָגט ביי אייך „אלהי אברהם", „אלהי יצחק", „ואלהי יעקב" און מען זאָגט ניט „אלהי משה", סטייטש, פארוואָס, משה האָט דאָך אייך געגעבען די תורה? צווייטענס: גיט א קוק, גוים זיינען אלע רייך און אידען אָרים און, דריטענס, פארשטעה איך נים, וואָס ביי אייך מאכט מען אזוי יונג חתונה די טעכטער; א זעכצענ־יאהריגע מיידעל פיהרט איהר שוין צו דער חופה?

— איך וועל דיר פארענטפערען אלע קשיות, — האָט דער איד געזאָגט — דאס וואס מיר דערמאנען ניט משה'ן, ווייל משה איז געווען ביי אונז א קנאפער יחסן, ער האָט געהאט א גלח פאר א שוועד. דאָס, וואס איהר גוים זייט רייך, ווייל ביי אייך איז דאָך גאָט געשטארבען, האָט איהר געקראָגען א רייכע ירושה, און וואס מיר מאכען חתונה פריה די טעכטער, ווייל ביי אונז איז אמאָל פארזעסען אן אלטע מויד, האָבען מיר געהאט גרויסע צרות, איילען מיר זיך שוין צו פון דאָן אָן.

———:———

די גאנצע באנדע.

א גוי א שכור און א שונא ישראל פלעגט פארשאפען גרויסע צרות די אידען פון זיין שטעטעל. ער פלעגט זיי זידלען און אויך אָנמאכען היזקות. דערפאר האָבען די אידען אויך דער־לעבט אָן איהם א נקמה. ער האָט זיך איינמאָל אזוי שטארק אייגנע'שכור'ט, אז ער האָט ניט דערקאָנט צווישען א איד און א קריסט און האָט שטארק צושלאָגען א קריסט. דער קריסט האָט געלופען פאָליציי און מען האָט דעם שכור ארעסטירט.

וועז דער רב וועט עסען.

דער שר פון שטאָט האָט געהאט א שמחה און געפראווט א מאָלצייט. צו דעם מאָלצייט האָט ער איינגעלאדען דעם רב צוזאמען מיט'ן קאטוילישען גלח. דער רב איז געזעסען און זיך צו די מאכלים ניט צוגעריהרט. האָט איהם דער גלח מיט ערגער־נים געפרעגט:

— וועז וועט איהר שוין אווקווארפען אייערע אלטע אבערגלויבענישען און איהר וועט שוין עסען מיט אונז צוזאמען?

— אויף אייער חתונה. — האָט דער רב קורץ געענטפערט.

———:———

די אידישע נאַציאָן איז געגליכען צו קראפעווע.

א גלח און א רב האָבען ארומשפאצירט אין א גאָרטען מיט בלומען און געפיהרט א ויכוח וועגען רעליגיאָן. צוקומענדיג נאָהנט צו די בלומען, זאָגט דער גלח:

— זעהסטו די בלומען? דאָס זיינען די פארשידענע נאציאָ־נען וואס שטעלען צוזאמען דעם קריסטליכען גלויבען; אבער אַוואו איז אייער נאָציאָן?

האָט איהם דער רב געזומען און צוגעפיהרט צו א פארקאן און איהם אָנגעוויזען אויף די קראָפעווע:

— אָט דאָס איז אונזער נאציאָן!

האָט דער גלח געקוועטשט מיט די פלייצעם און געפרעגט דעם רב, צו מיינט ער ערענסט.

— יע, איך מיין דאָס, — האָט דער רב געענטפערט — אייער בלומען קען יעדער טאָן מיט זיי וואס ער וויל, אבער אונזער קראָפעווע — פרוביר זיך נאָר צוריהרען צו דעם.

———:———

אונזער גאָט האָט פאָרט מעהר שכל.

יענקעלע דרעה־קאָפּ האָט געזומען א לאטעריי צעטעל, און זיך א נדר געטאָן, אויב ער וועט געווינען דאם גרויסע געווינם, וועט ער געבען צעהן טויזענט רובעל אויפ'ן שוהל. די ציהונג איז געווען און ער האָט ניט געוואונען. דעם אנדערען מאָל, וועו ער האָט געזומען א צעטעל, האָט ער זיך געגעבען א נדר, אז אויב ער וועט געווינען דאם גרויסע געווינם, וועט ער געבען צעהן טויזענט רובעל אופי'ן קלויסטער. און דאם מאָל האָט ער טאקע געוואונען דאם גרויסע געווינם! אז ער האָט שוין געהאט דאם גאלט אין קעשענע, געהט ער אזוי אין גאם און רעדט צו זיך אליין:

— אונזער גאָט האָט פאָרט מעהר שכל; ער האָט גלייך געוואוסט, אז איך וועל א קאָפּיקע אויך ניט געבען...

———:———

ער שיינט ארוים אלץ גרעסער.

א גלח האָט אמאָל געפרעגט א גרויסען רב, ווי קומט עס, אויב אייער גאָט איז טאקע דער אינציגער און א כל יכול, האָט ער דאָך געקענט פארניכטען די אלע אנדערע געטער און זיין דער איין אינציגער?

האָט דער רב ארויסגענומען א בלייפעדער און אָנגעשריבען אן איינס (1) און געוויזען דעם גלח.

— זעהסט? — האָט דער רב געזאָגט — אָט דאָם איז אונזער גאָט. יעצט לאָמיר אָנשרייבען א נול (0) וועט דער איינס ווערען צעהן; נאָך א נול און דער איינס ווערט הונדערט און אזוי אלץ ווייטער. וואם עם קומען צו מעהר נולען צו אונזער גאָט ווייזט זיך ארוים דער איינס מעהר און בעסער.

———:———

— דו קענסט ווערען בישאָף, דערנאָך קארדינאל און ווען דו זאָלסט זיין פעהיג אפילו אויך א פאפסט.

דעם רב האָט עס גאָר ניט געירט.

האָט דער גלח מיט כעס אויסגערופען:

— דו פארלאנגסט זעהר פיעל! דו קענסט דאָך ניט ווערען קיין גאָט!

— פארוואס ניט — ענטפערט דער רב — עס איז דאָך שוין אמאָל א איד געווארען א גאָט.

———:———

אַוואָ עס צו קריגען.

איז געקומען דער פויער צום גלח פון דאָרף בעטען א תשובה אויף זיינע זינד.

— וואָס האָסטו געטאָן? — פרגעט דער גלח.

— הייליגער פאָטער'ל — זאָגט דער גוי — איך האָב גענב'עט צעהן ארשין לייוועגט.

— דו זינדיגער! דיין נשמה איז א פארלאָרענע! — זאָגט דער גלח.

— הייליגער פאָטער'ל! וואָס זאל איך אבער טאָן, גיב מיר א תשובה. — בעט זיך דער פויער.

טראכט א ווייל דער גלח און זאָגט:

— דו מוזט ברענגען דרייסיג ארשין לייוועגט פאר'ן קלויסטער.

— אָבער, הייליגער פאָטער, — ווייגט צו דער פויער — וואו זאָל איך עס נעהמען, איך בין דאָך אן אָרימאן.

— דאָרט, וואו דו האָסט גענומען די צעהן ארשין. — ענטפערט דער גלח.

———:———

עין תחת עין.

אז דער שטעטעלשער גלח, דער שונא ישראל, איז געווא־רען גוט אין כעס אויף די אידען אין שטעטעל, האָט ער זיי אָפ־געטאָן א שפיצעל. ער האָט געגומען און אויפגעהאנגען א מגן־דוד אויפ'ן שפיץ פון קלויסטער.

האָט זיך שטעטעל געקאָכט אויפ'ן חלול השם, געזוכט מיט־לען ווי עס אראָפצונעמען. רופט זיך אָפ איין איד:

— איך האָב א בעסערען מיטעל. אזוי ווי זיי האָבען אויפ־געהאנגען א „מגן דוד" אויפ'ן קלויסטער, וועלען מיר אויפ־הענגען א צלם אויפ'ן שוהל.

———:———

א תמימות׳דיגער ענטפער.

א גלח איז דורכגענאנגען א שמאָל געסעל, האָט ער זיך אָפגעשטעלט קוקען ווי קינדער, שפיעלענדיג זיך מיט בלאָטע האָבען אויסגעקנאָטען א קלויסטער — אָבער ריכטיג ווי אן אמת'ער. דער גלח איז געווען ענטציקט און איז צוגעגאנגען צו די קינדער און געפרעגט:

— קינדער, איהר זייט אויסגעצייכענטע מיימטער, אבער פארוואָס האָט איהר שוין ניט געמאכט דעם גלח?

— זיי האָבען ניט געבראכט גענוג בלאָטע. — האָט איין אינגעל געענטפערט.

———:———

דאָס האָט שוין אויך געטראָפען.

א גלח האָט אמאָל געגומען אייניידען א רב, אז ער זאל זיך שמד'ן. דער גלח האָט איהם געגומען פאָרשטעלען, וואס דער רב קען דערגרייכען וען ער זאל זיך נאָר שמד'ן.

א טאַכטער. צו דער חתונה זיינען געקומען דער כלה׳ס פריינ־דינס, א סך מיידלאך, וועלכע האָבען זעהר שעהן און פיעל גע־טאַנצט. דער גענעראל האָט זיך צוגעקוקט צו זייער טאנצען און געזאָגט:

— וואָס איז דער וואונדער, וואס אידישע טעכטער קענען שעהן טאנצען, נאָך ביים עגל האָבען די אידישע טעכטער ארום איהם געטאַנצט?

דערביי איז ביי דער חתונה געווען איינגעלאדען געווענליך אויך דער רב פון שטאָט, וועלכער האָט דעם געזעראל גוט גע־קענט. אז דער רב האָט געהערט דעם געזעראלס רייד, האָט ער איהם גלייך געענטפערט:

— דאָס איז אָבער געווען וועז דער געזעראל האָט פאר־לאָזען די ארמעע.

———:———

וויל אידען האָבען קיין רעכטע.

דער באריהמטער וואַרשאַווער רב, ר׳ דוב בעריש מייזלער, איז געווען איינער פון די אויסדערוועהלטע אין שטאָט־ראט פון קרעזמיר. אז ער איז געקומען אויף א זיצונג, האָט ער פארנומען א פלאץ צו דער לינקער זייט. געהט צו איהם צו איינער פון די ראטמענער און זאָגט צו איהם:

— רבי, ווי פאסט עם פאר אזא גרויסען רב ווי איהר זיצען לינקס?

— וויל די אידען האָבען קיין רעכטע. — האָט איהם ר׳ בעריש געענטפערט.

———:———

איד איז געקומען דער לעצטער, האָט ער צוגענומען די צוויי הונדערט רובעל און אוועקגעלעגט א וועקסעל אויף דריי הונדערט רובעל.

———:———

„ער איררט זיך".

אין דייטשלאנד אויף א באָל איז געזעסען אן אנטיסעמיט און האָט אויסגערעדט אויף אידען זיין ביטערע גאל. אנטקעגען איהם איז גראדע געזעסען א אידישע פרוי, וועלכע האָט אלעם צוגעהערט און דאם האָט איהר שטארק געקרענקט. דאָך האָט די פרוי געשוויגען.

דעם אנטיסעמיט האָט אבער געערגערט, וואם זי ענטפערט איהם ניט אָפּ, און וועז דיפרוי האָט א גענעץ געטאָן, רופט זיך אָפּ דער אנטיסעמיט:

— איהר זעהט, די יודין האָט יעצט געעפענט א מויל מיך איינצושלינגען.

— איהר איררט זיך, מיין הערר — האָט די פרוי געענטפערט — וויסען זי דען ניכט, דאם עס איז אונז פערבאָטען שווייגען-פלייש צו עסען?

———:———

וועז א געגעראל פארלאָזט אן ארמעע.

א געוויסער געגעראל, וועלכער האָט אין דער צייט פון מלחמה געלאָזען זיינע סאָלדאטען און איז אליין אנטלאָפען דער ערשטער פון פראָנט און איז דערפאר אָפּגעזאָגט געוואָרען פון דער שטעלע, האָט געהאט א אידישען גוטען פריינד. ער אליין איז אָבער געווען א פארבאָרגענער שונא ישראל. איינמאָל האָט דער איד איינגעלאדען דעם געגעראל אויף א חתונה ביי זיינער

צווישען אידען און גוים

ער האלט שטאל און אייזען פאר די גוים.

אין שטעטעל האָט מען געדארפט פאר ימים נוראים א בעל-מוסף. האָט מען פארגעשלאָגען א געוויסען בעל-הבית, וועל-כער האָט געהאט אן אייזען געשעפט, אבער האָט געקענט דאוו-נען אויסגעצייכענט. האָט קיינער ניט געהאט דאגעגען און אלע האָבען מסכים געווען, אז ער זאל זיין דער בעל-מוסף. רופט זיך אָפּ א איד:

— איך פארשטעה ניט, ווי קען מען שטעלען א שליח-צבור אָן אידען, וואס האלט שטאל און אייזען פאר די גוים?

———:———

א צואה.

עס איז געשטארבען א רייכער גוי און ער האָט געלאָזען א צואה, אז זיינע געלט גיט ער אוועק צו זיינע דריי בעסטע פרייַנד אין גלייכע חלקים, א דייטש, א רוס און א אידען. ער האָט אבער אויסגענומען א תנאי, אז יעדער זאָל אוועקלעגען אויף זיין קבר א הונדערט רובעל'דיגע.

דער דייטש איז געגאנגען דער ערשטער און אוועקגעלעגט דעם הונדערטער; דער צווייטער איז געגאנגען דער רוס, וועל-כער האָט אוועקגעלעגט צעהן גאָלדענע צעהן-רובעל'דיגע; דער

— אוואו זייט איהר דאָס געוואָן? — האָט מען איהם גע־פרעגט.

— איך בין צוגעלאָפען אהיים זאָגען דער מאמען, אז איך בלייב דאָ נעכטיגען. — האָט דער חתן געענטפערט.

———:———

די עצה צו דער מאמען.

א בחור האָט ליעב געהאט א מיידעל פון פראָסטען אָרט, ניט אָזא מיוחסת ווי ער. אז דער מיידעלם פאָטער האָט דאס דער־הערט, האָט ער מסכים געוואָן צום שדוך, אבער די מוטער האָט געקעהרט וועלטען און געליארעמט. זי וועט ניט טאָן קיין שדוך מיט אזא מיידעל.

האָט זיי דער טאָטע געגעבען אן עצה:

— קינדערלאָך, — האָט ער געזאָגט — דער מאמען לאָזט עם צו מיר, איך האָב צו איהר אָן עצה. איך וועל בכיוון שרייען, אז איך וויל ניט דעם שדוך, וועט זי שוין דוקא שרייען, אז זי וויל.

———:———

זאָל דער מזבח יעצט ווינען.

אן אלט פאָרפאָלק קומען צום רב זיך גט'ן.

זאָגט דער רב צום מאן:

— ווארום געהט איהר זיך גט'ן מיט אייער פרוי? ווייסט איהר דען ניט וואס די גמרא זאגט, אז וועז א איד גט זיין ערשטע פרוי איז מזבח מוריד עליו דמעות.

— איך ווייס עס — האָט דער מאן געענטפערט — ביז יעצט האָב איך געקלאָגט, יעצט מעג דער מזבח אביסעל קלאָגען.

———:———

צו וואס איז דאָס די פוטערנע קראגענס און די פוטער אויף די ארבעל. עס מוז זיין אן אנדער טעם אין דעם.

געטראכט און געפונען. האָט דער חקרן ערקלערט נאָך א אידען דעם טעם:

— דאָס האָבען די וויבער געלערנט פון יצחק אבינו, ווען ער האָט געזאָגט „גשה לי ואמישך" קום אהער וועל איך אָנטאפען; די פרויען ווילען אויך מען זאָל זיי דאָס זאָגען.

———:———

אן אומגליקליכער.

— איך זאָג דיר, חיים, — קלאָגט זיך א איד — איך בין באמת אן אונגליקליכער מענש: די ערשטע כלה איז ביי מיר געשטארבען; ביי דער צווייטער, זיינען די תנאים פארנאנדערגעגאנגען און ביי דער דריטער... —

— נו, וואָס? —

— די דריטע איז געוואָרען מיין ווייב.

———:———

ער איז געגאנגען נאָר זאָגען אוואו ער איז.

א חתן האָט זיך ביי דער כלה'ס א פרוינד געזעהן זיך מיט דער כלה און פארבראכט מיט איהר דעם אבענד. דערווייל האָט אויסגעבראָכען א גרויסער שטורם און א שלאקס רעגען. די כלה'ס פרוינד האָבען געבעטען דעם חתן נעכטיגען דאָרט, ער זאָל זיך ניט דארפען שלעפען אין רעגען. דער חתן האָט איינגעשטימט. אין א ווילע ארום איז דער חתן ניט געוואָרען און האָט זיך ערשט באווויזען, א דורכגעווייקטער פון רעגען, אין צוואנציג מינוט ארום.

— ניין, — זאָגט דער חתן — ניט דאָס מיין איך — איך פרעג, מיט וועמען האָב איך דאָס די עהרע צו זיין באקאנט?
— מיט מיר. — ענטפערט די כלה.

———:———

עפּעס העכערעס.

מוסר'ט דער מאן דער ווייב:
— שטענדיג נאָר דיר ליגט אין קאָפּ קליידער, אָט איצט ווייטער א קלייד, א קלייד. קענסטו ניט טראכטען וועגען עפּעס העכערעס?
— יא, — ענטפערט די פרוי — איך דארף א הוט אויך.

———:———

די שעהנע אָדער די מיאוסע.

אַ איד האָט געפרעגט זיין פריינד אן עצה, מען רעדט איהם צוויי שדוכים, מיט א שעהנע און א מיאוס'ע, וועלכע זאָל ער נעהמען.
— אז דו וועסט נעהמען די שעהנע — האָט איהם דער פריינד געענטפערט — וועסטו האָבען א מיאוס'ען לעבען, און אז דו וועסט נעהמען די מיאוס'ע, וועסטו האָבען א שעהנעם לעבען.

———:———

פארוואָס די פרויען טראָגען פוטערווארג.

אַ איד א חקרן האָט זיך אמאָל אריינגעטראכט אין דעם געדאנק, וואס פרויען טראָגען אזויפיעל פוטערווארג.
— מילא, ווינטער — האָט דער איד געטראכט — איז קאלט, מוז מען טראָגען פּעלצען, אבער זומער, אין די גרעסטע היצען,

— האָב ניט קיין מורא, — האָט דער מאן בארוהיגט זיין שטארבענדער פרוי — איך האָב עס שוין לאנג געהאט בדעת צו טאָן.

———:———

דער חשד.

— איך וועל דיר דערצעהלען א סוד, איך האָב נעכטען אליין געזעהן ווי דער שמש האָט זי ארומגענומען און געקושט.

— ווער?

— דער ספר תורה.

———:———

דעם פאָטער׳ס מוסר.

מוסר׳ט דער פאטער דעם זוהן:

— זי האָט נישט קיין געלט, דו האָסט נישט קיין געלט און איהר ביידע ווילט עס געהן חתונה האָבען?

ענטפערט דער זוהן:

— מיין מאמע האָט אויך נישט געהאט קיין געלט און דו — אויך נישט, און דאָך האָט איהר חתונה געהאט.

זאָגט אויף דעם דער פאָטער:

— מוזטו אונז יעדע נארישקייט נאָכטאָן?

———:———

א קלוגע כלה.

א חתן האָט זיך געזעהן מיט א נארישלאכע כלה. אז מען האָט איהר פאר איהם פאַרגעשטעלט, פרעגט ער איהר:

— ווי איז אייער פאמיליע?

— נישקשה, גאָט צו דאנקען געזונד. — ענטפערט די כלה.

אַ גוט לעבען.

— איך קריג זיך קיינמאָל ניט מיט מין פרוי. — באריהמט זיך דער יונגערמאן.

— דאָס קען גאָר ניט זיין! — וויל דער צוהערער ניט גלויבען — מיט א ווייב זיך אמאָל ניט איבערריידען, ווי איז עס מעגליך?

— ניט איך רייד צו איהר, ניט זי רעדט צו מיר, היינט ווי קענען מיר זיך איבערריידען? — איז געווען דער ענטפער.

———:———

עס וועגדט זיך וואָס זי איז.

א מאן קומט אריין אין האָספיטאל צו באזוכען אן עלטערע פרוי. נאָכדעם, אז ער זעהט דעם דאָקטאר, רופט ער איהם אָפּ אן א זייט און פרעגט:

— הער דאָקטאר! דארף מען זאָרגען, אַדער האָפען?

— עס וועגדט זיך — ענטפערט דער דאָקטאר — צו זי איז אייער מוטער אַדער שוויגער.

———:———

ער האָט עס שוין לאנג געטראכט.

ביי א געטרייע פּאָרפּאָלק, ווען די פרוי איז געלעגען נאָהנט צו דער גסיסה, האָט זי צוגערופען איהר מאן צו איהר בעט און צו איהם אזוי געזאָגט:

— מיין ליעבער מאן! מיין אייניציגער רצון איז, אז דו זאָלסט נאָך מיין טויט חתונה האָבען מיט מיין שוועסטער, זי וועט זיין א מאָמע צו אונזערע קינדער און איך וועל קענען ליגען אין קבר רוהיג.

— האָב ניט קיין מורא, — האָט דער מאן בארוהיגט זיין שטארבענדער פרוי — איך האָב עס שוין לאנג געהאט בדעה צו טאָן.

———:———

דער חשד.

— איך וועל דיר דערצעהלען א סוד, איך האָב נעכטען אליין געזעהן ווי דער שמש האָט זי ארומגענומען און געקושט.

— וועמען?

— דער ספר תורה.

———:———

דעם פאָטער׳ס מוסר.

מוסר׳ט דער פאטער דעם זוהן:

— זי האָט נישט קיין געלט, דו האָסט נישט קיין געלט און איהר ביידע ווילט עס געהן חתונה האָבען?

ענטפערט דער זוהן:

— מיין מאמע האָט אויך נישט געהאט קיין געלט און דו — אויך נישט, און דאָך האָט איהר חתונה געהאט.

זאָגט אויף דעם דער פאָטער:

— מוזטו אונז יעדע נארישקייט נאָכטאָן?

———:———

א קלוגע כלה.

א חתן האָט זיך געזעהן מיט א נארישלאכע כלה. אז מען האָט איהר פאר איהם פאַרגעשטעלט, פרעגט ער איהר:

— ווי איז אייער פאמיליע?

— נישקשה, גאָט צו דאנקען געזונד. — ענטפערט די כלה.

אַ גוט לעבען.

— איך קריג זיך קיינמאָל ניט מיט מיין פרוי. — באריהמט זיך דער יונגערמאן.

— דאָס קען גאָר ניט זיין! — וויל דער צוהערער ניט גלויבען — מיט אַ ווייב זיך אמאָל ניט איבערריידען, ווי איז עס מעגליך?

— ניט איך רייד צו איהר, ניט זי רעדט צו מיר, היינט ווי קענען מיר זיך איבערריידען? — איז געווען דער ענטפער.

———:———

עס וועגדט זיך וואָס זי איז.

אַ מאן קומט אריין אין האָספיטאל צו באזוכען אן עלטערע פרוי. נאָכדעם, אז ער זעהט דעם דאָקטאר, רופט ער איהם אָפּ אן אַ זייט און פרעגט:

— הער דאָקטאר! דארף מען זאָרגען, אַדער האָפען?

— עס וועגדט זיך — ענטפערט דער דאָקטאר — צו זי איז אייער מוטער אַדער שוויגער.

———:———

ער האָט עס שוין לאנג געטראכט.

ביי א געטרייע פּאָרפּאָלק, ווען די פרוי איז געלעגען נאָהנט צו דער גסיסה, האָט זי צוגערופען איהר מאן צו איהר בעט און צו איהם אזוי געזאָגט:

— מיין ליעבער מאן! מיין אייניציגער רצון איז, אז דו זאָלסט נאָך מיין טויט חתונה האָבען מיט מיין שוועסטער, זי וועט זיין א מאָמע צו אונזערע קינדער און איך וועל קענען ליגען אין קבר רוהיג.

אַ פּאַרשאָלטענע ברכה.

אַ יונגע גרושה האָט געזומען א רייכען אלטען אלמן מיט דעם געדאנק, דאָס זי זאל אינגיכען ווערען א רייכע אלמנה. קוים איז זי אבער ארויס פון אונטער דער חופה, האָט איהר די אונטערפיהרערקע געגעבען מזל-טוב און איהר געוואונשען, דאס זי זאָל מיט איהם אויסלעבען איהרע יאהרען.

———:———

די צווייטע העלפט.

— ווארום רופט מען דער פרוי די צווייטע העלפט?

— ווייל ביידע העלפטן: דער מאן העלפט אריינבריינגען די פרוי — ארויסבריינגען.

———:———

לקוי חמה.

אַ פּאַרפּאַלק האָבען זיך ליעב געהאט, פלעגען זיי זיך רופען מיט צערטליכע נעמען, אזוי אז די שכנים פלעגען הערען, ווי דער מאן פלעגט רופען זיין וויב „מיין לבנה" און זי איהם — „מיין זון".

איינמאָל האָבען זיך די פּאַרפּאַלק צוקריגט, און אזוי ווי זיי האָבען זיך ליעב געהאט אין דער הויך, האָבען זיי זיך געקריגט נאָך העכער און אלע שכנים האָבען געהערט, וואָס עם קומט פּאַר ביים פּאַרפּאַלק.

— איהר וויסט גאר ניט, וואס עם איז היינט געווען — האָבען די שכנים געערדט — די „זון" האָט זיך צוקריגט מיט דער „לבנה" און עם איז ארויסגעקומען א „לקוי חמה".

———:———

עם איז געקומען פרייטאג, און זי האָט אָנגעהויבען צו שרייען מאָטקע ליכט, האָב איך שוין ניט געקענט אויסהאלטען און איהר אָנגעשלאָגען.

———:———

ארויסלאָזען ווי געזומען.

הערט דער רב אויס דעם מאן און ווייב'ס טענות און זאָגט צו דער פרוי:

— עס וועט אייך גאָר ניט העלפען, אפילו לויט אייערע אייגענע טענות קומט אייך א גט.

ענטפערט די פרוי:

— איך בין מסכים, רבי, אבער זאָל ער מיך ארויסלאָזען ווי ער האָט מיך גענומען.

— וואָס מיינט איהר, ווי ער האָט אייך גענומען? — פרעגט איבער דער רב.

— איך מיין פשוט — ענטפערט די פרוי — ער האָט מיך גענומען אן אלמנה, זאל ער מיך ארויסלאָזען אן אלמנה.

———:———

ער היט אויך אלץ ניט אָפּ.

רעדט אן עלטערער איד אויס אן עלטערען בחור, וואס ער האָט ניט חתונה:

— דו אלטער בחור, — זאָגט ער איהם — עס שטעהט דאָך אין פרק „בן שמונה עשר לחופה", און דו ביזט שוין כפלים, היינט וואָרום האָסטו ניט חתונה?

— און דו היטסט שוין אלץ אָפּ? — האָט איהם דער אלטער בחור געענטפערט — אָט שטעהט אין זעלבען פרק „בן ארבעים לבינה" און דו ביזט שוין איבער חמשים און ביזט נאָך אלץ א גרויסער נאָר.

— אוי, א כאַלעריע אויף איהם! א מיתה משונה, פגר'ן זאָל ער, אזא הולטאי, אזא כלב. — האָט די ווייב זיך צושריען.

— פון אייער מויל אין גאָט'ס אויערן! — האָט דער אַנזאָגער געענטפערט — ער איז טאקע געשטארבען.

———:———

די „צוגעזאָגטע" האָט ער שוין.

א איד איז געקומען צום רבי'ן פרעגען אן עצה:

— רבי, — האָט זיך דער איד געקלאָגט — איך האָב א טאָכטער חתונה צו מאכען, ווייל אבער דער חתן ניט אנדערש ווי „ש" קערבלאך און איך האָב בלויז „ק"נ".

— דאָס איז ניט אזוי שלעכט, — זאָגט דער רבי, — איהר ווייסט ניט ווי מען טוט ביי אידען? — ק"נ קערבלאך גיט מען במזומנים און די אנדערע ק"נ זאָגט מען צו.

— הערט איהר, דאָס איז דאָך די מעשה — האָט דער איד געענטפערט — די „צוגעזאָגטע" האָב איך דאָס טאקע און די מזומנים פעהלען מיר אויס.

———:———

דאָס איז שוין צופיעל.

א פאָר פאָלק קומען צום רב. די פרוי קלאָגט זיך אז דער מאן האָט איהר געשלאָגען.

— פאר וואס עפעס האָסטו זי געשלאָגען? — פרעגט דער רב ביים מאן.

— רבי קרוין, — ענטפערט דער מאן — איהר וואָלט ניט בעסער געוואָגן, איהר וואָלט אויך געשלאָגען אזא ווייב. פון דאָנערשטאג אָן האלט זי אין איין שרייען: מאטקע ברויט, מאטקע פלייש, מאטקע פיש, און איך האָב אלץ געשווייגען, אבער אז

— פארשטעהסטו, — האָט אפרים געזאָגט — איך ליג קראנק, קען דאָ מיך נאָך באזוכען א גרויסער גאסט.

— ווער איז דאָס?

— דער מלאך המות.

— טאָ צו וואס דארף איך זיך אויספוצען? — האָט די ווייב געפרעגט.

— אויב דו וועסט זיין שעהן אָנגעטאָן, — האָט אפרים ענטפערט — אפשר ווועסטו איהם זיין בעסער געפעלען.

———:———

ווען דער דונער האָט איהם געטראָפען.

פרעגט איין איד דעם אנדערען:

— וואָס פאר א ברכה מאכט מען ווען עס דונערט?

ענטפערט דער אנדערער:

— ווען מיך האָט דער דונער געטראָפען, האָב איך געמאכט די ברכה „הרי את מקודשת".

———:———

ווי מען זאָגט אָן.

חברה מענשען זיינען געזעסען און געשפיעלט אין קאָרטען. פלוצלונג איז איינעם פון דער קאָמפאני ניט גוט געווארען און האָט אויפ'ן אָרט געקראָגען אפאָפלעקסיע און געשטארבען. איז געווארען א טומעל און מען האָט געמומען זוכען עצות, ווי זאָגט מען דאָס אָן דער ווייב.

רופט זיך אָפּ איינער, ער וועט געהן.

איז ער אוועק און זאָגט צו דעם געשטארבענעמס ווייב:

— דיין מאן האָט געשפיעלט אין קאָרטען און פארשפיעלט נאָר־וואס פינף הונדערט רובעל.

זי וויל יא חתונה האָבען.

חברה קדישא האָבען מתעסק געווען מיט א מת, און די יונגע אלמנה האָט געווויינט און געקלאָגט אז איהר וועלט איז שוין פינסטער, אזא טרייען מאן וועט זי שוין מעהר ניט קריגען און זי וועט שוין מעהר ניט חתונה האָבען, וויל קען דען נאָך זיין אזא גוטער מאן ווי ער איז געווען.

רופט זיך אָפּ איינער פון דער חברה קדישא: „ווילסטו וועל איך דיר ווייזען, אז די פרוי וועט באלד זאָגען, אז זי ווּיל חתונה האָבען?"

— אדרבה, — זאָגט דער צווייטער — ווייז וואָס דו קענסט.

דער ערשטער חברה־קדישא מאן גיהט צו צו דער פרוי און פרעגט, אין וואָסער זייט זאָל ער מאכען דעם קניפּעל?

— וואָס פאר א קניפּ? — פרעגט די פרוי.

— אויב די פרוי וויל נאָך אמאָל חתונה האָבען, מאכט מען דעם קניפּ אין דער רעכטער זייט; און אויב זי וויל מעהר ניט חתונה האָבען, מאכט מען דעם קניפּ אין דער לינקער זייט.

— אין דער רעכטער, רעכטער זייט... — האָט די פרוי וויי־נענדיג געענטפערט.

———:———

אום בעסער צו געפעלען.

אפרים גרויזינגער האָט געהאט א ווייב אן ארורה און טאקע ניט קיין שעהנע. וועז ער איז אמאָל געלעגען קראנק, האָט ער צוגערופען זיין ווייב און געבעטען, זי זאָל זיך שעהן אויספוצען און אָנטאָן די שעהנסטע קלייִדער מיט איהר גאנצע ציערונג.

— צו וואָס איז דאָס? — האָט זיך די ווייב געוואונדערט — וואָס פאר א יום־טוב איז היינט?

פרימער ווי די אידען וואָס זיינען געגאנגען אין מדבר. די אידען האָבען געגעסען דעם מן פערציג יאהר איז זיי מיאום געווארען, מיין אידענע עסט שוין דעם מאן גאנצע פופציג יאָהר אוּן עס איז איהר נאָך אלץ ניט מיאום געוואָרען.

———:———

אַ ט ע ם.

יוסל דער חקרן האָט זיך דעם גאנצען לעבען אַנגעליטען פון דעם, וואם טאַטע־מאמע פלעגען זיך כסדר ארומקריגען. די חויז איז ביי איהם געווען ווי א גיהנום. אז ער איז עלטער גע־ווארען, האָט ער די חויז פארלאָזען אוּן האָט נאָר באדויערט דעם טאַטע מאמע, וואם גריזשען זיך איינע די אנדערע אַפ דעם לע־בען. אז די מאמע איז אין א צייט ארום געשטאָרבען, האָט יוסל אַפגעהיט זאגען קדיש דריי מאָל א טאָג דעם גאנצען יאהר, ווי עס דארף צו זיין, דערנאָך אז דער טאַטע איז אויך געשטארבען, האָט יוסל קיין קדיש מעהר ניט געוואָלט זאָגען.

האָבען איהם די שכנים אויסגערעדט:

— ס׳טייטש, יוסל, פאר וואם ווילסטו ניט זאָגען קדיש נאָך דיין פאַטער?

— די מעשה איז אזוי, — האָט יוסל ערקלעהרט — איך האָב געהערט, אז דער קדיש בריינגט אריין אין גן־עדן. אז איך האָב אַפגעזאָגט א יאהר קדיש נאָך מיין מוטער האָב איך איהר אריינגעבראכט אין גן־עדן אוּן אז מיין מוטער איז דאָרט, וויל איך ניט אז מיין פאַטער זאל דאָרט אויך זיין. זיי האָבען זיך גענוג דעם גאנצען לעבען ארומגעקריגט, זאָלען זיי כאָטש נאָכ׳ן טויט זיין באזונדער.

———:———

זי איז פארקויפט צו א גוי.

אמאל, ערב פסח, האט זיך א איד צוקריגט מיט זיין ווייב. אז זי האט איהם שטארק דערצארנט, האט ער אויסגעשריען:

— איך האב היינט אויסגעראמט דעם חמץ, הלואי וואלט איך דיך אויך אויסגעראמט צוזאמען מיט חמץ.

— מיך דארפסטו ניט אויסראמען, — האט די פרוי גענטפערט — מיין טאטע האט שוין מיך פארקויפט צו א גוי.

———:———

דורכגערעדט זיך.

פאטער און זוהן זיינען איינגעלאדען געווארען א פרייטאג צו־נאכט אין א הויז אנצוקוקען א כלה פאר'ן זוהן. די הויזיגע האבען זעהר פרייגדליך אויפגענומען די געסט און אזוי קונציג איינגעארדענט, אז דער טאטע זאל זיך ניט קענען אויפרעדען מיט'ן זוהן אפילו אויף איין ווייליע. דער זוהן האט אבער באווייזען איינרוימען דעם פאטער, ער זאל זיך גוט צוהערען ווי ער וועט בענשען. דער פאטער האט אזוי געטאן. וועז דער זוהן האט געהאלטען אין בענשען און געדארפט זאגען די ווערטער „ונמצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם" האט ער א וואונק געטאן צום טאטען און געזאגט: „ווער נעמט זי דען, ווער שכל האט, אסור אויב א בן־אדם". דער פאטער האט דעם זוהן גוט פארשטאנען.

———:———

איהר ווערט ניט מאום.

מען האט געפייערט א גאלדענע חתונה. אז דער אלטינקער איז געווארען פרעהליך, האט ער אזוי געזאגט:

— איין מעלה האט מיין פרוי, וואס זי איז זעהר פרום, נאך

יד.

צווישען מאן און ווייב

ער איז ניט ווערט.

ישראל מאנדעלבוים האָט געהאט דאָס גליק, דאָס זיין ווייב איז ביי איהם געשטאָרבען. גלייך נאָך שבעה האָבען שדכנים אָנגעהויבען קלאפען אין די טהירען. האָט ישראל געפרעגט ביי זיין געטרייען פרוינד, אברהם פערלשטיין, אן עצה, צו זאָל ער חתונה האָבען אָדער ניט. האָט איהם דער פרוינד געשיקט דעם דאָזיגען ענטפער:

— „ווער עס האָט חתונה מיט א צווייטע ווייב, איז ניט ווערט, ווּאָס די ערשטע ווייב איז ביי איהם געשטאָרבען."

———:———

זיי פארשרייבען נאָר.

אן עלטערע, אָבער נאָך א לעבעדיגע און מונטערע אלמנה, קלאָגט זיך פאר'ן דאָקטאר, אז זי איז היסטעריש, נערוועאיש און ווייס ניט ווּאָס זי טוט.

— דאָס בעסטע ווּאָלט געווען — זאָגט דער דאָקטאר — ווען איהר האָט חתונה.

— טאָ נעהמט איהר מיך, דאָקטאר! — זאָגט די אלמנה.

— ליעבע פרוי, — ענטפערט געלאסען דער דאָקטאר — מיר דאָקטוירים פארשרייבען נאָר די מעדיצין, אָבער מיר אליין נעהמען זי ניט.

פלאש, וואס דו האָסט צוגעלייגט פון קאָפּ, ווייל אז איך האָב עס ניט געטרונקען וויים איך ניט, אפשר איז עס טאקע געווען א גוטער סאָרט, אָבער די ערשטע פלאש וואס איך האָב געטרונקען, איז דאָך געווען אזוי געמיין — פאר וואס רעכענט מען ביי אייך פאר דעם אזוי טייער?

———:———

ער קען דאָס פאָלק.

זאָגט דער אורח צום בעל־אכסניה:

— אייער משרת האָט ביי מיר צוגעג'גנב'עט עטליכע זאכען.

— יע, יע, — שטימט איין בעל־אכסניה — די אכסניה־משרתים זיינען געפעהרליכע מענשען, זיי זיינען אלע גנבים. איך קען זיי זעהר גוט; איך בין אליין אמאָל א משרת געווען.

———:———

וואָס איינער קען און דער אנדערער ניט.

אן אורח האָט אין אכסניה פיעל דערצעהלט פון זיינע מעלות און זיך אליין באריהמט, אז אלץ אין דער וועלט קען ער. האָט עס ארויסגעבראכט פון געדולד אן אנדערען אורח, וועלכער האָט זיך שוין ניט געקענט איינהאלטען און געזאָגט:

— מיר האָבען שוין געזוג געהערט פון דעם, וואס איהר קענט אליין, איצט דערצעהלט עפעס א זאך, וואָס איהר קענט ניט און איך זאָל דאָס יע קענען.

— יע, איך וויים — האָט דער אורח געזאָגט — באצאָהלען דעם חשבון אין אכסניה. איך קען עס ניט און איהר קענט עס טאָן פאר מיר אויך.

———:———

— ר׳ קרוב, צו וואס האָט איהר געדארפט שלעפען די גלאָז מיט זיך, איהר קענט דאָך טרינקען צוויי מאָל פון די קליינע גלעזעלאך?

— פארשטעהט איהר מיך — האָט דער גאסט געענטפערט — איך טרינק טאקע צוויי מאָל מיט דער גרויסער גלאָז.

———:———

צוליב אזא קליינע פאָרציע.

אפרים גרייזיגער (א באריהמטער גאליציאנער לץ) איז אמאָל געקומען אין א רעסטאָראן עסען. האָט דער באדינער איהם געבראכט א פאָרציע געבראָטענע פלייש.

האָט אפרים א קוק געטאָן אויף דעם טעלער מיט די פלייש און האָט אָנגעהויבען — ווייגען.

פרעגט איהם דער באדינער:

— מיין הער, וואָס ווייגט איהר?

— ווי זאָל איך ניט ווייגען — האָט איהם אפרים געענטפערט — אז צוליב אזא קליינע שטיקעל פלייש האָט מען געקוילעט א גרויסען אָקס.

———:———

די אנדערע קען זיין.

א גאסט האָט אמאָל געגעסען אין א רעסטאָראן. נאָכ׳ן עסען האָט איהם דער באדינער צוגעטראָגען דעם רעכענונג. האָט דער גאסט דורכגעקוקט דעם רעכענונג און דאָרט געפונען פארשריבען: צוויי פלעשער וויין — פיער רובל.

האָט דער גאסט א שמייכעל געטאָן און געזאָגט צום באדינער:

— איך וועל זיך מיט דיר ניט שפארען וועגען דער צווייטער

וואָס הערט מען עפּעס נייעס אין אייערע מקומות, ארום דעם טייך דווינא? האָבען זיי געזאָגט: קיין נייעס וויסען מיר ניט, עס איז אלץ אלטע נייעס, שוין צוויי וואכען, אז מיר זיינען פון דאָרט.

———:———

דיזעלבע פיש.

דער גאסט קומט אין אכסניה עסען. דערלאנגט איהם די בעל־הבית׳טע א שטיקעל פיש. פארזוכט דער גאסט די פיש, און רוקט עס אָפּ מיט עקעל פון זיך.

— וואָס איז דער מעהר? — פרעגט די בעל־הבית׳טע — פארוואס עסט איהר ניט די פיש?

— עס הערט זיך פון דעם א שלעכטער ריח — ענטפערט דער גאסט.

— איהר האָט דאָך ביי מיר געגעסען מיט אכט טאָג צוריק, און איהר האָט דאמאָלט זעהר געלויבט.

— יע! דאמאָלסט איז עס טאקע געווען גוט.

— זאָלען מיר אלע אזוי געזונד זיין — שווערט די בעל־הבית׳טע — ווי עס איז די זעלבע פיש.

———:———

ער קען טרינקען צוויי גרויסע גלעזער.

אויף א חתונה האָט מען דערלאנגט פיש און, פארשטעהט זיך, אויך שנאפס. צו די שנאפס האָט מען געשטעלט גלעזלאך מיט וואס צו טרינקען. איינער פון די געסט האָט אבער ארויס־גענומען פון קעשענע א גרויסע גלאָז און זיך אָנגעגאָסען מיט בראנפען. פרעגט איהם דער מחותן, וואָס איז אויך געזעסען ביים טיש:

איד איז געשטאַנען און ניט געקענט פארשטעהן, נעכטען האָט די פרוי אזוי מקפיד געווען און היינט — גאָרנישט.

— איך וויל אייך עפעס פרעגען, — האָט דער איד זיך ניט געקענט איינהאלטען — ווי קומט עס, נעכטען האָט איהר דאס פלייש כשר געמאכט און היינט — ניט?

— גאנץ איינפאך, — ענטפערט די פרוי — נעכטען האָב איך געזומען טרפה פלייש, האָב איך עס געדארפט מאכען כשר; היינט אבער האָב איך געזומען כשר'ע פלייש, טאָ צו וואס דארף איך נאָכאמאָל עס מאכען כשר?

———:———

פון פאר צוויי וואָכען.

א באריהמטער ליץ איז אריין אין א רעסטאָראן עסען, האָט מען איהם דערלאנגט פיש. האָט דער ליץ א קוק געטאָן אויף די פיש, איינגעבויגען דעם קאָפּ איבער'ן טעלער און אָנגעהויבען עפעס צו מורמלען צו די פיש. ער האָט געערעדט און אויפגעהערט, געערעדט און אויפגעהערט. האָבען זיך אלע ארומיגע געוואונדערט. איז דער בעל-הבית צוגעגאנגען צו איהם און געפרעגט:

— רבי קרוב, וואָס מורמעלט איהר עס?

— איך מורמעל ניט, איך שמועס מיט די פיש.

— מיט די פיש? וואָס רעדט איהר דאָס מיט זיי?

— איך האָב זיי געגעבען שלום, — האָט דער ליץ אָנגעהויבען דערצעהלען — האָבען זיי מיר געענטפערט שלום. האָב איך זיי געפרעגט, ווי לעבט זיך עס אייך אין אייער וועלט? האָבען זיי געזאָגט: זעהר גוט, מיר באָדען זיך אין פוטער. האָב איך זיי געפרעגט: פון וואנען קומט איהר? האָבען זיי געענטפערט: פון דעם טייך דווינא. האָב איך זיי וויטער געפרעגט:

— איך האָב שוין דאָס לאנג געטראכט, — ענטפערט דער אנדערער — נאָר איך האָב זיך געפוילט דאָס צו זאָגען.

———:———

א נאָר קען ניט פיהלען קיין פיש.

איינער, א איד א בעל־הבית, האָט פארבעטען צום טיש אן אורח. האָט מען דערלאנגט צום טיש פיינע, שמעקעדיגע פיש, דער אורח האָט געשמאק געגעסען די פיש און געוואָלט אָנטאָן א נחת־רוח דער בעל־הבית'טע, זאָגט ער:

— איהר ווייסט, בעל־הבית, אייער ווייב איז נאָר ניט קיין נאָר.

— פון וואנען קאָנט איהר מיין ווייב? — פרעגט דער בעל־הבית.

— ווייל עס שטעהט „אין שוטה מרגיש". וואָלט זי געווען א נאָר, וואָלט זי ניט געקענט אזוי פיהלען די פיש.

———:———

טרפה דארף מען מאָכען כשר.

א פרומער איד איז געקומען אין וויען און זיך נאָכגעפרעגט אויף א אידישען גאסט־הויז. מען האָט איהם אָנגעוויזען א גע־ווסע הויז און דער איד איז אוועק אהין. אריינקומענדיג אין הויז האָט ער געזעהן, ווי די פרוי האָט געבראכט פלייש און עס איינגעווייקט, נאָכהער געקוקט אויפ'ן זייגער און עס אויסגע־זאלצען. אז דער איד האָט עס אלעס געזעהן, האָט ער באשלאָסען אז עס איז געווים א כשר הויז און איז דאָרט פארבליבען.

אויף מאָרגען, אָבער, בעמערקט דער איד ווידער, ווי די פרוי ברייגט פלייש, וואשט עס אָפּ און שטעלט גלייך צו קאָכען. דער

יג.

אורחים אין אכסניות פון עסען

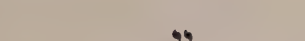

ווייז מאכט מען פון טרויבען אויך.

אויף נאָטעל דעם שענקער האָט מען געוועדט, אז ער גיסט מעהר וואסער ווי ווייז. אז דער טאָג איז געקומען, וועז נאָטעל האָט געדארפט שטארבען, האָט ער צוגערופען צו זיך זיינע זיהן אוז האָט זיי אזוי געזאָגט:

— הערט זיך איין, מיינע קינדער, איך שטארב אוועק, ווייל איך אייך פארטרויען דעם גרויסען סוד, וואָס איז נוגע צו מיין ווייגנעשעפט. איהר זאָלט ווייסען, קינדערלאך, אז ווייז קען מען מאכען פון טרויבען אויך.

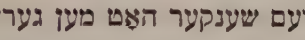

ער האָט זיך געפוילט זאָגען.

צוויי אידען זיינען אמאָל געשטאָנען אין איין אכסניה אין איין צימער. ביינאכט, אז זיי האָבען זיך געדארפט לעגען שלאָפען, האָבען זיי אָנגעצונדען דעם לאָמפּ, צו זעהן ווי זיך אויסצוטאָן. זיי האָבען אבער פארגעסען דעם לאָמפּ אויסצולעשען. זיי זיינען געלעגען א לאנגע צייט אוז דער פייער האָט זיי ניט געלאָזען איינשלאָפען. אין א שעה ארום זאָגט איינער צום אנדערען:

— ווייסט, יאנקעל, מען האָט געדארפט אויסלעשען דעם לאָמפּ, נאָר איך פויל זיך אויפצושטעהן.

דעם שופר און מעהר ניט געוואלט בלאזען. אז מען האט אנגע־
הויבען צו שרייען אויף איהם, הלמאי ער וויל מעהר ניט בלאזען
קיין שופר, האט ער געענטפערט:

— דעם שטן פון שוהל האב איך דאך שוין פארטריבען, טא
צו וואס דארף איך שוין יעצט בלאזען שופר?

———:———

דער גרויסער סוד.

וועז א מחבר פון א „לוח" האט געהאלטען ביים שטארבען,
האט ער צו זיך געפופען זיין זוהן און האט געזאגט:

— מיין קינד, קיין געלט און גוטס האב איך ניט דיר איבער־
צולאזען. איך וועל דיר נאר פארטרויען דעם סוד פון „לוח" און
דאס איז טייערער פון אלדאס גוטס:

— דו זאלסט היטען דעם כלל, מיין זוהן, זאלסט קיינמאל ניט
נביאות זאגען קיין גרויסע קעלט פאר תמוז און קיין גרויסע
היצען פאר שבט...

———:———

א תירוץ אויף די קשיות.

האט איין איד געפרעגט דעם אנדערען:

— פארוואס פרעגט מען די „מה נשתנה" קשיות נאר פסח?
פארוואס זאל מען ניט פרעגען קיין קשיות ראש־השנה, יום־
כפור, תשעה־באב?

— ווייל, — ענטפערט דער איד — צו זעהן א אידען ווי־
נען, קלאגען און זארגען זיך איז קיין קשיה ניט; אבער צו זעהן
א אידען לעבעדיג און פרעהליך דארף מען שוין פרעגען קשיות.

———:———

ביידע מיטלען.

ראשי־השנה האָט דער שופר פלוצלונג אויפגעהערט צו בלאָזען. וואָס דער בעל־תקיעה האָט זיך געמאטערט, האָט ער דאָך ניט געקענט ארויסבריינגען קיין קול פון איהם. האָט זיך דער ראש־התקהל געקאָכט:

— איך וויים, וועז א שופר בלאָזט ניט, דארף מען עסיג אריינגיסען, הויבט ער אָן צו בלאָזען.

— און איך וויים, — האָט איהם דער אנדערער גבאי אָפּ־געענטפערט — אז וועז דער שטן איז מקטרג און דער שופר בלאָזט ניט — זאָגט מען „למנצח".

— שא, מען קען דאָך גאר גוט מאכען, — זאָגט נאָך א גבאי — מען קען ביידע מיטלען טאָן: נעמען דעם „למנצח" מיט עסיג.

———:———

פארטריבען דעם שטן.

אָן אלטער בעל־תוקע האָט זיך אוועקגעשטעלט ראש־השנה בלאָזען שופר. ער נעמט בלאָזען — עס גייט ניט! ער מאטערט זיך און — ניט פון אָרט.

דער גבאי איז געשטאַנען ניט וויים פון בעל־תוקע, אז ער האָט געזעהן, אז ער מאטערט זיך אזוי שווער און ער קען ניט, האָט ער געזומען ווינקען צו איהם און מאכען מיט די הענט „או־או־או" ער זאָל זיך אָנטאָן א כח און בלאָזען שטאַרקער. דער בעל־תוקע זעהט ווי דער גבאי מאכט צו איהם מיט די הענט, האָט ער זיך פארלאָרען און ניט געקענט ארויסגעבען קיין קול. אז דער גבאי האָט דאָס דערזעהן, האָט ער א מאָך געטאָן מיט דער האנט און איז ארויס אין פאָדער־שטיבעל. ווי דער גבאי איז ארויס, האָט דער בעל־תוקע אוועקגעלעגט

גאטש האָט מיר געשריבען, איך זאָג אייך טאקע, היינטיגע קינ־דער האָבען דאָס די העזה.

— לאָזט מיך זעהן דעם בריף. — בעט דער שכן.

ער נעמט לעזען דעם בריף און געפינט דאָרט גאָר ניט, חוץ וואָס ער בעט געלט אויף א קאפאָטע.

— איך פארשטעה ניט, וואָס איהר זייט אזוי אויפגערעגט אויף אייער זוהן — זאָגט דער שכן — דוכט זיך, ער שרייבט אַ פשוט'ן בריף.

— א נו, לעזט אויף טשיקאוועס איבער נאָך אמאָל, — בעט דער פאָטער.

דער שכן האָט איבערגעלעזען דעם בריף אין א געוועלטיכען טאָן.

— אָט, יעצט שרייבט ער ווי א מענש, — האָט דער פאָטער גאָר אָנגעקוואָלען — אז ער שרייבט ווי א מענש, וועל איך איהם שיקען דאָס געלט

———:———

וואָס דארף ער לויפען, זיי זיינען דאָך אלע דאָ.

צו כל נדרי, וועז די שוהל איז געווען געפאקט מיט מענשען און אלע האָבען פארציטערט זיך איינגעהערט צום חזן'ס זאָגען, האָט פלוצלונג א איד פון אויבען־אַן אויסגעטאָן דעם טלית און זיך געגומען שפארען ארויסגעהן.

— וואָס האָט געטראָפען? — האָבען אלע געפרעגט.

— איך האָב פארגעסען צושליסען די טיר אין הויז. — האָט דער איד געענטפערט — מען קען נאָך מיך בדלות שטעלען, בא'גנב'נען.

— ווער וועט צו דיר געהן, שוטה איינער, — האָט מען איהם פון די מתפללים געזאָגט — מיר זיינען דאָך אלע דאָ.

———:———

דעם האָלץ איז ווארים, איהם איז אָבער קאלט.

אן אלטער מאן, וועלכער האָט זיך געפונען אין א מושב זקנים, האָט זיך געקלאָגט בייִם פאָרשטעהער פון אנשטאלט, וועו יענער איז געקומען אויף א באזוך, אז אין צימער איז שטענדיג קאלט. דער פאָרשטעהער געהט צו צום וואנט, באטראכט דעם טערמאָמעטער און זאָגט:

— איך וויים ניט, וואָס איהר ווילט, זיידע, דער טערמאָמעטער ווייזט ביי 70 גראד.

— וואָס געהט מיך אָן די האָלץ דאָרטען, — האָט דער אַלטער מאן געענטפערט — דעם האָלץ דאָרטען קען זיין ווארים, מיר איז אבער קאַלט.

———:———

אלץ וועגדט זיך ווי מען לייענט.

א ישיבה־בחור האָט אהיים געשריבען א בריף צום פאָטער, ער זאָל איהם שיקען געלט אויף א קאפאָטע. דער פאָטער, ניט קענענדיג אליין לעזען, איז אריין צו א שכן ער זאָל איהם אי־בערלייענען דעם בריף. דער שכן האָט געהאט א געוואוינהייט צו רעדען הויך, גלייך ווי ער וואָלט זיין בייז. אז ער האָט אי־בערגעלייענט דעם בריף פאר'ן פאָטער, רופט זיך אָן דער פאָ־טער:

— א קרייגק וועל איך איהם שיקען, ניט קיין געלט. זעה נאָר ווי ער שרייט דאָס אויף מיר, גלייך ווי ער וואָלט געווען א בעל־הבית איבער מיר.

א ווייל שפעטער איז אריין צו איהם נאָך א שכן, האָט איהם דער פאָטער גלייך דערצעהלט די מעשה:

— איהר האָט געדארפט זעהן וואָס פאר א בריף מיין יונ־

— דאָס ערשטע מוזט איהר אליין זיין א בעל־מלאכה, לעבען פון דעם אייגענעם שוויים.

— אָ, אויב אזוי, — כאפט זיך דער איד — קען איך שוין ביי אייך קיין מיטגליד ניט זיין, ווייל איך לעב ניט פון מיין שוויים, נאָר פון יענעמס שוויים.

— וואָס הייסט? — זאָגט דער שרייבער — איהר זייט אַ פאברויקאַנט, ביי אייך ארבייטען אנדערע, און איהר לעבט פון זייער שוויים, אודאי קענט איהר ניט זיין קיין מיטגליד, וואָס זייט איהר גאָר געקומען צו אונז?

— ניין, זאָגט דער איד — איך בין ניט קיין פאברויקאַנט, איך בין א בעדער.

———:———

„דער איינשלעפער".

אַ אידישער בעל־הבית האָט געהאלטען א קריסטליכע דינסט. שבת נאָכ'ן טשאָלנט פלעגט ער זיך צולעגען שלאָפען און פאר'ן שלאָפען אריינקוקען א וויילע אין מדרש. איינמאָל זאָגט דער בעל־הבית צו דער דינסט:

— געה אריין צום שכן און בעט דעם מדרש, וואָס ער האָט ביי מיר געליהען.

די דינסט קומט צום שכן און פארגעסט אבער ווי מען זאָגט דעם וואָרט „מדרש" — זאָגט זי:

— דער בעל־הבית האָט געבעטען א בוך, אָבער איך וויים ניט דעם נאָמען.

— ווי קוקט ער אוים? — האָט איהר דער שכן געפרעגט.

— דאָס איז א „דרעמליאק" (אן „איינשלעפער") — האָט די דינסט געענטפערט — ווייל ווי ער קוקט נאָר אריין אין „דרעמ־ליאק" ווערט ער גלייך אנטשלאָפען.

— וואָס איז דאָס עפּעס? — האָט דער דאָקטאָר פארוואונ־דערט געפרעגט.

— דאָס האָב איך געטאָן אן אייגענעם מיטעל — האָט די פרוי געענטפערט — דאָס קינד שלאָפט ניט ביינאכט און איך זעה שטענדיג, אז ווי מיין מאן טוט אָן דעם טלית ותפלין ווערט ער גלייך אנטשלאָפען, האָב איך עס אָנגעטאָן דעם קינד, ער זאָל איינשלאָפען.

———:———

געווים, זי האָט אזוי געטאָן.

דער אלטער יאנקעל דער טויבער האָט שטארק געהוסט. דער דאָקטאָר האָט געהייסען מען זאָל נעהמען צוויי טייל האָניג און א דריטע טייל עסיג, דאָס צוזאמענמישען און ער זאָל דאָס אויסטרינקען. אויף מאָרגען, ווען דער דאָקטאָר איז ווידער גע־קומען, האָט ער צו זיין גרעסטער פארוואונדערונג, געפונען ווי יאנקעל האָט נאָך שטארקער געהוסט.

— וואָס האָט איהר דאָ געמאכט? — האָט דער דאָקטאָר אויסגעפרעגט — האָט איהר געטאָן, ווי איך האָב אייך גע־היסען, צוויי דריטעל האָניג און א דריטעל עסיג?

— געווים, — האָט יאנקעלם ווייב געענטפערט — איך האָב געזומען פאר צוויי גראָשען האָניג און א גראָשען עסיג.

———:———

ער לעבט פון יענעמס שוויים.

א איד איז זיך געקומען פארשרייבען אין דער חברה „בעלי־מלאכה". האָט איהם דער שרייבער פון דער חברה געזומען ער־קלעהרען די תקנות פון דער חברה.

אז בוימעל איז בעסער ווי שמאלץ, בין איך אוועק קויפען בוי־מעל, האָט מיר דער קרעמער געזאָגט, אז די בוימעל איז קלאָר ווי וואסער, האָב איך אויסגעפונען אז וואסער איז בעסער ווי בוימעל און אָט האָט איך עס געבראכט דעם קרוג וואסער.

———:———

די ריינע האָט ער געלאָזען.

דער רב איז געזעסען א גאנצען טאָג און געשריבען חידושי־תורה. ער האָט די פאפירען געלאָזט ליגען אויפ'ן טיש און איז אוועק דאוונען מנחה.

ער קומט צוריק, ערשט פון די פאפירען איז קיין זכר ניטאָ.

— ווער איז דאָ ביי מיר געווען? — האָט זיך דער רב גע־קאָכט — ווער האָט עס צוגענומען די פאפירען?

— איך האָב געבעטען דעם משרת מאכען ריין אין צימער — האָט די רבי'צין געזאָגט.

— וואָם האָסטו געטאָהן? וואו זיינען די פאפירען? — שרייט דער רבי צום משרת.

— זייט רוהיג, רבי, — ענטפערט געלאָסען דער משרת — מען קען זיך אויף מיר פארלאָזען, איך האָב נאָר אויפגעראָמט די פארשריבענע, די ריינע האָב איך געלאָזען ליגען.

———:———

אן אייגענער מיטעל.

א אידענע האָט אמאָל געוויפען דעם דאָקטאָר צו איהרען א קראנקען קינד. אז דער דאָקטאָר איז אריין אין הויז, האָט ער געטראָפען ליגען דאס קינד אין בעטעלע איינגעוויקעלט אין טלית ותפלין.

מען פארלאנגט — און ניט צופריידען.

— א מאדנע זאך, — האט אמאל א חכם געזאגט — מיר פארלאנגען אלע אלטע יאהרען, אבער ווי מיר קומען צו זיי זיינען מיר דערמיט ניט צופריידען.

———:———

געדויערט איידער מען דערזעהט.

— וואס איז דער אונטערשיד פון א זומערדיגען נאר ביז א ווינטערדיגען?

— א זומערדיגער נאר ווי ער עפענט די טהיר זעהסטו גלייך דעם נאר; א ווינטערדיגער נאר, אבער, עפענט די טהיר, טרייסלט אפ דעם שנעע, טוט אוים די קאלאשען, נעמט אראפ דעם מאנטעל, ווישט אוים די בריללען און — דו דערזעהסט דעם נאר.

———:———

וואסער דאם בעסטע.

בעני דעם נאר האט מען געשיקט אין מארק קויפען א הון, איז ער אוועק און געבראכט א קרוג וואסער. האט מען איהם געפרעגט:

— בעני נאר, וואס איז דיר עפעס געפעלען געווארען צו ברייננגען וואסער אנשטאט די הון?

האט בעני געענטפערט:

— איך בין ארוים אין מארק קויפען א הון, האט מיר די פארקויפערקע געלויבט די הון און געזאגט עס איז איינע שמאלץ, האב איך געטראכט איז דאך שמאלץ בעסער פון א הון, וועל איך גלייך בעסער קויפען שמאלץ, בין איך אריין אין יאטקע קויפען שמאלץ, האט מיר דער קצב געלויבט די שמאלץ, אז עס איז ליכטיג ווי בוימעל, האב איך ארויסגענומען דערפון

זיך געגעבען אן עצה.

צוויי בחורים האָבען זיך געשפּארט אין בית המדרש איבער א הארב שטיקעל גמרא. קומט אריין אן אלטער מאן א שניידער, וואס האָט געהאט א פּנים פון א שעהנעם אידען א למדן. וועגדען זיך די בחורים צו איהם, ער זאָל זיי זאָגען, ווער פון זיי איז געערבט.

— ס'איז גוט, — זאָגט דער אלטער שניידער — וואָס איהר האָט געטראָפען אויף אזא אידען, וואס קען, ברוך השם, א שטיקעל גמרא; וואָס אבער וואָלט געווען, וועז איהר טרעפט אָן, אשטייגער, אויף א גראָבען יונג, חלילה, וואָלט איהר דאָך איהם פּארשעמט. דערפאר, זעהט איהר, וועל איך אייך אויך ניט זאָגען, איהר זאָלט ווייטער וויסען אויף אן אנדערש מאָל.

———:———

אונטערשיידען.

— וואָס איז דער חילוק פון יעל אין תנ"ך ביז היינטיגע פּרויען?

— פון יעל'ן האָט מען געבעטען וואסער, האָט זי געגעבען מילך; פון היינטיגע — בעט מען מילך און זיי גיבען וואסער.

———:———

אַ גרויסער חלוק.

— וואָס איז דער חלוק צווישען א מלמד ביז א נאמן?

— ווען א מלמד גיט אויף דאָס מלמדות אויף א יאהר — שטארבט ער פון הונגער; א נאמן, אָבער, אז ער גיט אויף די נאמנות אויף א יאהר, ווערט ער אן עושר.

———:———

דער שעהנער איד איז אבער באמת געווען גאָר א קליינער יודע ספר. נאָכדעם ווי ער האָט לאנג אריינגעקוקט אין רש"י, זאָגט ער זיי:

— מיר איז דאָ גאָר אן אנדער זאך קשה.

— גאָר אן אנדער זאך, — וואונדערען זיך די יונגעלייט־לאך — וואָס נאָך פאר א דריטע קשיה קען דאָ זיין?

— מיר איז קשה, — רעדט דער איד — ווי אזוי קען מען עס גאָר לייענען אזעלכע פיצלאך אותיות?

———:———

די אינציגע כוונה.

אין שטעטעלשען בית המדרש האָט מען געפרעגט דעם אלטען כהן, וואָסערע כוונות האָט ער ביים דוכענען.

— איך דוכנ'ע שוין העכער פופציג יאהר, — האָט דער אלטער כהן געענטפערט — און האָב תמיד געהאט נאָר איין אינציגע כוונה.

— וואָס?

— מען זאָל מיר נישט אוועק'גנב'ענען די שטיוועל.

———:———

נישט קיין מתים.

א איד טרעפט דעם זעלבען כהן אויפ'ן בית־עלמין און פרעגט איהם די באקאנטע קשיה:

— מה לכהן בבית הקברות? (ווי קומט א כהן אויפ'ן חיי־ליגען ארט).

— נאט אייך א פעניג — ענטפערט דער כהן א תירוץ — פאר די היינטיגע כהנים, פאר די היינטיגע מתים.

———:———

מיט אמאל האָבען זיך אין בית המדרש אריינגערוימען צוויי קאָזאקען און האָבען צוגענומען ביי די אידען דאָס קישען און די גמרא און זיינען פארשוואונדען.

— גלייך ווי די צוויי אידען האָבען אָפגעכאפט דעם אָטעם, האָבען זיי פארפיהרט א פלפול מיט א גמרא־נגון:

— זאָג מיר נאָר, כ׳בעט דיך, אויף וואס פאר א סוגיא אין דער גמרא שטיצען זיך די קאָזאקען, האלטען זיי ווי דער מאן דאמר „לא איברי ליליא אלא לגירסא", (די נאכט איז באשאפען געוואָרען צום לערנען, טאָ פארוואס האָבען זיי צוגענומען די גמרא? האלטען זיי ווידער ווי דער מאן דאמר: „לא איברי ליליא אלא לשינתא" (די נאכט איז באשאפען געוואָרען צום שלאָפען) פאר וואס האָבען זיי ביי אונז צוגענומען דעם קישען?

— דו ביזט א גרויסער שוטה, — האָט איהם געענטפערט מיט׳ן זעלבען גמרא נגון דער צווייטער — די זאך איז קלאָר ווי דער טאָג: איין קאָזאק האלט „די נאכט איז געגעבען געוואָרען צום שלאָפען; דער אנדערער, אז „די נאכט איז געגעבען געוואָרען צו לערנען תורה" און דערפאר האָבען זיי ביי אונז אוועק־גענומען אי דאָס קישען, אי די גמרא.

———:———

נאָר אן אנדער זאך קשה.

צוויי יונגעלייטלאך האָבען זיך אוועקגעשפאַרט א היבשע צייט איבער א „כלומר" אין רש״י: איינער זאָגט, אז רש״י קומט דאָ מיט׳ן „כלומר" צו באוואָרענען אזא קשיה, און דער צווייטער רעכענט אן אנדער קשיה. קומט אריין א איד, א הדרת פנים, וועלכער האָט זיי אויסגעזוכן צו זיין א למדן, געהערן די יונגע־לייטלאך צו איהם צו, און בעטען איהם, ער זאל זיי זאָגען זיין מיינונג, וואָס מיינט רש״י מיט׳ן „כלומר", ווי דער צו ווי יענער?

— וועגען ניט וועלען קען גאָר קיין רייד ניט זיין — האָט איהם די מיידעל איבערגעשלאָגען — אָבער ווי קומט צו אייך די חוצפה?

———:———

וועו די גוים וועלען זיין אין גלות.

אין א קליין שטעטעל איז געווען א גרויסער גביר וואס האָט געלעבט זעהר רייך און אויפגעפיהרט זיך מעשה פריץ. ער פלעגט ארויספאָהרען אין א קארעטע געשפאנט אין פיער פערד, מיט באדינער.

איינמאָל פאָהרענדיג מיט זיין משולח צוזאמען דורך א דאָרף זיינען ארויסגעלאָפען באָרפוסע שקצים'לאך, און אזוי ווי זיי האָבען דערקענט אז אין קארעטע זיצען אידען, האָבען זיי גע־נומען וואַרפען שטיינער אין קארעטע.

דעם משולח האָט עם געקרענט און ער האָט זיך אָנגערופען צום גביר:

— זעהט, ווי מיר זיינען אין גלות! אז מיר פאָהרען שוין יע אין א קארעטע, מיט טייערע פיער פערד און דאָך וואַרפען שקצים שטיינער אויף אונז.

— עט, — זאָגט דער גביר — דערפאר, אם ירצה השם, אז משיח וועט קומען, וועלען זיי דאָך זיין ביי אונז אין גלות, וועלען זיי פאָהרען אין קארעטעס און אונזערע קינדער וועלען וואַרפען שטיינער אויף זיי...

———:———

קלאָר ווי דער טאָג.

צוויי אידען זיינען געזעסען ביינאכט אין בית־המדרש און גע'לערנט גמרא. אין פאל וועו זיי וועט באזיגען דער שלאָף האָבען זיי צוגעגרייט א קישען.

— איצט איז ביי מיר א חקירה: צו בין איך דיין חבר, ווייל איך בין א חמור; אָדער איך בין א חמור, ווייל איך בין דיין חבר.

———:———

גאָר קיין עצה ניטאָ.

האָט דער חקרן ארומגערעדט אין בית מדרש:

— זעהט דעם חילוק פון אידישע קעפּ ביז זייערע, די אומות העולם, להבדיל. אָט האָבען זיי דערקלערט א סך גרויסע זאכען, למשל, דער באהן. ער לויפט מיט א פּארע, זעהר געשווינד. אָבער, זאל מען ארויסנעמען א שרייפעלע פון די רעלסען אָדער פון די רעדער — איז אויס קונצענמאכער. אויך נעמט טעלעגראף, טעלעפאָן, זאָל מען איבערשניידען א דראָט, איז — אויס. מען הערט שוין מעהר ניט. אָבער צו א אידישע חכמה איז קיין מיטעל ניטאָ. נעמט תשעה באב, מען דארף פאסטען. וועט זיך אמאָל אן אפּיקורס וועלען עסען אום תשעה־באב, וואס האָבען אונזערע חכמים געטאָן? האָבען זיי געזאָגט, אז תפלין דארף מען ערשט לעגען צו מנחה. היינט געה און עס, אז מען האָט נאָך ניט געלעגט קיין תפלין.

———:———

איהר וואונדערט נאָר די חוצפּה.

צווישען די ישיבה בחורים איז אויך געווען וועלוויש סאָקאָ־לאָווער, א לעבעדיגער בחור'ל, וועלכער האָט געוואָרפען אן אויג אויף דעם ראש־ישיבה'ס טאָכטער און איהר פארגעלעגט, בא־שטימען אן אָרט זיך מיט איהם צו טרעפען.

די מיידעל האָט זיך גערויטיגט און געשטאָמעלט.

— נו, אויב איהר ווילט ניט.... — האָט וועלוועל אָנגע־הויבען.

יב.

חקרנים, טפשים און עמי־הארצים

ווי וועט עס לאכט.

אז מען דערצעהלט א מעשה א פויער, לאכט ער דריי מאל. דעם ערשטען מאל לאכט ער, וועז מען דערצעהלט איהם די מעשה, דעם צווייטען מאל, וועז מען דערקלערט איהם, אוז דעם דריטען מאל, וועז ער פארשטעהט די מעשה.

א פריץ לאכט צווי מאל: איין מאל לאכט ער, וועז מען דערצעהלט איהם; דעם צווייטען מאל, וועז מען דערקלערט איהם, וואהרום פארשטעהן פארשטעהט ער עם סיי ווי סיי ניט.

אן אפיציער לאכט נאר איין מאל, בשעת מען דערצעהלט איהם, וויל דערקלעהרען לאזט ער זיך ניט אוז פארשטעהן, פארשטעט ער ניט.

א איד, אז מען דערצעהלט איהם א מעשה, מאכט ער:
— וויים איך וואס? אלטע מעשיות.
אוז ער קען די מעשה בעסער דערצעהלען.

———:———

א חקירה.

אז צווי חברים, ישיבה־בחורים, האבען זיך צוקריגט, האט אייגער דעם אנדערען אנגערופען „חמור" (אייזעל).
האט איהם דער אנדערער געענטפערט:

מאן געענטפערט — פסח איז אין איהם ניטאָ קיין ברעקעל; שבועות איז ער דורך און דורך מיט תיקון; ראש השנה בלאָזט אין איהם פון אלע זייטען; יום כפור טויג ער אויף כפרות; חנוכה איז ער פול מיט „לאטקעס", און פורים צושיט ער זיך אויף... מאָן.

———:———

ער דארף דאָס געדענקען.

אָן אָרימאן איז אריינגעקומען אין א הויז און געבעטען עפעס עסען. די בעל־הבית'טע איז געווען א גוטהערציגע פרוי, האָט זי געהייסען דעם אָרימאן זיך וואשען און געגעבען אָפּ־עסען. בייס אוועקגעהן, האָט דער אָרימאן צוגעווינשט דער בעל־הבית'טע, אז זי זאל זיין איהר גאנצען לעבען רייך און זי זאָל תמיד קענען מחיה זיין אָרימעלייט. אזוי ווי אָבער דער אָרימאן איז ארוים, האָט זיך די בעל־הבית'טע ארומגעזעהן, אז עס פעהלט איהר א זילבערנער לעפעל. די פרוי איז נאָכגעלאָפען דעם אָרימאן און געשריען:

— ר' קרוב, איך וויל אייך עפעס זאָגען!

— וואָס ווילט איהר? — האָט דער אָרימאן טויט־צושראָקען געפרעגט.

— פארגעסט ניט, ר' קרוב, אז די לעפעל, וואָס איהר האָט גענומען, איז א מילכיגע.

———:———

ער גע ווינט.

אָ קארגער האָט זיך אמאָל געוואָלטען מיט איינעם, ווער וועט ליגען לענגער אונטער'ן וואסער וועט געווינען צעהן דאָלער, האָט דער קארגער געוואונען, ער איז אינגאנצען ניט ארוים פון וואָסער.

———:———

איינמאָל קומט דער אָרימאן נאָך זיין נדבה און דער בוכ־האלטער דערלאנגט איהם נאָר דריי גילדען. דער אָרימאן איז גע־בליבען שטעהן און געווארט.

— וואָס ווארט איהר נאָך? — פרעגט איהם דער בוכ־האלטער.

— איהר האָט געמאכט א קליינעם טעות — ענטפערט דער אָרימאן — איך קריג אלעמאָל פינף גילדען, ניט קיין דריי.

— יע, — ענטפערט דער בוכהאלטער — איצט גיט דער בעל־הבית מעהר ניט ווי דריי.

— פארוואָס?

— דער בעל־הבית — ערקלעהרט איהם דער בוכהאלטער — האָט חתונה געמאכט זיין עלטסטע טאָכטער, האָט ער געהאט א סך הוצאות, חוץ נדן און מתנות. גיט ער איצט מעהר ניט ווי דריי.

— יע, יע, — ברומט דער אָרימאן — איהר וועט זאָגען אייער בעל־הבית, איך ווינש איהם אלדאָס גוטס, אָבער ווייטער, אז ער וועט חתונה מאכען א טאָכטער, זאל ער עס טאָן מיט זיינע אייגענע געלט, ניט מיט מיינע.

———:———

אַ בגד פאר אלע ימים טובים.

אן אָרימאן פלעגט ארומגעהן אָפגעריסען, אין בגדים פול מיט לעכער און לאָטעם און קיינמאָל ניט אומגעביטען אויף אַ נייעם בגד. איינמאָל קומט דער אָרימאן צו א גביר'ס א חתונה. דער גביר האָט דערזעהן דעם אָרימאן, האָט ער איהם אויסגע־רעדט, ווי קומט ער דאָס אזא „בזוי" אין אזעלכע שמאָטעס צו זיין חתונה?

— מיין בגד איז אן אמת־יום־טוב'דיגער, — האָט דער אָרי־

ער קען עס אזוי ביליג ניט מאַכען.

יודעל, דער שניידער, פלעגט תמיד קומען שבת אין שוהל מיט א צוריסענעם רעק, האָט דער גבאי פון שוהל איהם אמאָל אויסגערעדט:

— ס'טייטש, ר' יודעל, איהר זייט אליין א שניידער, טאָ וואַרום פאַרריכט איהר ניט אייער רעק? עס איז דאָך א חרפה אריינצוקומען אין שוהל מיט אזא צוריסענעם רעק.

— וואָס זאָל איך טאָן? — פארענטפערט זיך דער שניידער — איך בין אָן אָרימאן א איד, און אז עס קומט ארומזעהן וועגען זיך, איז ניטאָ קיין צייט.

— אויב אזוי, — זאָגט דער גבאי — נאט אייך צוויי גילדען און פאַרריכט שוין אייער קאפאָטע.

אויפ'ן צווייטען שבת, דער גבאי זעהט ווי יודעל דער שניידער טראָגט ווידער די זעלבע קאפאָטע מיט די זעלבע לעכער.

— היתכן? — האָט דער גבאי גענומען אויסרייַדען דעם שניידער — איך האָב דאָך אייך געגעבען צוויי גילדען, טאָ פארוואס האָט איהר ניט פאַרריכט אייער רעק?

— איך וועל אייך זאָגען דעם אמת, — ענטפערט דער שניידער — אז איך האָב געגומען גוט ארומקוקען די קאפאָטע, האָב איך זיך ארומגעזעהן, אז פאר צוויי גילדען קען איך עס ניט פאַררייכטען.

———:———

מיט זיינע געלט.

ביי א רייכען ווינער איידען האָט שוין אן אָרימאן געהאט א חזקה יעדען חודש צו קריגען פינף גילדען. די געלט פלעגט איהם שוין דערלאנגען דער בוכהאלטער אין דעם גבירס געשעפט.

מאָרגען, באנקראָטירען. דערווייל האָט עס נאָך אָבער קיינער ניט געוואוסט, און מענשען פלעגען איהם נאָך טראָגען הלואות. קומט אריין שרה ליבע די אלמנה צום גביר אין הויז און זאָגט זי וויל זעהן דעם גביר.

— וואָס דארפסטו מיך? — פרעגט דער גביר.

— איך האָב דריי הונדערט רובעל אויף חתונה מאכען מיין טאָכטער, וויל איך עס האלטען ביי אייך און איהר וועט מיר צאָהלען פראָצענט.

— גוט. — איז דער גביר מסכים און נעמט צו פון איהר די געלט.

אז זי איז ארויס, רופט זיך אָפּ זיין וויב צו איהם:

— דו וויסט, דו האָסט אפשר די געלט ניט געדארפט נעהמען, מיר טוט וועה די הארץ, נעבאך, אָרימע געלט, און דו וועסט זיי ניט קענען אָפּגעבען.

— וואָס האָסטו געוואָלט? — האָט דער גביר געענטפערט מיט רוגזה — ס׳איז אויף איהר א רחמנות — קען איך איהר שענקען דריי-פיער רובעל, אבער ניט קיין דריי הונדערט.

———:———

ער וועט העלפען זוכען.

אָ קבצן א איד האָט זיך אויפגעכאפט אין מיטען נאכט און געהערט טריט ביי זיך אין צימער.

— ווער איז דאָרט? — פרעגט דער קבצן.

— א גנב! — הערט זיך אָן ענטפער.

— וואָס זוכט איהר דאָרט?

— געלט! — האָט דער גנב געענטפערט.

— אויב אזוי, — זאָגט דער איד — וואָרט א ווייליע, איך וועל אָנצינדען א ליכט און אייך העלפען זוכען.

———:———

וועלט מקוים פארקעהרט, וואָס א טאָג וועלט איך אלץ רייכער און רייכער.

ביים אוועקגעהן רופט זיך אָפּ דער משולח:

— א גוטען טאָג! גאָט זאָל געבען, איהר זאָלט זיין געזונד און וועלען וואָס א טאָג רייכער.

האָט איהם דער גביר א רוף געטאָן צוריק און געפרעגט:

— איך גיב אייך גאָר ניט, און איהר בענשט מיך נאָך?

— גאנץ פשוט, — זאָגט דער משולח — איהר האָט מיר געזאָגט, אז די שטעטעל שילט אייך און עס וועלט מקוים פארקעהרט, איהר וועלט רייכער, ווייל איך אייך בענשען, אפשר וועט אויך מקוים וועלען פארקעהרט.

———:———

ער איז א נשרף.

אן אָרימאן איז געקומען צו א גביר בעטען א נדבה, און זיך אָנגעגעבען פאר נשרף. דער גביר האָט באטראכט דעם אָרימאן און געזאָגט:

— ווי איך זעה אָן אייך, האָט שוין אפילו אייער טאָטע געקליבען נדבות, טאָ וואָס דארפט איהר זאָגען, אז איהר זייט א נשרף?

— אמת טאקע, — ענטפערט דער אָרימאן — מיר זיינען אביונים פון שטענדיג, אבער די שטאָט, וואו מיר פלעגען קלייבען נדבות, האָט אָפּגעברענט, זיינען מיר נשרפים.

———:———

אזוי פיעל קען ער ניט שענקען.

דער גביר פון שטאָט האָט געהאלטען זעהר שמאָל. די געשעפטען זיינען אוועק שלעכט און ער האָט געמוזט, היינט-

וואָס רבי יהודה האָט אויסגערעכענט.

א ישיבה־בחור האָט נעבאך געהאט דעם מזל אריינצופאלען צום סדר צו זעהר א גרויסען קמצן. דער עסען איז געווען קארג און דער כוס פון די ווײן איז געווען זעהר א קלייניגקער. דעם בחור האָט עס זעהר פארדראָסען. ווען עס איז געקומען צו דעם אָרט אין דער הגדה „ורבי יהודא היה נותן בהם סימנים דצ"ך, עד"ש, באח"ב. פרעגט איהם דער בעל־הבית, ער זאל ערקלעהרען, וואָס האָט ר' יהודא געמיינט מיט זיין פארקירצען די מכות?

האָט דער בחור געזאָגט:

— ווי באוואוסט איז א מנהג, אז אויסרעכענענדיג די מכות דארף מען ביי יעדער מכה אויסגיסען מיט'ן פינגער א טראָפען ווײן פון בעכער. ר' יהודא איז געווען זעהר א קלוגער מאן, האָט ער זיך געטראכט, ווען אזא אָרים־בחור ווי איך, זאל דארפען אויסגיסען פון זיין כוס 10 טראָפענס ווײן, וועט דאָך גאָר ניט בלייבען, דעריבער האָט ער געזאָגט, די צעהן מכות זאָלען בליבען פאר'ן בעל־הבית און פאר דעם בחור האָט ער עס פארקירצט.

———:———

עס זאָל מקום ווערען פארקעהרט.

א משולח אויף וואלאזינער ישיבה איז געקומען צו א גביר א קמצן בעטען א נדבה. אז דער גביר האָט דערהערט נאָך וואָס ער איז געקומען, איז ער געווָארען אין כעס און געזאָגט:

— וואָס שלעפט איהר זיך צו מיר? גאנץ שטאָט וויים דאָך, אז איך גיב קיינעם ניט.

— און איהר שעמט זיך דאָס גאָר ניט? — פרעגט דער משולח.

— וואָס ארט עס מיך? אָט שילטען זיי מיך אלע, און עס

שטעטעל איז געשטאַרבען און איבערגעלאָזען א צואה, וואו אַ גרויסען טייל פון זיין פארמעגען גיט ער אַפּ פאר א משוגעים־הויז, וואס מען זאָל בויען אויף זיין נאָמען.

— וואָס עפּעס פאר משוגעים? — האָבען זיך אלע גע־וואונדערט.

— ער האָט געטאָן גאנץ גלייך — האָט איינער געזאָגט — ער האָט אַפּגעגעבען די געלט, ביי וועמען ער האָט זיי געגומען. ער איז אויפגעקומען פון משוגעים און ער האָט עס דעריבער פאר זיי געלאָזען.

———:———

ער מאַכט איהם אוים בעל־הבית.

צוויי אידען זיינען געגאנגען קלייבען געלט אויף א דבר־מצוה, זעהען זיי ווי איינער א קרעמער שטעהט אזוי אוֹן קוקט אין גאַס אריין. דער קרעמער האָט געהאט אין שטאָט א נאָמען פאר א קארגען, וואס פלעגט אויסזוכען אלע תירוצים אבי זיך אויסצודרעהען פון געבען א נדבה. רופט זיך אַפּ איינער פון די צוויי נדבה־קלייבער צום אנדערען:

— איהר וועט באלד זעהן ווי איך מאך דעם קרעמער אוים בעל־הבית?

— וואָס הייסט אוים בעל־הבית? — וואונדערט זיך דער אנדערער.

— איהר וועט זעהן! — זאָגט דער ערשטער, אוֹן געהט צו צום קרעמער אוֹן זאָגט:

— גיט א נדבה אויף א נויטיגע זאך.

— איהר וועט מוחל זיין קומען אַן אנדערש מאָל — זאָגט דער קרעמער — דער בעל־הבית איז איצט ניטאָ אין דער היים.

———:———

ער איז א כהן, טאָר ער ניט.

אַן אַרימאן איז איינמאָל אריינגעקומען צו א קאַרגען גביר נאָך א נדבה. ווי דער גביר האָט דערזעהן דעם אַרימאן, נעמט ער און געהט אוועק פון הויז. אז דער אַרימאן האָט געזעהן, אז דער בעל־הבית איז אוועק, איז ער אויך אויפגעשטאַנען און אוועק אָהן א נדבה.

נאָכדעם, אז דער גביר איז צוריקגעקומען, האָט איהם געפרעגט זיין ווייב:

— פארוואס ביזטו אוועקגעגאנגען פון הויז ווען דער אַרימאן איז דאָ געווען?

— פארשטעהסטו מיך — האָט דער גביר געענטפערט — אין דער תורה שטעהט „עני חשוב כמת" — אז אַן אַרימאן איז געגליכען צו א טויטען, און אזוי ווי איך בין דאָך א כהן, טאָר איך ניט בלייבען מיט אַן אַרימאן אין איין הויז.

———:———

ווי אַזוי מען ווערט רייך!

מען האָט אמאָל געפרעגט א אידען, וואס איז געווען אַן אַרימאן און געוואָרען רייך, ווי אזוי האָט ער דאס דערגרייכט? האָט ער געזאָגט:

— איך האָב געטאָן צוויי זאכען: וואָס איך האָב געדארפט טאָן מאָרגען, האָב איך געטאָן היינט; און וואָס איך האָב געדארפט עסען היינט, האָב איך געגעסען מאָרגען.

———:———

אָפּגעגעבען ביי וועמען ער האָט גענומען.

האָט די שטעטעל געקאָכט ווי אין א קעסעל. פאלעצקי, דער פאבריקאנט פון סטיינגעם און דער גרעסטער גביר פון

אַ פּרוטה צו א פּרוטה וועלט אַ סך.

אין לעמבערג האָט אמאָל געלעבט אן איד אן עושר, ר' אהרן פּיליפּ איז געווען זיין נאָמען, אז מען האָט איהם איינמאָל געפּרעגט פּון וואם איז ער אזוי רייך געוואָרען, האָט ער געענטפּערט:

— איך בין רייך געוואָרען פּון די קללות וואָם מען שילט מיך. יעדער אָרימאן וואָם קומט אהיים און די ווייב פּרעגט איהם, וואם האָט ער דעם טאָג פּארדינט, ענטפּערט ער: א האַלבען רייניש, א רייניש. און לעגט דערביי צו „אהרן פּיליפּ זאָל עס פּארדינען". נו, א האלבער רייניש, א רייניש צוגעווינשט פּון איין אָרימאן, נאָך א רייניש אָדער א האלבען צוגעווינשט פּון נאָך אן אָרימאן, און אזוי נאָך און נאָך, האָב איך טאקע געמאכט א פּארמעגען.

———:———

זאָל געהן צו אייך דער וואָם האָט מיך געשיקט.

דער אָרימאן איז געקומען צום גביר און געבעטען א נדבה, איז דער גביר אָנגעפּאלען אויף איהם מיט קולות און זלזולים און איהם געוויזען די טהיר.

— איך האָב עס כשר פּארדינט, — זאָגט דער אָרימאן ביים אַוועקגעהן — וואָם האָב איך געדארפט געהן צו אייך, זאָל ער בעסער אליין קומען צו אייך, דער וואם האָט מיך געשיקט.

דער גביר איז נאָך געוואָרען מעהר אָנגעצונדען און געשריען:

— איך וויל דאָם טאקע וויסען, וער האָט עס געהאט די העזה צו שיקען אייך צו מיר.

— דער דלות. — ענטפּערט קורץ דער אָרימאן.

———:———

—ניין, דאָס קען איך נישט. — ענטפערט דער קרוב.
— אפשר קענט איהר בריעף שרייבען?
— ניין, דאָס אויך נישט.
— וואָס־זשע פאָרט קענט איהר יאָ?
— צו אזעלכע עסקים ווי אייערע, קיין עין־הרע, — ענט־פערט דער אָרימער קרוב מיט א זיס שמייכעלע — איז נויטיג פאר אייך ווי דאס לעבען צו האָבען א שטענדיגען בעל יועץ; און איך מעג זיך אליין לויבען, אז דאס קען איך, ברוך השם, אויס־געצייכענט, איך בין דער בעסטער בעל־יועץ.
— אויב אזוי, — מאכט דער גביר — גיט־זשע מיר טאקע, זייט מוחל, אָט טאקע תיכף ומיד די ערשטע עצה, ווי אזוי ווערט מען פון אייך פטור?

———:———

ער וועט פארדיענען מעהר.

אָן אָרימאן איז געקומען צו זיינעם א רייכען קרוב און ביי איהם געבעטען לייהען הונדערט רובעל.

— עס שטעהט מיר פאָר א טייערער געשעפט — האָט דער אָרימער קרוב דערצעהלט — מען קען דערבי פארדינען א סך געלט. לייהט מיר הונדערט רובעל און ווערט א שותף צום פאר־דינסט.

— וויפיעל קען איך פארדינען אויף מיין חלק? — האָט דער גביר געפרעגט.

— גאנצע פופציג רובעל. — האָט דער אָרימער געענטפערט.

— אויב אזוי, — האָט דער גביר געזאָגט — וועל איך דיר לייהען פינף און צוואנציג און איך וועל פארדינען גאנצע פינף און זיבעציג.

———:———

— איך פארשטעה אייך נישט, זאָלט איהר מיר געזונד זיין — האָט זיך דער אָרימאן געוואונדערט — מילא, אז זי איז געשטארבען בין איך דאָך איהר יורש, טאָ וואס זשע זייט איהר אזוי אין כעס?

———:———

זיי האָבען עס ניט געהאט.

א קארגער האָט אמאָל געזומען אן אורח אויף א מיטאָג. ביים טיש האָט מען געשטעלט בראנפען, האָט דער בעל־הבית געראטען דעם אורח, אז ער זאל די בראנפען ניט טרינקען, ווייל זיי זיינען שטארק, נאָר ער זאל בעסער איינטונקען די ברויט אין דעם. דער אורח האָט פארשטאַנען דעם קארגען׳ס כונה, האָט ער גענומען א שטיק ווייכע ברויט און איינגעטונקען אין גלעזעל בראָנפען. די ברויט האָט איינגעזויגען די גאנצע בראנפען, אז אין פלעשעל איז גאָר ניט געבליבען. אז דער בעל־הבית האָט עס געזעהן, זאָגט ער:

— רבי אורח, וועז די יוצאי מצרים וואָלטען געווען ווי איהר, וואָלט מען גאָר ניט געדארפט שפאלטען דעם ים, זיי וואָלטען איהם אויסגעטריקענט נאָר מיט׳ן איינטונקען זיך אליין!

— יע, — האָט איהם דער אורח געענטפערט — עס איז אָבער געווען פסח, האָבען זיי ניט געהאט קיין ווייכע ברויט, נאָר האַרטע מצה.

———:———

זאָל ער געבען די ערשטע עצה.

צו א גביר, וואס האָט געהאט א סך גרויסע געשעפטען, איז געקומען אן אָרימער קרוב בעטען א שטעלע.

— וואָס פאר א שטעלע קענט איהר פארנעהמען? — פרעגט איהם דער גביר — קענט איהר פיהרען א בוך?

האָב איך ניט קיין מעות חטים, אייך באזארגט שוין אייער ברודער.

— מיין ברודער? — האָט דער אָרימאן אָנגעהויבען צו קלאָגען — ער גיט מיר קיין גראָשען ניט. וועט האָט עס אָפּגע־קלערט, אז ער באזאָרגט מיך?

— אייער ברודער אליין האָט עס געזאָגט — ענטפערט דער פּרנס.

איז מען אוועק צום גביר, און איהם געזאָגט, אז זיין ברודער דער אָרימאן זאָגט, אז ער גיט איהם גאָר ניט.

— געווים גיב איך איהם גאָר ניט. — ענטפערט דער גביר.

— טאָ וואָס האָט איהר געזאָגט, אז איהר האָט אן אָרימען ברודער?

— דאָס מיין איך דאָך טאקע, אז איך האָב אן אָרימען ברו־דער און גיב איהם גאָרניט, וועל איך דאָך אנדערע אודאי ניט געבען.

———:———

ער איז דאָך איהר יורש.

אָן אָרימאן איז געקומען צום גביר פון שטאָט נאָך א נדבה אויף חתונה צו מאכען זיין טאָכטער, וואס איז שוין עטליכע יאהר א כלה. דער גביר האָט דעם אָרימאן געגעבען א שענע נדבה. אין א פּאָר טעג ארום דערווייסט זיך דער גביר, אז דעם אָרימאנ׳ס טאָכטער איז שוין זייט א פּאָר יאָהר טויט. פּאַרדריסט איהם די מעשה אוּן ער שיקט רופען דעם אָרימאן.

— זאָג נאָר, שענער מענש — פרעגט איהם דער גביר מיט כעס — וואָס ביזטו געקומען צו מיר נאָך א נדבה פּאר דיין טאָכטערס חתונה, וועו זי ליגט שוין לאנג אין דר׳ערד?

וועז ער וואָלט זיך ריכטען.

צו א קארגען גביר זיינען געקומען צופאָהרען עטליכע אורחים, וואָס ער האָט זיך אויף זיי ניט געריכט. מילא, אז זיי זיינען געקומען איז פארפאלען!

דער גביר האָט געהייסען מאכען עפעס צום עסען און געבען די אורחים. די ווייב, וועלכע איז גראדע שוין ניט געווען קיין קארגע, האָט פאר די אורחים געגרייט א טיש פון כל טוב. די אורחים האָבען אלעס געשמאק געגעסען און האָבען זיך גע־קלערט, מסתמא איז דער גביר געוואָרען אוים קארגער, ער פלעגט דאָך קיינעם אויף זיין שוועל ניט ארויפלאָזען און דאָ האָט ער זיי אזוי בריייט אויפגענומען. האָבען זיי געוואָלט איהם אָפּדאנקען און איהם געזאָגט:

— איהר האָט זיך אויף אונז ניט געריכט, פונדעסטוועגען האָט איהר פאר אונז געגרייט אזא שעהנעם טיש; היינט ווי וואָלט שוין געווען וועז איהר ריכט זיך אויף אונז?

— וועז איך ריכט זיך אויף אייך — האָט דער גביר קאלט געזאָגט — וואָלט איך פארשפארט די טהיר.

———:———

ער מיינט אנדערש.

אז מען איז געקומען פאר פּסח צום גביר בעטען אויף מעות חטים, האָט ער העפליך אָפּגעזאָגט, ער קען ניט געבען, ער האָט אן אַרימען ברודער.

האָבען אלע מסכים געווען, אז דער גביר איז אפשר ניט אומגערעכט, א ברודער איז געווים בילכער, אבער וועז די אַרי־מעלייט זיינען געקומען ערב פּסח נאָך די „מעות חטים" געלט, ערשט דעם גביר׳ס ברודער איז אויך דאָ צווישען זיי.

— פאר אייך — האָט איהם דער פּרנס קאלט געזאָגט —

איז ארוים אין גאס, געבראַכען שויבען, און אַנגעטאַן א סך שאַדען. האָט מען איהם געזומען און אוועקגעשלעפט צום רב. האָט איהם דער רב אַנגעהויבען מוסר'ן: ראש־השנה, ביים יום־הדין, וועז עס ציטערט א פיש אין וואסער, זאל א איד אזוינס טאָן, שכור'ן.

— רבי, — האָט דער נגיד געענטפערט דעם רב — איך שכור מיט א כונה, גאָט זאל מיך ניט קענען משפט'ן. די גמרא זאָגט: „שלשה ספרים נפתחים בראש־השנה. אחד של צדיקים גמורים, אחד של רשעים, ואחד של בינונים", טאָ ווי אזוי וועט מיך גאָט משפט'ן? אויב ווי א צדיק גמור, וואס איז „נכתב ונחתם לאלתר לחיים", זעהט איהר דאָך אליין, אז איך בין טויט שכור; אויב ווי א רשע, וואָס איז „נכתב ונחתם לאלתר למיתה", מאך איך דאָך אלע ווייל א „לחיים"... און אויב ווי א בינוני, וואָס איז „תלוי ועומד", זעהן דאָך אלע, אז איך קען אויף די פים ניט שטעהן, וועט מיך גאָט גאָר ניט משפט'ן, און איבער־לאָזען ווי פאר א יאהרען.

———:———

אויף וואָס איינער קלאָגט.

אין א שטעטעל איז געשטאַרבען א גרויסער גביר. צו דער לויה זיינען נאָכגעגאַנגען די קרובים און ביטער געווויינט. ערשט צווישען זיי זעהט מען געהט אן אַפּגעריסענער אַרימאן, א דורכ־פאָהרער, וועלכער וויינט צוזאמען מיט די קרובים.

— ר' איד, — האָט מען איהם א פרעג געגעבען — וואָס וויינט איהר? דער פארשטאַרבענער איז דאָך ניט געווען אייער ארער א קרוב?

— הערט איהר, — ענטפערט דער אַרימאן — אַט דאס ווייז איך דאָך טאקע, וועז ער וואָלט געווען מיינער א קרוב, וואָלט ער דאָך מיר עפעס איבערגעלאָזט.

ער וועט איהם שיקען ארבע...

אַ איד א מטופל מיט אכט טעכטער און א גרויסער אָרימאן, האָט זיך קיין עצה ניט געקענט געבען ווי דורכצולעבען זיך, און האָט זיך געוועגדט צו זיינעם א רייכען אָנקעל אין א גרויסע שטאָט ער זאָל איהם אונטערשטיצען. דער רייכער אָנקעל האָט אָבער אויף די בריף ניט געענטפערט. דאן האָט איהם דער איד געשריבען נאָך א בריף בזה הלשון:

„קצתי בחיי מפני בנות חית; ואם מַאן אתה לשלח — הנני שולח מחר ארבע בגבולך".

דער אָנקעל האָט זיך דערשראָקען און ארויסגעשיקט שטיצע.

———:———

ער איז אַ צופרידענער.

אַ מאן, וואָס האָט פארמאָגט... זיעבען טעכטער, האָט אמאָל געזאָגט, אז ער איז צופרידענער פון דעם רייכסטען מענשען, וואָס פארמאָגט אפילו הונדערט טויזענט דאָלער.

— ווי אזוי? — האָט מען איהם געפרעגט.

— גאנץ פשוט, — האָט ער געענטפערט — א מענש מיט הונדערט טויזענט דאָלער וויל האָבען מעהר; איך, אָבער, וויל שוין מעהר ניט האָבען.

———:———

מען קען איהם ניט משפט'ן.

אין א שטאָט איז געווען א נגיד, וועלכער איז אויך געווען אַ גרויסער למדן. ער האָט אָבער געהאט איין חסרון, ער האָט ליעב געהאט א „כום" און איז שטענדיג געווען שכור. איינמאָל אום ראש-השנה, האָט זיך דער נגיד אזוי אָנגע'שכור'ט, אז ער

יא.

גבירים און אָרימעלייט

שפּארען, בעסער ווי פּארדינען.

דער אידישער דין איז, אז א צעהנטעל דארף מען געבען מעשר פּאר אָרימעלייט.

— הער מיין זוהן, — האָט א איד געלערנט זיין קינד — מעהר ווי אויף פּארדינסט, זאָלסטו זעהן זיך איינגעוואוינען אין „שפּארזאמקייט"; פון פּארדינטע הונדערט רובל, דארפסטו צעהן אָפּגעבען אָרימעלייט; פון אָנגעשפּארטע הונדערט רובל, אָבער, — גאָר ניט.

———:———

איהם איינע אבי יענעם צוויי.

אין וועג זיינען געגאנגען צוויי מענשען: א קמצן און א ניט־פּארגינער. האָט זיי באגעגענט אליהו הנביא און האָט צו זיי געזאָגט:

— יעצט קענט איהר זיך אויסבעטען וואס איהר ווילט אליין, אָבער געדיינקט, אז דער וואס וועט בעטען די זעלבע זאך דער לעצטער, קריגט דאָפּעלט.

האָבען זיך די צוויי געגומען אמפּערען צווישען זיך „זאָג דו אפּריהער". „ניין, דו אפּריהער."

— גוט, — רופט זיך אָן דער ניט־פּארגינער, — איך וועל זאָגען דער ערשטער — איך וויל זיין בלינד אויף איין אויג.

— די בעל־הבית'טע האָט זיך פארבראַנט און איז געשטאָרבן.

— מיין ווייב איז געשטאָרבן? זאָג, גולם, ווי אזוי? — שרייט דער בעל־הבית.

— די הויז האָט אָפגעברענט. — ענטפערט דער משרת.

———:———

אַוואָ די היהנער זיינען.

א וואלד־סוחר איז פארפאָהרען אין א קרעטשמע. ער זעצט זיך עסען, האָט ער זיך באשטעלט א פראָסטען מיטאָג: א שטיקעל הערינג, באָרטשט און א שטיקעל פלייש. וואונדערט זיך די קרעטשמערקע:

— איהר ווילט גאָר ניט קיין הוהן? איך וויים, אייער „שמייסער"*) קומט באשטעלט ער זיך אלע מאָל א הוהן.

דאָס איז דעם וואלד־סוחר אריין אין נאָז. וועז עס איז געקומען צום ענדע וואָך, ביים איבערקוקען די הוצאות פון „שמייסער", גיט דער בעל־הבית א פרעג:

— איך זעה ניט קיין היהנער? וואו זיינען אהינגעקומען די היהנער?

— די היהנער זיינען אריין אין די האָבער. — האָט דער „שמייסער" קאלט געענטפערט.

———:———

*) „שמייסער" פלעגען זיך רופען די געדונגענע יונגען צו טרייבען די פערד און אכטונג צו געבען אויף זיי.

אַ קלייַנע ווייַלע שפּעטער האָט דער דיענער ביי סוויפּט'ן געבעטן דעם שליסל פון בופעט.

— וואָס דאַרפסטו דעם שליסל? — האָט סוויפּט געפרעגט.

— ארויסנעהמען עפּעס עסנס. — ענטפערט דער דיענער.

— אַ! — האָט סוויפּט אויסגערופען — עס איז ניט כדאי די טרחה איצט צו עסנס; אין א פּאָר שעה ארום וועסטו ווידער זיין הונגעריג.

———:———

ניטאָ קיין נייעס.

א משרת איז געפּאָהרען צום וואקזאל אָפּווארטען דעם בעל־הבית, וועלכער איז שוין א לענגערע צייט ניט געווען אין דער־היים. אזוי ווי דער בעל־הבית זעצט זיך אויפ'ן פוהר, פרעגט ער דעם משרת:

— וואָס הערט זיך עפּעס נייעס אין דער היים?

— גאָרניט... דער מילכיגער מעסער איז טריף געוואָרען. — ענטפערט דער משרת.

— ווי אזוי איז דאָס טריף געוואָרען? — איז דער בעל־הבית געוואָרען נייגעריג.

— איך האָב אָפּגעשונדען די שקאפע די פּעל.

— איז מיין שקאפע טויט? — וואונדערט זיך דער בעל־הבית.

— יע, זי איז גע'פּגר'ט. — שטימט איין דער משרת.

— ווי אזוי? פון וואָס?

— איך האָב זיך געאיילט נאָך א דאָקטאר, האָב איך איהר פּארשׂמיסען.

— נאָך א דאָקטאר? פּאר וועמען? זאָג גיכער, וואס האָט פּאָסירט?

דער לשון פון די בעלי־עגלות.

א רב איז געפאָהרען ארום חנוכה צווישען די ישוב׳ניקעם אויפקלייבען חנוכה־געלט. אויפ׳ן וועג האָט זיך אָנגעטראָפען דעם רב׳ס בעל־עגלה מיט נאָך א בעל־עגלה, וואס איז איהם געפאָהרען אנטקעגען. ביידע בעלי־עגלות זיינען מיט אמאָל אראָפגעשפרונגען פון די וועגען מיט די בייטשען אין די הענט.

— דאָס ביזטו, חיים? א רוח דיר אין טאָטען אריין.

— שמואל׳קע ממזר! — שרייט דער אנדערער — איך לאָז דיר באלד די קישקעס ארויס.

דער רב האָט זיך דערשראָקען און אָנגעהויבען צו בעטען:

— אידען! וואס האָט איהר איינער צום אנדערען? פאר־וואָס קריגט איהר זיך? אָט בין איך דאָך א רב, וועל איך אייך אויסלאדען.

— האָט קיין מורא ניט, רבי, — זאָגט איהם זיין בעל־עגלה — מיר קריגען זיך ניט. דאָס איז ביי אונז בעלי־עגלות אזא לשון.

———:———

סוויפט און זיין דיענער.

דער באריהמטער ענגלישער וויצלינג סוויפט האָט אמאָל געדארפט אויספאָהרען רייטענדיג און האָט געהייסען זיין דיע־נער איהם ברייגען זיינע שטיוועל. ער האָט זיי געבראכט, אָבער ניט אָפגעפוצט.

— ווארום האָסטו זיי ניט אָפגעפוצט? — פרעגט סוויפט.

— עס איז ניט כדאי די טרחה זיי אָפפוצען, ווייל אין וועג וועט איהר זיי געווים מוזען צוריק איינשמוצען. — האָט גע־ענטפערט דער דיענער.

א הוספה, ווייל דאס הייסט דאָך דער בעל־עגלה האָט א טעות געהאט: ער האָט געמאכט דעם חשבון אויף א טרוקענע וועג, און עס איז גאָר א בלאָטע. ווי איז אָבער, אז אין שטאָט איז א בלאָטע און אויפ'ן וועג איז טרוקען, קען דער בעל־עגלה נאָכ־דעם בעטען א הוספה אָדער נישט?

אלע יונגען, חוץ איינעם, האָבען געענטפערט, אז ניט.

— נו, און וואס זאָגסטו? — האָט דער בעל־עגלה געפרעגט דעם איינעם, וואָס האָט ניט מסכים געווען מיט אלעמען.

— איך רעכען אז יע, — האָט יענער געענטפערט — וואָרים אז אין שטאָט איז בלאָטע און דער וועג איז טרוקען, האָט זיך דאָך דער בעל־עגלה גענארט אין חשבון: ווייל ער האָט דאָך געקענט אויפנעהמען מעהר פארשוינען.

———:———

ווי מען שרעקט אָן א פערד.

א בעל־עגלה איז געפאָהרען ביינאכט אין וועג, און האָט געפיהרט א פאסאזשיר א „ישיבה־בחור". אין מיטען וועג האָט דעם בעל־עגלה גענומען שלעפערען, האָט ער געבעטען דעם ישיבה בחור האלטען די לייצעס, און האָט איהם אָנגעזאָגט, אז טאָמער וועט זיך דער פערד צושטעלען, זאל ער איהם אָביסעל אָנשרעקען.

דער בעל־עגלה האָט גלייך געגומען כראָפען, און דער ישיבה בחור האלט די לייצעס. דער פערד, דערפיהלענדיג, משמעות, וואָס פאר אן אָנטרייבער עס האלט די לייצעס, איז באלד געבליבען שטעהן. האָט זיך דער ישיבה בחור דערמאנט דעם בעל־עגלה'ס פארזאָג, אז מען דארף דעם פערד אָנשרעקען, איז ער אראָפגעקראָכען פון וואָגען און אריינגעשושקעט דעם פערד אין אויער:

— א וואָלף געהט!

— איך זעה, נעבאך, — זאגט דער פאדריאטשיק — ווי דער עולם שטעהט א גאנצען טאג נאר אויף אביסעל היי, דארף מען זיי צושיטען אביסעל האבער אויך.

———:———

וועמען זאל מען גלויבען בעסער?

א יונגער בעל־עגלה איז געקומען צו אן עלטערען בעל־עגלה ער זאל איהם טאן א טובה און באַרגען זיין פערד.

דער עלטערער בעל־עגלה האט אבער ניט געוואלט געבען, האט ער געזאגט א תירוץ, דער פערד איז איצט אויף פּאשע. גראד האט זיך דערהערט פון שטאל ווי א פערד הירזשעט. זאגט דער יונגער בעל־עגלה:

— סטייטש, אט הער איך דאך דיין פערד אין שטאל?

— נו, פרעג איך דיך — רעדט צוריק דער אלטער בעל־עגלה, — וועמען גלויבסט דו בעסער, דעם נארישען פערד, צו אן אלטען גוטען פרייגד?

———:———

וועו די בעלי־עגלות נאַרען זיך אפּ.

א בעל־עגלה האט אמאל געזוכט אי שרויסהעלפער, האבען זיך געמעלדעט עטליכע יונגען מיט אמאל און דער בעל־עגלה האט ניט געוואוסט, וועלכען צו נעהמען. זאגט דער בעל־עגלה:

— איך וויים ניט וועמען פון אייך צו נעהמען. איך וועל אייך אבער עפּעס פרעגען און וועט עס וועט מיר געבען דעם בעסטען ענטפער, דעם וועל איך נעהמען.

די יונגען האבען אנגעשטעלט די קעפּ און דער בעל־עגלה האט אנגעהויבען:

— אז אין שטאט איז טרוקען און מען פאהרט ארוים מיט פּארשוינען און אויפ'ן וועג איז א בלאטע, דארף מען בעטען

רבינו תם וועט אַזוי גיך ניט קומען.

אַ פערד־העגדלער איז אמאָל פאָהרענדיג צו א יאריד פאר־פאָהרען אין אכסניה. דערזעהענדיג אויפ'ן טיש א פּאָר תפלין, האָט ער זיי אָנגעטאָן און זיך געשטעלט דאוונען. קומט אריין דער בעל־הבית און זעהט דעם פערד־העגדלער דאוונענ־דיג אין די תפלין, זאָגט ער צו איהם:

— ר' איד, עס איז דאָך רבינו תם'ס תפלין?

— נישקשה, — זאָגט דער פערד־העגדלער — איך וועל נאָך באווייזען אפדאוונען איידער ער וועט קומען. ביי מיר נעמט עס ניט לאנג.

———:———

וואָס נפטר — אבי געזונט.

צוויי בריידער בעלי־עגלות זיינען געווען אין אמעריקא. דערצעהלט איינער, אז עס איז אָנגעקומען א בריף פון דער היים, אז דער טאַטע איז נפטר געוואָרען.

— וואָס געהט עס מיך אָן — זאָגט דער אנדערער ברודער— נפטר... מפטיר, פיפטר, — אבי ער איז געזונט.

———:———

מען דארף צושיטען אביסעל האָבער.

אין קאוולע איז געווען א „פאדריאטשיק" וואָס פלעגט צו־שטעלען צו די פּאָלקען היי און האָבער. יום כפור צו מנחה רופט מען אויף דעם „פאדריאטשיק" צו דער תורה, דער חזן מאַכט איהם „מי שברך" און שטעלט זיך אָפּ ביים „בעבור שנדר".

— א קערץ האָבער! — זאָגט אונטער דער פאדריאטשיק.

— האָבער? — קען דער חזן ניט פארשטעהן, — וואָס דארף מען אויפ'ן שוהל האָבער?

י.

בעלי־עגלות

די תורה איז אַ זומערדיגע.

אַ סוחר האָט געדונגען ווינטער־צייט א בעל־עגלה איבער־צופיהרען גלאָזווארג. אויפ'ן וועג איז א טייל דערפון צובראָכען געוואָרען. רופט דער סוחר דעם בעל־עגלה צום רב און דער רב פסק'עט, אז על־פי־דין־תורה איז מחויב דער בעל־עגלה באַצאָהלען פאר דעם שאדען.

— רבי, — רופט זיך אָפּ דער בעל־עגלה צום רב — זאָגט מיר איך בעט אייך, וועז איז געגעבען געוואָרען די תורה.

— דעמאָלט וועז די אידען זיינען ארויס פון מצרים. — ענט־פערט דער רב.

— ניין, איך מיין, אין וואָס פאר א צייט אין יאהר.

— וועד ווייס ניט, אז מתן־תורה איז געווען אום שבועות.

— הא, — מאכט דער בעל־עגלה — זומער לעב היימט עס, וועז דער וועג איז טרוקען אוז גלאט. אויב אזוי, רבי, פארשטעה איך איצט פאר וואס די תורה היימט מיר באצאָהלען, וואָלט אָבער די תורה געשריבען געוואָרען ווינטער־צייט, וועז עס רע־גענט אוז שנעעט אוז דער וועג איז גליטשיג, וואָלט זי דאמאָלט געדארפט אנדערע ווערטער.

זי מאכט אומזיסטע הוצאות.

מען האָט דער כלה אפילו אָנגערעדט, אז דער חתן, וואס דער שדכן רעדט איהר, איז אביסעל נאריש, דאָך האָט זי זיך געלאָזען אנרייַדען און איינגעשטימט מיט איהם זיך צו „זעהן", מען האָט אָפגערעדט אז חתן־כלה זאָלען זיך אויפפאָהרען אויף א באהן־סטאַנציע און דאָרט פארבריינגען עטליכע שטונדען צוזאמען. דער חתן איז געקומען פריהער און אָפגעווארט דער כלה ביים באהן. וועז דער באהן איז געקומען, איז דער שדכן צוגעלאָפען און פארגעשטעלט דעם חתן די כלה.

— וואָס מאכט איהר? — איז געוועז דעם חתנ׳ס ערשטע שאלה.

— אומזיסטע הוצאות. — האָט די כלה גלייך געענטפערט.

———:———

וער וועט עס זיי געטרויען.

א שדכן איז ארוים מיט׳ן חתן נאָכ׳ן „אָנקוקען" דער כלה, זאָגט דער שדכן:

— איהר זעהט? איך האָב אייך געזאָגט, אז זיי זיינען ריַיך. האָט איהר געזעהן, וואס פאר א זילבער־געשיר עס האָט געשיינט אויפ׳ן טיש?

— איך האָב אָבער מורא — זאָגט דער חתן — טאָמער איז דאָס אמאָל געליהענע ביי א פרייַנד, א שכן?

— וואָס רעדט איהר? — כאפט זיך דער שדכן מיט היץ — אזוינע זילבער, וער וועט עס אזוינע לייט געטרויען?

———:———

זאָגט דער יונגערמאן ווייטער:
— לאָזט מיך צורוה.
זאָגט דער שדכן:
— אי, האָט איהר דאָך גאָר גרויסע פּרעטענזיעס! איז גוט, האָב איך פאר אייך א מיידעל מיט צוואנציג טויזענט רובל.
— לאָזט מיך צורוה, — רעדט דער יונגערמאן — גענלט איז ביי מיר ניט דער עיקר.
— אזוי? — לאָזט ניט אָפּ דער שדכן — איהר קוקט אויף יחום? האָב איך א מיידעל פון גרעסטען יחום, שוין צוואנציג דורות...
— איהר זאָלט וויסען, ר' איד — שלאָגט איהם איבער דער יונגערמאן — איך וויל קיין זאך ניט הערען, איך וועל טאָן א שדוך נאָר פון ליעבע.
— שאדט! בייזערט זיך ניט — מאכט דער שדכן — איך האָב פאר אייך אזעלכע אויך.

———:———

פּאַרוואָס ער רעדט דעם שדוך.

זאָגט רבי צדוק:
— גוט מאָרגען, רבי אברהם.
ענטפערט רבי אברהם:
— א גוט יאהר, זיצט. וואָס וועט איהר זאָגען גוטס?
— איך האָב פאר אייער טאָכטער גאָר א גוטען שדוך.
— פאר מיין טאָכטער? וואָס זייט איהר משוגע? מיין טאָכטער געהט דאָך ערשט דער זעכצעהנטער יאהר?
— אָבער מיין טאָכטער שיינדלען געהט שוין דער דריי־סיגסטער. — ענטפערט רבי צדוק.

———:———

מען איז עלענד ווי א שטיין. אבער אז מען האָט א ווייב, ווי ביי מיר אין שטוב, למשל, איז גאָר אן אנדער לעבען. אָט שטעהט איהר אויף אין דער פריה, גיט אייך די ווייב א גלאָז ווארימע טיי, אָדער קאוע; ווילט איהר געהן אין שטאָט אריין, מאכט זי אייך א גוטען אָנבייסען, ווי ביי מיר אין שטוב (זאָל זי געזונד און שטארק זיין), דערנאָך עסט איהר מיט איהר צוזאמען. אָזוי איז א גאנצע וואָך, קומט פרייטאג צו נאכט מאכט זי די שטוב ליכטיג און ריין, שטעלט אוועק אויפ'ן טיש די גרויסע זילבערנע לייכטער, און איהר מאכט „קידוש", און זי זיצט און קוקט אייך אָן מיט איהרע כשר'ע אייגעלאך און שמייכעלט צו אייך, ווי ביי מיר אין שטוב, דערנאָך זיצט מען צוזאמען און מען שמועסט, און אייער ווייבעל דערצעהלט אייך אין מעשה'לע, און נאָך איינע, און איהר הערט זיך צו, און זי רעדט, אזוי זים, אזוי חנ'עוודיג... ווי ביי מיר אין שטוב, און זי רעדט זיך, און איהר הערט צו, און זי רעדט... רעדט און רעדט, רעדט און רעדט, רעדט און רעדט, א פייער זאָל זי טרעפען, ווי זי רעדט...

———:———

א שדוך פון ליעבע.

א שדכן איז אמאָל געקומען צו א יונגעמאן רעדען א שדוך.

— הערט זיך איין — זאָגט דער שדכן — איך האָב פאר אייך א מיידעל אן אויסנאם, טאקע א שעהנע מיידעל.

— וואָס רעדט איהר עפעס? — ענטפערט דער יונגער-מאן — זעהט, לאָזט מיך צורוה.

זאָגט דער שדכן:

— נו, אויב איהר קוקט ניט אויף שעהנקייט, האָב איך פאר אייך אן אנדער מיידעל, ניט אזא שעהנע, אבער אויך ניט קיין מיאוס'ע, און זי האָט פינף טויזענט קערבלאך.

א שדוך א רייכען בעל־הבית אַ זוהן און האָט מיטגענומען דעם יונגען שדכן מיט זיך.

— איהר זאָלט וויסען — האָט דער אלטער שדכן געזעדט צום בעל־הבית — אז די מיידעל איז פון א גאנץ שעהנער הויז.

— וואָס הייסט א שעהנע הויז? — כאפט זיך אַן דער יונגער שדכן — מיוחסים!

— און דאס זיינען רייכע מענשען! — רעדט וויטער דער אלטער שדכן.

— וואָס הייסט רייכע? — מיליאָנערען! — העלפט דער יונגער שדכן.

— און די מיידעל איז נישקשה?

— וואָס הייסט נישקשה? — א „קראסאוויצע"!

— מעהר ניט, — מאכט דער אלטער — זי האָט א קליינעם חסרון: זי האָט א קליניטשקען הערבעלע.

— וואָס הייסט א הערבעלע? — מאכט דער יונגער — א האָרב, ווי א בארג!

———:———

ער דערמאנט זיך.

א שדכן איז געקומען צו א יונגענמאן און זאָגט:

— יונגערמאן, איך האָב פאר אייך א מיידעל, א גאָלד.

— איך דאנק אייך זעהר — ענטפערט דער יונגערמאן — אָבער איך דארף קיין מיידעל ניט; איך וויל ניט חתונה האָבען.

— וואָס הייסט? איהר ווילט ניט חתונה האָבען? ווי לעבט מען דאָס אָהן א ווייב?

— צו וואס דארף איך א ווייב?

— אי, איהר זייט דאָך גאר א קינד! — צורעדט זיך דער שדכן — איהר וויסט גאר ניט ווי גוט עס איז, אז מען האָט א ווייב. אָט וועל איך אייך זאָגען, אָהן א ווייב איז אומעטיג,

ער האָט אַ העלפער.

צו א באקאנטען רב איז געקומען א שדכן רעדען א שדוך זיין זוהן. דער רב האָט פון דעם פארגעלעגטען שדוך גאָר ניט געוואָלט הערען, אבער דער שדכן, וועלכער איז געווען זעהר געניט אין זיין פאַך, האָט דעם רב ניט אָפגעלאָזען. ער איז געשטאַנען איבער'ן רב און איהם כסדר אויסגערעכענט איין מעלה נאָך דער אנדערער, וואם דער שדוך פארמאָגט. דער רב האָט ניט געקענט פטור ווערען פון שדכן, נעמט ער און שרייט אויס:

— איך טו א נדר, אז איך וועל דעם שדוך ניט טאָן.

— גאָט צו דאנקען, — האָט דער שדכן אויסגערופען — יעצט איז שוין דער שדוך ביי מיר אין האנט. פריהער אייידער דער רב האָט געטאָן דעם נדר, האָט ער געקענט זיך מישב זיין צו דער שדוך איז גלייך צו ניט, אָבער איצט הָאָב איך שוין א גרויסען העלפער, דעם יצר הרע, אז דער רב זאל ברעכען זיין נדר, און ער וועט שוין פאר מיר דאָס אויספיהרען, דער שדוך זאָל ווערען.

———:———

וועו מען דארף מגזם זיין!

איינער אן אלטער שדכן האָט געהאט א תלמיד א יונגען שדכן. ער פלעגט איהם מיטנעהמען אוואו ער פלעגט געהן און איהם געלערנט, וואם א שדכן דארף קענען.

— די הויפט זאך איז, — האָט דער שדכן איהם געלערנט — מוזטו קענען מגזם זיין, אין א שדוך רעדען איז דער עיקר די גוזמא. איך וועל דיך מיטנעהמען און וואם איך וועל זאָגען, זאָלסטו גלייך מגזם זיין. דער יונגער שדכן האָט געזאָגט, אז ער פארשטעהט עס. איינמאָל האָט דער אלטער שדכן געריידט

ט.

שדכנים

איין אייניציגער חסרון.

אַ שדכן איז געקומען רעדען א יונגעלמאן א שדוך מיט זיינע א באקאנטע בתולה, א פארזעהעניש.

— וואָס מאכט איהר זיך נאָריש — זאָגט דער חתן — ווי קען עס אייך גאָר איינפאלען אז איך וועל נעהמען אזא פאר־זעהעניש. זי איז דאָך גאר א בלינדע?

— דאָס איז דוקא מעלה — זאָגט דער שדכן — זי וועט ניט קענען זעהן, ווי דו טוסט דאָרט אָפּ אמאָל...

— זי איז דאָך אבער א שטומע!...

— דאָס איז דאָך אודאי א מעלה ביי א ווייב: דו וועסט מיט איהר אָפּלעבען הונדערט און צוואנציג יאהר און פון איהר מויל קיין קללה ניט הערען.

— זי איז דאָך אבער א לאָמע!

— איז דאָך ווידער גוט, זי וועט דיר ניט קענען נאָכלויפען וואו דו געהסט ערגעץ.

— אָבער מיין גאָט, — וועלט שוין דער חתן אין כעס — זי איז דאָך א הארבאטע.

— אי ביזטו א חכם! — זאָגט דער שדכן — וואָס א שטיי־גער האָסטו געוואָלט, אז די כלה זאל שוין גאָר קיין חסרון ניט האָבען?

———:———

דער ישוב'ניק האָט אויך שכל.

א שטאָטישער האָט געהאלטען שבת אין דאָרף, האָט זיך איהם שבת בייטאָג פארוואָלט א גלעזעל ביער. פרעגט ער דעם ישוב'ניק, ביי וועמען ער איז אינגעשטאַנען, אויב מען קען קריגען א פלאש ביער. זאָגט דער ישוב'ניק, אז יע. דער ישוב'ניק האָט געהאט א היבשען בכור'ל, נעהמט ער און שיקט איהם, ער זאל ברענגען פון שענק א פלאש ביער. וועז דער אינגעל איז צוריקגעקומען מיט די ביער, האָט זיך דער גאסט פארוואונדערט און געפרעגט, ווי אלט איז דער אינגעל?

— זיעבעצעהן יאהר — האָט דער ישוב'ניק געענטפערט.

— און ווי לאַזט איהר דאָס א זיעבצעהן־יאהריגען אינגעל, וואָס לעגט שוין תפלין, טראָגען אום שבת? — פרעגט דער אורח.

האָט דער ישוב'ניק מיט א פאראיבעל געענטפערט:

— איהר שטאָטישע מיינט, אז מיר ישוב'ניקעס האָבען שוין גאָר קיין שכל ניט! איך לאָז איהם אומיסנע ניט לעגען קיין תפלין, כדי ער זאָל קענען טראָגען אום שבת.

———:———

ווי ער בעצאָהלט איהם, אזוי דיענט ער איהם.

פרעגט דער רב אן אָרימען אידישען דאָרפס־הענדלער:

— וואָס איז דער מעהר מיט אייך, ר' קלמן, — איהר קומט גאָר קיינמאָל ניט אין שוהל אריין, איהר זייט דאָך עפעס א ירא־שמים? איהר גלויבט דאָך עפעס אין דיענען גאָט ברוך הוא?

— ווי ער באצאָהלט מיר, אזוי דיען איך איהם. — ענטפערט דער איד.

———:———

א ווייל‌ע, עפּעס צובייסען, און פאָהרען אהיים אויף שבת.

אז דער קרעטשמער האָט איהם אבער דערזעהן, האָט ער איהם ניט אָפּגעלאָזט. ער האָט איהם געבעטען, אַז ער מוז ביי איהם זיין שבת, ווייל ער האָט שבת א ברית, און איהם פעהלט פּונקט איינער צו א מנין. דער שוחט האָט מסכים געווען. אז עס איז געקומען זונטאג פריה, דער שוחט נעמט זיך זעגענען מיט'ן קרעטשמער, ערשט דער קרעטשמער נעמט ארויס א פּאַפּיר און ווייזט איהם א חשבון אויף פּופציג רובעל, וואָס ער האָט ביי איהם אָנגענומען איבער שבת און בעט פון איהם, ער זאָל איהם באצאָהלען. האָט דער שוחט אָנגעהויבען טענה'ן, סטייטש, ער האָט דאָך געוואָלט פאָהרען אהיים. דער ישוב'ניק האָט זיך דאָך קוים איינגעבעטען ביי איהם ער זאל בלייבען, אבער עס העלפט ניט, דער ישוב'ניק האלט זיך ביי דאָס זייניגע.

— איהר ווילט ניט געבען, — האָט דער ישוב'ניק גע־טענה'ט — קומט צום רב צו א דין־תורה.

דער ישוב'ניק האָט מסכים געווען. זיי זיינען אוועק צום רב, אַז דער רב האָט אויסגעהערט די טענות, זאָגט ער:

— איך ווייס? פּופציג איז צופיעל; גיט איהם א פינף־און־צוואנציגער.

דער שוחט איז געשטאַנען א צוטומעלטער פון רב'ס פּסק, אָבער ער האָט שוין געוואָלט באצאָהלען, ערשט דער ישוב'ניק נעמט ארויס פון זיין קעשענע פינף און צוואנציג רובעל און דער־לאנגט עס דעם שוחט.

— איך דאנק אייך, — זאָגט דער ישוב'ניק — וואָס איהר זייט ביי מיר געווען שבת און נאט אייך דערפאר דאָס געלט. דאָס וואס איך האָב ביי אייך געבעטען געלט, ווייל איך האָב אייך געוואָלט ווייזען אונזער רב'ס יושר.

———:———

אויסלערנען דרך ארץ.

אַ איד א ישוב'ניק האָט געהאט א פּאָר קינדער און האָט זיי אוועקגעגעבען צו א רבי'ן אין שטאָט. ער האָט אויסגערעדט מיט'ן רבי'ן, ער זאל אכטונג געבען אויף די קינדער און דער עיקר, זיי אויסלערנען אביסעל דרך ארץ, זיי זאלען וויסען ווי צו רעדען צו א מענשען, און ניט זיין קיין פּארגרעבטע ישוב'ניקעס.

דער רבי האָט איהם צוגעזאָגט. אין א האלב יאהר ארום, איז דער ישוב'ניק געקומען אין שטאָט און געגאנגען זעהן די קינדער. דערנאָך איז דער ישוב'ניק געקומען צום רבי'ן און איהם אויסגערעדט:

— זאָגט אליין, רבי, איך האָב אייך געבעטען איהר זאָלט זיי אויסלערנען דרך ארץ, און אָט בין איך געקומען פון דער היים, און זיי האָבען מיך אפילו ניט געפרעגט, אויב די מאמע איז געזונד?

ענטפערט איהם דער רבי:

— האָט קיין צער ניט, איהר וועט קומען דעם אנדערען מַאָל וועלען זיי שוין קענען דרך ארץ אויך.

דער איד איז אוועקגעפאָהרען און די קינדער האָבען וויטער געלערנט ביים מלמד. אין צוויי חדשים ארום איז דער ישוב'ניק נאָך אמאָל געקומען אין שטאָט, און איז געגאנגען זעהן די קינדער. ווי ער געהט אריין אין שטוב, ערשט די קינדער לויפען צו איהם צו און פרעגען:

— טאַטע, טאַטע, די מאמע איז נאָך געזונד?

———:———

דעם רב׳ס יושר.

אַ שוחט איז אמאָל דורכגעפאָהרען פרייטאג פארנאכט פארביי א קרעטשמע און האָט זיך דאָרט אָפּגעשטעלט נאָר אויף

דער איידעם איז געווען פון יענע איידימלאך, וואָס לערנען ווי אידען און עסען ווי גוים.

ר' גימפּעל ווערט שיעור צופּלאצט צוקוקענדיג ווי זיין איידים עסט, און קלערט בשעת מעשה, אויב עס זאָל אזוי אָנ־האלטען די גאנצע פינף יאהר, וועט ער איהם אויפעסען דעם פּארמעגען. האָט ר' גימפּעל באשלאָסען איהם צו געבען אָנצור־הערעניש אויף א שטילען אופן, אז ער דארף אזוי ניט פרעסען:

— הערסטו ניסן (דעם איידעם האָט מען גערופען ניסן) — האָט ער איהם איינמאָל געזאָגט שטיל — איך האָב שוין אין מיין לעבען געזעהן גענוג פרעסט: שבט פרעסט, אָדר פרעסט, אָבער ניסן־פרעסט — דאָס איז שוין ניט אויסצוהאלטען.

———:———

אוא טומעל צוליעב א שטיקעל קעז.

א דאָרפישער איד האָט זיך געפונען אין א קאָמפּאניע פון די דאָרפּס־גוים אין א גוי'שען רעסטאָראן. איהם האָט זיך זעהר געוואָלט עסען, אָבער די הארץ האָט איהם געציטערט צו עסען טרפה. ער האָט באשלאָסען צו בעטען א שטיקעל קעז. אמת, גוי'שע קעז טאָר מען אויך ניט, אבער דאָך איז עס ניט אזוי טריף. אבער ווי ער האָט נאָר א בים געטאָן די קעז, האָט גלייך אויסגעבראכען שטארקע ווינטען. דער געוויסען פון דעם אידען האָט איהם אָנגעהויבען שלאָגען, אפשר איז עס צוליעב איהם. באלד זיינען אויך געקומען שרעקליכע דונערען. דאָ איז דער איד אויפגעשפרונגען, האסטיג אויפגעמאכט די פענסטער און ארויסגעוואָרפען די קעז, אויסרופענדיג דערביי צאָרנדיג צום הימעל:

— סאָ ניארם ער האָט דאָס געמאכט צוליעב א שטיקעל קעז. נא דיר דאָס אָפּ, נא!

חנוכה צייט פלעגט, להבדיל, דער רב ארומפאָהרען און קריגען מתנות פון די ישוב'ניקעס.

איינמאָל איז א רב פארפאהרען צו א ישוב'ניק, וועלכער האָט געהאט א זוהן א גרויסען לערנער. דער ישוב'ניק האָט געבעטען דעם רב, ער זאל דעם זוהן פארהערען. דער רב האָט זיך געטראכט, אז מסתמא, איז דער זוהן א קנאפער למדן און כדי איהם ניט צו פארשעהמען, האָט ער דערקלעהרט איהם צו פרעגען א רעטעניש, וואס אלע ישוב'ניקעס וויסען דעם ענטפער. דער רב האָט געפרעגט:

— וואָס איז דאָס וואס רוהט ניט זומער און רוהט ווינטער; אן אנדער זאך, וועלכע רוהט ניט ווינטער און רוהט זומער, און א דריטע זאך, וועלכע רוהט ניט סיי זומער סיי ווינטער?

געמיינט האָט דער רב דערמיט: א וואָגען רוהט ניט זומער, רוהט ווינטער; א שליטען רוהט ניט ווינטער, רוהט זומער; און א פערד, וואס רוהט ניט סיי זומער סיי ווינטער. אָבער דעם ישוב'ניקס זוהן האָט עם פארדראָסען, וואס דער רב פרעגט איהם אזא שאלה, און האָט געגעבען דעם ענטפער:

— א זאך, וואס רוהט ניט זומער און רוהט ווינטער — איז עס א גלח, וועלכער פאָהרט ארום צו דעם ישוב'ניק זומער; א זאך וואס רוהט זומער און ניט ווינטער — איז עס דער רב, וועלכער פאָהרט ארום ווינטער, און א זאך, וואס רוהט ניט סיי זומער סיי ווינטער — איז עס דער ישוב'ניק, וואָס האָט ניט קיין רוה פון ביידען, ניט זומער און ניט ווינטער.

———:———

פ ר ע ס ט.

ר' גימפעל, דער שניט-קרעמער, האָט געזומען אן איידעם א בן-תורה, א זיידען קינד און איהם צוגעזאָגט פינף יאהר קעסט.

מזרח אין פיער זייטען.

א רבי'ן איז אמאל אויסגעקומען צו זיין אין א דאָרף. עס איז געקומען די צייט פון דאוונען, שטעלט זיך דער רבי ביי א וואנט און דאוועט. ביי שמונה־עשרה פרעגט דער רבי מיט די הענט:

— או, או, מזרח?

האָט איהם דער ישוב'ניק אָנגעוויזען אויף אלע פיער וועגט. האָט דער רבי ניט פארשטאָנען, וואס דער ישוב'ניק מיינט און האָט איבערגעפרעגט:

— או, או, מזרח?

ווייזט דער ישוב'ניק ווידער אויף די פיער וועגט.

האָט דער רבי א מאך געטאָן מיט'ן האנט און זיך געשטעלט ביי דעם זעלבען וואנט און אָפגעדאוועט.

נאָכ'ן דאוונען פרעגט דער רבי דעם ישוב'ניק:

— ווי קען עס זיין אלע פיער וועגט מזרח?

— פארשטעהט איהר, רבי, — האָט דער ישוב'ניק ענטפערט — איך האָב געהאט א גרויסע סטאדאָלע, האָב איך פון דער מזרח־וואנט פון סטאדאָלע געמאכט די פיער וועגט פון הויז, דעריבער איז ביי מיר מזרח אין אלע פיער זייטען.

———:———

זיי לאָזען איהם ניט רוהען, סיי זומער סיי ווינטער.

עס איז געווען איינגעפיהרט ביי די גלחים אז זיי פלעגען ארומפאָהרען סוף זומער איבער די דערפער און צונויפנעהמען מתנות פון זייערע גוים. אָפטמאל פלעגען די גלחים אויך געהן צו די ישוב'ניקעס אידען און ביי זיי אויך עפעס קריגען, וויל עס פלעגט די אידען ניט פאסען זיי צו ענטזאגען. ווינטער ארום

ווייל אויפגעגעסען די לאטקעס, נעמט זי גלייך און מאכט אַנדערע לאטקעס, אַבער וועז זי האָט געשטעלט די לאטקעס צום טיש, איז שוין פון די סמעטענע קיין זכר ניט געווען. האָט די פרוי געזעהן, אַז זי קען גאָר ניט העלפען און האָט איהם געלאָזען עסען די לאטקעס אַהן סמעטענע. דער רבי האָט די לאטקעס אייליג געשלונגען, דערווייל האָט זיך צוואווייגט דער ישוב'ניצעס א קליין קינד, האָט די מאמע אויף איהר אַנגעשריען:

— דו וועסט שווייגען צו ניט? איך לעג דיר באלד ארויף אויפ'ן טיש, וועט דיך דער רבי אויך אויפעסען.

———:———

אלץ זיינע אייגענע.

אין א געוויסער שטאָט איז געווען א גרויסע שרפה. פיעל אידען זיינען נעבאך אומגליקליך געוואָרען. צווישען זיי איז אויך אַפּגעברענט געוואָרען א ישוב'ניק, וואָס האָט זיך ניט לאנג אריינגעקליבען אין שטאָט און האָט מיט זיך געבראכט שהנע עטליכע רובעל. אלע אידען האָבען, פארשטעהט זיך, געגוג באַווינט זייער אומגליק, נאָר מעהר פון אלעמען האָט געקלאָגט דער ישוב'ניק.

— וואָס וויינט איהר אזוי? — האָט איהם איינער געפּראוווט טרייסטען — „ד' נתן וד' לקח", גאָט האָט געגעבען און גאָט האָט צוגענומען.

— זאָל איך קריינקען, — ענטפערט דער ישוב'ניק מיט גע־ווין — אויב דאָס איז געווען פרעמדע אפילו א גראָשען... דאָס איז אלץ געווען מיינע, וואס איך האָב מיטגעבראכט פון דאָרף...

———:———

דאוונען פון פאָרענט

א ישוב'ניק האָט געהאַט יאָהרצייט, איז ער געקומען אין ווילנא אין שוהל אריין, גראַדע איז ער געקומען שפּעט אין מען האָט שוין אומעטום אָפּגעדאווענט. דערווייל האָט ער זיך דער-וואוסט, אז אין ווילנער גאונ'ס קלוין דאווענט מען שפּעט, לייפט ער גלייך אוועק אהין. אריינגעקומען אין שוהל, פרעגט ער ביי קיינעם קיין שאלות ניט אין שטעלט זיך אוועק אויבען-אָן. דעם שמש האָט עס פאַרדראָסען, ווי קומט עס א פראָסטער מענש צו קריכען אויבען-אָן? נעהט ער צו צו איהם, ניט איהם אָפּ שלום און פרעגט:

— פון וואנען איז א איד?

— פון א ישוב נאָהנט פון שטאָט. — ענטפערט איהם דער ישוב'ניק.

פרעגט איהם ווייטער דער שמש:

— ר' איד, איהר האָט שוין געדאווענט פון פאָרענט?

— ניין. — ענטפערט דער ישוב'ניק.

— אויב אזוי — זאָגט דער שמש — מאָ זייט אזוי גוט אין קומט ארונטער דאוונען פון פאָרענט.

ער זיעט איהר אויך אויפעסען.

א צדיק'ס אז איינינקעל אין אמאָל פאַרפאָהרען אין א פעלד-קרעטשמע, גראַד אין דאמאָלט דער בעל-הבית ניט געווען אין דער הויס, נאָר די קרעטשמערקע אין געווען צופרידען אויפגו-נעמען דעם רבין. גראַד אין אויך אין הויז קיין ברויט ניטט געווען, כאָפּט זי שנעל אין מאַכט פאַרן רבין לאַטקעס. זי דער-לאַנגט די לאַטקעס אין לייפט אין קאַמער ברייננען סמעטענע, אז זי אין געקומען מיט די סמעטענע, האָט שוין דער רבי דער-

איז ער דאס זיכער, אז מען זאָגט תהלים מעג מען דערנאָך טרינקען?

— אז מען מעג טרינקען, וויים איך געווים — ענטפערט דער אלטער — אבער איך בין ניט זיכער צו יום־כפור, צו הושענה־רבה.

———:———

דעם ישוב'ניקס וואונדער.

א רב איז אמאָל אויסגעקומען צו האלטען שבת ביי א ישוב'ניק. פרייטאג פארנאכט קומט דער ישוב'ניק פון פעלד, וואו ער האָט געארבייט א גאנצען טאָג, און טרעפענדיג דעם רב, האָט ער איהם אָפּגענעבען „שלום". דער רב האָט איהם אָפּגענטפערט און באמערקענדיג ווי דער ישוב'ניק טראָגט די העמד איבער די הויזען, האָט דער רב געזאָגט:

— עס איז ניט קיין חרפה צו ארבייטען אין פעלד. אונזערע אבות זיינען אויך געווען פעלד־ארבייטער, אבער די העמד פאסט ניט צו טראָגען איבער די הויזען, פארשטעקט זיי אינע־ווייניג.

אין א צייט ארום איז דער ישוב'ניק געקומען אויף יום־כפור אין שטאָט, פון וואנען עס איז געווען דער רב. אין שוהל האָט דער רב דערקענט דעם ישוב'ניק און איהם געגעבען א קי־טעל. דער ישוב'ניק האָט אָנגעטאָן דעם קיטעל און עס אריין־געשטעקט אין די הויזען. דער רב האָט עס דערזעהן, האָט ער איהם געלערנט, אז דער קיטעל דארף זיין אראָפּגעלאָזען.

— רבי, — האָט זיך דער ישוב'ניק געוואונדערט — אויפ'ן ישוב, וואו קיינער איז ניטא, האָט איהר מיך געלערנט טראָגען די העמד פארשטעקט, און דאָ אין שוהל, היסט איהר מיר דאָס טראָגען איבער די הויזען?

———:———

— וואָס דארפט איהר אזוי פיעל מפרשים, רבי איד?

— איך וועל אייך זאָגען — ענטפערט דער ישוב'ניק — אזוי א סדור איז דער גאנצער בלאט פארנומען מיט'ן דאוונען און פון בלעטערען רייסען זיך אלע מאָל אָפּ די ווינקלען און אנדערע וועדטער פעהלען נאָכהער און איך וויים ניט ווי צו דאוונען, אין א סדור מיט מפרשים איז בלויז צוויי-דריי שורות פארנומען מיט'ן דאוונען און דאס גאנצע בלאט איז פארנומען מיט די „שמאטעס", און וויפיעל איך זאל ניט אָפּרייבען, וועט דער דאוונען אלץ בלייבען.

———:———

עפעס האָט ער יא געהערט.

די ישוב'ניקעס האָבען זיך אויפגערעדט ניט צו פאָהרען מעהר אין שטאָט אויף ימים נוראים, נאָר צו מאכען א מנין ביי זיך אין דאָרף. ערב יום כפור, ביים פארפאסטען, האָבען די ישוב'ניקעס געגעסען זעהר פיעל הערינג און ביינאכט צו כל-נדרי האָט זיך זיי געריסען א טרונק. די ישוב'ניקעס זיינען ארומגעגאנגען מיט טרוקענע ליפּען, פארברענטע פון דורשט און ניט געוואוסט וואָס צו טאָן.

איז דאָרטען געווען אן אלטער ישוב'ניק, וואָס איז כל ימיו געפאָהרען אין שטאָט אויף ימים נוראים און זיך געהאלטען פאר א שטאָטישען אידען. האָט ער געזאָגט די ישוב'ניקעס, זאָלען זיי אָפּזאָגען א פאָר קאפיטלאך תהלים, וועלען זיי שוין נאָכ-דעם מעגען טרינקען.

די ישוב'ניקעס האָבען זיך אָנגעכאפט אָן דער עצה, גיך אָפּגעזאָגט דעם תהלים און זיך גוט אָנגעטרונקען. אז דער דורשט אָיז צעוואָרען געשטילט, פרעגען זיי נאָכאמאָל דעם אלטען, צו

שטעלט אין געשטאלט פון א ציעג, און ער האָט איהר ניט אוועק־געטריבען. אז די ציעג האָט דערזעהן אז מען לאָזט איהר טאָן וואָס זי וויל, איז זי אַרויפגעקראָכען אויפ'ן טיש און געגומען אָנמאכען היזקות, איבערקעהרען און צוברעכען אלץ מיט אנ־אָנדער. האָט דער ישוב'ניק געגומען זיך בעטען ביי דער ציעג:

— ר' אליהו, ר' אליהו! עסט און טרינקט וויפיעל אייער הארץ געלוסט, אבער קיין היזק טוט מיר ניט אָן.

———:———

אין אן עבור־יאָהר.

א ישוב'ניק האָט אמאָל געזאָגט די הגדה מיט זיינעם א בחור פון איין סדור. אין דער הגדה איז געווען אריינגעשטעלט על פי טעות א בלאט פון סליחות, און זיי זאָגען כסדר: אלו עשר מכות שהביא הקדוש ברוך הוא על המצרים במצרים, ואלו הן: אשמנו, בגדנו, גזלנו, א. ז. וו.

— טאַטע, רופט זיך אָפ דער זוהן — מיר דאכט, אז היינטיגס יאהר האָבען מיר עפעס מעהר מכות ווי שטענדיג?

— יא, זוהן, דו ביזט געוועכט — ענטפערט דער פאטער.

— פארוואס, טאַטע, קומט היינט מעהר מכות ווי אלע יאהר?

— וואָס פארשטעהסטו דאָ נישט, נאָר איינער, היינטיגס יאהר איז דאָך אן עבור־יאהר.

———:———

אויף וואָס מען דארף מפרשים.

א ישוב'ניק איז געקומען אין א בוך געשעפט און געבעטען א סדור מיט פיעל מפרשים ביי די זייטען. דער בוכהענדלער האָט דערקענט, אז דער ישוב'ניק איז א קנאפער למדן און ער פרעגט איהם:

וועו עס פּלאָנטערט זיך דער צונג.

אן ארענדאר האָט אמאָל חתונה געמאכט א זוהן אין אַן אנדער שטאָט. אייידער דער ארענדאר איז אהיים געפאָהרען, האָט ער געוואָלט צואווינשען דעם זוהן, עס זאל איהם געהן גוט, ער זאָל ניט דארפען אָנקומען צום טאטען, און פארקעהרט, דער טאטע זאל אויך ניט דארפען אָנקומען צום זוהן. ביי דעם ארענדאר האָט זיך אבער צופּלאָנטערט דער לשון און ער האָט איהם געוואונשען אזוי:

— הער אוים, מיין זוהן, גאָט זאָל דיר העלפען, דו זאָלסט האָבען ברויט אויף ברויט און בולבעם אויף בולבעם; דו זאָלסט ניט דערלעבען אָנצוקומען צו מיר, און איך זאל ניט דערלעבען אָנצוקומען צו דיר.

———:———

ער זאָל עסען זיינע אייגענע פלייש.

א ישוב'ניק האָט חתונה געמאכט זיינעם א זוהן פאר אן איידעם אין שטאָט, און ווי געווענליך, ביים זעגענען זיך, האָט דער ישוב'ניק געזומען בענשען זיין זוהן.

— מיין זוהן, — זאָגט דער ישוב'ניק — איך האָב דיך געהאָדעווט, געגעבען עסען קארטאָפליעס און פלייש, איצט זאל דיר גאָט העלפען דו זאלסט עסען דיינע אייגענע פלייש.

———:———

אליהו הנביא אין געשטאַלט פון א ציגע.

א ישוב'ניק האָט געפראווט דעם סדר, און ווען עס איז געקומען צו „שפוך חמתך" האָבען לצים איהם אריינגעלאָזען א ציגע. דער ישוב'ניק האָט דערזעהן די ציגע, האָט ער זיך געטראכט: ניט אנדערש, דאס האָט זיך אליהו הנביא פאר-

— ניטא, מיין פריינט, — האָט די פרוי געזיפצט — די קיה האָבען זיך אויפגעהערט מעלקען.

— עס העלפט ניט, גיט א הערינג.

— ניטא, מיין פריינט, מיין מאן איז נאָך ניט געקומען פון שטאָט.

— ברויט האָט איהר?

די קרעטשמערקע האָט אויף איהם אויסגעסטארצעט א פּאָר אויגען און אויסגעמורמעלט:

— אויף מיין לעבען האָב איך ניט געזעהן אזא פרעסער.

———:———

ער וויים נאָר איין סאָרט בענשען.

א ישוב'ניק האָט חתונה געמאכט א זוהן, האָט מען איהם גערופען ער זאָל בענשען די קינדער אונטער דער חופה. זאָגט דער ישוב'ניק: אז גאָט וועט זיי שוין בענשען. האָט די ווייב געענטען זיך בייזערען:

— דו פארלאָז זיך ניט אויף גאָט! בענש אליין דיינע קינדער!

האָט דער ישוב'ניק ארויפגעלעגט זיינע שווערע הענט אויף חתן-כלה'ס קעפ און אָנגעהויבען בענשען. ער איז אזוי לאנג געשטאָנען און עפּעס געמורמעלט אין דער שטיל, האָבען איהם די ארומיגע געזאָגט:

— זאָל שוין זיין גענוג, נעמט אראָפּ די הענט.

— באלד, באלד, — האָט דער ישוב'ניק געענטפערט — איך האלט שוין ביי „ובנה ירושלים עיר הקדש".

———:———

גוטע אידען וועלען ניט דערלאָזען.

פרעגט דער ישוב'ניק זיין ווייב די ישוב'ניצע:

— זעה, שרה, וואָס איז דאָס מיט דיר, וואס ביזטו געווא־רען אזוי אומעטיג, עפעס געהסטו ארום אַ צוטראָגענע?

— הערסט דאָך — ענטפערט די ישוב'ניצע — דאָ איז דורכגעפאָהרען אן אָרימאן האָט ער מיר דערצעהלט, אז גאָר אין גיכען קומט משיח און מיר וועלען אלע געהן אין ארץ־ישראל.

— טאָ וואָס איז דער אומגליק? — פרעגט דער מאן.

— דיר איז גרינג צו זאָגען — רעדט די ווייב וויטער — מילא א שטאָטישער נעמט דאָס פעקעל אונטער'ן אָרים און געהט, אָבער מיר האָבען דאָך אזוי פיעל בהמות, פערד, געזנ, קאטשקעס און הינער.

— זאָרג זיך נישט מיין ווייב — ענטפערט דער ישוב'ניק — עס זיינען נאָך דאָ געזונג גוטע אידען אויף דער וועלט, זיי וועלען צו אזא אומגליק ניט דערלאָזען.

———:———

אזא פרעסער

אַ דורכפאָהרער איז אמאָל געקומען אין א דאָרף און איז אריין אין א קרעטשמע עפעס צוביסען.

— וואָס וואָלט איהר וועלען? — האָט די קרעטשמערקע געפרעגט.

— פלייש און פיש. — האָט געענטפערט דער גאסט.

— פיש האָבען מיר ניט — האָט די קרעטשמערקע גע־זאָגט — אין אונזער דאָרף איז ניטאָ קיין טייך... פלייש האָבען מיר נאָר פון שבת צו שבת.

— אויב אזוי, בריינגט פוטער, סמעטענע און קעז.

ת.

ישובים און ישוב'ניקעס

זאָלען ז י י אוועקגעהן.

א „צדיק" איז אמאָל איינגעשטאָנען א גאנצען טאָג ביי א רייכען ארענדאר. ביינאכט, ווען דער „צדיק" האָט געמוען אוועקפאָהרען, האָט ער געבענשט דעם ארענדאר ער זאל זוכה זיין דערלעבען ווען משיח וועט קומען.

דער ארענדאר האָט געמוען קראצען די האָר אין קאָפ און געזאָגט צום „צדיק":

— רבי, זעהט אליין ווי גוט מיר לעבט זיך דאָ, ברוך השם: דער אָרט איז גוט, דער „פריץ" איז צו מיר גוט, ארענדע-גאלט צאָהל איך ווינציג, דער קאָנטראקט איז אויף לאנג... אז משיח וועט קומען וועל איך דאָך דאָס אלעס דארפען איבערלאָזען.

— איך האָב אָבער געהערט — האָט דער רבי געזאָגט — אז די היידאמאקעס באפאלען די אידישע ארענדארען און טוען זיי אַן צרות.

— אמת, רבי, אמת — האָט דער ארענדאר געזיפצט — זיי זיינען אמת'ע רשעים, די היידאמאקעס, מיר האָבען פון זיי ניט קיין רוה... אפשר, רבי, איז פאראן א האָפענונג אז משיח וועט קומען זאָלען די היידאמאקעס אוועקגעהן אין ארץ ישראל...

וועלען זיי גאָר אַנקוועלען פון דעם. אָבער, אז מיר געהט שלעכט, האָב איך דאָך צער, צינד איך אַן אלע לאָמפּען, מיינען אלע, אז מיר געהט זעהר גוט, האָבען זיי אויך גרוים עגמת נפש דערפון, וואָס מיר איז גוט, זיינען מיר אלע גלייך.

———:———

א ליגען.

צוויי אידען סוחרים טרעפען זיך אין באהן און פארפיהרען א שמועס.

— וואָס הערט זיך עפעס, ר' יעקב? — פרעגט איינער.

— וואָס הערט זיך ביי אייך, ר' דוד? — ענטפערט דער אנדערער.

— אָט וואָס זאָל זיך הערען? מען לעבט און מען מאטערט זיך.

— אַוואו פאָהרט איהר עפעס, ר' יעקב?

— איך פאָהר אין ווארשא א קוק טאָן מכח תבואה. — ענט־פערט ר' יעקב.

טוט אזוי ר' דוד א קוק אויף ר' יעקב'ן און שמייכעלט.

— וואָס שמייכעלט איהר עפעס אזוי? — פרעגט ר' יעקב.

— איך שמייכעל, — ענטפערט ר' דוד — ווי א איד וויל דאָס שטענדיג אָפּנארען.

— וואָס עפעס אָפּנארען? — פרעגט ר' יעקב.

— גוהט, גוהט, ר' יעקב, איהר זאָגט דאָך בכיון, אז איהר פאָהרט אין ווארשא מכח תבואה, כדי איך זאָל מיינען, אז איהר פאָהרט אין לאָדז נאָך סחורה; אָבער איך וויים דאָך, אז איהר פאָהרט טאקע אין ווארשא וועגען תבואה, טאָ צו וואָס זאָלט איהר אָפּנארען?

———:———

— הערט זיך איין, איך מוז אייך זאָגען, אז איך האָב זיך פיינט צו דינגען, און האָב א טבע געבען וויפיעל מען פאר־לאנגט פון מיר. אלזאָ, זאָלט איהר מיר מאכען דעם לעצטען פרייז.

— איהר האָט עם מיר גאָר ניט געדארפט זאָגען — ענט־פערט דער בעל־הבית — ביי מיר איז ניטאָ קיין ערשטע און קיין לעצטע פרייזען. ביי מיר איז אלע פעסטע פרייזען.

דער איד קלייבט אויס אן אנצוג און פרעגט:

— וואָס קאָסט דער אנצוג?

— איך וויל אייך ניט זאָגען — זאָגט דער בעל־הבית — ניט דרייסיג רובעל, ניט פינף און צוואנציג און ניט צוואנציג; אָבער וועניגער פון אכטצעהן קענט איהר עס ניט קריגען.

— און איך — מאכט דער איד — וועל אייך ניט זאָגען, ניט דריי רובעל ניט פיער און ניט קיין פינף; אָבער מעהר ווי צעהן וועט איהר ניט קריגען.

— פאק איין דעם אנצוג. — האָט דער בעל הבית געהייסען דעם משרת.

———:———

ווען אנדערע פרעהען זיך אָדער האָבען צער.

מאיר אליה דער סוחר האָט געהאט אזא מנהג, אז עם פלעגט קומען פרייטאג צו נאכט, און ער האָט געמאכט גוטע געשעפטען, פלעגט ער הייסען אָנצינדען קליינע ליכטלאך צו ליכט־בענשען; האָט ער געמאכט ניט אזוי גוט, פלעגט ער הייסען אָנצינדען גרעסערע ליכט, און ביי גאָר שלעכטע געשעפטען, איז געווען זיין באפעהל אָנצוצינדען די גרעסטע ליכט מיט אלע לאָמפען אין הויז. האָט ער ערקלעהרט דעם טעם פון זיין מנהג:

— אז איך מאך גוטע געשעפטען, פרעה איך זיך דאָך, וויל איך אז אלע אידען פון שטאָט זאָלען אויך האבען הנאה, צינד איך אויך קליינע ליכטלאך, זיי זאָלען מיינען מיר געהט שלעכט,

— הערט א שכל! — האָט דער גנב געענטפערט — השבת אבדה איז דאָך א גרויסע מצוה, האָב איך אָפגעגעבען; גנב'נען, אָבער, דאס איז דאָך מיין פראָפעסיע.

———:———

אַ היזק.

א אידישער סוחר האָט שוין געהאלטען ביי שליסען דעם געשעפט, וועו דער ברית־טרעגער האָט איהם געבראכט א בריף. ער עפענט אויף דעם בריף און לעזט, אז די פעל, וועלכע ער האָט געדונגען, האָט עס אָפגעקויפט אן אנדער סוחר און יענער האָט דערביי פארדינט 500 רובעל.

— אוי וועה, — האָט דער סוחר אויסגעשריען — שוין ווידער א „היזק". אייזיק! — האָט ער דאן דעם בוכהאלטער געפופען — געה פארשרייב שוין נאָך 500 רובעל היזק.

———:———

אריינגעפאלען.

א איד באגעגענד דעם אנדערען אין גאָס און פרעגט:

— יואל, דארפסט אפשר א גמילת־חסד?

— איך דאנק דיר, פסח, — ענטפערט יואל — איך האָב גראדע יעצט גענוג געלט.

— אויב אזוי, ברודער, — זאָגט פסח — טאָ ליי מיר א גמילת חסד?

———:———

פעסטע פרייזען.

א איד איז אריין אין א קליידער געשעפט קויפען אן אנצוג. און זאָגט צום בעל־הבית:

אין קהלת רעכענט אויס שלמה המלך פיעל זאכען, וועלכע זיינען א געגענזאץ איינע צו די אנדערע. אלע זאכען האבען אבער א דריטען מיטעלפונקט אויסער אין זאך פון זיי, וועלכער האט נאר צוויי געגענזאצען. צום בישפיעל: „א צייט פאר פרייד און א צייט פאר טרויער". איז צווישען פרייד און טרויער פאראן א מיטעלפונקט: נאר מאלקויט; „א צייט צו ליעבען און א צייט צו האסען" — איז דער מיטעלפונקט: גלייכגילטיגקייט, און אזוי וויטער. פאראן אבער „א צייט צו רעדען און א צייט צו שווייגען", צווישען רעדען און שווייגען איז אבער קיין מיטעלפונקט ניטא, טא ווי קומט די זאך צווישען די אלע איבעריגע? — דער היינטיגער פרעדיגער האט מיר אבער געוויזען, אז צווישען רעדען און שווייגען איז דא א דריטע זאך ווי „פרעדיגען", וואס איז ניט גערעדט און ניט געשווייגען.

———:———

איינס מיט דאם אנדערע קעהרט זיך ניט אן.

א איד האט פארלאזרען א טייסטער מיט געלט און א בעריהמטער גנב האט עס געפונען. הערענדיג ווי א איד ווייניט וואס ער האט פארלאזרען דאם געלט, נעמט דער גנב און גיט עס איהם אפ. דער איד האט זיך שטארק דערפרעהט און גאר ניט געוואוסט ווי אפצודאנקען דעם גנב פאר דער מצוה. אין א מינוט ארום, דער איד כאפט זיך אבער, ער האט ניט דעם טייסטער, האבען איהם אלע אנגעוויזען, אז דער גנב, וואס האט איהם אפגענעבען, האט עס צוגע'גנב'עט.

דער איד איז צוגענאנגען צום גנב און געפרעגט:

— אויב דו האסט געוואלט צו'גנב'נען די געלט, צו וואס האסטו געדארפט פריהער מיר אפגעבען?

— דאָס איז ניט אזוי שלעכט, ווייל זי האָט מיר געגעבען צעהן טויזענט רובעל נדן.

— דאָס איז זעהר גוט!

— דאָס איז ניט אזוי גוט, ווייל איך האָב א טייל פון דעם געלט אריינגעלעגט אין מסחר מיט שעפסען, וועלכע זיינען אויסגע'פגר'ט אין א מגפה.

— דאָס איז שלעכט!

— דאָס איז ניט אזוי שלעכט, ווייל איך האָב פארקויפט די פעל און אָפּגענומען מעהר וויפיעל די שעפסען האָבען מיר געקאָסט.

— דאָס איז טאקע גוט.

— דאָס איז ניט אזוי גוט, ווייל איך האָב פאר דאָס געלט געקויפט א הויז און די הויז האָט אָפּגעברענט.

— אָ, דאָס איז שלעכט!

— ניין, דאָס איז ניט אזוי שלעכט, ווייל מיין ווייב איז געווען אינעווייניג אין הויז.

———:———

ניט געראַטן און ניט געשוויגען.

א רוסישער סוחר, א למדן, האָט געשעפטליך באזוכט דייטשלאנד. אינמאָל א שבת האָט איהם זיינער א סוחר געפיהרט צו איהם אין טעמפעל, וואו דער רוסישער סוחר האָט צום ערשטען מאָל אין זיין לעבען געהערט דעם רעפאָרם-ראבי „פרעדיגען". וועז זיי האָבען זיך אומגעקעהרט אהיים, פרעגט דער דייטשער סוחר דעם רוסישען:

— ווי געפעלט אייך אונזער ראבי'ס פרעדיגען?

— זעהר גוט, — ענטפערט דער רוסישער סוחר — אייער ראבי האָט מיר פארענטפערט א גאנץ אלטע קשיה.

— וואָס גיסט מיר עפּעס דעם אדרעס פון „בית־עלמין“ ? — פרעגט דער לייהער.

— ביז וואנען דו וועסט מיר אָפּגעבען, וועל איך שוין דאָרט געווים זיין. — איז געווען דער ענטפער.

———:———

ער מוז ניט גלויבען אין תחית המתים.

א רב האָט געפרעגט א דאָקטאר, פארוואס זיינען דאָס רוב אפיקורסים פרייע, זיי קענען טאקע זיין געבילדעטע מענשען און זיין אויך פרום ?

— דער ערשטער עיקר פון א פרומען מענשען — האָט דער דאָקטאר געזאָגט — איז צו גלויבען אין תחית המתים, און ווען א דאָקטאר זאל גלויבען אין „תחית המתים“ קען ער זיך ניט אויסלערנען צו זיין א גוטער דאָקטאר.

———:———

גוט און ניט גוט.

צוויי פרייַנד, וועלכע האָבען זיך לאנג ניט געזעהן, האָבען זיך געטראָפען אין גאָס.

— ווי געהט עס ? — פרעגט איינער.

— ניט זעהר גוט. — ענטפערט דער אנדערער.

— דאָס איז שלעכט. וואָס האָסטו געטאָן זייט איך האָב דיך ניט געזעהן ?

— איך האָב חתונה געהאט.

— דאָס איז דאָך גוט !

— דאָס איז ניט גוט, ווייל איך האָב חתונה געהאט מיט א מְשוגע'נע פרוי.

— דאָס איז טאקע זעהר שלעכט !

בין אוועקגעגאַנגען איז דאָך ביי אייך געווָארען א נייע שמחה, נו, אויף דעם בין איך דאָך א בדחן, אז ביי אידען איז א שמחה קום איך צוגעהן.

———:———

דער גרעסטער וואונדער.

צוויי פרייַנד זיינען געגאַנגען פון א מוזאום, וואו זיי האָבען געזעהן פּארשידענע וואונדער פון דער נאַטור, ווי אויך אזעלכע, וואָס מענשליכע הענט האָבען געשאפען. האָט איין פרייַנד געפרעגט:

— וואָס, דיינקסטו, איז דער גרעסטער וואונדער, וואס מענשען האָבען אמאָל געמאכט?

— א לעבען פאר זייערע פאמיליען. — האָט דער צווייטער געענטפערט.

———:———

ער איז אויך אָהן ארבייט.

אַן אָרימער מענש, וועלכער האָט ניט געהאט וואו צו אַרבייטען, איז געקומען צו דער לאגע, אז ער האָט געדארפט בעטען נדבות. קומט ער אריין צו א גביר און זאָגט:

— שענקט מיר א נדבה, איך גיה ארום אָהן ארבייט.

— און איך ארבייט דען? — ענטפערט דער רייכער.

———:———

ער וועט שוין געווים דאָרט זיין.

— לייה מיר צעהן דאָלער און גיב מיר דיין אדרעס, וועל איך דיר אָפשיקען מיט דאנק.

לייהט ער איהם און גיט איהם אַן דעם אדרעס פון בית־עלמין.

— וואָס גיסט מיר עפּעס דעם אדרעס פון „בית־עלמין“ ? —
פרעגט דער לייהער.
— ביז וואנען דו וועסט מיר אָפּגעבען, וועל איך שוין דאָרט
געווים זיין. — איז געווען דער ענטפער.

———:———

ער מוז ניט גלויבען אין תחית המתים.

א רב האָט געפרעגט א דאָקטאָר, פארוואס זיינען דאָס רוב
אפּיקורסים פרייע, זיי קענען טאקע זיין געבילדעטע מענשען און
זיין אויך פרום ?
— דער ערשטער עיקר פון א פרומען מענשען — האָט דער
דאָקטאָר געזאָגט — איז צו גלויבען אין תחית המתים, און ווען
א דאָקטאָר זאל גלויבען אין „תחית המתים“ קען ער זיך ניט
אויסלערנען צו זיין א גוטער דאָקטאָר.

———:———

גוט און ניט גוט.

צוויי פרייַנד, וועלכע האָבען זיך לאנג ניט געזעהן, האָבען
זיך געטראָפען אין גאָס.
— ווי גייט עס ? — פרעגט איינער.
— ניט זעהר גוט. — ענטפערט דער אנדערער.
— דאָס איז שלעכט. וואָס האָסטו געטאָן זייט איך האָב
דיך ניט געזעהן ?
— איך האָב חתונה געהאט.
— דאָס איז דאָך גוט !
— דאָס איז ניט גוט, ווייל איך האָב חתונה געהאט מיט א
משוגע'נע פרוי.
— דאָס איז טאקע זעהר שלעכט !

* *
*

— פון וועו באקומט די ווייב דעם מאנ׳ס נאָמען?
— פון חתונה אַן.
— אוו פון וועו באקומט דער מאן דער ווייב׳ס נאָמען?
— פון באנקראָט אַן.

———:———

וואָס זאמד דעקט צו, פארגעסט די הארץ.

אַ געוויסער מאנופאקטור-קרעמער האָט געקויפט סחורה אין לאָדז. נאָכדעם ווי ער האָט אָפגע׳חתמ׳עט דעם וועקסעל, האָט זיך איינגעבויגען אויף דר׳ערד, אויפגעזוכט אביסעל זאמד און באשאָטען דערמיט דעם אונטערשריפט.

— דו ביסט א דאָרפישער מענש — האָט דער פארקויפער געלאכט — אַט ליגט דאָך קלעק-פאַפיער.

— פונדעסטוועגען — האָט געענטפערט דער קרעמער — איז בעסער צודעקען מיט זאמד. די וועלט זאָגט, וואס די זאמד דעקט צו, פארגעסט די הארץ.

———:———

אַ איד גיט זיך אן עצה.

ר׳ שלמה, דער שהנער גביר פון שמעטעל, איז אויפגע-שטאַנען שבת בייטאָג פון שלאָף, אין האלז איז קאלומוטנע און עס ווילט זיך א גלאָז טהעע. אבער... עס איז דאָך שבת... בלייבט ניט קיין אנדער ברירה און מען דארף זיך אוועקזעצען אביסעל לערנען. ער נעמט די גמרא און פאנגט אַן לערנען שטיל מיט א גמרא נגון „לא תבארו אש בכל מושבתיכם ביום השבת" — איז

ז.

צווישען סוחרים

איין נוסח.

— ווי גיהן אייך אייערע געשעפטען, ר׳ דוד?
— אַט מען דרעהט זיך.
— אין וואס מאכט אייער ברודער?
— ניט גוט, ער האַט זיך, נעכאך, פארדרעהט.
— נו, אין אייער שוואגער, וואס מאכט ער?
— נו, ער האַט, אפילו, געהאט אביסעל קאַפּ־דרעהענישׂ, אבער ער האַט זיך ארויסגעדרעהט.

עס איז גאָר ניט קיין וואונדער.

אין א געזעלשאפט האַט מען ארומגערעדט דעם וויאונדער פון די זיבען מאַגערע קיה, וועלכע האָבען איינגעשלונגען די זיבען פעטע, אין עס איז גאָר ניט געווען קאַנטיג אויף זיי. איז דערביי געזעסען אויך א סוחר, מישט ער זיך אריין אין שמועס אין זאַגט:

— וואָס איז דער וואונדער? איך האָב אויך אין מיין נעי־שעפט זיבען דיקע ביכער אין מיין וויב פארמאַגט גאָר אין קליין ביכעלע, וואו זי פארשרייבט די הויז־הוצאות, אין דער קליינער ביכעלע שלינגט אין אלע מיינע זיבען דיקע ביכער אין עס איז גאָר ניט קאַנטיג, אז ער האַט עס אין זיך.

— דו ביזט נאָך גאָר קיין מענש ניט. דו מאכסט נאָך פון תשעה באב א יום טוב? ביי מיר איז דאָס דאָזיגע תענית'ל שוין לאנג אוים מיוחס, און איך עס אין דעם טאָג פשוט ווי אלע טאג קאשע מיט מילך.

———:———

א שאָד.

אין ראש חודש ניסן איז געשטארבען א גוי. רופט זיך אָן א איד:

— א מזל פון גוי, שטארבען ראש חודש ניסן, אויף דעם אָרט האָט דאָך געקענט שטארבען א איד.

———:———

דער דאוונען איז וואָכערוג

א רעפארמער האָט אמאָל געפרעגט אן אָרטאָדאָקסישען אידען, וואס איז די מעשה ביי זיי אין די טעמפלען איז שעהן און יעדערער שטעהט מיט רעספעקט, און ביי די פרומע איז דער דאוונען וואָכעדיג, און זיי מאכען פון דעם גאָר ניט קיין וועזען.

— דאָס איז — האָט דער אָרטאָדאָקס געענטפערט — איהר דאווענט נאָר שבת ויום־טוב, איז ביי אייך אלעס יום־טוב'דיג; ביי אונז דאוונען מיר א גאנצע וואָך, איז דעריבער דער דאוונען ביי אונז וואָכעדיג.

———:———

די שטימע פון דער נאטור.

גדליה גאַלדענער, א רייכער פאבריקאנט, האָט גערופען דעם דאָקטאר צו זיין ווייב. זי איז געווען אויף דער צייט און עס האָט איהר אָנגעהויבען וועהטאָגען. דער דאָקטאר איז אריין אין הויז און הערט פון דער ווייב׳ס צימער טראָגט זיך קולות אויף רוסיש: „אוי באָליט" (ס׳וועהטאָגט) „אוי, מאטושקא".

זאָגט דער דאָקטאר — עס איז נאָך צופריה. איך בלייב דערווייל דאָ אין הויז. די קולות זיינען געווארען שטארקער, אָבער דער דאָקטאר ריהרט זיך ניט פון אָרט. עס האָט ניט געהאָלפען גדליה׳ס געבעט. דער דאָקטאר האָט זיך געהאלטען ביי דאָס זיניגע, אז עס איז צופריה. ערשט מיטאמאָל האָבען זיך די קולות געענדערט, און עס האָט זיך געהערט א שטארקער קוויטש:

— אוי וועה געשריען! מאמע, ראטעווע מיך!

דער דאָקטאר האָט זיך האסטיג אויפגעהויבען פון אָרט און זיך געלאָזט אין דער ווייב׳ס צימער.

— יעצט איז די צייט, — האָט ער געהענדיג געזאָגט.

———:———

שוין אוים מיוחם.

איין אפיקורס האָט זיך באריהמט פאר זיינעם א חבר אן אפיקורס מיט זיינע אפיקורסישע מעשים, צווישען אנדערע חדושים דערצעהלט ער, אז ער האָט פון כמה שנים א מנהג, לכבוד תשעה באב, זיך צו קויפען פעטען אינדיק און א גוטען העכט און פראווען אן אמת׳ע סעודה.

צולאכט זיך דער אנדער אפיקורס און זאָגט:

און דער פּראָפעסאר האָט גענומען דעם רעגענשירם, אריינ־
געלעגט אין בעט און ער אליין האָט זיך אוועקגעשטעלט אין
ווינקעל.

———:———

ער איז בעדאכט.

קומט א איד צום צייהן־דאָקטאר, און בעט דער דאָקטאר
זאָל איהם ארויסנעהמען א צאָהן, ער ליידט וועהטאָגען.
— איך וועל אייך א פריהער כלאָראפאָרמען. — זאָגט דער
דאָקטאר.
דער איד נעמט ארויס דעם טייסטער פון קעשענע און
הויבט אָן צו צעהלען די געלט.
— איהר האָט נאָך צייט. — זאָגט דער דאָקטאר — איהר
וועט מיר שפּעטער באצאָהלען.
— איך וויל אייך גאָר ניט באצאָהלען — זאָגט דער איד —
נאָר אז איהר געהט מיר כלאפאָרמען, מוז איך פריהער וויסען,
וויפיעל געלט איך האָב געהאט ביי זיך.

———:———

דאָ רייסט מען די הויט.

שטעהט א איד מיט א פארבונדענע באק ביי א טהיר פון
א דאָקטארס קאבינעט און קוקט זיך ארום. געהט דורך פארביי
אַ פרוי, פרעגט דער איד:
— דאָ וואוינט דאָס דער צייהן־דאָקטאר?
— ניין, מיין ליבער איד, — ענטפערט די פרוי — דאָ רייסט
מען די הויט, צייהנער רייסט מען צוויי הייזער ווייטער.

———:———

ער זעהט ניט דעם בייטעל.

האָט א פרייער אמאָל געפרעגט א פרומען אידען:

— הער זיך איין, יואל, דו ביזט דאָך פרום. זאָג מיר דעם אמת, ווען דו זעהסט שבת א בייטעל מיט הונדערט דוקאטען, וואָלסטו דאָס אויפגעהויבען צו ניט?

האָט דער פרומער איד געענטפערט:

— וואָס זאָל איך דיר ענטפערען? ערשטענס, זעה איך דאָך ניט דעם בייטעל; צווייטענס, איז דאָך היינט ניט שבת.

———:———

איהרע טרעהרען ווירקען ניט.

דער באריהמטער אידישער כעמיקער, פראָפעסאר דאמיי-ליך, האָט זיך אמאָל אָנגעבייזערט אויף זיין פרוי. די פרוי האָט אָנגעהויבען צו וויינען און גיסען מיט טרעהרען.

— דיינע טרעהרען ווירקען גאָר ניט אויף מיר. — האָט דער פראָפעסאר געזאָגט — דען וואָס ענטהאלטען טרעהרען? א גאנץ קליינע דאָזע פון פאספאָזיירע און א קליינער טייל כלאר; דאָס איבעריגע — איז דאָך בלויז וואָסער.

———:———

צוטראָגענקייט.

דער פראָפעסאָר טראכטמאן איז געגאנגען פון פאָסט אין אַ גרויסען גוס רעגען. ער איז געווען אזוי פארטראכט אין דעם, וואָס ער האָט א גאנצען טאָג געשריבען, אז ער האָט גאָר ניט געמערקט ווי דער רעגען גיסט איהם. אריינקומענדיג אין שטוב, האָט ער ערשט דערפיהלט ווי דורכגענעצט ער איז.

— גענוג שרייבען, — האָט ער צו זיך אליין גערעדט — איך וועל מיך לעגען אפרוהען.

די ערגסטע קללה אין דער תוכחה.

דער באריהמטער העברעאישער שרייבער אברהם מאפו איז אמאל פרייטאג בייטאג דורכגעגאנגען א גאם אין סלאבאדקע, וואם איז געווען באוואוינט פון אַרימע לייט. פלוצלונג האָט ער דערהערט פון א הויז קולות פון ווייבער, וועלכע האָבען זיך געשאלטען מיט די שרעקליכסטע קללות. מאפו'ן האָט עס פארינטערעסירט, ער איז אריין אינעווייניג א קוק טאָן, און האָט געזעהן, ווי א סך ווייבער האָבען „פארוקט" דעם טשאלענט אויף שבת אין איין אויוועז.

— איצטער, — האָט דאָם דערנאָך מאפו איבערדערצעהלט זיינעם א פריינט — איז מיר רעכט געווארען, וואם אין דעם סוף פון תוכחה, נאָך אלע קללות, איז די לעצטע קללה „ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד". עס איז גאנץ פשוט, וועז צעהן ווייבער באקאָן אין איין אויוועז, שילטען זיי דאן אזוינע קללות, וואם זיינען אפילו אין דער תוכחה נישטאָ.

———:———

קיין חזיר געווים ניט.

איינער א אידישער געלעהרטער, מיט דעם נאָמען לאזארוס בעה, וועלכער איז אויך געווען א רויט־האָריגער, האָט זיך צוקריגט מיט זיינעם א פריינד. האָט דער פריינד מיט כעס אויסגערופען :

— וואָם רעדסטו דאָם? דו הייסט בער, זעהסט אוים ווי א פוקס און ביזט א הונט.

— אָבער קיין חזיר בין איך געווים ניט. — האָט לאזארוס געענטפערט.

———:———

נער אידעל און געזאגט תהלים אזוי ווי וואסער. דער יאהודי שטעהט פארגאפט און וואונדערט זיך שטארק אין הארצען:

— וועי זאל דאס גלויבען, — טראכט ער — אז אזא קליינער אידעל זאל האבען געפרעסען אזוי פיעל חזיר.

———:———

גאט וויסט וואס ער טוט.

דער גרויסער אידישער פילאזאף מענדעלסאן האט אין זיינע יונגע יאהרען געדינט ערגעץ אין א געשעפט ביי א רייכען יאהודי, וועלכער איז גאנץ בערלין באקאנט געוואן אלס א גראבער יונג.

— זעהט ווי אומגערעכט גאט קען זיין — האט אמאל א פרייגד באמערקט צום פילאזאף — איהר זייט א גרויסער געלערטער און איהר דארפט ארבייטען פאר אזא גראבען יונג.

— דאס וויזט פארקעהרט, אז גאט וויסט וואס ער טוט — האט מענדעלסאן געענטפערט — ווארום ווען ער וואלט מאכען פארקעהרט, וואס וואלט איך געטאן מיט אזא גראבען יונג?

———:———

דער אונטערשייד.

דער משכיל אברהם מאפו, מחבר פון „עיט צבוע" האט אמאל געפרעגט דעם גרויסען גאון ר' יעקב ספיר, מחבר פון „אבן ספיר":

— וואס וועט זיין דער אונטערשייד צווישען אונז ביידען נאכ'ן טויט?

— דער אונטערשיד — האט ר' יעקב ספיר געענטפערט — וועט זיין דאס, וואס נעבען אייער קבר וועלען מענשען זאגען: דא ליגט דער „עיט צבוע" און נעבען מיין קבר וועט מען זאגען: דא ליגט דער „אבן ספיר".

שטעדטעל איז זיך צוזאמענגעלאָפען. מען האָט אויפגעריסען די טיר און די חברה אוועקגעשלעפט צום רב, זיי געבען א פסק. ביים רב האָט יעדער איינער געזומען זוכען תרוצים.

— רבי, — האָט דער ערשטער ג'טענה'ט — איך בין א שוגג. איך האָב פארגעסען אז היינט איז שבת.

— לאָזט איהם אָפּ. — האָט דער רב געהייסען.

— רבי — פארענטפערט זיך א צווייטער — איך בין אויך א שוגג: איך האָב פארגעסען אז שבת טאָר מען ניט רויכערן.

— לאָזט איהם אויך אָפּ. — האָט דער רב וויטער אויסגערופען.

צולעצט האָט מען זיך געזומען צום בעל־הבית פון הויז, ביי וועמען די חברה האָבען עם מחלל שבת געווען.

— און דו, חברה־מאן — פרעגט איהם דער רב — האָסטו אפשר אויך פארגעסען?

— געווים, רבי, האָב איך פארגעסען.

— וואָס?

— איך האָב פארגעסען — אראָפצולאָזען די פאָרהאנגלאך.

— איז געווען זיין ענטפער.

———:———

ער זאָגט תהלים, וויל ער האָט געגעסען חזיר.

א דייטשער יאהודי איז אמאָל געקומען צו א רב בעטען א תשובה: ער האָט געגעסען חזיר. דער רב האָט איהם געהייסען, ער זאָל יעדען טאָג דאוונען בצבור און נאָכ'ן דאוונען זאָגען א קאָפּיטעל תהלים.

דער יאהודי איז שוין לאנג אין שוהל ניט געווען, נאָר אז דער רב הייסט מוז מען פאָלגען. נאָכ'ן דאוונען זעצט ער זיך זאָגען א קאָפּיטעל תהלים. לעבען איהם איז געשטאָנען א קליי־

— גוי, וואָס איז דיין באשעפּטיגונג?
— איך פּלעכט נעצען אויף כאפּען פּיש.
האָט אייזיק מאיר א זיפּן געטאָן און געזאָגט:
— א שאָד, ביי זיי געהט אלץ פּארלאָרען... וועז אזא וואָלט געווען א איד — וואָלט ער געווים געווען א גדול בישראל.

———:———

ער געפּינט זיך דאָרט דאָס ערשטע מאָל.

אין א געזעלשאפּט פון יונגעלייטלאך האָט זיך איינער באריהמט מיט די ווערטער:
— איך בין א מענש, וועלכער קען אויסקומען מיט אלעמען. בין איך צווישען פּרומע — בין איך אויך פּרום; קום איך צווישען היינט־וועלטיגע — בין איך א היינט־וועלטיגער.
— נו, און צווישען הינט? — האָט איינער א שטאָך געגעבען דעם באריהמער.
— צווישען הינט? — האָט יענער איבערגע'חזר'ט די פּראָגע — צווישען הינט געפּין איך זיך דאָס ערשטע מאָהל.

———:———

ער האָט אויך פּארגעסען.

אין א שטעטעל פּלעגען זיך חברה יונגעלייט, אפּיקורסים, אויפּקלייבען צו א יונגעמאן אין הויז, אזא אפּיקורס ווי זיי, און דאָרטען מחלל שבת זיין, רויכערען, שרייבען און אפּטאָן כל דבר אסור.
איינמאָל, וועז די חברה זיינען א שבת געזעסען אין יענער שטוב און געריכערט פּאפּיראָסען, איז דורכגעגאנגען א פּרומער איד, געבאפּט א קוק דורכ'ן פּענסטער און געזעהן, וואס עס טוט זיך אין הויז. דער איד האָט אויפּגעהויבען א גוואלד. דאָס גאנצע

אַזוי גוט שפּילען.

אייזיק מאיר דיק איז אמאָל געגאנגען אין גאַס מיט זיינעם א פריינד, ווען א הינקעדיגער בעטלער, א בעל מום, האָט זיי אָפּגעשטעלט, און מיט א שטארקען רחמנות געוויין געבעטען א נדבה.

האָט אייזיק מאיר איהם געגעבען צעהן קאָפּיקעס.

— איך בין איבערצייגט — האָט זיין פריינד געזאָגט, — אז דער מענש איז א בעטריגער, ער שפּילט נאָר א קאָמעדיע.

— פאר אזוי גוט שפּילען — האָט אייזיק מאיר געענטפערט — איז ער נאָך ווערט דאָפּעלט.

———:———

ער רעדט מיט אַ קלוגען מענשען.

אייזיק מאיר דיק איז אמאָל געווען פארטראָגען אין אן ענין און ער האָט, געהענדיג אין גאס, צו זיך אליין גערעדט.

באגעגענט איהם זיינער א פריינד און זאָגט:

— אייזיק מאיר, אום גאָטעס ווילען, איהר רעדט דאָך צו זיך אליין!

— הערט א מעשה, — ענטפערט אייזיק מאיר — טאָמער רעד איך אמאָל מיט א קלוגען מענשען, דארפט איהר קומען און זיך אריינמישען.

———:———

ביי זיי געהט עס אלץ פארלאָרען.

אייזיק מאיר דיק האָט אמאָל באגעגענט אין מארק א גוי מיט א בלאסען פּנים, אן איינגעבויגענעם רוקען און אן איינגע־פאלענער ברוסט, איז אייזיק מאיר צו איהם צוגעגאנגען און געפרעגט:

ג.

משכילים און אפיקורסים

ריכטיג געטיישט.

אין ווילנער ראבינער שוהל איז געווען אמאל אן עקזאמען. דער עקזאמינער האָט צוגערופען א שילער, געעפענט א משניות און איהם געהייסען זאָגען:

— המקדש שתי נשים בבת אחת.

האָט דער תלמיד געזאָגט:

— המקדש... אז איינער איז מקדש, שתי נשים, — צוויי ווייבער, בבת אחת — מיט איין טאָכטער.

———:———

ער וועט שוין זיין צוגעוואוינט.

א יונגערמאן א משכיל איז אמאל געקומען צו אייזיק מאיר דיק מיט א חיבור און געבעטען ביי איהם אן הסכמה.

— יונגערמאן, — האָט אייזיק מאיר צו איהם געזאָגט — אויב איהר ווילט וועלן א מחבר ביי אידען, מוזט איהר אויף זיך מקבל זיין ארומצוטראָגען אייער חבור איבער די הייזער און לייטען נויט און דחקות ביז פערציג יאהר.

— און נאָך פערציג יאהר? — וועלט דער יונגערמאן נייגעריג.

— נאָך פערציג יאהר — שמייכעלט אייזיק מאיר דיק — וועט איהר שוין זיין צוגעוואוינט.

אָבער לעבען נאָך דעם „זמן", זעהט מען דאָך באשיינפערליך, אז ער איז א „בלאָפער" און מען מוז זוכען אן אנדערען אויף זיין אָרט.

———:———

א גוטע תפיסה.

— ווי האָט מען עס אויסגעלערנט יוסף הצדיק זיבעציג שפראכען אין איין נאכט?

— ווייל ער האָט געהאט א גוטע תפיסה.

———:———

דאָס איז שוין ניט געווען קיין תוכחה.

א לעהרער אין אן אמעריקאנער „תלמוד-תורה" האָט זעהר פיעל געליטטען פון א וויים-פרעזידענט, וואס איז געווען אן עם הארץ און זיך אבער געהאלטען פאר א גרויסען למדן. דער וויים-פרעזידענט פלעגט אָפט קומען הערען ווי דער לעהרער לערענט און איהם „כאפען" ביי גרייזען.

איינמאָל האָט דער לעהרער געלערנט מיט די קינדער די תוכחה, לערנט ער „וגעלה נפשי אתכם", מיין זעעלע וועט אייך פאר'מיאוס'ן. נאָכ'ן לערנען רופט אָפּ דער וויים-פרעזידענט דעם לעהרער אָן א זייט און זאָגט:

— איהר האָט פארטייטש פאלש דעם פסוק, איהר האָט געטייטשט „וגעלה נפשי", מיין זעעלע וועט פאר'מיאום'ן, און דער אמת'ער טייטש „וגאלה" איז אויסלייזען אזוי ווי „גאל ישראל".

— יע, — האָט דער לעהרער קאלט געענטפערט. — אָבער וועז דאָס וואלט באמת אזוי געווען „אז מיין זעעלע זאָל זיך פון אייך אויסלייזען" וואָלט עס ניט געווען קיין תוכחה.

———:———

ניטאָ וואָס מורא צו האָבען.

אַ מלמד האָט פאר א לאנגע צייט געקנעלט מיט אן אמע־ריקאנעם „באַיטשיקעל", אבער ער האָט איהם ניט געקענט אויסלערנען א שייטעל עברי. זעהענדיג אז דער אינגעל וועט זיך קיינמאָל ניט אויסלערנען ריכטיג דאוונען, האָט ער איהם געזומען לערנען זאָגען קדיש, זאָל ער כאָטש דאם קענען.

וועז די מוטער פון דעם אינגעל האָט דערהערט, ווי דער מלמד לערנט איהר תכשיט זאָגען קדיש, האָט זי זיך איבערגע־שראָקען און אריינגעפאלען צום רבי'ן אין חדר מיט א קלאָג:

— רבי! גאָט איז מיט אייך! וואָס לערנט איהר איהם קדיש זאָגען? איך און מיין מאן זיינען נאָך יונגע מענשען און מיר האָפען נאָך צו לעבען און לעבען.

— איהר מעגט זיין גאנץ רוהיג — האָט דער מלמד גע־זאָגט — און לעבען נאָך הונדערט יאהר. קדיש זאָגען וועט אייער זון נאָך אלץ ניט קענען.

———:———

א ממה נפשך.

מען האָט אמאָל געפרעגט א פרעזידענט פון א תלמוד־תורה פארוואס נעמט עפעס אויף די תלמוד־תורה מלמדים נאָר אויף זעקס חדשים און ניט אויף א גאנץ יאהר?

— ממה נפשך — האָט דער פרעזידענט געענטפערט — איז דער מלמד א מענש מיט יושר, וואָס טוט זיין מלאכה ווי ס'גהעהר צו זיין, מוז ער דאָך בדרך הטבע באקומען א לונגען־פעהלער און שטארבען לכל היותר אין זעקס חדשים, בלייבט ער

אַ מלמד׳שער פשט׳ל.

אז בערל דער מלמד האָט געקראָגען די שטעלע פון מלמדות אין דער פרעמד, האָט ער דער ווייב געשריבען דעם דאָזיגען בריף:

„שיק מיר דיינע העמדער. וועז איך וועל שרייבען מיינע העמדער, וועסטו לייענען „מיינע" אוז דו וועסט מיר שיקען דיינע, אלזאָ שרייב איך דיר „דיינע", וועסטו לייענען דיינע, וועסטו מיר שיקען „מיינע".

דיין ליעבער מאן בערל."

———:———

מיט וואָם וועט ער רעדען?

אין שטעטעל איז דער „טעלעפאָן" נאָר וואָם געווארען אוז שוין האָט וועלווועל דער מלמד געמוזט צו דעם אָנקומען.

דער אורח, וואָם איז ביי איהם „געשטאָנען" איז געווארען קראנק אוז וועלווועל האָט אויף זיך ניט געווילט נעמען די אחריות אוז געאיילט אָנזאָגען אין דער נאָהנטער שטעטעל דעם אורח׳ס פאמיליע. דער מלמד וויים דאָך אבער ניט, ווי מען באגעהט זיך מיט א טעלעפאָן, פרעגט ער, ווי זאָל ער טאָן.

— אָט אזוי, — לערנט מען איהם — זאָלט איהר מיט איין האנט אָננעהמען די העגטעל אוז דרעהען אוז מיט דער אנדערער האנט זאָלט איהר האלטען די טרובקע ביים אויער.

— אוז מיט וואם וועל איך רעדען? — האָט וועלווועל פאר־וואונדערט געפרעגט.

———:———

חיים בערל צו דער ווייב — מיר האָבען ניט מעהר ווי א שטונדע צייט.

— פארוואָס ניט? — ענטפערט די ווייב — דו קוק אויף איין וואנט און איך וועל באקוקען די אנדערע.

———:———

פון וואָס מען מאַכט קלייַדער.

אין שטעטעל איז געווען א מלמד, וועלכער איז געווען פון די היינטיגע. אויסער חומש און רש"י האָט ער געלערנט מיט די קינדער אויך זייטיגע זאכען. איינמאָל שמועסט אזוי דער מלמד מיט די קינדער פון נאטור־זאכען:

— נו, יאנקעלע, צו וואס דארף מען האָבען שעפּסען? — פרעגט דער מלמד א אינגעל.

דער אינגעל שווייגט. זאָגט איהם דער רבי:

— נו, וואָס נעמט מען ארַאָפּ פון שעפּסען?

גיט דער אינגעל א טראכט און זאָגט:

— וואָל, רבי.

— און וואָס נאָך?

שווייגט וויטער דער אינגעל. פרעגט דער רבי.

— שוטה, וואס מאכט מען פון וואָל?

דער אינגעל ווייס וויטער ניט. זאָגט דער רבי:

— גוי'עשע קאָפּ! פון וואס האָט מען געמאכט דיין רעקעל?

כאפט גלייך דער אינגעל:

— פון טאָטענס א פּאָר אלטע הויזען.

———:———

— וואָס איז דאָס?
ווערט דער תלמיד דערפרעהט:
— אָ! איך וויים! מיט דעם באק פון אן אייזעל.

———:———

„דרך ארץ קדמה לתורה".

אַ מלמד איז געבליבען אַהן א קנעלונג און האָט געמוזט אַנ־קומען צו צדקה. האָט ער זיך דערמאנט, אז א באוואוסטער גביר אין שטעטעל האָט אמאָל ביי איהם געלערנט אין חדר, און ער האָט באשלאָסען געהן צו איהם בעטען א נדבה. ער קומט אריין צום גביר, ערשט דער גביר פרעגט איהם:

— ווער זענט איהר? וואָס האָט איהר געוואָלט?

— איהר דערקענט מיך גאָר ניט? — וואונדערט זיך דער מלמד — איך בין דאָך אייער רבי, וואו איהר האָט געלערנט אין חדר.

— נו, איז וואָס? — פרעגט דער גביר — וואָס האָט איהר געוואָלט, איך האָב שוין אייער תורה לאנג פארגעסען.

— אויב אזוי, — זאָגט דער מלמד — קען איך שוין געהן אהיים. עם שטעהט „דרך ארץ קדמה לתורה", היינט וועז איהר האָט שוין פארגעסען מיין תורה, האָט איהר דעם דרך־ארץ שוין לאנג פארגעסען.

———:———

אויך אן עצה.

אַז חיים בערל דער מלמד איז צוזאמען מיט זיין ווייב געקו־מען אין דער גרויסער שטאָט, זיינען זיי אויך געגאנגען זעהן דעם מוזאום.

— מיר וועלען דאָס אלעם ניט קענען דורכקוקען — זאָגט

צוויי געזונטע חברה-קדישא לייט האָבען געכאפט דעם מלמד און געבראכט איהם פאר'ן רב מיט דעם מנין אידען.

— וואָס האָסטו צו אונזער שטעטל, וואָס דרעהסטו זיך דאָ ארום? — האָט דער רב געפרעגט דעם טויטען מלמד.

— רבי, איך בין ניט געשטארבען. עס איז א בלבול! — האָט דער מלמד גע'טענה'ט.

— ניט געשטארבען, זאָגסטו? א בלבול — האָט דער רב געשריען — אַט איז דעם רב'ס בריף, ער שרייבט בפירוש צו דיין ווייב „בעלך מת זה כחצי שנה".

— עס איז אבער א ליגען, רבי, איך בין קיינמאָל ניט גע־שטאָרבען — האָט דער מלמד זיך גע'עקש'נט.

איז געבליבען, אז דער מלמד זאָל זיין בייס רב, ביז מען וועט נאָך אמאָל שרייבען צו יענעם רב און הערען וואס וועט ער ענטפערען, וועט מען וויסען צו דער מלמד איז געשטארבען אָדער ניט. אין עטליכע טעג ארום איז אבער אָנגעקומען פון יענעם רב אזא תשובה:

— „חס ושלום, המלמד בעולם לא מת. וזה שכתבתי „מת" אלה הן ראשי תיבות של מלמד תינוקות ואלה הם דברי „בעלך מ"ת (מלמד תינוקות) פה כחצי שנה".

אַט וואָס א פאָר פארפעהלטע פינטעלאך האָבען אָנגעמאכט.

———:———

זיך דערמאנט.

פרעגט דער מלמד דעם תלמיד:

— מיט וואס האָט שמשון הגבור געשלאָגען די פלשתים?

דער תלמיד בלייבט אין פארלעגענהייט און שטאמעלט:

— איך וויים ניט, רבי.

ווייזט איהם דער מלמד אויף זיין אייגען באק און פרעגט:

געוואוסט, וואו ער איז אהינגעקומען. נאָכדעם האָט זיך דער־הערט א קלאנג, אז ער איז געווען ערגעץ אין א געוויסער שטע־טל, האָט די ווייב געשריבען צום רב פון יענער שטעטל און איהם געבעטען, אז ער זאָל איהר צו־ווייסען געבען אפשר וויים ער עפעס פון איהר מאן.

האָט די מלמד'כע באקומען א קורצע תשובה „בלעך מת בעיר הזאת זה כחצי שנה". האָט מען איהר פארטייטשט מיט'ן ריכטיגען טייטש, אז איהר מאן איז געשטארבען אין דיזער שטאָט שוין בערך א האלב יאהר. האָט די פרוי באקלאָגט איהר מאן, געזעסען א שטונדע „שבעה", די קינדער האָבען געזאָגט „קדיש" און די גאנצע שטעטעל האָט געוואוסט, אז יאקעל דער מלמד איז געשטארבען.

אָבער ערב פסח, שפעט ביינאכט, ווען די אלמנה איז געלעגען און געשלאָפען, האָט אימיצער אָנגעקלאפט ביי איהר אין טהיר. די מלמד'כע האָט א קוק געטאָן דורכ'ן פענם־טער און דערזעהן איהר געשטארבענעם מאן.

האָט זי געמאכט גרויסע קולות: „שמע ישראל" און גע־שריען:

— יאקעל, געה אין דיין רוה אריין!

— איך בין ניט געשטאָרבען. — האָט יאקעל פון הינטער'ן פענסטער געשריען. אָבער די פרוי האָט ניט געגלויבט און איהם ניט אריינגעלאָזען. דער מלמד האָט זיך גענומען ארומשלעפען איבער'ן שטעטעל אָבער אלע פלעגען אנטלויפען פון איהם מיט שרעק און קיינער האָט איהם ניט אריינגעלאָזען אין שטוב אריין. איז די זאך אָנגעקומען צום רב פון שטעטעל, אז יאקעל דער מלמד, וועלכער איז שוין א האלב יאהר טויט, דרעהט זיך ארום אין „עולם התוהו", האָט דער רב באשטעלט א מנין פרומע אי־דען און זיי געהייסען זאָגען געוויסע פסוקים און כאפען דעם בר־מינן און איהם בריינגען צו איהם, וועט ער איהם „מתקן" זיין.

דער מלמד האָט די קוה געקויפט און געבראכט אהיים.

די ווייב נעמט איהר מעלקען, ערשט זי מעלקט און מעלקט אוּן עס איז גאָר ניטאָ קיין מילך.

— וואָס פאר א קוה האָסטו דאָס איינגעקויפט? — האָט זיך די ווייב צושריען — אן אָקס ניט קיין קוה.

— וואָס שרייסטו אזוי? — האָט דער מלמד געענטפערט — ער האָט מיר געזאָגט א גוטע קוה, איז זי דען א שלעכטע, זי וויל דיר ניט געבען? אז זי האָט ניט, קען זי דאָך ניט העלפען.

———:———

ער וואָלט אויך געטאָן דאָס אייגענע.

דער אלטער גבריאל, א הויז מלמד, האָט אמאָל געטראָפען א יונג פּאָרעל זיצענדיג געארמט, נעהמט ער זיי זאָגען מוסר:

— ווי שעהמט איהר זיך ניט צו זיצען אזוי צוזאמען פאר דער חתונה? איך בין אויך אמאָל געווען א יונגערמאן אוּן האָב אויך געהאט א כלה אוּן וועּן איך האָב זיך אמאָל באגעגענט מיט איהר אין איין שטוב, איז זי געשטאָנען אין איין ווינקעל אוּן איך אין צווייטען.

— יא, — שמייכעלט דער יונגערמאן מיט אן ענטפער — איך וואָלט אויך געטאָן דאָס אייגענע, וועּן איך וואָלט זיין אייער וויב'ס חתן.

———:———

א מעשה גורא, וואָס א פּאָר פּארפּעהלטע פּינטעלאָך קענען אָנמאכען.

א מלמד, וועלכער איז פּארבליבען אָהן א קנעלונג, האָט זיך אוועקגעלאָזט אין דער בריטער וועלט זוכען פּרנסה. האָט די וויב פון איהם ניט געהערט א לענגערע צייט אוּן זי האָט ניט

דעם רבי׳ס ליגענס.

אז דער יונגער בחור איז נאָך עטליכע יאָהר זיין אין דער פרעמד, אין דער בריטער וועלט, זיך אומגעקעהרט אין זיין היימישע שטעטעל, האָט ער דאָרט געטראָפען אלץ ווי געווען. פאָרנאכט האָט ער אויך געטראָפען דעם אלטען רבי׳ן זיינעם געהענדיג אין שוהל.

דער רבי האָט איהם דערקאנט און אָפגעגעבען „שלום־עליכם".

— עליכם שלום, — ענטפערט דער בחור — וואָס מאכט איהר, רבי? זאָגט איהר נאָך אלץ ליגען ווי אמאָל?

איז דער רבי געוואָרען אויפגערעגט. א בלאסע רויטקייט האָט באגאָסען זיינע בלייכע באקען.

— סטייטש, ליגען, וועז האָב איך דיר דאָס געלערנט ליגענס?

— אָט, וועז איך האָב ביי אייך געלערנט, — ענטפערט געלאסען דער בחור — איהר געדיינקט, רבי, איך פלעג אלץ ניט וועלען לערנען און איהר פלעגט זאָגען, אז איך וועל אמאָל אויף דעם חרטה האָבען. נו, אָט בין איך שוין אזוי גרוים, און האָב אלץ ניט קיין חרטה.

———:———

זי איז אַ גוטע קוה.

א מלמד האָט ניט געהאט געניג אויף צו לעבען פון די מלמדות, האָט די ווייב באשלאָסען איהם צוהעלפען און זיי האָבען דערקלעהרט קויפען א קוה און די מילך פארקויפען.

איז דער מלמד ארוים אין מארק קויפען א קוה. זעהט ער א העגדלער שטעהט מיט א קוה.

— איז זי א גוטע קוה, — פרעגט דער מלמד — גיט זי מילך?

— זי איז א גוטע קוה, זעהר א גוטע. — ענטפערט דער העגדלער.

ה.
מלמדים

יעדערער איז נאָר אויף אַ זמן.

עס איז געווען אן אָרימער ישוב'ניק, וואָס גאָט האָט איהם אויפגעריכט און ער איז געוואָרען מיט אמאָל א שטיק עושר.

דער ישוב'ניק האָט אויסגעבויט א נייע הויז, איינגעקויפט נייע טישען און ביינקלאך און אויך געקויפט א שעהנעם זילבער־נעם בעכער אויף קדוש.

וועז דער ישוב'ניק איז אריין אין דער נייער הויז, האָט ער געמאכט א שמחה און איינגעלאדען אלע זיינע גוטע פריינט. ביי דער שמחה האָט מען געזומען אביסעל בראנפען און זיך אוועקגעלאָזען אין אַ טענצעל. ערשט מען זעהט, אז דער מלמד, וואָס האָט געלערנט מיט דעם ישוב'ניקס קינדער, טאַנצט און הוליעט מעהר פון אלעמען.

דער ישוב'ניק האָט ניט געקענט פארשטעהן, וואס פרעהט זיך אזוי שטארק דער מלמד מיט זיינע עשירות, און האָט איהם געפרעגט:

— וואָס טאנצט איהר אזוי פיעל? וואָס פרעהט איהר זיך מיט דער הויז און די כלים, עס וועט דאָך אריבערגעהן דער זמן, וועט איהר דאָך דאָ מעהר ניט זיין?

— איז וואָס? — האָט דער מלמד געענטפערט — און אז עס וועט אריבערגעהן א י י ע ר זמן, דעריבער פרעהט איהר זיך דען ניט?

ער איז פארנומען.

א פרעזידענט אין אן אמעריקאנער שוהל האָט אמאָל געפרעגט דעם חזן פון שוהל, וועלכען ער האָט פיינט געקראָגען, וואָס טוט ער גאנצע טעג, אז דאוונען אין שוהל דאוועט ער נאָר איין מאָל א חודש, שבת מברכים, מען קען דאָך פון זינען ארָאפּ ארומגעהענדיג ליידיג.

— איך בין א גאנצען טאָג פארנומען, — האָט דער חזן געענטפערט — אָט וועל איך אייך מאכען א חשבון. אין דער פריה ביז מען דאוועט אָפּ און מען פריהשטיקט איז 11 אזייגער, דערנאָך א צוויי שטונדען לערען איך נגינה און דאן צוויי אזייגער איז מיטאָג און פון דריי ביז פינף האָב איך פיינט מיין פרעזידענט...

———:———

פונקט פארקעהרט ווי מען דארף.

אין א קליין שטעטעל האָט דער שוחט, וואס האָט געהאט ווינציג וואס צו שעכטען און ניט געקענט דערפון פארדינען אויף א לעבען, זיך אויך באשעפטיגט מיט זייגערמאכעריי. שטעטעל האָט אבער פון איהם ווינציג וואס געהאלטען און ג'טענה'ט, אז ער קען ביידע מלאכות ניט גוט. דער שטעטעלשער „חכם" האָט דערצו אויך באשאפען א גלייך-וועדטעל:

— וועז אונזער שוחט שעכט א הינדעל — גאהט עס; וועז ער פארריכט א זייגערל — שטעהט עס.

———:———

ער זאָל געהן אויף אלע פיער.

אין שטאָט איז אין איין טאָג געווען פיער שמחות מיט אמאָל: ביי איינעם א חתונה, ביים אנדערען א ברית, ביים דריטען א תנאים און ביים פיערטען א פדיון הבן. איז דער שמש ארומגעלאָפען א גאנצען טאָג בעטען דעם עולם צו די שמחות. איין בעל־הבית איז געווען געבעטען פון אלע פיער ערטער מיט אמאָל.

— וואו זאָל איך געהן? — פרעגט דער בעל־הבית.

— געהט אויף אלע פיער.— ענטפערט דער שמש אייליגנדיג.

———:———

אַ רעטעניש, וואָס איז דאָס?

א קלוגער בעל־הבית האָט אמאָל געבעטען צוויי שמשים אַרויסצוגעהן איבער'ן שטאָט צוזאמענקלייבען געלט אויף א דבר־מצוה. די שמשים זיינען ארויסגעגאנגען, אָבער גאָר ניט געמאכט. שפעטער האָט דער בעל־הבית געפרעגט אין שוהל פאר אלע אידען א רעטעניש:

— קענט איהר מיר ניט זאָגען, ליבע אידען, וואָס איז דאָס: פיער פים, איין קערפער און מאכט „מו".

— א בהמה. — האָבען אלע זיך געכאפט.

— און וואָס איז דאָס: 4 פים, 1 קערפער און מאכט „מע".

— דאָס איז א ציג!

— און וואָס איז דאָס: 4 פים, 2 קערפערס, און מאכען גאָר נישט?

———:———

— איהר ווייסט, חזן, אלע מענשען האָט איהר אויסגערע־כענט צו וואָס זיי זיינען גלייך — נאָר אייך אליין האָט איהר פארגעסען.

— וואָס הייסט? — פרעגט דער חזן.

— איהר האָט געדארפט זאָגען „א חזן איז געגליכען צו פאַפּיר".

— וואָס עפּעס צו פאַפּיר?

— פאַפּיר רייסט זיך און א חזן רייסט זיך. — האָט דער בעל־הבית געענטפערט.

———:———

ער וואַרט אויפ׳ן „אויסגעהן".

דער רב און חזן האָבען ניט געלעבט בשלום צווישען זיך. זיי האָבען אָפט געווערטעלט איינע אויף די אנדערע ביז זיי זיי־נען געוואָרען כמעט ווי שונאים. אז דער חזן האָט געדאוועט ביים עמוד, האָט ער ביי „קריאת שמע" אויפ׳ן רב ניט געווארט, ביי „שמונה־עשרה" אבער, האָט דער חזן ניט אָנגעהויבען, ביז דער רב איז אויסגעגאנגען, איז דעם רב געווען א וואונדער און האָט פאר בעל־בתים געפרעגט דעם ממה נפשך:

— איז דער חזן אין כעס — טאָ פארוואס האָט ער געווארט אויף מיר מיט „שמונה־עשרה"; איז ער ניט אין כעס — טאָ פארוואס האָט ער ניט געווארט מיט „קריאת־שמע"?

אז מען האָט עס איבערגעגעבען דעם חזן, האָט ער ער־קלעהרט:

— איך וועל אייך זאָגען, אויפ׳ן „אמת" זיך דערווארטען ביי אונזער רב איז זעהר ווייט; אָבער „אויסגעהן" מוז ער דאָך אמאָל, ווארט איך.

———:———

און זיך אַנגענעבען פאר דעם חזן פנחס, ער האָט דאָרט געדאוועט א שבת און געזומען א סך באצאָהלט.

ווען ר' פנחס האָט זיך דערוואוסט, האָט ער אויף איהם גענאָגט:

— עושה מעשה זמרי ומבקש שכר כפנחס.

———:———

נאָך מעהר אומגליקליכער.

צו דעם ריגער חזן ראזאווסקי איז אריינגעקומען אן אָרימער איד און זיך פארגעשטעלט אלס א חזן.

— ליעבער חבר, — זאָגט דער אָרימער איד — איך בין ניט פאר אייך געדאכט פאראונגליקליכט געווארען, איך האָב אָנגעווארען מיין שטימע, מוזט איהר מיר אויסהעלפען.

דער חזן האָט איהם געגעבען א נדבה. דער איד איז פון דער נדבה ניט געווען צופריעדען און זיך געקלאָגט וויטער:

— וואָס וועל איך דערמיט מאכען אזא אומגליקליכער ווי איך בין!

— ס'איז דאָ נאָך אן אומגליקליכערער פון אייך, וועמען איך מוז אויך געבען א נדבה — האָט דער חזן געזאָגט.

— ווער איז דאָס?

— דער וואָס וועט אייער שטימע געפינען. — האָט חזן ראזאווסקי געענטפערט.

———:———

גלייך צו פאפיר.

א חזן האָט ראש השנה זיך זעהר שטארק געריסען דעם האלז. דער עיקר האָט ער געזונגען ביי „משול כחרס הנשבר". נאָכ'ן דאוונען געהט צו איהם צו א בעל־הבית און זאָגט:

וועג עם דארף א חזן.

א חזן האָט געדאוועט אין א שטעטעל אויף „פראָבע" און האָט זעהר אויסגענומען ביי אלעמען. עם האָט שוין געהאלטען ביי דעם ער זאָל נעמען די שטעלע, איז ער אבער ניט געווען גע־פעלען דעם רב מיט עטליכע שעהנע בעלי־בתים, וועלכע האָבען זיך איינגעשפּארט און ניט דערלאָזען איהם נעמען פּאר א חזן אין שטאָט. עם איז אויסגעבראָכען א גרויסע מחלוקת. דער „המון" בעלי־מלאכות האָבען געשריען און געליאָרימט מען זאָל נאָר נעמען דעם חזן. האָט דער רב געהאלטען א דרשה צו בארוהיגען דעם עולם.

— די תורה דערצעהלט אונז — זאָגט דער רב — וועז די אידען זיינען געגאנגען אין מדבר האָבען זיי זיך כסדר געקלאָגט און געמורמעלט און אלץ פארלאנגט נייע זאכען. איז דאָך די קשיה, פארוואס האָבען זיי די ערשטע זאך ניט פארלאנגט א חזן? איז אבער דער תירוץ, די תורה דערצעהלט אונז ווייטער, אז די גאנצע פערציג יאהר פון זייער וואנדערען אין מדבר זיי־נען זייערע שיך און קלייד ער ניט אלט געוואָרען און זיך ניט צו־ריסען. האָט מען דאָך דאָרט ניט געדארפט ניט קיין שוסטער און ניט קיין שנייד ער, איז דעריבער נישט געווען וועז עם זאל פארלאנגען א חזן.

———:———

צוגעפאסט.

א ביאליסטאָקער חזן, מיט'ן נאָמען פּנחס, איז געווען זעהר באריהמט. גרויסע קהילות פלעגען זיך לאָזען קאָסטען גרויסע געלט אום נאָר איינצולאדען ר' פּנחס'ן אויף א שבת און הערען זיין נגינה.

איינמאָל איז איינער פון זיין כאָהר געקומען אין א שטאָט

מאכט זיך איינמאל, אז דער חזן איז מעביר די סדרה קרח און שטעלט זיך אפּ אינמיטען לייענען. וואס איז? ער האט געפונען א גרייז „קרח" דארף זיך אויסלייגען מיט „כ" און דאס איז גאר מיט א „ח".

— פון וואנען וויסט איהר דאס, חזן? — פרעגען איהם די גבאים.

נעמט דער חזן אן הגדה און ווייזט זיי „כרך" מיט א „ך".

— עה, אויב שוין יע אזוי — זאגען די גבאים צום חזן — ביזטו דאך א למדן, און א למדן טאר זיך ניט געפינען ביי אונז אין שוהל.

———:———

ער פיהרט דעם חזן אויך.

א חזן, וואס פלעגט א גאנצען יאהר ארומפאהרען פון שטעטל צו שטעטל מיט זיינע משוררים און דאוונען שבתים, האט געהאט אן אייגענעם פערד און וואגען און אויך א בעל-עגלה. נאכ'ן דאוונען, פרייטאג צו נאכטס, פלעגען געווענליך די בעלי-בתים נעהמען די משוררים אויף שבת, פלעגט דער חזן אויך דעם בעל-עגלה אוועקשטעלען צווישען די משוררים, בכדי מען זאל איהם אויך נעהמען אויף שבת.

א בעל-הבית, וואס האט גענומען דעם בעל-עגלה צו זיך אויף שבת, מיינענדיג אז ער איז א משורר, האט איהם געפרעגט:

— ווי קומט עס, וואס בעת די משוררים האבען געזונגען, האט איהר געשוויגען? צו וואס דארף אייך דער חזן?

— איך! — האט געענטפערט דער בעל-עגלה גדלות'דיג — בין נאך גרעסער פון חזן אליין! דער חזן פיהרט נאר דעם כאהר אליין, און איך פיהר דעם כאהר מיט'ן חזן צוזאמען...

———:———

— עס איז ניט אמת, — טענה'ט דער חזן — איך קום קוים אַדורך מיט מיינע שכירות.

— טאָ פארוואס עסטו אלע טאָג עוף?

— דאָס מוז איך צוליעב דער שטימע, ווייל עס טעהט: „כי עוף השמים יוליך את הקול".

———:———

ווער עס שרייט העכער.

אַז עס איז געקומען צו רייד וועגען חזנים, האָט יעדער איינער, ווי געוועגליך, דערצעהלט אז זיין חזן איז דער גרעסטער. האָט יעדער גערעכענט די מעלות פון „זיין" חזן.

— וואָס דארפט איהר מעהר, — רופט זיך אָפּ איינער — אז אונזער חזן האָט א געשריי געטאָן „הנני" האָבען אזש די ווענט געציטערט.

— פּשׁ, — רופט זיך אָפּ אן אנדערער — אויך מיר א חזן, איך וועל אייך דערצעהלען א גרעסערען חדוש: איך האָב א פעטער, איז ער ניט קיין חזן, און דאָך האָט ער אמאָל געזאָגט „הנני העני" (איך בין באנקראט) האָט גאנץ שטאָט אויפגעציטערט.

———:———

ער איז אַ למדן.

די לומדים אין שטעטעל האָבען זיך זעהר גע'יחוס'ט און האָבען אויף דעם „המון" בעלי מלאכות גאָר ניט געוואָלט א קוק טאָן. האָט עס די בעלי-מלאכות זעהר געקרענקט און זיי האָבען אויפגעבויט אן אייגענע שוהל און דאָרט געמאכט די ערשטע תקנה, אז ביי זיי טאָר זיך ניט געפינען קיין למדן, אפילו דער חזן און רב מוזען אויך זיין פּראָסטע מענשען.

— ווייסט וואס איך וועל דיר זאָגען, ביי דיר אין שטעטעל טאָר דאָך דער חזן ניט געהען אין טעאטער, דערפאר דאָ כאפּ אריין. קום, איך וועל דיך נעמען אין אידישען טעאטער.

דער חזן האָט מסכים געווען.

אין טעאטער האָט מען גראדע געשפּיעלט א שטיק, אין וועלכען עס קומט פאר א קריגערי צווישען צוויי שכנים.

אז דער חזן האָט דערהערט די גרויסע מחלוקת, וווי וויט די שכנים זידלען זיך אן רופען אויס איינע די אנדערע די מאוס'טע נעמען, זאָגט ער צום קרוב:

— האָב אויף מיר רחמנות, קום לאָמיר אוועקגעהן פון דאנען.

— וואָס? — האָט דער קרוב פארוואונדערט איהם גע־פרעגט.

— איך בין שוין געניט אין אזוינע זאכען — ענטפערט דער חזן —וועז שכנים קריגען זיך קומט תמיד ארויס א געשלעג.

— טאָ וואס געהט עס דיך אָן? — האָט דער קרוב אלץ ניט פאָרשטאָנען.

— דערנאָך וועט נאָך איינער אָנגעבען אויף דעם אַנדערען אין געריכט אוז מען וועט מיך שלעפּען פאר אן עדות, דערווייל וועט מיין שטעטעל געוואָהר ווערען, אז איך בין געווען אין טעאטער.

———:———

דאָס מוז ער.

מען האָט זיך אין שטעטעל געקלאָגט אויפ'ן חזן, ער לעבט צו בריים, ער פארגינט זיך אלץ. אלע טאָג עסט ער עוף צו מיטאג. די שכנים האָבען געוואָלט שווערען, אז עס איז אן אמת. האָט מען דעם חזן אויסגערעדט, וואס ער פיהרט זיך אזוי רחבות'דיג.

— נו, מילא! אויך פארפאלען! גיב איך מיין דאוונען א נדבה דער שטעטעל.

— אָבער, אז מען קען ניט, דארף מען ניט געבען... — האָט דער שמש איהם געענטפערט.

———:———

וען פערד זיינען מבינים.

אין א קליין שטעטעל איז געקומען א חזן דאוונען אויף א שבת. ער האָט גרויסארטיג געדאוועט און איז געווען זיכער, אז ער נעמט דאָרט די חזנות שטעלע. אָבער ווי איבערראשט איז ער געוואָרען, אז קהל האָט איינשטימיג באשלאָסען, איהם הייסען פאָהרען ווייטער. דער חזן איז אָבער ניט אוועקגע־פאָהרען. אויף איבערמארגען, מאָנטאג, איז ער ארויס אין מארק און געפרעגט די אידען, וואו קען ער דאָ קויפען א פערד.

— וואָס? — האָבען זיך די אידען געוואונדערט — איהר קויפט א פערד? וואס פאר א מבין זייט איהר אויף פערד?

— אויב פערד זיינען מבינים אויף א חזן, איז א חזן א מבין אויף פערד. — האָט דער חזן אָפגעענטפערט.

———:———

ער קען בריינגען אַ מבול.

א חזן האָט זיך באריהמט פאר'ן ראש הקהל אז ווי נאָר ער האָט אָפגעדאוועט „תפלת גשם" אזוי האָט גלייך אָנגעהויבען רעגענען.

דער ראש הקהל האָט איהם גלייך געענטפערט:

— אזוינע מענשען ווי דו קענען אויך בריינגען א מבול אויף דער וועלט.

———:———

מען האָט מיך געווארפען מיט די האנטיכער, האָב איך געטראכט, דאָס וואלט מען מיך איך זאָל זיך אָפווישען דעם שוויים; ווען מען האָט אָנגעווארפען די סטענדערס, האָב איך געטראכט, אז עס זיינען געקומען הערען אזוי פיעל מענשען, אז עס איז ענג אין שוהל און עס איז ניטאָ אוואו צו שטעהן... ווען דער העזה'ניק האָט מיר א שפיי געטאָן אין פנים, האָב איך געטראכט, ער מוז זיין א גוטער פריינד און איז צופרידען פון מיין נגינה, שפייט ער דאס מיר אָן, איך זאָל קיין עין־הרע ניט קריגען, ווי מיין באבע פלעגט מיט מיר טאָן. ערשט אז מען האָט מיך אראָפגעפיהרט, האָב איך שוין פארשטאָנען, אז זיי געפעלט ניט מיין נגינה.

———:———

אז מען קען ניט, דארף מען ניט געבען.

א חזן איז געקומען צופאָהרען אין א קליין שטעטעל אויף שבת, האָט ער געבעטען, מען זאָל איהם לאָזען דאוונען פאר'ן עמוד — האָט מען איהם געלאָזט. ער שטעלט זיך דאוונען, ערשט ער מאטערט זיך און דרעהט מיט'ן קול. איז דער עולם געוואָרען ניט צופרידען און אָנגעהויבען מורמלען, הלמאי מען האָט איהם געלאָזען דאוונען. עטליכע בעלי בתים האָבען געהייסען דעם שמש, ער זאָל צוגעהן צום חזן און היסען איהם אויפהערען מאכען קונצען, איז דער שמש צוגעגאנגען צום חזן און איהם געזאָגט:

— חזן, מאטערט זיך ניט אזוי און דרעהט ניט.

— איך האָב דאָס האָלט! — ענטפערט דער חזן.

— מען וועט אייך אבער ניט באצאָהלען.— זאָגט דער שמש.

ער זאָל איהם אויסבאַרגען זיינעם א משורר, ווייל ער וויל געהן אין דער נאַהנטער שטעטעל דאוונען א שבת.

האָט צו איהם פרידמאן געזאָגט:

— לאָמיר נאָר אפריהער הערען דיין שטימע, וועלען מיר וויסען וואס פאר א סאָרט משורר דיר פעלט.

דער חזן האָט איינגעשטימט און פאר איהם געזונגען א פאָר שטיקלאך נגינה.

פראָפעסאר פרידמאן האָט אויסגעהערט און האָט געזאָגט:

— מיין ליבער פריינט, לויט ווי איך זעה, פעלט אייך ניט קיין משורר, אייך פעלט גאָר א חזן און א חזן קען איך אייך, ליידער, ניט געבען...

———:———

וואָס א חזן קען זיך טראכטען.

א חזן האָט געדאוועט אין שוהל און דער עולם איז געווען זעהר ניט צופרידען פון דאוונען. אָבער דער חזן האָט וואס וויטער אלץ שטארקער זיך צוזונגען און ווילד זיך געדרעדעלט. איז דער עולם ארוים פון געדולד און אָנגעהויבען צו ווארפען אויף איהם די האָנטיכער פון בית המדרש, אבער דער חזן האָט נאָך שטארקער אָנגעהויבען צו גאָרגלען זיך. האָט מען איהם באוואר־פען מיט די סטענדערס, אבער דער חזן האָט ווי צופרידען פון דעם אלץ וויטער געדאוועט. איז אינער פון עולם א בעל־העזה גע־וואָרען אין כעס, צוגעגאנגען צום חזן און איהם אָנגעשפיגען אין פנים — דאָס האָט אָבער אלץ ניט געהאָלפען, ביז מען האָט אָנגענומען דעם חזן אונטער די הענט און אראָפגעפיהרט פון עמוד. אז מען האָט דעם חזן געפרעגט, פאר וואס איז ער אליין פריהער ניט אראָפ, האָט ער תמימות'דיג געענטפערט:

— איך האָב גאָר ניט פארשטאָנען וואס מען מיינט: וועז

ר' ניסי איז געווען אריינגעהער ביי ר' דוד'ל טאלנער אין „הויף".

איינמאל האָט ר' דוד'ל געפרעגט ניסי'ן:

— ניסי, וויפיעל קאָסט דיר אָפּ דיין כאָהר?

— צוועלף הונדערט רובעל א יאהר. — האָט ניסי געענטפערט.

— דו ביזט א קמצן, — האָט איהם ר' דוד'ל געזאָגט — ווען דו וואָלסט שוין אויסגעבען נאָך דריי הונדערט רובעל און וואָלסט נאָך אוועקגעשטעלט א חזן צו דיין כאָהר, וואָלסט דאָך אויפגעטאָן גדולות ונפלאות...

———:———

מהפך געווען דער סדר העולם.

א איד איז געקומען אין א שטאָט און זיך אָנגעגעבען אלם חזן און דרשן.

שבת פריה האָט ער געדאוועט פאר'ן עמוד און בייטאָג האָט ער געהאלטען א דרשה. נאָכ'ן דרוש געהט צו דער מגיד צום גבאי און פרעגט:

— ווי איז אייך געפעלען מיין דרשה?

— איהר זייט א קינסטלער — ענטפערט דער גבאי — איהר האָט משנה געווען דעם סדר העולם. די וועלט האלט א חזן פאר א נאר און א דרשן פאר א חכם, איהר האָט, אָבער, געדאוועט ווי א דרשן און געזאָגט ווי א חזן.

———:———

איהם פעלט דער חזן.

א וואנדערער חזן איז אמאָל געקומען צו דעם בודאפעסטער בעריהמטען חזן, פראָפעסאר פרידמאן, און האָט איהם געבעטען

ד.
חזנים

ער נעמט געלט פאר׳ן שרייען.

אין זעטעל איז געווען ר׳ אליה מאיר דער חזן שוחט, אן אַרענטליכער איד. האָט ער אמאָל אין אן ערב יום טוב בודק געווען בהמות און, אויף להכעיס, איז אויף עטליכע בהמות מיט אמאָל געווען שווערע שאלות. האָט עס ר׳ אליה מאיר געזאָגט די קצבים.

— וואָס רעדט איהר, ר׳ אליה מאיר, — האָבען די קצבים אַנגעהויבען איהם בעטען, — עס איז דאָך ערב יום טוב, מיר זיינען אומגליקליך. אָט, שווייגט דערפון, איהר וועט קיין חרטה ניט האָבען.

— וואָס רעדט איהר? — האָט דער חזן שוחט געענטפערט — איך נעם געלט ביי קהל פאר׳ן שרייען, היימט איהר מיר גאָר שווייגען.

ער האָט שוין געדארפט צו געבען די קלייניגקייט.

דער עיקר כח פון דעם בעריהמטען חזן, ניסי בעלזער, איז באשטאַנען אין שאפען אייגענע קאַמפאָזיציעס. ער אליין איז געווען הייזעריגלאך און געהאט אן אַפּגערעסענע שטימע, נאָר ער פלעגט זיך פארלאָזען אויף זיין גוטען כאָהר.

פֿטור צו ווערען פון זייער בעטען אויף איהם.

רבי נאטאנזאָן, דער באריהמטער לעמבערגער רב, איז גע־ווען באקאנט אלס א גרויסער מתנגד. ער האָט ממש ניט גע־קענט ליידען די חסידים. איינמאָל האָט זיך געמאכט א צופאל, אז ביי דעם מנין, וואָס דער רב האָט געדאוועט, איז דער ש"ץ געווען א חסיד. אז עס איז געקומען צו קדיש, האָט דער ש"ץ, ווי אין נוסח ספרד, געוועגליך געזאָגט „ויצמח פורקניה וקריב משיחא". רב נאטאזאָן האָט עס פארדראָסען. נאָכ'ן דאוונען רופט ער זיך אָפּ צו די ארומיגע:

— ווי דערלעבט מען שוין משיח'ן, אום פֿטור צו ווערען פון דעם „ויצמח פורקניה".

———:———

מיט אַ מיין.

א חסיד דערצעהלט פֿאר'ן עולם, אז דער רבי זיינער פֿאסט אלע טאָג אויסער שבת ויום־טוב.

— עס איז ניט אמת, — רופט זיך אָן א מתנגד, וואָס איז געשטאָנען דערביי — איך האָב אליין געזעהן ניט איינמאָל מיט מיינע אויגען, ווי דער רבי האָט געגעסען אין א וואַכענדיגען טאָג.

— וואָס פארשטעהט איהר ניט — ענטפערט דער חסיד — דער רבי זאָל לעבען עסט אָפטמאָל מיט א מיין, כדי מען זאָל ניט וויסען, אז ער פאסט.

———:———

— יא, — האָט שמואל געענטפערט.
— וואָס פאר א תורה האָט דער רבי היינט געזאָגט?
— דער רבי האָט געזאָגט „איש אמו ואביו תיראו" — א מענש דארף מורא האָבען פאר פטור און מותר — האָט שמואל געענטפערט אביסעל פאר'דבק'ט.
דער בעל-הבית איז פארשעמט געוואָרען.

———:———

אן אות אָדער אַ מופת.

אַ מתנגד האָט אויפגעוואָרפען א חסיד, אז זיין רבי קען ניט לערנען.
— אן אמת'ער רבי דארף גאָר ניט קענען לערנען — האָט איהם דער חסיד געענטפערט — דער פסוק זאָגט: „ונתן לך אות או מופת", קען מען אן אות, קען מען ניט קיין מופת; קען מען אָבער א מופת, קען מען ניט קיין אות.

———:———

יום כ-פורים.

אַ באוואוסטער רב פלעגט זאָגען:
— דער ריכטיגער פשט פון יום-כפורים איז יום כ-פורים, אַ טאָג ווי פורים. פונקט אזוי ווי פורים איז מען זיך נוהג צו פארשטעלען אזוי אויך יום-כפור. דער חלוק איז נאָר, פורים פארשטעלען זיך אידען פאר גוים, און יום-כפור — גוים פאר אידען.

———:———

„אם לעוברי רצונו", געהערט מען צו די עוברים — געהט עס — כך, ווי איך זיץ, אין א שעהנעם עקיפאזש, „לעושי רצונו" — געהערט מען צו די חסידים די עושי־רצונו — „על אחת" — אויף איין פערד און וואגען, „כמה וכמה" — זיצען פיעל און פיעל חסידים.

———:———

„פטור און מותר"

א סלאנימער בעל־הבית, א פארברענטער מתנגד, איז אמאל געקומען שבת פאר מנחה אין גרויסען בית־המדרש צו חברה ש"ס און האט דערצעהלט א טשיקאווע מעשה. ער איז היינט צופעליג געווען בייט רבי'ס טיש און דער רבי האט געזאגט תורה, וואס ביי אונז וויים עס יעדער איינער און די חסידים האבען דערפון געכאפט גרויסע התפעלות.

— וואס איז געווען פאר א תורה? — האבען איהם חברה ש"ס געפרעגט.

— דער רבי האט פארטייטש דעם פסוק „איש אמו ואביו תיראו". א מענש דארף מורא האבען פאר פאטער און מוטער.

דער עולם איז געווארען זעהר נייגעריג, ווייל דער רבי איז געווען באוואוסט אין שטאט פאר א גרויסען למדן, עס איז גלבליבען, מען זאל ארויסשיקען איינעם אין גאם און ארייננרופען דעם ערשטען בעסטען חסיד, וואס וועט זיך אנדערהען, און איהם איבערפרעגען דעם רבי'ס תורה.

גראדע איז דורכגעגאנגען שמואל דער מעהלער, א פארברענטער חסיד, האט איהם דער שליח ארייננערופען אין בית־המדרש.

— שמואל, ביזט היינט געווען בייט טיש? — האט איהם דער עולם געפרעגט.

ער האָט נאָך ערגער געמאכט.

אין א געדרוקטען וכוח איבער די חסידים, האָט דער „נודע־ביהודה" אין א הלצה איבערגעמאכט אין דעם פסוק „צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם" א שטאָט „פושעים" האָט ער גע־שטעלט „וחסידים יכשלו בם".

האָט עס א חסיד פארדראָסען און האָט אויסגעמעקט דעם וואָרט „חסידים" און צוריק אָנגעשריבען „ופושעים".

אז מען האָט עס איבערגעגעבען דעם „נודע־ביהודה" האָט ער לאכענדיג געזאָגט:

— דער חסיד האָט נאָך ערגער געמאכט. איך האָב געמאכט פון „פושעים" — „חסידים", און ער האָט פון „חסידים" געמאכט „פושעים".

———:———

אן אנדער פשט.

דער וואַרשאווער געלעהרטער טוגענהאלד, וועלכער איז אויך געווען א פרייער, האָט איינמאָל, ארויספאָהרענדיג אין זיין עלעגאנטען עקיפאזש אויף א שפאציער, באגעגענט אויפ'ן וועג א מחנה חסידים פאָהרענדיג צום רבי'ן. דער וואָגען, אויף וועל־כען די חסידים זיינען געזעסען איינע אויף די אנדערע, איז געווען אזוי אָנגעפאקט, אז דער פערד האָט זיך קוים געירט פון אָרט. וועז די חסידים האָבען דערזעהן טוגענהאלד'ן אין זיין שעהנעם עקיפאזש, האָט איינער אויסגערופען הויך, טוגע־האָלד זאָל עס הערען, „אם לעוברי רצונו כך, לעושי רצונו על אחת כמה וכמה". (וועז די פרייע געהט עס אזוי גוט, וי וואויל וועט עס שוין די פרומע זיין).

— איהר לערנט א פאלשען פשט אין מאמר — האָט טו־גענהאלד אויסגערופען — דער געדאנק פון חז"ל איז גאָר אזוי:

אז ער האָט געבראכט מיט זיך א מתנגד, וועלכער וויל איהם זעהן.

— קענסט איהם אריינפיהרען. — איז דער רבי מסכים.

דער חסיד האָט אריינגעפיהרט דעם מתנגד צום רבי'ן. דער מתנגד האָט דערלאנגט א קוויטעל און זיך אָנגערופען:

— רבי, איך בין געקומען צו אייך ניט חלילה וויל מיר פעהלט עפעס. איך האָב, דאנקען גאָט, א ווייב מיט קינדער, אלע זיינען געזונט, פרנסה האָב איך אויך בשפע, איך בין רייך. עס פעהלט מיר גאָר ניט. נאָר איך לייד פון צוויי זאכען: ערש־טענס, פיהל איך ניט קיין טעם אין עסען, און, דאָס צווייטע, וועז איך וויל זאגען דעם אמת, כאפט זיך ארויס א ליגען.

— קום מאָרגען, — זאָגט דער רבי — וועל איך דיר געבען א סגולה.

אז דער מתנגד איז אוועק, האָט דער רבי געהייסען נעהמען זעהר ביטערע קרייטאכער און דאס צומאָהלען און אריינטאָהן אין ברויט. אויף מאָרגען, וועז דער מתנגד איז געקומען, האָט דער רבי איהם דערלאנגט די ברויט און געהייסען דאָס עסען, וועט עס זיין א סגולה. ווי דער מתנגד האָט געגומען עסען דעם ערשטען ביסען, האָט ער זיך געגומען קרימען, און טרעהרען האָבען זיך באוויזען אין זיינע אויגען.

— וואָס איז? — פרעגט דער רבי.

— רבי, דאָס איז שרעקליך ביטער! — האָט דער מתנגד זיך געקרימט.

— זעהסטו, — זאָגט דער רבי, — אָט האָסטו שוין א סגולה... דו זאָגסט דעם אמת און דו פיהלסט שוין א טעם...

———:———

— עס איז זעהר ריכטיג, — האָט געענטפערט דער עסער — וועז מען עסט איז אפילו א מלאך איבעריג.

———:———

פיער איז צו קנאפּ.

א איד, א גרויסער טרינקער, האָט אמאָל געזאָגט: — וועז איך וואָלט געווען משה רבינו, וואָלט איך געבעטען גאָט ער זאָל מאכען פּארקערט דעם סדר: פּרעה'ן האָט ער געקענט געבען פּיער מכות און די אידען — צעהן כוסות.

———:———

דעם רבינ׳ס סגולה.

א חסיד האָט זיך אָנגעדערצעהלט מיט חדושים פון זיין רבי'ן. זיין רבי טוט אויף מופתים ממש, ער העלפט מיט זיינע סגולות טויזענטער מענשען.

הערט זיך דאָס איין זיינער א פּריינד א מתנגד און זאָגט: — אָט וואס דו רעדסט איז דורכאוים שקר, דאָס זאָגסטו אזוי, כדי צו לאָזען וויב און קינדער אָן אָפּזיצען כמעט א גאנץ יאָהר ביים רבי'ן.

— אי, אי, — רעדט דער חסיד — וועז דו וויסט דעם טעם פון זיין ביים רבי'ן, וואָלסטו שוין אויך ניט וועלען אוועקפאָהרען פון איהם.

— אדרבה, — זאָגט דער מתנגד — נעהם מיך מיט אייניאָל, און לאָמיר אויך זעהן די חידושים פון דיין רבי'ן.

— גוט. — האָט דער חסיד מסכים געווען.

געקומען נאָך פּסח און דער מתנגד איז מיטגעפאָהרען מיט'ן חסיד. געקומען אויפ'ן אָרט, דערצעהלט דער חסיד דעם רבי'ן,

פערט — עס שטעהט אויפ'ן שילד: „דאָ פארקויפט מען גוטע שנאפס ביליג". איז ערשטענס, איהר שרייבט „דאָ", א וואו קריגט מען דאָס ניט קיין שנאפס? צווייטענס, „גוטע שנאפס", וועלכע שנאפס איז דען שלעכט, און דריטענס „זעהר ביליג", איז דען פאר שנאפס דאָ טייער, וויפיעל מען צאָהלט, איז א מציאה.

———:———

ער פיהלט בחוש.

די אפיקורסים זאָגען, אז די ערד דרעהט זיך און די זון שטעהט אויף איין אָרט, אבער די חסידים גלויבען, אז די זון דרעהט זיך און די ערד שטעהט.

וועז שמואל דער חסיד איז געזעסען בייס רבי'ן און עטליכע מאָל גוט אריינגעקעהרט, האָט ער געזאָגט:

— רבי לעבען, ווי מיר דאכט האָבען די אפיקורסים רעכט; איך פיהל ממש, ווי די ערד דרעהט זיך הינטער מיר.

———:———

פון גדלות וועגען.

א גוטער איד האָט אמאָל געזאָגט, אז דאס וואס מענשען טרינקען טהעע מיט צוקער און דאס וואס קלעזמער מאכען מיט די פינגער, איז דאָס פשוט פון גדלות וועגען.

———:———

אפילן אַ מלאך איז איבעריג.

מען האָט אמאָל געפרעגט א איד א גרויסען עסער:

— פאר וואס האָט מען מתקן געווען צו זאָגען פרייטאג צו־נאכט פאר'ן עסען צו די מלאכים „צאתכם לשלום"?

דערנאָך האָט ער געזומען צוויי און האָט געזאָגט:
— איך נעם צוויי — אנטקעגען משה ואהרן.
דערנאָך האָט ער געזומען דריי און האָט געזאָגט:
— איך נעם דריי — אנטקעגען די דריי אבות.
דערנאָך פיער און געזאָגט:
— איך נעם פיער — אנטקעגען ארבע אמהות.
דערנאָך האָט ער געזומען צוועלף און געזאָגט:
— איך נעם צוועלף — אנטקעגען די צוועלף שבטים.
האָט דער בעל־הבית אויפגעשפרונגען פון אָרט און געזאָגט צו דער ווייב:
— נעם צו, לאה, די שיסעל, ער קען נאָך צונעמען אין גאנצען אנטקעגען די ששים רבוא ישראל.

———:———

אַן אַנדער מענש.

מען האָט אמאָל געפרעגט ביי א שכור ווי קען ער דאָס אזוי פיעל טרינקען, האָט ער געגעבען צו פארשטעהן בזה הלשון:
— פארשטעהט איהר מיך, אז איך נעהם א גוטען שנאפס, ווער איך גאָר אן אנדער מענש. נו, דער אנדערער מענש דארף דאָך אויך מאכען א שנאפס.

———:———

דעם שכור׳ס קשיות

א איד א שכור האָט זיך אָפגעשטעלט ביי א שענק און א לאנגע צייט געקוקט אויף דעם שילד איבער׳ן טהיר און ניט אוועקגעגאנגען, איז דער בעל־הבית ארויס און איהם געפרעגט, וואס קוקט ער אזוי לאנג.
— מיך אָרט דאָ דריי קשיות, — האָט דער שכור געענט־

דער חילוק.

מען האָט אמאָל געפרעגט דעם גראדזיסקער צדיק, וואָס איז דער חילוק צווישען „רזין" און „רזין דרזין".

— דער חילוק בעשטעהט אין דעם — האָט דער רבי גענטפערט — „רזין" איז, וועז דער רבי זאָגט תורה און די חסידים פארשטעהען עס נישט; „רזין דרזין" — וועז דער רבי זאָגט תורה און ער אליין פארשטעהט עס אויך ניט.

———:———

דער קל וחומר.

א חסיד, וואס האָט גאָר נישט פיינט געהאט דעם ביטערען טראָפען, האָט געלערנט א קל וחומר: מה־דאָך שלמה המלך, וואָס איז געווען א גרויסער חכם לכל הדעות, האָט געמעגט טרינקען, מעג איך דאָך אודאי און אודאי טרינקען.

— פון וואנען איז עס געדרונגען, אז שלמה־המלך פלעגט טרינקען? — האָט מען איהם געפרעגט.

— ווי מיינסטו, אשטייגער? — האָט דער חסיד געענטפערט — א טפוש איז ער געווען ער זאָל נישט טרינקען?

———:———

ער וועט אויסגעפינען א צאָל.

א חסיד האָט אמאָל אינגעלאדען אן אורח הגון, פון גרויסען יחוס, צו דער פורים'דיגער סעודה. אז די בעל־הבית'טע האָט דערלאנגט צום טיש די קרעפלאך, האָט דער גאסט געמומען איין קרעפל און געזאָגט:

— איך נעם איינע — אנטקעגען גאָט ברוך הוא, וואָס איז איינער.

— גאנץ פשוט, — האָט איהם דער רבי געזאָגט מיט א שמייכעל — איך האָב מיט א טאָג פריהער געווארט ביז נאָך רבינו תם׳ס תפלין, איז שוין ניט געווען קיין בראנפען.

———:———

א שאָד!

צו א רבי׳ן אין גאליציען איז אמאָל געקומען א איד מיט א אינגעל און געבעטען ביים רבי׳ן א ברכה. דער אינגעל פארהי־קעוועט זיך ביי יעדעם וואָרט, זאָל איהם דער רבי בענשען, אז דער מום זאָל אָפגעטאָן ווערען.

דער רב פארטראכט זיך אביסעל, דערנאָך רופט ער צו דעם אינגעל און פרעגט:

— ווי רופט מען דיך?

— פ... פ.. פסח. — האָט דער אינגעל אויסגעשטאמעלט.

— פסח, — זאָגט דער רבי — זאָג מיט מיר אינאיינעם דריי מאָל דעם דאָזיגען פסוק „מי שם פה לאדם".

— מ...מ...מ׳...ש...ש...שם.

— וואָס איז עס פאר א זאָגען? — שרייט דער רבי מיט כעס — דו מאכסט דאָך פון יעדען וואָרט א תל.

— א... אי... איך ק... קען ניט א...אַ...דע...ערש.

— פרוב נאָך אמאָל — זאָגט דער רבי.

דער אינגעל צוהאקט די ווערטער ווי פריהער.

— קענסטו טאקע באמת ניט אנדערש — זאָגט שוין וויי־כער דער רבי, גלעטענדיג זיך די באָרד — א שאָד! א גרויסער שאָד! ווען ער וואָלט נאָר כאָטש איינמאָל זאָגען וו עס געהער צו זיין! א סגולה איז עס בלי שום ספק גאָר א נפלא׳דיגע. איך האָב עס אליין געהערט פון מיין הייליגען זיידען, זכותו יגן עלינו.

———:———

— ברכה לאה. — האָט דער איד געענטפערט.

נעמט דער רבי א גלאָז וואסער, טראָגט עס צו דער שטו־מער צום מויל און שרייט אויפ'ן קול:

— ברכה־לאה, מאך „שהכל"!

דאָס מיידעל שווייגט.

— ברכה לאה, איך בין אויף דיר גוזר, דו זאָלסט תיכף ומיד מאכען „שהכל נהיה בדברו" — שרייט דער רבי העכער.

די שטומע גיט ניט קיין פיפס.

— ווילסטו הייסט עס טאקע בשום אופן ניט מאכען קיין „שהכל" — זאָגט דער צדיק מיט כעס — טאָ הער זשע מיינע רייד, ווייל דו ביזט אינגעשפארט און ווילסט ניט מאכען קיין ברכה, וועט דיך גאָט שטראפען, דו וועסט בלייבען שטום ביז דיין לעצטען טאָג.

און כך הוה, לויט ווי מען דערצעהלט, איז די מיידעל גע־שטארבען א שטומע.

———:———

דעם רב'ס טעם

דער פיטעוועער רב, ר' ישראל ז"ל, פלעגט שטענדיג צוזא־מען מיט'ן עולם נעהמען אביסעל בראנפען.

איינמאָל האָט דער רבי אויסגעטאָהן רש"י'ס תפלין און פאר'ן לעגען רבינו תם'ס תפלין איז ער צוגעקומען צום עולם און גענומען אביסעל בראנפען.

דער עולם האָט זיך גע'חדוש'ט און זעהר פיעל געטראכט וועגען רבי'ס כוונה, אז דאָ מוז זיין א סוד דערביי.

אָ פאָר טעג שפעטער איז דעם רבי'ס א מקורב אריבער אומישנע צום רבי'ן און איהם געפרעגט די בעדייטונג פון דעם, וואָס ער האָט גענומען די בראנפען פאר'ן לעגען רבינו תם'ס תפלין און ניט נאָכדעם.

גאנגען. דער גבאי לאָזט נישט נאָך און גיט נאָכאמאָל א ציה, אָבער דער רבי פיהלט נישט און געהט ווייטער. ווידער גיט דער גבאי א ציה, אבער...

— אָבער וואָס איז געווען דער סוף? — שלאָגט איבער איינער פון עולם דעם דערצעהלער.

— וואָס פרעגסטו, — ענטפערט דער דערצעהלער, שאָק־לענדיג מַיט'ן קאָפּ — אוי, זיי־נען זיי דורכ־גע־וויקט גע־וואָ־רען.

———:———

דאָס איז דאָך טאקע דער קונץ.

צוויי גאליציאנער חסידים זיינען געגאנגען שפּאצירען. פּלוצלונג רופט זיך אָפּ איין חסיד צום צווייטען:

— הערסט, פייוויש, איין זאך פּארשטעה איך נישט. דאָס איז דאָך געווים, אז דער „רבי" אונזערער איז א „בעל יוכלת". ער קען אפילו, ער זאל נאָר וועלען, משנה זיין סדרי בראשית. טאָ ווי קומט עס, דאס מיר ביידע שוין צום רבי'ן הע־כער דרייסיג יאהר, געבען עטליכע מאָל אין יאהר קוויטלאך און פּדיונות און מיר ווערען וואס אמאָל אלץ גרעסערע קבצנים?

— שוטה איינער, — האָט פייוויש געענטפערט — דאָס איז דאָך טאקע דער קונץ פון רבי'ן. ער וויל העלפען, ער קען העלפען און העלפט נישט.

———:———

שטום ביז אין טויט אריין.

אין א שטעטעל אין גאליציען איז צו א רבי'ן געקומען א איד מיט א שטומער טאָכטער בעטען א ברכה, דער רבי זאל איהר מאכען רעידעווודיג.

— ווי רופט מען דאָס מיידעל? — פרעגט דער צדיק.

אָהן געלט וואָלטען קיין צדיקים ניט געווען.

איין חסיד האָט געפרעגט דעם אנדערען:

— וואָס אשטייגער וואָלט געווען, וועו קיין געלט וואָלט ניט געווען אויף דער וועלט, וואָס וואָלט מען דאן געגעבען די צדיקים פּדיון?

— שוטה איינער, — האָט דער אנדערער געענטפערט — וועו עס זאל נישט זיין קיין געלט, וואָלטען קיין צדיקים אויך ניט געווען.

———:———

וואָס איז געווען דער סוף.

א חסיד האָט דערצעהלט אין בית המדרש די פאָלגענדע מעשה:

— דער אלטער שיפנאוויצער איז אמאָל געגאנגען מיט זיין גבאי און עטליכע מקורבים פון סטאראַ־שיפניץ, א דאָרף ביי שיפנאָוויץ, וואו ער איז געווען אויף א ברית מילה, צוריק אהיים, אויפ'ן וועג, האָט זיך דער הימעל פלוצלונג פארכמארעט און ס'האָט אָנגעהויבען צו גיסען א רעגען. אבער דער רבי, פאר־טיפט אין הייליגע מחשבות, האָט נישט געזעהן, וואס עס טוט זיך און איז לאנגזאם וויטער געגאנגען. פארשטעהט זיך, אז קיינער פון די באגלייטער האָט ניט געהאט די העזה, דעם רבי'ן נאָכאמאָל דערמאנען און איהם זאָגען, אז מען מוז אריינגעהן אין א שטוב אָדער זיך שטעלען אונטער א דאך.

דערווייל איז אבער דער הימעל געוואָרען וואס אמאָל טונ־קעלער און דער רעגען — וואס אמאָל שטארקער, אזוי, אז דער גבאי האָט זיך נישט געקענט מעהר איינהאלטען און האָט דעם רבי'ן געגעבען א ציה ביים ארבעל. אָבער אומזיסט! דער צדיק איז געבליבען פארטיעפט אין די מחשבות און איז וויטער גע־

אַן עזות פנים.

צוויי חסידים האָבען זיך געקריגט.

— דו, שמעיה, קענסט נאָך פּארגלייכען דיין רבי'ן צו מיינעם? מיינער האָט דאָך אלע נאכט „גלוי אליהו".

— איך גלויב עס ניט. — זאָגט שמעיה חסיד.

— דו גלויבסט ניט? דער רבי אליין האָט דאָך עס דערצעהלט.

— איך גלויב דיין רבי'ן אויך ניט.

— עזות פנים! — צוקאָכט זיך דער חסיד — א מענשען וואָס האָט „גלוי אליהו" גלויבט ער אויך ניט.

———:———

חדושים.

דריי חסידים דערצעהלען חידושים פון זייער רבי'ן:

— ביי מיין רבי'ן — זאָגט אייניער — זיינען דאָ צוויי דינסטען, אייניע פּאר פליישיגם און אייניע פּאר מילכיגם — אזוי ווייט איז מיין רבי מדקדק אין „בשר בחלב".

— דאָס איז נאָך גאָר נישט, — זאָגט דער אנדערער — מיין רבי וואַרט צווישען פליישיגם און מילכיגם א גאנצען מעת־לעת.

— אויך מיר א חידוש — מאכט דער דריטער חוזק — מיין רבי, אז ער לערנט בשר בחלב, איז ער מפסיק צווישען „בשר" און „חלב" גאנצע צוויי מעת לעת.

———:———

— עס איז ניטאָ קיין מיטעל, ער מוז צוריק אָנהויבען טרינקען.

— איך וועל ניט טרינקען, — האָט ברוך זיך געשפּאָרט — דעם רבי׳ס פּארזאָג איז ביי מיר הייליג. איך וועל שטאַרבען אוּן ניט עובר זיין.

— דאָס איז גאָר ניט — האָט געזאָגט דער דאָקטאָר — פּקוח נפש איז דוחה דעם רבי׳ס פּארזאָג. אויב דו וועסט ניט טרינקען מיט גוטען וועט מען דיר נויטען. צוויי וועלען דיך האלטען פּאר די הענט אוּן די פּיס אוּן איינער וועט דיך אָנ־טרינקען.

האָט ברוך א טראכט געטאָן אוּן געזאָגט:

— הער דאָקטאָר! וויבאלד שוין אלץ איינס נויטען, אפשר וועט מיר איינער צוהאלטען אוּן צוויי זאָלען מיר אָנטרינקען.

———:———

זיי שווימען פּוּן אויבען.

מען האָט געפרעגט א תלמיד־חכם א טרינקער:

— אַזא תלמיד־חכם ווי דו זאָל טרינקען אוּן גאָר ניט מורא האָבען, וואָס אונזערע חכמים האָבען געזאָגט וועגען שכרות.

— וואָס איז, איך טרינק דען צוליעב שכרות, חלילה? — האָט זיך דער תלמיד חכם ענטשולדיגט — איך וויל נאָר דער־טרינקען מיינע גרויסע צרות.

— נו, האָסטו זיי דערטרונקען? — האָט מען איהם גע־פרעגט.

— עס הויבט זיך גאָר ניט אָן. — האָט א זיפץ געטאָן דער תלמיד־חכם — אדרבה, וואָס איך טרינק מעהרער, לערנען זיי זיך אוים בעסער שווימען.

———:———

דער גבאי האָט פון איהר צוגענומען איהר צעטעלע און עס אַוועקגעטראָגען דעם רבי'ן. באלד איז ער צוריק ארויסגעקומען פון רבי'ן און זיך געוועגדעט צו דער פרוי:

— גוטע בשלום אהיים. דער רבי האָט געזאָגט, אז דיין מאן וועט זיך אינגיכען צו דיר אומקעהרען.

די פרוי האָט זיך זעהר דערפרעהט, געדאנקט און געוואונ־שען ברכות דעם רבי'ן און דעם גבאי און איז אוועק.

אז זי איז ארויסגעגאנגען, רופט זיך אָפּ דער גבאי צו די זייטיגע מענשען.

— אומזיסט איהר פרייד; איהר מאן וועט זיך צו איהר קיינמאָל מעהר ניט אומקערען.

— סטוייטש, — האָבען איהם די ארומיגע פארוואונדערט געפרעגט — גלויבסט גאָר ניט אין רבי'ן?

— יע, — האָט דער גבאי געענטפערט — איך גלויב יע אין דעם רבי'ן. דער רבי האָט אבער נאָר געזעהן איהר צעטעלע און איך האָב געזעהן איהר פנים.

———:———

ווען שוין יע, איז שוין גלייכער צוויי.

פאר ברוך דעם חסיד איז שוין קיין אנדער מיטעל ניט גע־בליבען, אז נאָר דער רבי אליין זאָל איהם פארוועהרען טרינקען בראנפען. און אזוי איז געווען: דער רבי האָט גוזר געווען, אז ער זאל מעהר ניט טרינקען און ברוך האָט געפאָלגט, קיין טראָפּען צום מויל ניט גענומען. עס איז אריבער א קורצע צייט, האָט ברוך דער חסיד גענומען דארען, עס איז איהם אָפּגענומען געווארען דער אפעטיט און האָט גאָנצע נעכט מיט אן אויג ניט געקענט צומאכען. האָט מען גערופען א דאָקטאר, האָט דער דאָקטאר איהם באטראכט און געזאָגט:

— נו, דאָך — פרעגט דער רבי — וואָס זאָגט דער מאן דעם טעם?

— ער זאָגט, — ווייניט די פרוי — אז איך בין צו מאוס.

— בחור, — גיט דער רבי א געשריי צום שמש — ברייגג דעם „מגן־אברהם".

דער בחור איז אריינגעקומען און געבראכט א פּאָר גרויסע ברילען. דער רבי האָט אָנגעטאָהן די גלעזער, לאנג געקוקט אויף דער פרוי און אויסגערופען:

— דיין מאן איז גערעכט!

———:———

צוליעב וואָס ער שפּייט.

א חסיד איז געפאָהרען אין א וואגאָן און אנטקעגען איהם איז געזעסען א בילד־שעהנע דייטשקע. אלע ווייליע האָט דער חסיד געגעבען א קוק אויף די שעהנע דייטשקע און אויסגע־שפּיגען. א מתנגד האָט עם באמערקט, האָט ער איהם אויסגע־רעדט:

— זאָגט מיר, ר' קרוב, ווי איך זעה איז אייך די דייטשקע ניט געפעלען, טאָ וואָס דארפט איהר שפּייען, קוקט ניט און שפּייט ניט.

— פארקעהרט, — האָט דער חסיד געענטפערט — זי איז מיר שוין גראדע גוט געפעלען, נאָר אז איך דערלאנג א קוק אויף איהר מוז איך אויסשפּייען אויף מיין מאוסע ווייב...

———:———

ער האָט געזעהן דעם פּנים.

צו א רבי'ן איז געקומען א פרוי מיט א געוויין, שוין צוויי חדשים ווי איהר מאן איז פון איהר אנטלאָפען און זי ווייס ניט צוואו ער איז.

— רבי, מעג איך רויכערן?

— יע, דו מעגסט, — ענטפערט דער רבי — אָבער רויכער ווי איך רויכער.

— ווי איז דאָס?

— איך רויכער אין דער היים; דו רויכער אויך אין דער היים.

———:———

פון רבינ׳ס וואונדער.

א רבי מיט א גבאי זיינען געקומען פון וועג. דערצעהלט דער גבאי א נס פון רבי׳ן, אז זיי זיינען דורכגעפאָהרען א דאָרף זיינען א סך שקצים׳לאך ארויסגעלאָפען זיי אנטקעגען און גענומען באווארפען זיי מיט שטיינער; נאָר אזוי ווי זיי האָבען אויפגעהויבען די הענט נאָכמעהר צו ווארפען, האָט דער רבי אויסגעשריען: „כאבן ידמו זרועך" און זיי האָבען ניט געקענט א ריהר טאָן מיט קיין גליעד.

א מתנגד, וועלכער איז דערביי געשטאָנען און צוגעהערט ווי דער חסיד האָט דערצעהלט, האָט א פרעג געטאָן:

— ווי קומט עס וואס ביים רבי׳ן איז געשוואָלען אן אויג? האָט דער גבאי געענטפערט:

— איין שייגעצל איז געווען א טויבער, האָט ער ניט געהערט דעם פסוק, וואס דער רבי האָט געזאָגט.

———:———

דער „מגן אברהם".

איינע, זעהר א מיאוס׳ע פרוי, קומט צום רבי׳ן און קלאָגט ביטער, איהר מאן וויל זיך מיט איהר גט׳ן, כאָטש זי וויים אליין ניט די סיבה פארוואס.

וואָס אינגעל, וועז אינגעל.

א פרוש איז געוועסען אין בית המדרש פערטיעפט אין לער־נען. אין דעם קומט אריין דער שמש און זאָגט איהם אַן:

— ר' חיים, אייער ווייב האָט אן אינגעל!

— וואָס אינגעל, וועז אינגעל? — זאָגט אומגעדולדיג דער פרוש — איהר זעהט דאָך, אז איך האלט אין לערנען, פרעגט איהם, וואס וויל ער און ווער האָט איהם געשיקט?

———:———

פון גרוים חריפות.

אין טעלזער ישיבה זיינען אמאָל אין איין זומער געשטאָר־בען עטליכע בחורים. די גאנצע ישיבה איז געווען אין גרוים צער און צוקאָכט פון די אומגליקען. צו דער לויה פון איינעם אזא בחור האָט ר' ליזר טעלזער, דער ראש ישיבה געהאלטען א הספד, און אזוי געזאָגט:

— רבותי, אז א טאָטע האָט א בן יחיד און ער שטארבט איז דער אומגליק גרוים; היינט, אז איינער האָט זיבען בנים יחידים און אלע שטארבען, שטעלט אייך פאר ווי שרעקליך עם איז דער אומגליק.

———:———

רויבער ווי איך רויבער.

ר' שמואל, דעם רבי'ס שכן, פלעגט דעם רבי'ן זעהר אָפט באזוכען און פלעגט ביי איהם אָפזיצען שטונדען לאנג. איינ־מאָל איז ער געקומען צום רבי'ן, ווען דער רבי האָט נאָר וואָס אָפגעגעסען און זיך געקליבען כאפען א דרעמעל. ר' שמואל נעמט ארויס די ליולקע פון קעשענע, פילט עם אַן מיט טאבאק און פרעגט:

עס איז איהם צו ווינציג.

צווישען ר׳ נפתלי ראפשיצער׳ס חסידים איז געווען איינער, וואָס האָט געפאסט פון שבת צו שבת, און טאָג און נאכט געזעסען און געלערנט. ר׳ נפתלי האָט איהם אבער חושד געווען, אַז ער טוט עס צוליב גאוה וועגען. האָט דער צדיק ר׳ נפתלי געוואָלט געווָאר ווערען דעם אמת. ער האָט אָנגעבעטען עטליכע אינגלאך, זיי זאלען זיך זעצען לעבען דעם חסיד און זאָלען איהם אָנטאָהן נגישות: איינער זאָל איהם ציהען פאר זיינע מלבושים, דער אנדערער זאל איהם אראָפווארפען דאָס היטעל פון קאָפּ און נאָך עהנליכע שטיק. די אינגלאך האָבען אזוי געטאָן. דאן איז ר׳ נפתלי צוגעגאנגען צו די אינגלאך און אָנגעהויבען שרייען אויף זיי:

— שקצים, ווייסע־חברה׳ניקעם, וואם ווילט איהר פון דעם אידען, וואם פאסט מאָנטאג און דאָנערשטאג!

האָט זיך דער חסיד אויפגעהויבען פון ארט און געזאָגט צו ר׳ נפתלי׳ן:

— וואָם עפעם מאָנטאג און דאָנערשטאג, און פון שבת צו שבת ווילט איהר ניט?

האָט שוין רבי נפתלי פארשטאָנען, אז דער איד האָט אין כונה צו באריהמען זיך.

———:———

דין און רחמים.

ביי ר׳ נפתלי ראפשיצער זיינען איינמאָל געזעסען פיעל אורחים ארום טיש. ברויט איז אבער גראדע געווען ווינציג. האָט ר׳ נפתלי אויסגערופען צום גבאי, וואם האָט געשניטען די ברויט:

— שניידט דין און עסט מיט רחמים.

———:———

געפאלען אויף אן המצאה. ער האָט מיטגעפיהרט א הונט, און ווען ער פלעגט זיך זעצען מיט די חסידים ביים טיש, האָט ער דערווייל געלאָזט דעם הונט ארומקריכען אונטער'ן טיש. דער הונט פלעגט זיך, געוועלנליך, פלאָנטערען ביי אלעמען אונטער די פים, פלעגט עס דער „רבי" דערפיהלען, און פרעגען די חסידים, ווער איז עס אונטער'ן טיש?

— א הונט. — פלעגען די חסידים ענטפערען.

— א הונט? — פלעגט דער רבי פארוואונדערט און אין כעס אויסרופען — איינגעזונקען זאָלסטו ווערען ווי קרח... נו, אז מיר האלטען שוין ביי קרח, וועלען מיר אייך טאקע זאָגען פון דער סדרה קרח...

אזוי האָט זיך דער רבי געפיהרט כל ימיו.

———:———

ער האָט ניט געקענט אליין קומען...

צו דעם באוואוסטען רבי'ן ר' נפתלי ראפשיצער איז אמאָל געקומען א בעל־עבירה, וואָס האָט געבעטען ביים רבי'ן א תשובה אויף זיינע זינד. דער בעל־עבירה האָט זיך אבער געשעהמט מתודה זיין פאר דעם רבי'ן און ארויסזאָגען אלע זיינע זינד, האָט ער געזאָגט רבי נפתלי'ן, אז אייגער פון זיינע פרייַנט האָט איהם געשיקט צום רבי'ן, ער זאָל איהם אויסרעכענען די זינד און בעטען א תשובה אויף זיי, ווייל ער אליין שעהמט זיך צו קומען צום רבי'ן.

רבי נפתלי האָט אבער דערקענט, אז ער זאָגט א ליגען און ער אליין איז דאָס דער בעל־עברה, רופט זיך אָפּ ר' נפתלי:

— א שוטה, א סכל דיין פרייַנט איז דאָס! פארוואס איז ער ניט געקומען אליין! ער האָט דאָך געקענט זאָגען, אז ער וויל תשובה פאר אן אנדער מענשען'ס וועגען, וואָלט ער זיך ניט געדארפט שעהמען.

זיין ערשטע הצלחה.

צווישען די חסידים פון טשארטקאָווער רבי'ן האָט זיך געפונען איין חסיד, וואס איז געווען ווי אלע געווענליכע חסידים וואָס פלעגען אריינקומען צום טשארטקאָווער, אָבער איין מדה זעהר ניט קיין שעהנע האָט דער חסיד פארמאָגט, ער פלעגט גנב'ענען די שטרייטלאך פון די גוטע אידען.

אזעלכע גנבות האָבען זיך אָפט געטראָפען ביים טשארטקאָווער אין הויף און אלע חסידים האָבען געוואוסט, אז דאָס איז די ארבייט פון דעם דאָזיגען חסיד.

איינמאָל איז דערזעלבער חסיד אריינגעקומען צום רבי'ן, ער זאָל איהם בענשען מיט הצלחה. דער רבי, וועלכער איז געווען פארטראָגען אין תורה לערנען און תפלה, האָט איהם ניט געמערקט און איהם געבענשט מיט ברכה והצלחה וואו ער וועט זיך נאָר קערען און וועגדען. באלד האָט זיך דער רבי געכאפט וועמען ער האָט דאָס געבענשט. האָט ער גלייך אָנגעזאָגט דעם גבאי:

— גיב אכטונג מיט פיער אויגען אויף דעם דאָזיגען חסיד, וויל איך האָב מורא, אז די ערשטע הצלחה וואס איך האָב איהם געבענשט, זאָל ניט פאלען אויף מיין קאָפ.

———:———

אַז מען האַלט שוין ביי קרח.

עס איז אמאָל געווען א „רבי" וואס האָט ניט געקענט א וואָרט לערנען, און ער פלעגט ארומפאָהרען איבער די שטעטלאך און קלויבען געלט. א רבי מוז דאָך אבער קענען דרש'נען, האָט זיך דער רבי אויסגעלערנט צו זאָגען תורה איבער פרשה קרח. ניט אלע וואך איז דאָך אבער סדרה קרח, איז דער רבי

קאָפּ, אָט האָט דער אינגעל דאָ וועז געפרעגט א קשיה, וואָס דער רבי אליין האָט ניט געקענט ענטפערען.

— וואָס איז געווען די קשיה? — איז דער סוחר נייגעריג געוואָרען צו וויסען.

— אין פּרשה נח שטעהט, אז נח האָט געהאט דריי זיהן, שם, חם, ויפת, און ביים אריינגעמען זיי אין קאַסטען, שטעהט גאָר ונשי בניו, דאָס הייסט די צוויי זיהן.

דער סוחר האָט גלייך געזעהן, אז דער מלמד מאכט דאָ א גראָבען טעות און ער טייטשט דעם וואָרט „ונשי" אזוי ווי „ושני", צוויי, רופט ער זיך אָן צום מלמד:

— איך וועל אייך זאָגען, דארפען האָט טאקע געדארפט זיין דריי זיהן, נאָר דער דריטער זוהן, חם, האָט זיך אָפּגע־שטעלט פאר א מלמד אין ניקאָלאיעוו.

———:———

א מיתה משונה.

א חסיד, א מלמד איז אמאָל געפאָהרען בעטען א ברכה ביים רבי'ן, ער זאָל ניט דארפען ליידען מעהר קיין דחקות כמנהג המלמדים. דער רבי האָט איהם מבטיח געווען, אז ער וועט לעבען בעושר וכבוד און אז זיין טויט וועט אויך זיין א מיתה משונה.

— סטייטש, רבי — האָט דער מלמד אויפגעציטערט — שטארבען מיט א מיתה משונה איז דאָך א קללה.

— ניין, מיין קינד, — האָט איהם דער רבי געענטפערט — איך מיין נאָר א מיתה משונה, גאָר ניט קיין מלמד'ישער טויט, דו וועסט אויסלעבען דיינע יאהרען בעושר וכבוד און וועסט גאָר ניט שטארבען פאר דער צייט, אין אָרימקייט ווי א מלמד...

———:———

געכאפט אין דקדוק.

ביי שלש סעודות פון שבת בהעלותך זיצט דער שיפנאָ־ וויצער רבי און זאָגט תורה:

„בהעלותך את הנרות" איז דאָך די קשיה, פארוואס שטעהט עפעס „בהעלותך" מיט א גרויסען חי"ת? נאָר דער תירוץ איז, דאָ האָט די תורה מרמז געווען די ח' ימי חנוכה.

באלד ווי דער רבי האָט געענדיגט, איז צו איהם צוגעגאנ־ גען א יונגערמאן א משכיל און געזאָגט מיט גרויס דרך ארץ:

— דער רבי מעג מיר טויזענד מאָל מוחל זיין, אבער אין דער תורה פון רבי'ן זיינען פאראן צוויי קליינע טעותים: ראשית לעגט זיך „בהעלותך" אוים מיט א כ"ף און נישט מיט א חי"ת, און שנית איז דער אות ניט קיין גרויסער, נאָר גלייך מיט אלע איבעריגע אותיות.

דערהערט די דאָזיגע דבורים, גיט דער רבי א שפרונג אויף פונ'ם שטוהל און שרייט אוים צום עולם:

— ווארפט איהם ארויס, דעם שגץ! ער איז געכאפט אין דקדוק.

———:———

נח'ם זוהן — חם.

א וואלד־סוחר פון ניקאָלאיעוו האָט אראָפגעבראכט א מלמד פאר זיינע קינדער. ווינטער־צייט איז דאָס געווען און דער סוחר איז געווען פארנומען מיט זיינע געשעפטען בלויז איין מאָל אין צוויי אָדער דריי חדשים פלעגט ער קומען אהיים. איינמאָל איז דער סוחר געקומען אהיים, פרעגט ער זיך נאָך ביים מלמד ווי די קינדער לערנען זיך. האָט איהם דער מלמד געענטפערט, אז פון אלע קינדער איז דער אינגסטער אינגעל מיט א שארפען

— אין איין פסוק שטעהט: — האָט איהם דער רבי גע־זאָגט — „שויתי השם לנגדי תמיד" און אין א צווייטען שטעהט „וטוב לב משתה תמיד". אָט די ביידע תמידים זאָלען ביי דיר זיין כהלכתם...

———:———

דאָס ערשטע מוז ער זיך אליין פארגינען.

איינער פון רבי יצחק וואַרקער'ס חסידים איז געווען א גרויסער למדן, זעהר רייך און פרום. ער איז אבער געווען זעהר קאַרג און האָט אפילו זיין אייגען וויב און קינדער ניט פארגונען דעם עסען.

רבי יצחק האָט גערופען דעם חסיד צו זיך און איהם גע־מוסר'ט:

— וועז גאָט האָט דיר געהאָלפען און דיך געבענשט מיט רייכטום, דארפסטו לעבען ווי א גביר. עס אליין און גיב דיין וויב און קינדער אלע טאָג פלייש, פיש, טרינק וויין און אלע גוטע זאכען.

די חסידים האָבען זיך געוואונדערט, וואס ארט עס דעם רבי'ן אז דער קארגער עסט ניט קיין פלייש און טרינקט ניט קיין וויין.

האָט זיי רבי יצחק ערקלערט:

— פאר איהם ארט מיך גאָר ניט, מיך ארט נאָר פאר די אָרימע לייט. וועז ער וועט עסען פלייש, וועט ער אָרימע לייט כאָטש געבען ברויט; אָבער וועז ער אליין עסט נאָר ברויט מיט העריגג, טאָ וואָס וועט ער שוין געבען די אָרימע לייט?

———:———

האָט דער רוזשינער געענטפערט דעם שליח:
— זאָג איהם ער זאָל מאכען איין לאטקע, וואס זאָל זיין גרוים ווי פיער, וועט ער יוצא זיין לכל הדעות.

———:———

אַ סך תלמידי חכמים — וויין טייער.

ר' ישעיה פראגער האָבען אמאָל זיינע חסידים געשטעלט וויין ביים טיש אין א פראָסטען מיטוואָך, האָט ער זיך אָפגע־רופען:

— מיט דעם איז מיר פארענטפערט געוואָרען א קשיה. איך האָב קיינמאָל ניט פארשטאָנען די ביידע מאמרים. אין איין אָרט שטעהט: „בעקבתא דמשיחי חוצפא יסגי", איידער משיח וועט קומען, וועט זיין אויף דער וועלט א סך חוצפא. און אין אַ צווייטען אָרט שטעהט: „היין ביוקר", וויין וועט דאן זיין זעהר טייער. וואס פאר א שייכות האָט חוצפא מיט וויין?

יעצט איז אבער ריכטיג. די גמרא זאָגט, אז דער וואָס גיט תלמידי־חכמים טרינקען וויין, איז פונקט ווי ער בריינגט נסכים אויפ'ן מזבח. די זאָך איז אזוי, איידער משיח וועט קומען וועלען זיין א סך עזות־פנים'ער, וועלכע וועלען זיך האלטען פאר תלמידי־חכמים, וועט זיי דער עולם וועלען געבען טרינקען וויין, דורכדעם מקריב זיין נסכים, וועט דעריבער זיין וויין טייער.

———:———

ביידע „תמידים" — „כהלכתם".

א רבי האָט אמאָל געוואונשען זיינעם א חסיד ביים געזע־גענען זיך, אז ביי איהם זאָלען זיין די „שני תמידים כהלכתם".

האָט דער חסיד ניט פארשטאָנען וואס דער רבי מיינט און איהם מיט גרוים הכנעה געפרעגט, וואָס איז דעם רבינ'ס כונה.

„אוי און „אה".

א גרויסער צדיק האָט מיטגענומען זיין אינגעלע אין מקוה אריין כדי איהם מחנך זיין מיט מצות.

דעם אינגעלע איז אין מקוה געוואָרען קאלט און ער האָט כסדר געשריען: „אוי", „אוי". דער צדיק האָט איהם אַרויסגענומען פון מקוה, איהם אָנגעטאָן די העמד דערנאָך די איבריגע זאכען. דאָס קינד האָט זיך גאָר מחיה געווען און כסדר מיט פארגעניגען אויסגערופען: „אה!" „אה!"

האָט איהם דער צדיק געזומען ערקלעהרען:

— זעהסטו, מיין קינד, דאָס איז דער חילוק צווישען א קאלטער מקוה און אן עבירה: ביי א קאלטער מקוה זאָגט מען צוערשט „אוי" דערנאָך „אה"; ביי אן עבירה, רחמנא לצלן, זאָגט מען צוערשט „אה" און דערנאָך „אוי".

———:———

א גוטע עצה.

אין דער צייט, וועו דער רוזשינער צדיק האָט געוואוינט אין סאדיגורא, האָט ר' מאיר'ל פרעמישלאנער געשיקט א בריף צו איהם דורך א שליח, ער זאָל דעם בריף קיינעם ניט ווייזען, נאָר דעם רוזינער אליין. אז דער שליח איז געקומען אין סאדיגורא, האָט ער געזאָגט, אז ער האָט א בריף פון פרעמישליאן, האָבען איהם די גבאים אריינגעלאָזט און דער שליח האָט געוויזען דעם רוזינער דעם בריף.

אין בריף איז געשטאָנען: „עס איז איצט חנוכה, איז מען מחויב צו עסען לאטקעס. ווייס איך אָבער נישט, ווי איך זאָל זיך נוהג זיין, זאל איך עסען דריי — איז ווייניג; זאָל איך עסען פיער — איז זוגות; און פינף — איז צופיעל!"

דעריבער, דער רבי זאל תפלה טאָן צו גאָט, ער זאָל געבען א סך שניי. דער רבי האָט איהם פארשפראָכען, אז זיין בקשה וועט ערפילט ווערען, ווען ער וועט איהם געבען א פדיון פון 333 גילדען, ווי עס באטרעפט דער וואָרט „שלג".

מיט שמחה האָט דער סוחר זיך געכאפט געבען די געלט. ער איז נאָך געווען אזוי צופריידען פון דעם רבי'ס הבטחה, אז ער האָט נאָך, ווען ער איז ארוים פון רבינ'ס חדר, געגעבען דער רבי'צין עקסטרא צעהן גילדען.

דער ווינטער איז געקומען, אבער גאנץ אנדערש ווי דער רבי האָט מבטיח געווען. אנשטאָט שנייען און פרעסט, האָט עס כסדר גערעגענט און די וועגען זיינען געווען איינגע־זונקען אין בלאָטע. אן אויפגערעגטער איז דער סוחר געקומען צום רבי'ן און גע'טענה'ט:

— דער רבי האָט איהם אומגליקליך געמאכט, ער האָט אודאי געבעטען פארקעהרט, ווייל עס זיינען נאָך קיינמאָל ניט געווען אזוינע רעגענס ווי דעם יאהר.

— איך קען עס טאקע ניט פארשטעהן, — האָט דער רבי איהם געענטפערט — מיינע תפלות זיינען אלץ געווען פאר שניי, און דערצו האָסטו מיר נאָך געגעבען א פדיון פון שלג, האָט אומ־באדינגט געדארפט זיין שניי. אָבער אפשר האָסטו נאָך אימיצען אויסער מיר אויך געגעבען א פדיון?

— איך מוז מודה זיין — זאָגט דער סוחר — אז ארויסגע־העגדיג פון שטוב, האָב איך אויך דער רבי'צין געגעגעבען 10 גילדען.

— אָט דאָ ליגט דער אומגליק, — האָט דער רבי אויסגע־רופען מיט נצחון — דו ביזט אליין אין דעם שולדיג, וויפיעל איז 333 מיט 10? דריי הונדערט דריי און פערציג, פונקט ריכטיג, ווי עס באטרעפט דער וואָרט „גשם".

———:———

— פון וואנען וויים ער דאָס?
— ווייל איהר זאָגט קיינמאָל קיין תורה ניט.
— געה פרעג איהם — רעדט וויטער דער רבי — אויב ער וואָלט שוועריגן, אז איך קען ניט.
— אָ, רבי, — האָט דער חסיד געזאָגט — וויי אזוי וועט ער דאָס שווערען? ער וויים דאָך ניט געווים.
— אז איך וואָלט אבער יע זאָגען תורה — האָט דער רבי אויסגעפיהרט — וואָלט ער שוין שווערען אויך.

———:———

דער שובע אָדער די רזין.

א יונגער חסיד איז געקומען צום רבי'ן און אָפּגעזעסען דאָרט היבשע שבתים, פרעגט איהם דער גבאי:
— ווי קומט עס, וואס עפּעס האָט איהר זיך דאָ פּארזעסען היינטיגם מאָל מעהר ווי תמיד?
— דעם רבינ'ס תורה — ענטפערט דער חסיד — לאָזט מיר ניט אוועקפאָהרען: יעדען שבת זאָגט דער רבי תורה, אז ס'איז מחיה נפשות, ממש טאקע רזין דרזין.
— איך האָב אָבער מורא — זאָגט דער גבאי — אז געקומען זייט איהר אהער „לשובע ולא לרזין" (ד. ה. זיך אָנצוזעטיגען און ניט צו הערען רזין).

———:———

זיין אייגענע שולד.

א רייכער וואלד-סוחר איז געקומען צום רבי'ן מיט א בקשה: ער האָט געקויפט א סך וואלד, און עס איז פּאר איהם נויטיג, אז דער ווינטער זאָל האָבען א סך שניי, וועט ער דאן קענען די אויסגעהאקטע האָלץ פיהרען צום באהן. ער בעט

שראָקען און געזאָגט: אם כן למה זה אנכי? צו וואס לעב איך אויף דער וועלט? איז זי געגאנגען פרעגען ביי שם ועבר, האָט מען איהר דאָרט געזאָגט: „שני גוים בבטנך" צוויי גוים זיינען אין דיין בויך. ווי רבקה האָט דאָס דערהערט, איז זי אהיים געלאָפען מלא שמחה, טראכטענדיג ביי זיך: בעסער צוויי גוים איידער איין ליטוואק.

———:———

פאר א גול איז ער גוט.

ביים רבי'ן האָט איינמאָל צו מנחה געפעהלט איין מענש צום מנין. ער האָט דערזעהן דורכ'ן פענסטער איינעם א ליטוואק, א באוואוסטען אפיקורס.

— רוף איהם אריין, — זאָגט דער רבי צום שמש.

— וואָס הייסט? — וואונדערט זיך דער שמש, — איהר הייסט מיר, רבי, איהם אריינרופען, ער איז דאָך אן אפיקורס, א קל, א גאָרנישט.

— פארשטעהסטו מיך — ענטפערט דער רבי — כדי עס זאָל ווערען די צאָהל „10", דארף מען טאקע מעהר ניט ווי א „גול" (א גאָרנישט).

———:———

ער וואָלט שוין אויך שווערען.

א חסיד האָט אמאָל געזאָגט צו אן אנדער חסיד, אז יענעמס רבי קען ניט לערנען. והא-ראיה, ער זאָגט קיינמאָל ניט קיין תורה, ווען ער וואָלט קענען וואָלט ער דאָך דאס וועלען ווייזען. איז געגאנגען דער חסיד און דאָס איבערגעבען זיין רבי'ן:

— רבי, — האָט דער חסיד געזאָגט — לייבע דער סטאָלינער חסיד האָט געזאָגט אויף אייך אז איהר קענט ניט לערנען.

לאנד כ׳לעבען, דאס הייסט, ס׳וואלט געווען א שעהן לאנד, אפשר גאר די שעהנסטע אין דער וועלט, ווען נישט — די בערג, וואס באגראבען עס אין דר׳ערד אריין.

———:———

בעסער צוויי גוים איידער איין ליטוואק.

צוויי גאליציאנער חסידים האבען געפיהרט א ויכוח מיט א מתנגד׳ישען ליטוואק וועגען חסידות.

בשעת׳ן ויכוח צוהיצט זיך פלוצלונג דער ליטוואק און גיט א געשריי:

— איהר זייט ביידע גוים.

— דער ויכוח איז אוים, — האט זיך אויפגעשטעלט איינער פון די חסידים — נאר אידער איך געה אווק, וואלט איך אייך בעטען האבען געדולד און אויסהערען מיינע א שטיקעל תורה.

— גוט, — האט אויך מסכים געווען דער ליטוואק — לאמיר הערען.

— עס שטעהט אין דער תורה — האט דער חסיד אנגעהויבען — ביי רבקה׳ן: „ויתרוצצו הבנים בקרבה, ותאמר אם כן למה זה אנכי, ותלך לדרש את ד׳ ויאמר לה ד׳ שני גוים בבטנך". עס איז אייך געווים באקאנט, אז אלע מפרשים מאטערען זיך איינלערנען פארשידענע פשטים אויף די פסוקים, אבער מיר דוכט, אז דער אמת׳ער פשט איז אט וואס: רבקה האט געזעהן, אז זי טראגט אין זיך עפעס א מאדנע בריה, וואס צאפעלט זיך ארויסצוגעהן אי ביי א שוהל, אי ביי א קלויסטער (ווי רש״י מאכט) איז איהר איינגעפאלען א געדאנק, אז דאס מוז גאר זיין א ליטוואק. ווייל א ליטוואק איז אויף אלץ פעהיג און קען געהען אויך ג׳עשמד׳טערהייט אין שוהל אריין און קען מאכען א „כורך" פון מצה מיט חזיר, האט זיך רבקה זעהר דער-

— דאָס איז א גוטער סימן, דאָס ווייזט, אז מיר וועלען האָבען פֿיש אויף שבת, ווייל וואָן מגיד איז איבערגעקאָהרט, מאכט עס — דגים.

———:———

צווישען בטלנים.

דערצאָהלט חיים בערל אסטראָווער אין בית־המדרש פֿאר ליפּא אוזווינטרע א שעהנע מעשה:

— ער איז געפֿאָהרען אהיים אויף פּסח, איז ער געווען אין ווילנא, איז פֿארבייגעגאנגען א קאוויארנע (א קאווע הויז) האָט ער אליין געזעהן, אז אין דער מיט פֿון שטוב איז געשטאָנען א גרויסער טיש (ביליארד־טיש), וואס איז געווען בריייטער פֿון דער טהיר, פֿרעגט זיך איצטער די קשיה, ווי ארום איז דער טיש אריין אין שטוב?

— וואָס איז דאָ אזוי שווער — וואונדערט זיך ליפּא — וואר הייסט מיר זאָגען, אז מען האָט צוערשט געמויערט דעם מויער און נאָכדעם אריינגעשטעלט דעם טיש; א מעהר איך קען דאָך זאָגען די סברה, אז מען האָט פֿריהער אריינגעשטעלט דעם טיש און דערנאָך געמויערט דאס הויז?

———:———

די בערג באגראָבען עם.

ר' גימפּעל דער חסיד האָט אָנגעזעהן א וועלט. ער איז אויסגעווועזען איבער א סך לענדער און האָט דערצאָהלט די חסידים מעשיות פֿון זיין נסיעה. אז עס איז געקומען צו רייד וועגען שווייצאריען, פֿרעגט איהם א צוהערער:

— אָבער ווי געפֿעלט אייך דאס לאנד גופא, ר' גימפּעל?

— שווייצאריען? — גיט ר' גימפּעל א תשובה — א שעהן

אַ שוחט מוז זיין פויל.

פאר ר׳ אבא׳לען האָבען זיך די בעלי־בתים געקלאָגט אויפ׳ן שוחט, ער איז פויל און פאַרשפעטיגט שטענדיג מיט דער ארבייט.

— אַ שוחט מוז זיין פויל — האָט ר׳ אבא׳לע געענטפערט — עס איז שוין אן אלטע צרה, נאָך פרעה האָט אמאָל געזאָגט: „נרפים הם על כן אומרים נלכה נזבחה".

———:———

אויב דאָס איז די לעצטע.

צו ר׳ אבא׳לען האָט זיך איינגעגעסען א איד, וועלכער האָט זיך געהאלטען פאר א למדן, און איהם קומען איבערזאָגען זיינע חדושים. קומט איינמאָל אריין דער איד און זאָגט:

— איך וויל אייך איבערזאָגען מיין לעצטען חדוש.

— אויב דאָס וועט טאקע זיין דער לעצטער, וועל איך הערען. — האָט ר׳ אבא׳לע געענטפערט.

———:———

אויף אלץ איז דאָ א רמז.

וועז דער מגיד איז געקומען אין שטעטעל אויף שבת, האָט ער דערצעהלט דעם רבי׳ן, וואָס מיט איהם האָט געטראָפען, פאַהרענדיג אין שטעטעל האָבען זיך די פערד „צוספּוזשעט", (צושראָקען). דער וואָגען האָט זיך א דרעה געטאָן און ער האָט זיך איבערגעקעהרט.

ענטפערט דער רבי:

— האָסטו דאָך נאָך געגעסען טרפות? — ציטערט דער רבי.
— עס איז געווען ביי א גוי, האָט ער קיין כשר ניט געהאט.
— אָבער, אפיקורס, ווי עסט מען דאָס ביי א גוי?
— רבי, א איד האָט ניט געוואָלט געבען עסען.
— עס איז א שקר, א שם רע! — שרייט דער רבי — א איד זאָל נישט וועלען געבען א אידיש קינד עסען?
— דאָס איז געווען יום־כפור, רבי, — האָט דער בחור געענטפערט.

———:———

עס איז דאָ אַ בעסערע עצה.

דער קאָידענאָווער חסיד'שער רבי ר' אהרנ'לע, האָט געהאט א שם פאר א גרויסען חכם. איינמאָל איז ער געפאָהרען אין א שטאָט אויף שבת, און אזוי ווי קיין באן איז דאָרטען ניט געגאנגען, איז ער געפאָהרען מיט א פוהר. מיטגעפאָהרען זיינען מיט איהם אייניגע חסידים מקורבים, צווישען זיי איינער, וועלכער איז געווען באוואוסט מיט זיין שוואכקייט צו רייסען זיך צום עמוד דאוונען, כאָטש ער האָט ניט פארמאָגט קיין שטימע און אויך ניט געהאט קיין געשמאק אין חזנות.

אינמיטען וועג זיינען זיי צוגעקומען צו א גרויסען בארג און די פערד האָבען ניט געוואָלט געהן. האָט איין חסיד פארגעלעגט, אז אלע זאָלען אראָפגעהן פון וואָגען, ווייל אנדערש וועלען די פערד ניט אריפגעהן.

— איך האָב א בעסערע עצה — זאָגט פלוצלונג דער רבי — זאָל איינער אריפגעהן אויפ'ן בארג און אוועקשטעלען אן עמוד, און ווי די פערד וועלען דערזעהן דעם עמוד וועלען זיי גלייך אריפגעהן.

———:———

ביי איהם צוגע׳גנב׳עט זיין שטרויימעל, וועלכע האָט געקאָסט דריי הונדערט רובעל. האָט דער רבי געשיקט רופען דעם „נביא" פון די גנבים*) און פארלאנגט פון איהם, ער זאָל „טרעפען" וואו דאָס שטרויימעל איז.

— געפין מיר דאָס שטרויימעל — האָט דער רבי איהם גע־בעטען — קיין זאך וועט נישט זיין פאר מיר טייער, וואָרום עס איז מיר א בושה פאר מיין שוועד.

— רבי, — האָט דער „נביא" געענטפערט — האָט עס גע־גנב׳עט איינער פון מיינע „חסידים", וועל איך עס נאָך געפינען; טאָמער האָט עס אָבער „גע׳לקח׳נט" איינער פון אייערע חסידים — איז דאָס שטרויימעל פארפאלען.

———:———

אלץ מיט א סיבה.

קומט דער בחור צום רבי׳ן און איז זיך מתודה:

— רבי, איך האָב ניט געבענשט נאָכ׳ן עסען.

— סטייטש, — שרייט דער רבי — ווי בענשט דאָס ניט א איד נאָכ׳ן עסען?

— הערט איהר, רבי, — זאָגט דער בחור דער מתודה — איך האָב ניט געקענט בענשען: איך האָב זיך ניט געוואשען צום עסען.

— וואָס? — ליארמט מעהר דער רבי — ווי היימט עס, א אידיש קינד זאל זיך ניט וואשען צום עסען?

— רבי, דאָס איז ווייל איך האָב געוואוסט אז דאָס עסען איז ניט כשר.

———

*) די גנבים האָבען געהאט „נביאים", וועלכע פלעגען פאר א געוויסען אָפצאָהל „טרעפען" אַוואו די „גנבה" איז און דער „גנב" פלעגט עס שוין באקומען.

חסידים, האָבען זיך אויך דאָס אביסעל פון איהם אויסגעלערנט. וועז איהר ווילט, רבי, קענ איך, אפילו, אייך זאָגען אייערע מחשבות.

— אדרבה, — זאָגט דער רבי — זאָג מיר טאקע, וואס טראכט איך איצט?

— איהר טראכט וועגען רבונו של עולם. — ענטפערט דער חסיד.

— פאלש! — שרייט אוים נצחונ'דיג דער רבי — איך האָב איצטער א גאנץ אנדער זאך געטראכט.

— אזוי? — רופט זיך אָפּ דער חסיד — איהר האָט ערשט געטראכט אן אנדער זאך? טאָ וואָס וואונדערט איהר זיך, וואס די וועלט פאָהרט צום סאדיגורער און ניט צו אייך? אונזער רבי האָט שטענדיג גאָט אין זינען, ווי דער ערשטער דין אין שולחן ערוך „שויתי ד' לנגדי תמיד".

———:———

„מ י נ י ה ו ב י ה"

חסידים פון רבי'ן ר' חיים'ל פון מינקיוויעץ (פאָדאָלער גובערניע) זיינען אמאָל געקומען צו איהם און דערצעהלט, אז ר' חיים'ל פון זינקיף (אויך פּאָדאָלער גובערניע) האָט זיך אויסגעשפּראָכען, אז מינקיוויץ לעגט זיך אויס מיט א שלעכטען „צדיק". האָט דער מינקיוויצער אויף דעם געענטפערט:

— הלמאי איז אין זינקיף גאָר קיין „צדיק" ניטאָ?

———:———

עם וועגדט זיך וועמענס חסידים

דער סאדיגורער צדיק ר' אברהם יעקב האָט חתונה געמאכט א טאָכטער. אויפ'ן וועג, פאָהרענדיג צו דער חתונה, האָט מען

ערשט עס שטעהט דאָרט גאָר ניט געשריבען, אויסער די אותיות א. ב. ג. ד. האָבען זיך די יונגעלייט געוואונדערט און געגאנגען פרעגען דעם רבי'ן די באדייטונג.

— גאנץ פשוט, — האָט דער רבי געזאָגט — די פיער אותיות איז דער יסוד פון אייער הצלחה. דער „אלף" מיינט אחדות, וועט ביי אייך אחדות, וועט זיין „ב"—ברכה; וועט אָבער ביי אייך זיין „ג"—גנבה — וועט זיין „ד"—דלות.

———:———

אָט מיט וואָס ער איז גרעסער.

אַן אָנהענגער פון סאדיגורער רבי איז געשעפטליך געווען אין אן אנדער שטאָט און האָט באזוכט דעם דאָרטיגען רבי.

— וואָס איז די מעשה — האָט איהם יענער רבי געפרעגט — וואָס אייער סאדיגורער רבי האָט אזוי פיעל חסידים? דאכט זיך, זיינע לומדות — זיינען פאראן גרעסערע לומדים פון איהם; יחוס — איז מיין יחוס ניט קלענער פון זיינעם; אין פרומקייט — בין איך, זיך ניט באריהמענדיג, אזוי פרום ווי ער. טו פארוואס האָב איך אפילו ניט קיין צעהנטעל חסידים ווי ער?

— אונזער רבי קען עפעס, וואס איהר, רבי, קענט ניט, — האָט דער סאדיגורער חסיד געענטפערט.

— וואָס, צום ביישפיעל? — האָט דער רבי געפרעגט.

— אונזער רבי איז „א יודע־מחשבות" — זאָגט דער חסיד, ער וויים וואס יעדערער טראכט.

— שטות, — רופט זיך אָפּ דער רבי — עס איז א שקר, עס קען ניט זיין!

— ניין, רבי, עס איז אמת, — זאָגט דער חסיד — אין דעם רבי'ס כח איז אזוי גרוים אין דעם, אז אפילו מיר, זיינע

— טאָ ווי קומט עס וואָס מען נעהמט נאָך אלץ קליינע קינדער פאר סאָלדאטען?

— הערסטו, פאניע וויל ניט פאָלגען די דין־תורה. — האָט דער צווייטער חסיד געענטפערט.

———:———

וואָס דער סוף וועט זיין.

צום רבי'ן איז געקומען א איד פרעגען אן עצה, ער האָט געלט און ווייל טאָן א געשעפט, נאָר ער איז ניט פראקטיקירט, רעדט מען צו ער זאל נעהמען שלום דרעהער פאר א שותף, וועלכער איז גוט פראקטיקירט אין דעם געשעפט, אָבער ער האָט ניט קיין געלט. האָט ער אבער מורא, טאָמער איז שלום דרעהער ניט אָרענטליך.

דער רבי האָט א טראכט געטאָהן און געזאָגט:

— דער סוף פון אָזא שותפות וועט זיין, אז דו וועסט וועלען פראקטעקירט און שלום וועט האָבען געלט.

———:———

וואָס ראשי תיבות באדייטען.

צוויי חסידישע יונגעלייט זיינען געקומען צום רבי'ן און געבעטען ביי איהם אן עצה, זיי ווילען געהן בשותפות אין א מסחר, און וויסען ניט ווי צו טאָן. דער רבי איז ארוים א ווייל אין א באזונדער חדר און זיך אומגעקעהרט מיט צוויי פארמאכטע בריף אין די הענט: איין בריף האָט ער געגעבען איין יונגעמאן, דעם אנדערען בריף — דעם אנדערען. דער רבי האָט זיי אָנגעזאָגט, זיי זאָלען געהן באזונדער און לייענען די בריף, וועלען זיי שוין האָבען א תשובה.

די יונגעלייט זיינען געקומען אהיים, געעפענט די בריף,

נומען ארויסגעהן פון שוהל, הערען אלע ווי דער רבי רעדט צו זיך:

— גוט מאָרגען, רבי! מאכט א וואַרע, דער רבי געהט!

און אז ער איז ארוים פון „שטיבעל", האָט ער נאָך אלץ צו זיך געמורמלט:

— דאָ געהט דער רבי! דער צדיק געהט, מען דארף זיך שטעלען!

האָבען זיך אלע געוואונדערט, וואס דער רבי רעדט צו זיך אליין. שפעטער האָט דער רבי ערקלערט:

— איהר האָט געזעהן, אז מען גיט אַפּ זיך אליין כבוד האָט עס א פנים פון חוזק, אָט דאָס זאָגען מיר „יהי כבוד חברך", דער כבוד, וואס דיין חבר גיט דיר, זאָל זיין ביי דיר אזוי „חביב כשלך", ווי דו אליין וואָלסט זיך אָפּגעבען דעם כבוד.

———:———

ער ווילּ די דין-תורה ניט פאָלגען.

צוויי חסידים האָבען זיך געשפּארט, וועמענס רבי עס איז אַ גרעסערער. פרעגט דער ערשטער חסיד דעם צווייטען:

— וואָס טהוט עפעס דיין רבי צו דעם, וואס מען נעהמט אכט-יאהריגע קינדער פאר סאָלדאטען?

— ער זאָגט, אז דאָס איז א גזרה מן השמים. — ענטפערט דער חסיד.

— דאָס הייסט ביי דיר א רבי?

— ער האָט געטאָן אין דעם אויך, — זאָגט דער צווייטער חסיד — ער האָט אראָפּגעבראכט דעם שר של רום און געהאט מיט איהם א דין-תורה.

— נו, און וואס איז געווען? — פרעגט דער ערשטער חסיד.

— און דער רבי האָט טאקע געוואונען די דין-תורה.

— אייער צונג, רבי, — איז ניט ריין.
— יא, — האָט ר׳ לייבעלע צוגעקרעכצט, — איך ווייס עס.
ווער האָט עס היינט, בעוונותינו הרבים, א ריינעם צונג?

———:———

לאנג לעבען — וועט מען ווערען אַ צדיק.

דעם היינטיגען ראדזינער רבי׳ן, ר׳ מרדכי יוסף שליט״א, האָט אמאָל א חסיד געפרעגט דעם פשט פון די ווערטער „דתורין לן חיין בטיבותא ולהוי אנא פקידא בגו צדיקיא״, וואָס מיר זאָגען אלע מאָנטאג און דאָנערשטאג אין דער תפלה פון „בריך שמיה״, וואָס פאר א סמיכות הפרשיות איז דאָס „דו זאָלסט מיר פאר־לענגערען די יאָהרען און איך זאָל ווערען אריינגערעכענט צווי־שען די צדיקים?״

האָט איהם דער רבי אזוי ערקלעהרט:

— די וועלט ווערט וואס ווייטער אלץ ערגער און ערגער. ווען די אמאָליגע אפיקורסים וואָלטען היינט געלעבט, וואָלטען זיי געווען צדיקים גמורים. אָט דאָס איז דער פשט פון דער תפלה: מיר בעטען ביים רבונו של עולם, לאָז מיר לאנג לעבען, וועל איך נאָך אמאָל אויך זיין א צדיק.

———:———

דער טייטש פון פסוק.

א חסיד האָט געפרעגט א רבי׳ן די כונה פון דעם מאמר „יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך״.

האָט דער רבי געזאָגט:

— נאָכ׳ן דאוונען וועל איך דאָס דיר מפרש זיין.

אז עס איז געקומען נאָכ׳ן דאוונען, ווען דער רבי האָט גע־

דעם „חתם סופר", און איהם דערצעהלט די צרות ונגושים, וואָס דער מסור טוט אַן די אידען.

— ווי רופט מען איהם? — האָט דער „חתם סופר" גע־פרעגט.

— שמחה. — האָט מען איהם געענטפערט.

האָט דער גאון אויפגעהויבען די אויגען צום הימעל און געזאָגט:

— „שמחה לארצך, רבונו של עולם, וששון לעירך".

אין א קורצע צייט ארום איז שמחה געשטארבען און אין שטאָט איז געוואָרען „ששון".

———:———

מעגליך, זיי מאַכען ביידע א טעות.

וועז עס איז געקומען צו רייד וועגען ר' יאָסעלע קוטנער, האָט ר' חאצקעלע ווישניצער איהם געזומען זעהר לויבען: אַ, דער קוטנער? ער איז אן אדם גדול! א חריף! א גאון הדור!

רופט זיך אַן א חסיד פון ווישניצער:

— רבי! ס'איז זעהר פיין פון אייך, וואס איהר לויבט אזוי אייער געגנער ר' יאָסעלע'ן. ער, ר' יאָסעל, האָט וועגען אייך ניט אזא גוטע מיינונג.

— דאָס מאכט ניט, — ענטפערט ר' חאצקעלע — מעגליך, אז מיר מאכען ביידע א טעות.

———:———

א ריינע צונג.

ר' לייבעלע קאָוונער איז אמאָל קראנק געוואָרען, האָט מען געשיקט רופען א דאָקטאר. דער דאָקטאר איז געקומען, באטראכט דעם חולה און געהייסען איהם ווייזען דעם צונג.

אַ שארפער ענטפער.

דער באוואוסטער רבי, ר' ליב'עלע שפּאלער, האָט שטרענג אָנגעזאָגט זיינע חסידים, זיי זאָלען איהם למעה"ש ניט רופען „רבי" נאָר „זיידע". איינמאָל האָבען זיך אויפגעקליבען אלע חסיד'ישע רביים אין בערדיטשוב זיך צו באראטען וועגען טובת כלל ישראל. ר' ליב'עלע איז אויך געווען צווישען די געהרו־פענע. דאָס האָט אבער שטארק פארדראָסען ר' ברוך'ן, דעם בעל שם טוב'ס אייניקעל, וועלכער האָט מקנא געווען ר' ליב'ע־לען זיין גרויסען נאָמען און געטראָגען אין הארצען א כעס אויף איהם. אז מען האָט זיך געזעצט צום טיש פאר דער בעראטונג, רופט זיך אָפּ ר' ברוך צו ר' ליב'עלען פאר אלעמען אין די אויגען:

— איך וויל אייך פרעגען, פארוואס רופט מען אייך „זיידע" און ניט „באבע"? דוכט זיך אלע אייערע מעשים פאסען פאר ווייבער?

ר' ליב'עלע האָט זיך אויפגעקאָכט און גלייך געענטפערט:

— יא, אמת, איך בין א זיידע, און „זיידע" רופען מיך אלע מיינע טרייע חסידים, ווייל די שעהנקייט פון די אייניקלאך זיינען די „זיידעס" און וועו ניט א שעהנער „זיידע" וואָלט מען פון דעם אייניקעלס געבוין אפילו ניט געהערט.

———:———

וועו „שמחה" וועט זיין לארצך — וועט זיין „ששון" לעירך.

אין דער שטאָט פרעסבורג, אונגארען, איז געווען א איד אַ גרויסער מסור מיט'ן נאָמען שמחה. דער מסור האָט פיעלע אידען אומגליקליך געמאכט און עס איז ניט געווען קיין עצה ווי צו פּטור ווערען פון איהם. איז מען אוועק צום גרויסען גאון,

ג.

רביים און חסידים

שמועסען צווישען זיך און וכוחים מיט מתנגדים.

מיינע שונאים זאָלען זיין מתנגדים.

נאָכדעם, אז ר' שמריה, דעם חסיד'ישען רבי'ס חוזר, האָט, זיצענדיג צווישען זיינע חסידים, אויסגעטרונקען א גאנצע פלעשעל בראנפען און האָט פארביסען א געבראָטענע הוהן, האָט ער געזאָגט:

— מיינע שונאים זאָלען זיין מתנגדים.

אויסגעוועזען אַ וועלט.

דער גרויסער גאון ר' זעלמעלע האָט, זיצענדיג צווישען חסידים, אמאָל געזאָגט אין שפאס:

— א איד, אז ער גיהט אוים שמונה-עשרה דארף מען איהם געבען „שלום-עליכם".

— פארוואָס? — האָט מען איהם געפרעגט.

— ווייל אוואו איז ער ניט אויסגעוועזען אין דער צייט שטעהענדיג „שמונה-עשרה", — איז געווען זיין ענטפער.

אויף וואָס מען שטעלט זיך ביי א דרשה.

א רב, וועלכער איז געווען ווי גרויס אין תורה אזוי קליין אין געוואוקס, איז פארפאָלגט אין א שטאָט און געהאלטען דאָרט א דרשה שבת אין שוהל. דערווייל האָט מען ביי איהם אין אכסניה אבגע'גנב'עט דעם רייזע־קופערט און מען האָט עס בשום אופן ניט געקענט געפינען. אין א צייט ארום איז דער רב ווידער געקומען אין דער שטאָט און ג'דרשה'ט אין שוהל, האָבען זיך די צוהערער ניט געקענט אָפּוואונדערן, ווי דער רב איז דאָס מיט אמאָל אויסגעוואקסען אזוי הויך. פריהער האָט ער קוים דערלאנגט צו די שטאָכעטען פון בימה און איצט האָט זיך זיין אייבערשטער האלבער קערפער ארויסגעבויגען אין דער הויך.

דער רב האָט זיי באלד אָבער אין דער דרשה אליין ערקלערט די סיבה פון זיין אויסוואקסען, און ער האָט אזוי געזאָגט:

— וועז איך בין ביי אייך דעם ערשטען מאָל געווען, האָב איך זיך געשטעלט ביי מיין דרשה אויף דעם יסוד פון אונזער אמונה און תורה, איצט אבער, וועז איך קאָן אייך שוין, וואָס פאר א מענשען איהר זייט, האָב איך זיך געשטעלט ביי מיין דרשה — אויף מיין רייזע־קופערט.

———:———

ער יענעם שטארק אוים און ווארפט ארוים. דער מגיד איז צו איהם ניט אריין. פארנאכט איז אויף דער אכסניה פון מגיד געקומען א משרת פון יענעם אידען און געזאגט, אז יענער איד האָט געבעטען דער מגיד זאל צו איהם קומען.

אז דער מגיד איז אריין צו איהם אין הויז, האָט דער איד איהם אויסגערעדט:

— איך האָב געזעהן ווי איהר זייט געגאנגען מיט'ן גבאי איבער'ן שטאָט און מיין הויז האָט איהר איבערגעהיפט. איך האָב אויף אייך דערפאר פאריבעל. אויב אָבער איהר וועט מיר זאָגען א גוטען תירוץ, וועל איך אייך געבען א שעהנע נדבה.

— גוט, — זאָגט דער מגיד — איך וועל עס אייך ערקלע־רען בדרך משל: אמאָל איז געווען א שניידער, וואס איז ווי טאָג און ווי נאכט געזעסען אין הויז און געארבייט. ער האָט זעהר מורא געהאט פאר קעלט, און ווינטער פלעגט ער קויפען א סך האָלץ צו האלטען וואַרים די הויז. איינמאָל, א ווינטער־נאכט, קומט ער ארוים מחדש זיין די לבנה און האָט געכאפט א צי־טער. זאָגט די לבנה צו איהם: דו, אז דו קומסט ארוים איין מאָל א חודש, כאפסטו א ציטער, וואס זאל איך אָבער טאָן אז איך דאַרף זיין אלע נאכט אין דרויסען? עס וואָלט געווען ניט מעהר ווי א יושר, אז דו זאָלסט מיר מאכען א בגד...

האָט דער שניידער זיך פארענטפערט:

„דו, לבנה, ביזט טאקע גערעכט מיט דיין טענה, אבער ווי אזוי זאָל איך וויסען ווי דיר צוטרעפען, אז אמאָל ביזטו „מלא“ און אמאָל — „חסר“?

———:———

זיי וועלען האנדלען נאָך זיינע רייד.

צום סוף פון זיין שבת'דיגער דרשה פלעגט דער באקאנטער ברונשוויגער רב, רבי סאבאל, זאָגען: „איך וויים געווים, אז איהר וועט האנדלען נ א ך מיינע רייד".

———:———

דער וווייזער טויג ניט.

א יונגענמאן, א משכיל, איז איבערדרימיג געוואָרען דאָס זאָגען פון מגיד אין קלויז, נעמט ער ארוים זיין זייגער און וווייזט, דער מגיד זאל זעהן, אז עס איז שוין שפעט און זאָל אויפהערען.

דער מגיד קוקט גוט אויפ'ן זייגער און זאָגט:

— דער זייגער איז גוט, נאָר דער וווייזער טויג ניט.

———:———

געה טרעף וועז מלא וועז חסר.

א מגיד האָט שבת געהאלטען א דרשה, דערביי איז געשטאַנען א מאן און געווויינט. דער מגיד האָט עס באמערקט. אויף מאָרגען, וועז דער מגיד איז ארומגעגאַנגען מיט'ן גבאי איבער'ן שטאָט צוזאמענקלייבען געלט, האָט ער זיך נאָכגעפרעגט אויף יענעם אידען, וואָס האָט געווויינט ביי זיין דרשה.

— לאָמיר צו איהם אריינגעהן — האָט דער מגיד געזאָגט — אויב עס האָט איהם געירירט מיין דרשה, וועט ער געבען א שעהנע נדבה.

— יע, — האָט איהם דער גבאי ערקלעהרט, — וועז דער מאן איז ניכטער גיט ער טאקע א שעהנע נדבה, דאָס רוב איז ער אבער שכור און אז מען קומט צו איהם דאן אריין, זידעלט

דעם ערשטען לוינט.

א מגיד איז אמאל געקומען דרש'נען אין א שטאט. זאגט צו איהם דער גבאי, אז ביי זיי אין שטאט איז פאראן א מחלל שבת'ניק, וועלכער האלט אפען דאס געשעפט אום שבת, דערי־בער זאל דער מגיד האלטען א הארבע דרשה, וויל דער מחלל־שבת'ניק האט דוקא ליב דרשות.

דער מגיד האט טאקע געהאלטען די דרשה וועגען חלול־שבת און שטארק גע'מוסר'ט די וואס האלטען אפען די גע־שעפטען אום שבת.

אויף מארגען איז דער מגיד געגאנגען קלייבען געלט פאר'ן דרש'נען, האט איהם דערזעהן דער מחלל־שבת'ניק און איהם אריינגערופען צו זיך און איהם געגעבען גאנצע צעהן רובעל. אז דער מגיד האט דאס דערזעהן, האט ער געדריקט די האנט פון מחלל שבת'ניק און געזאגט:

— נאך מעהר ווי די געלט, פרעה איך זיך, וואס איך האב אייך געבראכט צו תשובה, דער אויבערשטער איז מוחל, ווי עס שטעהט: „במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גומרים יכולים לעמוד"...

דער מגיד האט זיך נאך געקליבען רעדען מעהר, אבער דער מחלל־שבת'ניק האט איהם אפגעהאקט אין מיטען און געזאגט:

— ס'איז א שאד אייערע רייד, טייערער מגיד, איך וועל ווייטער האלטען דעם געשעפט אפען שבת.

— טא פארוואס גיט איהר מיר צעהן רובעל?

— וויל נאך אזא הארבע דרשה וועט זיך שוין קיינער ניט דערוועגען האלטען אפען שבת די געשעפטען, און איך וועל זיין איינער און לייזען מעהר...

———:———

און לעבעדיג. איז עס עפעס קשה צו פארשטעהן: „טויט", „לעבעדיג", „לעבעדיג", „טויט"? וועלען מיר דאָס ערקלעהרען מיט א משל:

אמאָל איז געווען א גרויסער קעניג, און ווי יעדער גרויסער קעניג האָט ער זיך געהאט זיינע קאפריזען, האָט ער איינמאָל אויסגעטראכט א רעטעניש און גערופען זיינע חכמים דאס בא־שיידען. האָט קיינער ניט געוואוסט קיין פתרון. האָט דער קיסר געשיקט רופען די גרעסטע חכמים און געלעהרטע פון לאנד און זיי געזאָגט די רעטעניש, אבער אויך זיי האָבען ניט געקענט באשיידען. איז דער קעניג געוואָרען מלא חמה, און ער האָט אויסגעקליבען דריי פון די גרעסטע חכמים און זיי געגעבען דריי טעג צייט, אויב אין דריי טעג וועלען זיי איהם ניט בריינגען דעם ריכטיגען פתרון — וועט ער ארָאפנעמען די קעפ פון זיי.

זיינען די דריי חכמים געזעסען די דריי טעג און נעכט גע־קלעהרט און געקלעהרט און ניט געקענט געפינען קיין פתרון. איז געקומען דער דריטער טאָג, האָט דער קעניג אויסגעבויט א גרויסען עשאפאט אויפ'ן מארק פון שטאָט, געשיקט רופען די דריי חכמים און זיי געפרעגט אויב זיי וויסען שוין די בע־שיידונג. די חכמים זיינען געשטאָנען מיט ארָאפגעלאָזענע קעפ און געשוויגען. זיי האָבען נעבאך ניט געוואוסט. וואס, מיינט איהר, איז געווען דער סוף? דער קעניג, דער אכזר, האָט זיי אלע דריי איינציגווייז ארָאפגענומען די קעפ.

— היינט, — האָט דער מגיד זיך צוזונגען — זאָל איי־נער זיי וועלען יעצט מאכען לעבעדיג, וועט ער דען קענען? אָבער גאָט איז א ממית, ער האָט זיי געטויט און „מחיה", ער קען זיי מאכען לעבעדיג.

———:———

מגיד געענטפערט — וואלט דאן געווען „ויתן לך (דער מגיד האט אנגעטייטעלט מיט'ן פינגער אויף דעם ליץ, וועלכער האט איהם געפרעגט די קשיה) וען עס שטעהט אבער אין דער הגדה, דאן קומט אוים לך, ולך, כי לך, אף לך. (דערביי האט דער מגיד אנגעוויזען אויף יעדען ליץ באזונדער).

———:———

א ראיה מן התורה.

א מגיד איז געקומען מיט א בעל־הבית פאר א רב צו א דין־תורה.

— ער האט מיך פארשעמט — האט דער מגיד געטענה'ט— ער האט מיך גערופען גוי.

— און טאמער ביזטו טאקע א גוי? — האט דער רב געפרעגט.

— וואלט איך דאך קיין מגיד ניט געווען. — האט דער מגיד געטענה'ט.

— דאס איז קיין ראיה ניט — האט זיך דער רב אנגערופען — איך האב א בפירוש'ע ראיה פון דער תורה, אז נאך אין מצרים זיינען ביי אידען געווען גוים מגידים, עס שטעהט: „ויאמר ליוסף הנה אביך חולה", מאכט רש"י „אחד מן המגידים", היינט וועט דען געהן א איד אנזאגען א שלעכטע בשורה? — מוז מען זאגען, אז עס איז געווען א גוי'שער מגיד.

———:———

פארשטעהן מיט א משל.

א מגיד האט געהאלטען אין א שוהל א דרשה. האט ער אנגעהויבען:

— עס שטעהט „מלך ממית ומחיה" א קעניג מאכט טויט

קמצן און ווען דער מגיד האָט זיך אָנגערעדט ביי א שעה צייט, האָט ער איהם ערשט אָפגעזאָגט.

— איהר ווייסט, — האָט איהם דער מגיד א זאָג געטאָן — איהר וועט שוין בלייבען אויף אייביג א גביר.

דער גביר, וואָס האָט שטענדיג געציטערט איבער זיין פארמעגען, איז געוואָרען זעהר נייגעריג צו ווייסען, פון וואנען דער מגיד נעמט עס.

— די זאך איז פשוט, — האָט איהם דער מגיד ערקלערט — ווען אן אָרימאן וואלט אראָפּ א קאָפּיקע אין בלאָטע, וועט ער זיך איינבויגען און עס אויפהויבען צוריק. א גביר, אָבער, אז ער לאָזט אראָפּ א קאָפּיקע אין בלאָטע, וועט ער זיך ניט איינשמוצען די הענט צוליעב אזא קלייניגקייט. דער רבונו של עולם איז דאָך א מיליאָנער („לי הכסף ולי הזהב" — שטעהט דאָך) ביי איהם אזא פארמעגען ווי אייערער איז דאָך פונקט ווי א קאָפּיקע. היינט אז ער האָט אראָפּגעלאָזט א קאָפּיקע אין אזא בלאָטע ווי איהר זייט, וועט ער עס שוין אמאָל ארויס־נעהמען?

———:———

אין דער הגדה איז פאר אלעמען.

א מגיד איז אמאָל אריינגעקומען אין א הויז נאָך א נדבה און דאָרט געטראָפען א חברה לצים זיצענדיג אָהן היטלען און שפילענדיג אין קאָרטען. אז חברה האָבען דערזעהן דעם מגיד, האָט מען געמומען זיך ווייצלען, און איינער פון זיי האָט זיך גע־נומען חכמה'נען מיט'ן מגיד:

— פאר וואָס שטעהן עפעס די עשר מכות אין דער הגדה און ניט אין ויתן לך?

— ווען די מכות זאָלען שטעהן אין ויתן לך, — האָט דער

וחשדהו" אין דער פרעמד... אומבאקאנטע מענשען... האָב איך מורא געהאט מען זאָל עפּעס ניט אריינסנעהמען.

— און דער אנדערער שלאָם איז אויך מהאי־טעמא — האָט דער בעל־הבית געזאָגט, — איך וויים, א פרעמדער משולח... „כבדהו וחשדהו"... האָב איך אויפגעהאנגען דעם שלאָם איהר זאָלט עפּעס ניט אריינלעגען.

———:———

צוואוערטעלט זיך.

אין סטויבץ איז אמאָל געקומען אויף שבת א מגיד, א הארבע־וואטער איד, און געוואָלט דרשנ'נען אין בית מדרש. גראדע איז דער גאנצער בעל־דעה געווען דער שמש און ער האָט איהם בשום אופן ניט ערלויבט. ווען דער מגיד איז פון איהם ניט אָפּגעטרא־טען, האָט דער שמש זיך נאָך צובייזערט און אויסגעשריען:

— דער הר־עיבל איז פארשאָלטען געוואָרען; דער הר־גריזים איז אויסגעריסען געוואָרען און דער הר־בול (האָרבול) ניט ער ווערט פארשאָלטען, ניט אויסגעריסען.

איז דער מגיד איהם ניט געבליבען שולדיג און גלייך גע־ענטפערט:

— דער שמש פון ציצית ווערט פארדרעהט; דער שמש פון חנוכה ליכט ווערט פארברענט און דאָ, דער שמש פון סטויבץ, ניט ער ווערט פארדרעהט, ניט ער ווערט פארברענט.

———:———

פון בלאָטע נעמט מען ניט צוריק.

אַ געוויסער מגיד איז אמאָל אריינגעקומען צו א גרויסען גביר בעטען א נדבה. דער גביר איז אבער געווען א גרויסער

— איך בין א בער — זאָגט דער הונט צום וואָלף — און דו א וואָלף, ווייל איך מיט דיר טאָן א שדוך.

דער וואָלף האָט איהם באטראכט און האָט זיך געקלערט: ער זעהט אוים ווי א בער, אָבער עפעס האָט ער הינטישע געגנג... איז ער אוועק צום קעניג דעם לייב פרעגען אן עצה, ווי זאָל ער דערגעהן וואָס ער איז, א הונט אָדער א בער. האָט דער לייב געזאָגט:

— דו היים געבעטן עסען. וועט ער עסען מיט דיר צוזאמען איז ער א בער; וועט ער, אבער, נעמען דאס עסען און אוועק־געהן באזונדער — איז דאָס געווים א הונט.

———:———

דער אנדער שלאָם איז אויך מהאי טעמא.

א בעל הבית האָט אמאָל געזומען א משולח אויף נאכט־לעגער. איידער מען איז אוועק דאוונען, האָט דער בעל־הבית באמערקט, ווי עס הענגט א גרויסער שלאָם אויף דעם משולח׳ס רייזע־קעסטעל, נעהמט דער בעל־הבית און הענגט אויף נאָך א שלאָם און דערצעהלט קיינעם ניט. דער משולח איז געקומען אהיים, ערשט ער זעהט אויף זיין רייזע־קעסטעל הענגט נאָך א שלאָם. רופט ער צו דעם בעל־הבית און פרעגט איהם, וואָס איז דאָס פאר א שלאָם?

— וואָס רעדט איהר א שלאָם? — חדוש׳ט זיך דער בעל־הבית — עס הענגען דאָך צוויי שלעסער.

— מילא, איינעם האָב איך אויפגעהאנגען. — זאָג דער משולח.

— צוליעב וואס האָט איהר עס אויפגעהאנגען דעם שלאָם?

— פרעגט דער בעל־הבית.

— פארשטעהט איהר מיך — זאָגט דער מגיד — „כבדהו

וואָס דער יוד איז געשטאַנען אין חצר, אזוי וואָלט ער דאָך גע־קומען צו מנחה אין שוהל.

———:———

פון אַ מגיד׳ס אַ דרשה.

דריי זאכען, רבותי, דערמאנען דעם מענשען צו תשובה טאָן, ווען ער ווערט עלטער: די אויגען, די צייהן און די באָרד. די אויגען ווערען דונקעל; די צייהן פאלען ארויס און די באָרד ווערט גרוי. יעצט, רבותי, איז גאָר קיין וואונדער ניט וואס מען טוט היינט ניט קיין תשובה, אז די אויגען ווערען דונקעל — טוט מען אַן ברילען; אז די צייהן פאלען ארויס — שטעלט מען אריין נייע, און א באָרד טראָגט מען דאָך אינגאנצען ניט. היינט וויי אזוי זאל אַ מענש תשובה טאָן?

———:———

א ס י מ ן.

אַ נגיד האָט געזומען א מגיד אויף שבת. אז עס איז געקומען צום עסען, האָט דער נגיד מיט די בני־בית זיך געזעצט ביים טיש אין גרויסען חדר און דעם מגיד האָט ער געזעצט ביי א טיש אין קיך. אזוי איז געווען צו אלע דריי סעודות. אז עס איז געקומען ביים זעגענען זיך, בעט דער בעל־הבית, דער מגיד זאל איהם עפעס זאָגען.

זאָגט דער מגיד:

— איך וועל אייך דערצעהלען א מעשה: א הונט האָט זיך פארוואָלט טאָן א שדוך מיט א וואָלף. ער וויים דאָך אבער, אז אַ וואָלף קען ניט פארטראָגען א הונט, איז ער געפאלען אויף אן המצאה. ער האָט ערגעץ געקראָגען א פעל פון א בער, עם ארויפ־געשלעפט אויף זיך און געקומען צום וואָלף.

געהאלטען ביי דאָם זייניגע און האָט ניט געלאָזען דעם מַגיד האלטען די דרשה. דאן האָט דער מגיד איהם געפרעגט:

— איהר היט עס אַפּ אייערע תקנות אזוי הייליג, אז איהר קענט גאר ניט משנה זיין?

— געווים היטען מיר אַפּ. — האָט דער פּרנס געענטפערט.

— אויב אזוי, — האָט דער מגיד געזאָגט — האָט איהר געדארפט אריינשטעלען נאָך זעהר נויטיגע תקנות.

— וועלכע? — האָט דער פּרנס נייגעריג געפרעגט.

— די עשרת הדברות. — האָט דער מגיד געענטפערט.

———:———

דאָם איז דאָך די צרה.

אַ מגיד איז אמאָל געקומען אין א שטעטעל און געבעטען דעם שמש, ער זאָל רופען אלעמען אין שוהל צו מנחה, וועט ער דרשה'נען. זאָגט דער שמש, אז אין הויף ביים פּריץ איז אן אויספּארקויף און די גאנצע שטעטעל איז איצט אין הויף. אויף מאָרגען האָט שוין דער מגיד געהאלטען זיין דרשה און ער האָט אזוי געזאָגט:

— „קול אומר קרא, ואמר מה אקרא? — כל הבשר חציר" טייטש איך אזוי, „קול אומר קרא" איך האָב געזאָגט דעם שמש, ער זאל אייך רופען אין שוהל, האָט דער שמש געזאָגט „מה אקרא? כל הבשיר חציר" וואָם זאָל איך רופען, אז אלע מענשען זיינען אין חצר (הויף).

האָט איהם איינער נאָכ'ן דרשה א פּרעג געטאָן:

— רבי, ווי אזוי טייטשט איהר דאָם „חציר" א הויף, יענער חצר איז דאָך אָהן א יוד?

— אָט דאָם איז דאָך די צרה — ענטפערט דער מגיד —

ער האָט ממלא כריסו געוועזען.

אן אָרים געקלייידעטער מאן איז געקומען אין בית־המדרש און ערקלעהרט דעם גבאי, אז ער איז א מקובל און וויל דרש׳נען פאר׳ן עולם. דער גבאי האָט איהם ערלויבט.

ארויפגעהענדיג אויפ׳ן בימה, האָט דער מאן אזוי געזאָגט:

— רבותי, איהר וועט פרעגען, אויב, ווי איך האָב אייך דערצעהלט, אז איך בין פארנומען מיט קבלה, צו האָב איך שוין געלערנט ש״ס און פוסקים, ווי די חז״ל זאָגען אונז „לעולם ימלא אדם כריסו בש״ס ופוסקים ואחר כך ילמוד קבלה״? קען איך אייך זאָגען, אז איך האָב דעם מאמר מקיים געווען ממש כלשונו: רבותי, איך האָב פארמעגט א ש״ס בבלי וירושלמי און פוסקים ראשונים ואחרונים, איך האָב עס אלעס פארקויפט און דערמיט „ממלא כריסי״ געווען, איך האָב דערפאר געקויפט ברויט, יעצט האלט איך שוין ביי קבלה — איך מוז מקבל זיין נדבות — ווייל עס זיינען אויסגעגאנגען אלע עצות.

———:———

נ ו י ט י ג ע ת ק נ ו ת.

א מגיד איז געקומען אין א שטאָט און געוואָלט דרש׳נען שבת אין שוהל. האָט איהם אבער דער פרנס נישט ערלויבט מיט דעם טעם, דאס עס איז פאראן אזא תקנה אין שוהל, אז שבת מברכים טאָר ניט דרש׳נען קיין מגיד, נאָר דער עולם דארף זיצען און לערנען.

דער מגיד האָט דעם פרנס שטארק געבעטען, ער זאל פאר איהם מאכען אן אויסנאהמע, ווייל ער איז אן אָרימאן און קען ניט וואַרטען אויף דעם אנדער שבת. דער פרנס האָט זיך אָבער

שוין פון לאנג, אבער אז „בא" און „בשלח" איז ביי אייך אויך צוזאַמען — דאָס הער איך איצט.

———:———

פארקלענערט די זאָרגען.

פאר יום טוב, איז נחמן דער מגיד געקומען צום באנקיר ראָזענקראנץ און זיך באקלאָגט, דאס ער האָט טויזענד זאָרגען. עס קומט פּסח, ער ברויכט מצה, די קינדער דארפען שיכלאך, זיין ווייב א קלייד, און דערצו האָט ער נאָך אויך קיין דירה־געלט ניט באצאָהלט.

— א נארישקייט, — ענטפערט דער באנקיר — צו וואָס זאָלט איהר זיך מאכען טויזענט זאָרגען, אָט וועל איך אייך זיי פארקלענערן.

דער באנקיר האָט ארויסגענומען א פּאַפּיר און געבעטען דער מגיד זאָל איהם אויסרעכענען וואָס ער דארף.

דער מגיד, קלערענדיג אז דער גביר געהט איהם דאָ עפּעס ארויסהעלפען, האָט זיך אָנגעשטריינגט, קיין זאך ניט צו פאר־געסען.

— אויף מצה — האָט ער געזאָגט, און דער גביר האָט גע־שריבען — דארף איך 5 רובעל; אויף שיכלאך — 2 רובעל; א קלייד דער ווייב — 3 רובעל; דירה געלט — 10 רובעל.

דער גביר האָט אויפגעצויגען דעם סך הכל און געזאָגט:

— סך הכל דארפט איהר האָבען 20 רובעל, טאָ צו וואָס דארפט איהר האָבען אזוי פיעל זאָרגען, איהר האָט נאָר איין זאָרג, וואו נעמט מען דאָס געלט?

———:———

— איהר אליין, רבי, דארפט עס טאָהן. איהר האָט איהם איינגעשלעפערט, דארפט איהר איהם אויפוועקען.

———:———

ער גנב׳עט דעם שכל אליין.

אַ מגיד האָט געהאלטען א דרשה און זעהר אויסגענומען ביים עולם. ביי דער דרשה איז אויך געזעסען דער רב, וועלכער האָט געוואוסט, אז די גאנצע דרשה האָט דער מגיד ארויסגע־גנב׳עט ערגעץ פון א ספר.

נאָך דער דרשה רופט אַפּ דער רב דעם מגיד און זאָגט:

— אז איהר זאָלט האלטען נאָך אזוינע דרשות, וואָלטען מעהר קיין גנבים ניט געווען אויף דער וועלט.

— ווי אזוי? — וואונדערט זיך דער מגיד.

— גאנץ פשוט, — זאָגט דער רב — מיט וואם גנב׳עט א גנב? — מיט שכל! איהר גנב׳עט דאָך אבער צו דעם שכל אליין, וועלען גנבים ניט האָבען מיט וואם צו גנב׳ענען.

———:———

„בא״ און „בשלח״ צוואמען איז א נייעם.

אן אָרימער מגיד האָט זיך געווענדט צו דעם גבאי פון בית המדרש, ער זאָל איהם געבען עפעם שטיצע פון שוהל. דער גבאי האָט איהם אָפּגעזאָגט, און איהם געגעבען די עצה, ער זאָל פאָהרען אין דער נאָהנטער שטעטעל, דאָרט וועט מען איהם געבען.

האָט דער מגיד איהם געזאָגט:

— אז תזריע און מצורע זיינען צוזאמען, דאָם וויים איך

איך וויים אבער א טעם: די גמרא זאגט, אז ס'איז ניטאָ קיין גרעסערער אָרימאן ווי א הונט, און ס'איז ניטאָ קיין רייכערער פון א חזיר. זאגט עס דער הונט א סוד דעם חזיר אין אויער: „ווי באלד דו ביזט אזוי רייך, טו פארוואס ביזטו אזא חזיר?"

———:———

פאסט פאר „פרשת פרה".

א מגיד האָט אָפגע'דרשה'ט א פאָר שעה און די רייד זיינען געווען אָהן א טעם, עס האָט זיך ניט געקלעפט איין וואָרט צום אנדערן.

דער מגיד האָט נאָך געמיינט, אז ער האָט געזאגט אן אויס־נאם און געפרעגט דעם רב, וואָס זאגט ער צו זיין דרשה.

— איך מיין, — זאגט דער רב, — אז אייער דרשה וואָלט זיך בעסער געפאסט פאר „פרשה פרה".

— וואָס עפעס? — פרעגט דער מגיד.

— גאנץ איינפאך, — ענטפערט דער רב — די פרה איז אָהן א טעם און אייער דרשה האָט אויך קיין טעם ניט געהאט, וואָלטען זיי געפאסט איינער צום אנדערן.

———:———

זיין שולד.

וועז דער מגיד האָט געהאלטען די דרשה, האָט זיך פלוצלונג דערהערט א שטארקער כראָפען פון א אידען, וואָס איז אייג־געשלאָפען.

— שמש, וועקט אויף דעם אידען! — האָט דער מגיד א געשריי געטאָן.

דעם שמש האָט פארדראָסען די העזה פון מגיד, ווי ער בא־פעהלט עם איהם אזוי, און האָט גלייך געענטפערט:

ער וועט שוין פארזאָגען זיינע קינדער.

אַ מגיד האָט פארבלאָנדזשעט אין אַן אָרימע שטעטל, וועל־כע איז נאָך געווען דערצו אויך שלעכט ווי סדום, און האָט אפילו דעם מגיד איינמאָל אפעסען ניט געגעבען. דער מגיד האָט גע־נומען זיין קעסטעלע און גלייך פארקירעוועט ווייטער. ביים אוועקגעהן, זאָגט ער צום גבאי פון שוהל:

— וואָס איך בין צו אייך געקומען, טוט מיר א הנאה. מיר פארדריסט נאָר, וואס מיין פאטער איז ביי אייך ניט געווען.

— וואָס מיינט איהר דערמיט? — פרעגט איהם דער גבאי.

— גאנץ פשוט, וועז מיין פאָטער וואָלט דאָ געווען, וואָלט איך שוין דאָ פארשפאָרט צו זיין. יעצט וועל איך עס שוין פאר־זאָגען מיינע קינדס־קינדער, זיי זאָלען דאָ ניט קומען.

———:———

ער פארטרויט איהם אַ סוד.

אַ מגיד איז געגאנגען איבער'ן שטאָט קלייבען נדבות נאָך א דרשה אין שוהל. ער איז אויך אריין צו דעם גביר פון שטע־טל, וועלכער איז אבער געווען מעהר קמצן ווי רייך. האָט איהם דער גביר אָפגעזאָגט און געהייסען געהן. האָט דער מגיד זיך גע־שטעלט אמפערן מיט'ן גביר און איהם ג'מוסר'ט, אזוי אז דער גביר האָט אויסגעשריען:

— איהר געהט אַוועק, ווייל איך ווארף אייך ארוים ווי א הונט.

— איך גיה, — ענטפערט דער מגיד — אָבער איהר מוזט נאָך אויסהערען דעם וואָרט. די וועלט וואונדערט זיך, פאר וואָס וועז א הונט יאָגט א חזיר, כאפט ער איהם פאר'ן אויער?

ב.

אן אנדערען קאַרגען האָט דער רייצער געַרופען: „קדוש" און ער האָט ערקלעהרט דעם טעם:

— די גמרא זאָגט, מען האָט דעריבער גערופען ר' יהודא הנשיא „רבינו הקדוש", ווייל ער האָט די הענט ניט ארַאָפגע־לאָזען נידריגער פון גארטעל. דער קארגער טוט אויך אזוי, ער האלט דעם בייטעל אין די הויזען־קעשענע און לאָזט דאָרט קיינמאָל ניט ארַאָפּ די הענט.

———:———

פּריהער די ערד, דערנאָך דער מענש.

דער רייצער מגיד איז איינמאָל אין א רעגענדיגען טאָג גע־קומען צו א רייכען מאן אין הויז בעטען א נדבה.

דער רייכער האָט דעם רייצער גאר ניט אריינגעלאָזען אין שטוב, ווייל ער האָט געהאט שמוציגע שיך.

— איהר האָט גאָט׳ס מעלות, — האָט דער מגיד ארויסגע־הענדיג געזאָגט צום גביר.

דער גביר איז געוואָרען נייגעריג צו ווִיסען, וואס דער מגיד מיינט און איהם געַרופען צוריק.

— גאנץ איינפאך, — זאָגט דער מגיד, — אויף גאָט זאָגען מיר אלע טאָג, אז ער איז „מרחם על הארץ" (האָט רחמנות אויף דער ערד) און דערנאָך „מרחם על הבריות" (האָט רחמנות אויף לייטען) איהר זייט אויך אזוי, פריהער די ערד דערנאָך דער מענש.

———:———

ער באהאלט זיך אינגאנצען.

דער רייצער מגיד האָט גע׳דרש׳ט אין שוהל און איז אויפ־מאָרגענס געגאנגען איבער׳ן שטאָט אויפקלייבען פאר דער דרשה. וועז ער איז אריין צו א קארגען גביר אין הויז, האָט דער מגיד באמערקט ווי דער גביר האָט געכאפט און זיך בא־האלטען ערגעץ אין א ווינקעל. די דינסט האָט געזאָגט דעם מגיד, אז דער גביר איז ניטאָ אין הויז. פארנאכט האָט דער רייצער מגיד געטראָפען דעם גביר אין גאָס און זאָגט צו איהם אזוי:

— דורך אייך פארשטעה איך א שווערען מאמר חז״ל. דער תלמוד זאָגט „גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה״. וועז די שכינה האָט זיך באוויזען צו משה׳ן, האָט ער נאָר פאר־שטעלט זיין פנים, און וועז צו אייך קומט אן אורח, באהאלט איהר זיך אינגאנצען.

———:———

נאָך צוויי גוטע ווערטער פון רייצער.

א.

דער רייצער איז אריינגעקומען צו א קארגען אין הויז בע־טען א נדבה, נעמט דער קארגער און ווארפט איהם ארויס. זאָגט צו איהם דער רייצער:

— איהר זייט א „מדקדק במצות״. די חכמים זאָגען „יהי ביתך פתוח לרוחה״, דו זאָלסט האלטען דיין הויז בריט אָפען און איהר טהוט אויך אזוי: איהר האלט אָפען די הויז כדי — יענעם ארויסווארפען.

———

האָט ר' יעקב געענטפערט:
— אפילו גאָט ברוך הוא איז אויך אזוי — ער שטראפט אויך ניט אומזיסט...

———:———

נאָך מעהר מחמיר פון רבינו גרשום.

דער רייצער מגיד האָט זיך אמאָל געטראָפען אין א וואגאָן פאַרענדיג צוזאמען מיט צוויי רבנים פון דעם נייעם סטיל, פילאָסאָפיע דאָקטוירים, און ער האָט געזעהן ווי זיי פארבריינ־גען שטארק מיט א שעהנע פרוי און שמייכלען צו איהר לעבעדיג.

האָט דער מגיד צו זיי געזאָגט:

— איצטער זעה איך, אז אזוינע רבנים וווי איהר זייט נאָך פרימער פון רבינו גרשום מאור־הגולה.

— ווי אזוי? — האָבען די רבנים אָנגעשטעלט א פאַר אויגען.

— פארצייטען — האָט זיי דער רייצער מגיד געענט־פערט — פלעגט יעדער איד מעגען נעמען צוויי וויבער און נאָך מעהר, איז געקומען רבינו גרשום און ארויפגעלעגט א חרם, אז יעדער איין איד מוז זיך באנוגענען מיט איינע. איצטער זעה איך, אז איהר זייט נאָך מעהר מחמיר פון רבינו גרשום און איהר צוויי באנוגענט זיך נאָר מיט איינע.

———:———

אויך אַ דאָקטאָר.

דער רייצער מגיד פלעגט זאָגען:

עס זיינען דאָ דריי מינים דאָקטוירים: „סומך נופלים" — א דאָקטאָר פאר פאַליגע; „רופא חולים" — א דאָקטאָר פאר אלע מחלות; „מתיר־אסורים" — א רב, א דאָקטאָר פילאָסאָפיע, וואס איז מתיר אלע אסורים אין דער וועלט.

———:———

גרעסערע קענער.

דער דובנער מגיד האָט זיך שבת אין אן אכסניה געטראָפען מיט א חברה אפיקורסים, פרייע יונגען, וועלכע האָבען גערוי־כערט פאפיראָסען און מחלל שבת געווען בפהרסיה. האָט זיי דער דובנער אויסגערעדט, ווי שעהמען זיי זיך דאָס ניט צו טאָן פאר איהם אין די אויגען. האָט איהם איינער אָנגעהויבען פרעגען:

— אַוואו שטעהט עס, אז מען טאָר ניט רויכערן?

האָט זיי דער דובנער געענטפערט:

— קיין ויכוחים פיהר איך מיט אייך ניט, ווייל איהר זייט גרעסערע קענער פון מיר.

— אויב אזוי, ווייסען מיר דאָך בעסער, — האָט דער חברה־מאן געזאָגט.

— דאָס הויבט זיך נאָך גאר ניט אָן — האָט זיי דער דוב־נער געענטפערט, — איך מיין גרעסערע קענער, ווייל איהר קענט וואס א איד א שומר מצוה קען ניט. למשל, איך שטעה אויף אין דער פריה און וויל טרינקען א גלאָז טהיי — קען איך ניט, כ׳האָב נאָך קיין נעגעל־וואסער ניט אָפגעגאָסען; טרינק איך אָפ די טהיי און וויל עסען — קען איך ווייטער ניט: איך האָב נאָך ניט געדאווענט, און אזוי כסדר, איך קען ניט עסען איידער איך וואש די הענט, איידער איך מאך אן המוצא — אָבער איהר, פרייע, קענט אלץ וואָס איך און מיין גלייכען קענען ניט.

———:———

אויך ניט אומזיסט.

מען האָט אמאָל געפרעגט ר׳ יעקב׳ן, דעם דובנער מגיד:

— דו שטראפסט דאָך די אידען און דו בעטסט נאָך געצאָלט?

אוועקגעהענדיג האָט זיך דער דובנער אָפּגערופען צום קמצן:

— וויסען זאָלסטו, אז דו וועסט האָבען עולם הבא.

— ס'טייטש, — האָט זיך דער קמצן געוואונדערט — דער־פאר וואס איך וויל ניט געבען, וועל איך נאָך האָבען עולם הבא?

— פארשטעהסטו מיך, — האָט דער דובנער מגיד געענט־פערט — איך וועל דיר דערצעהלען א מעשה שהיה, וועסטו שוין פארשטעהן פארוואָס דיר קומט עולם הבא. א קמצן האָט אנומעלט איבערגעלאָזען א צוואה, אז זיין גאנצען פארמעגען זאָל מען איהם מיטגעבען אויף יענער וועלט. וועז ער איז גע־קומען פאר'ן בית דין של מעלה און מען האָט איהם געפרעגט, פארוואס ער האָט ניט געגעבען קיין צדקה אין זיין לעבען, האָט ער געענטפערט, אז ער האָט אלע זיינע יאהרען מורא געהאט, טאָמער וועט זיין צדקה־געלט אריינפאלען אין ניט קיין אָרענט־ליכע הענט און ער האָט ניט געוואָלט, אז זיין געלט זאל געהן לאבוד, יעצט אָבער אויפ'ן עולם האמת איז ער זיכער, אז זיינע געלט וועלען אריינפאלען אין ריכטיגע הענט.

דער בית דין של מעלה האָט באשלאָסען, אז אויב מען וועט געפינען נאָך צוויי מענשען וואס וועלען טאָן ווי דער קמצן האָט געטאָן, וועט מען איהם געבען עולם הבא.

מען האָט נאָכגעזוכט און מען האָט דערווייל געפונען נאָר איינעם, דאָס איז קרח, וואס איז, כידוע, באגראבען געוואָרען צוואמען מיט זיין געלט. קיין דריטען האָט מען דערווייל ניט געפונען. יעצט זעה איך, — האָט דער דובנער מגיד פארענ־דיגט, — אז דו וועסט זיין דער דריטער, און דערפאר בין איך זיכער, אז דו וועסט האָבען עולם הבא.

———:———

דעם דובנער מגיד׳ס אַ פּסוק.

דער דובנער מגיד, ווי עס איז באוואוסט, פלעגט זעהר פיעל ארומפאָהרען. איינמאָל קומט ער אריין אין א וואקזאל און געפינט דאָרט א כאפּטע בחורים און מיידלאך, וואָס האָבען זיך געלאָזט וואויל געהן מיט עסען און טרינקען.

דערזעהן דעם דובנער מגיד, האָבען חברה אויסגעשריען:

— ברוך הבא! אליהו הנביא איז דאָ!

דער דובנער מגיד האָט א קוק געטאָן אויף די יונגעלייט און געזעהן, אז זיי זיינען פון די אמת׳ע לצים, רופט ער זיך אָן צו זיי:

— יע, יע, יונגעלייט, איהר זייט געוועכט, איהר האָט געטראָפען א גמרא „כלבים משחקים אליהו הנביא בא לעיר".

———:———

אַ פּסוק פאר א פּסוק.

דער דובנער מגיד איז פארבייגעגאנגען דאם הויז פון א גרויסען אפיקורס, אז דער אפיקורס האָט דערזעהן, אז דאם איז דער דובנער מגיד, האָט ער אַנגעריצט דעם הונט. דער דובנער האָט אבער מיט זיך געהאט א שטעקען, האָט ער דעם הונט מכבד געווען א שעהנע פּאָרציע קלעפּ. דער אפיקורס האָט דאם דערזעהן און האָט אַנגעהויבען שרייען: „רשע, למה תכה את רעך?" האָט איהם דער דובנער גלייך געענטפערט:

— אחיכם יבואו למלחמה ואתם תשבו פה?

———:———

ער וועט זיין דער דריטער.

ר׳ יעקב דער דובנער מגיד איז אמאָל געקומען צו א נגיד א קמצן, ער זאָל איהם געבען א נדבה פאר צרכי צבור. דער גביר האָט, ווי זיין שטייגער, זיך אָפּגעזאָגט פון געבען.

בתרי זוזי", זאָגט ער, „דזבין — געקויפט"; אבא — א הונט", „בתרי זוזי — פאר צוויי גילדען". איך זאָג „אבא — איז אַ טאַטע" און ער זאָגט „אבא — איז א הונט". נו, האָבען מיר זיך אזוי לאנג געשפּארט, ביז... איהר זעהט דאָך.

בין איך געבליבען שטעהן און ניט געוואוסט וואס צו טאָן, זאָל איך זאָגען, אז „אבא" איז א טאטע, קען מיר נאָך דער זוהן דערלאנגען מיט'ן אייזען, זאָל איך זאָגען, אז „אבא" איז א הונט, וועט מיר נאָך דער פאָטער געבען מיט'ן האָק איבער'ן קאָפּ. בין איך געפאלען אויף א פּלאן און געזאָגט: איהר האָט ביידע רעכט.. איבעראל איז אבא טאקע א טאָטע, נאָר אבא פּאר צוויי גילדען איז א הונט.

———:———

קריכען אין בלאָטע.

דער דובנער איז אמאָל געקומען צו א גביר א קמצן בעטען א נדבה פּאר א נויטיגע צדקה. ס'איז געווען הערבסט-צייט, נאַס און בלאָטיג, און ביים דובנער זיינען די שטיוועל געווען שטארק פּארשמוצט.

דער גביר, דערזעהענדיג דעם דובנער, האָט פּארשטאַנען, אז ער איז געקומען נאָך א נדבה און אַנגעהויבען שרייען מיט כעס:

— ווי קריכט איהר דאָס מיט אייערע שמוציגע שטיוועל צו מיר אין הויז? האלט איהר אַנטאָהן קאלאשען!

— איך האָב ניט געוואוסט, — האָט דער דובנער קאלט געענטפערט — אז איך וועל דארפען קריכען אין אזא בלאָטע.

———:———

זאָג שטענדיג אויף אייך חסידים — האָט דער דובנער געזאָגט — אַז ביי אייך איז א פארקעהרטע וועלט. אומעטום איז עס גע־וועהנליך, אז די ציגיינער שפילען און דער בער טאנצט; ביי אייך איז אָבער פונקט פארקערט, דאָ שפיעלט דער בער און די צי־גיינער טאנצען.

———:———

דאָ איז אבא אַ הונט.

דער דובנער מגיד איז אמאָל אָנגעקומען אויף א שבת אין א שטאָט דרשנ'ען. ארויסגעהענדיג, זונטאג, מיט'ן שמש צוזאמענ־געהמען פאר דער שבת'דיגער דרשה, זיינען זיי אויך אריין צום שטאָט־גביר, ר' אבא, זעהר א קמצן.

דער גביר האָט דערזעהן דעם דובנער מגיד, האָט ער מורא געהאט איהם אָפּזאָגען און איהם געגעבען צווויי רוסישע גילדען.

דעם מגיד האָט די קארגע נדבה זיינע פארדראָסען, זאָגט ער צום גביר, ר' אבא'ן:

— איך וויל אייך דערצעהלען וואס מיט מיר האָט געטראָ־פען: אמאָל אן ערב פסח זייענדיג אונטערוועגס, האָב איך פאר־בלאָנדזשעט. א גאנצען טאָג בין איך אזוי ארומגעוואנדערט אין וואלד ביז ענדליך אין אָוועגט בין איך אָנגעקומען אין א דאָרף. אריינקומענדיג אין קרעטשמע, האָב איך געטראָפען דעם קרעטשמאר מיט א האק און דעם זוהן מיט אן אייזען, גרייט אייגער דעם צווייטען צו דער'הרג'נען. דערזעהענדיג מיך, רופט זיך אָפּ דער פאטער: „יעצט וועלען מיר וויסען וער עס האָט רעכט", און ער דערצעהלט מיר, אז דאָס איז זיין זוהן. ער האָט איהם געוואָלט מאכען פאר א לייט. צעהן יאָהר האָט ער איהם אָפּגעהאלטען אין שטאָט, געגעבען איהם לערנען, און יעצט, אז ער האָט איהם געפרעגט דעם טייטש פון „דזבין אבא

אַ פּאַרקעהרטע וועלט.

דער דובנער מגיד איז געווען אַ גרויסער געגנער פון די חסידים, און ביי יעדער געלעגנהייט איז ער אַפּען געגען זיי אַרויסגעטראָטען. איינמאָל איז דער דובנער מגיד איינגעשטאַנען אין אַן אכסניה אין אַ שטעטל, וואו ער האָט זיך געגרייט האלטען שבת אַ דרשה. פּלוצלינג האָט דער מגיד דערהערט דורכ'ן פענסטער געזאנג און טענץ. ער איז ארויס אין דרויסען אַ קוק טאָהן, און זעהט ווי אַ גרויסע מחנה חסידים טאנצען און זינגען ארום זייער רבי'ן רבי בער, דער מעזריטשער מגיד, און נעמען זיך פארפאהרען אין דער זעלבער אכסניה. דער דובנער האָט זיך געוואָלט אריינכאפּען צוריק אין הויז און זיך פאר־באהאלטען. די חסידים האָבען איהם אבער באמערקט און האָ־בען זיך אלע אַ לאָז געטאָן צו איהם מיט קולות: „אָט איז ער, דער דובנער, אונזער שונא", „לאָמיר זיך אָפּרעכענען מיט איהם". די חסידים האָבען איהם ארומגערינגעלט און געוואָלט איהם שלאָגען, אבער אז דער רבי, רב בער, האָט זיך דערוואוסט האָט ער געהייסען דעם מגיד ניט אָנרירען און ברייננען איהם צו איהם. וועו מען האָט דעם דובנער געבראכט פאר רבי בער'ן, זאָגט צו איהם דער רבי:

— דו זעהסט דאָך, וואָם די חסידים ווילען פון דיר דאָ מא־כען. אויב דו וועסט מיר זאָגען אַ גלייך־וועהרטעל, וועל איך דיר, אָבער, אויסהיטען.

— איך האָב אַ גוט וואָרט, אבער איך האָב מורא, וועו די חסידים וועלען עם הערען, וועלען זיי ערשט מיך שלאָגען נאָך מעהר.

— איך פארזיכער דיר, אז קיינער וועט דיך ניט אָנרירען — האָט רבי בער געזאָגט.

— היינט איז מיר וויידער באשטעטיגט געוואָרען, וואם איך

ביידע מעלות אין איינעם.

דער דובנער מגיד האָט אמאָל אָפּגעזאָגט א דרשה און נישט געענדיגט, ווי דער שטייגער פון מגידים איז, מיט די ווערטער „ובא לציון גואל במהרה בימינו ונאמר אמן".

קיינער האָט ניט געהאט די העזה איהם איבערפרעגען. אויסער איינער, קענטיג א גרויסער קבצן, האָט איהם מיט א חוצפה'דיגען טאָן געפרעגט:

— רבי, וואָס איז די מעשה, וואס איהר האָט ניט געענדיגט אייער דרשה מיט „ובא לציון גואל"?

— איך וועל דיר זאָגען, — האָט איהם דער דובנער ערקלעהרט — ס'איז א שטענדיגע מחלוקת צווישען די גבירים מיט די אָרימע לייט. די גבירים זאָגען: צוליעב אונז וואָלט שוין משיח לאנג געקומען, ווייל עס שטעהט „בעקבתא דמשיחא חוצפא יסגי", איידער משיח וועט קומען וועט זיין אויף דער וועלט א סך חוצפה, און מיר גבירים האָבען טאקע גענוג עזות אין זיך, נאָר איהר אָרימע לייט מיט אייערע רחמנות־פנימ'לאך זייט מעכב די גאולה. טענה'ן אבער די אָרימע לייט פארקערט: פון אונזער זייט וואָלט שוין משיח לאנג געקענט קומען, ווייל עס שטעהט: אז אייידער משיח וועט קומען וועט זיין „כלתה פרוטה מן הכיס", קיינער וועט קיין געלט ניט האבען. מיר קבצנים האָבען שוין לאנג ניט דעם מין, נאָר איהר גבירים מיט אייערע אפיתוקא'ס זייט מעכב די גאולה. אזוי איז א שטענדיגע מחלוקת. נאָר ביי דיר, ווייזט אוים, האָבען זיך צוזאמענגעטראָפען ביידע זאכען, אן עזות פנים ביזטו א גרויסער און קיין פרוטה האָסטו אויך נישט ביי דער נשמה, פון דיינטוועגען קען מען טאקע ענדיגען „ובא לציון גואל במהרה בימינו, אמן".

———:———

האדעוועט היהנער. זי האָט די היהנער געהאלטען אין קאטוך*). ביי דער בעל־הבית׳טע איז אבער דער קאָפּ געווען פארדרעהט, פלעגט זי אָפּט פארגעסען געבען די היהנער עסען. די היהנער פלעגען הונגערען און שטיל קוואקטשען. איינמאָל האָט די בעל־הבית׳טע געקויפט א האָהן און איהם אריינגעווארפען אין קאטוך. פון דאן אָן האָט שוין קיינער ניט געליטען קיין הונגער. דער האָהן פלעגט הויך קרייען, פלעגט זיך די בעל־הבית׳טע דערמאנען און בריינגען עסען אויך פאר די היהנער. די זעלבע איז מיט מיר, אז איהר זייט געווען אליין אין שטאָט, האָט קיינער פון אייך ניט געטראכט, אָבער איצט, וועל איך אָנהויבען צו קרייען דרשות, אז מען וועט זיך דערמאנען אָן מיר און אָן אייך, און מיר וועלען אלע לעבען א גוטען טאָג.

———:———

די מזיקים וועלען ניט איינפאלען.

אין א קליינער שטעטעל האָט אמאָל א באקאנטער געטראָפען דעם דובנער מגיד געהענדיג שפעט ביינאכט איינעם אליין אין גאָס.

—איך בין נשתומם, — זאָגט דער באקאנטער — ווי האָט איהר עס קיין מורא ניט צו געהן אליין אזוי שפעט, איהר ווייסט דאָך דעם מאמר חז"ל: „תלמיד חכם אל יצא יחידי בלילה מפני המזיקין".

— עס מאכט ניט אוים, — האָט דער דובנער געענטפערט — א תלמיד־חכם אין אייער שטאָט איז אזא זעלטענהייט, אז די מזיקים וועלען גאר ניט איינפאלען איהם ביי אייך צו טרעפען.

———:———

*) „קאטוך", אזא לאָך אויסגעמויערט אין אויוועז ביי דער ערד, אויף צו האלטען עופות.

ב.

מגידים

אלע זאָגען גוט, ער נאָך בעסער.

דער כוואוינער מגיד פלעגט זאָגען:
— אלע מגידים זאָגען, אז קיין מגיד קען ניט דרשה'נען, נאָר ער אליין זאָגט אויסגעצייכענט איך, אָבער, דער כוואוינער מגיד, זאָג, אלע מגידים דרשה'נען זעהר און זעהר גוט, און איך, דער כוואוינער מגיד, נאָך בעסער פון זיי אלעמען.

———:———

ער וועט קרייען, וועט מען זיך דערמאנען אָן אלעמען.

אז ווילנא האָט באשלאָסען נעהמען א שטאָט־מגיד, האָבען די מורי־הוראה'ס פון שטאָט דאָס ניט געוואָלט לויידען. זיי האָבען מורא געהאט, אז קהל וועט ניט האָבען געגוג געלט פאר אלעמען און מען וועט זיי מוזען פארקלענערען די שכירות. ווען דער שטאָט־מגיד איז געקומען אין ווילנא, האָבען זיי, דעריבער, אויף איהם געקוקט מיט א קרומע אויג.

— איהר זייט א מסיג גבול, — האָבען זיי צו איהם געטענה'ט — מיר האָבען אליין קוים אויף צו לעבען, און איצט וועט איהר נאָך צוקומען.

— זייט רוהיג — האָט זיי דער שטאָט־מגיד געענטפערט — איך וועל אייך געבען א משל: א בעל־הבית'טע האָט אמאָל גע־

דעם רב׳ס טאַכטער.

אז די טאַכטער זאַל זיין א פרומע אידישע טאַכטער, האַט שוין די רבי׳צין געזאַרגט. זי האַט איהר געלערנט אלע נויטיגע דינים און איהר דערהויפט אָנגעזאָגט זיך אָפּהיטען אין פליי־שיגם און מילכיגם, ניט אויפמישען די כלים צוזאמען. איינ־מאַל איז די רבי׳צין קראנק געוואָרען און מען האַט געדופען א דאָקטאר. דער דאָקטאר האַט געוואָלט א קוק טאָן די רבי׳צין אין האלז און געהייסען בריינגען א לעפעל.

מיט היץ איז די טאַכטער אוועקגעלאָפען אין קיך בריינגען די לעפעל, אבער איז תיכף געקומען צוריק און געפרעגט:

— הער דאָקטאר, וועלכע זאַל איך בריינגען — א פליישיגע אָדער א מילכיגע?

———:———

א טענה צום רבונו של עולם.

געהט חנה שרה די „זאַגערקע" מוצאי יום־כפור פון שוהל, פארטשעפעט זיך ביים שוועל פון הויז און פאלט, זאָגט זי וויי־נענדיג:

— רבונו של עולם! צו איך האָב ביי דיר ג׳פוע׳ט מיט מיין ווייגען און קלאָגען א גאנצען טאָג, צו ניט, אָבער שטויסען באדארפסטו דאָך מיר ניט.

———:———

זיך די רבי׳צין שטארק מתעסק געווען ארום איהם, און ביינאכט האָט זי אליין פאר איהם אויסגעבעט דעם געלעגער און עטליכע מאָל איבערגעקוקט, עס זאל איהם זיין וויך און ווארים. דעם אורח איז געווען פריקרע, און ער האָט צו איהר געזאָגט:

— צו וואָס, רבי׳צין, דארפט איהר זיך אזוי פיעל מטריח זיין און נאָך אליין בעטען פאר מיר?

— איך בעט ניט פאר אייך — האָט זי איהם געזאָגט — איך בעט פאר מיר.

———:———

וואָס איהר איז.

די רבי׳צין פון פילווישאקען האָט זיך זעהר פיעל אָנגע־הערט פון דעם דייטשען פראָפעסאר פאָן לאדען, זיינע וואונדער ווי ער היילט אוים אלע קראנקהייטען, און האָט באשלאָסען זיך לאָזען פון איהם אונטערזוכען.

ווען דער פראָפעסאר האָט איהר באטראכט, פרעגט ער איהר אויף וואס קלאָגט זי זיך; האָט די רבי׳צין אָנגעהויבען:

— זייט מיר מוחל, הער פראָפעסאר, איך האָב שמערצען אין קאָפ, אויף אלע רשעים געזאָגט געווארען; קרעמפפען אין בויך, ניט פאר קיין אידיש קינד געדאכט; עס רייסט מיר אין די הענט, זאָל השם יתברך זיך מרחם זיין; עס טשאפט מיר דאס הארץ און ברעכען די ביינער, א קלאָג איז צו מיר, אז איך קען ניט הערען און ניט זעהן, נאָר צוליב דעם בין איך פונ־דעסטוועגען צו אייך ניט געקומען; איך פיהל מיך אינגאנצען ניט געזונד — אָט צוליב וואס איך בין דאָ ביי אייך.

———:———

„מיין ליבע פרוי! דאָס נויטיגסטע האָסטו פארגעסען מיר מיטצוגעבען; דו האָסט פארגעסען ארויינצולעגען די וועש".

אין א פאָר טעג ארום האָט ער באקומען אן ענטפער פון זיין ווייב:

„מיין ליבער מאן! בעט גאָט, וועסטו האָבען וועש אויך."

———:———

פון רב—רעב.

ר' שמשון סוכאוואליער רב'ס ווייב, איז געווען א גרויסע מלומדת אין דער העברעאישער שפראך, איז אבער געווען א קארגע און פלעגט ניט וועלען ליידען, וען ר' שמשון פלעגט ברייגען אורחים צום טיש. איינמאָל זאָגט צו איהר ר' שמשון:

— זעה, ליפשע, דו מוזט עס ווייזען, אז די חכמים זיינען געווען געערעכט, וען זיי האָבען געזאָגט: „אשה עינה רעה באורחים".

— ביי א רבי'צין האָבען דאָס די חכמים ניט געזאָגט — האָט די רבי'צין געענטפערט — דעם רב'ס „עין" אליין מוז זיין א „רעה", ווייל א רב מיט א גוטען „עין" ווערט פון רב — א רעב.

———:———

ווי מען בעט פאר זיך.

ר' וועלוועלע בוטנער'ס ווייב איז געווען א גרויסע מכנסת־אורחים. איז געקומען צו איהר אן אורח, האָט זי איהם ניט אָפּגעלאָזט, זי האָט איהם געגעבען עסען און טרינקען פון דאָס בעסטע און איהם אליין משמש געווען.

איינמאָל איז צו ר' וועלוועלען געקומען אן אורח הגון, האָט

ער דאַרף קיין שווינדלער ניט געזעהן, איז ער ניט געווען קלוג צו פארשטעהן; אבער רבקה׳ס טאטע איז געווען לבן, דאַרף האָט זי זיך אויסגעלערנט צו פארשטעהן אלע מינים שווינדלער.

———:———

* *
*

א רב האָט אמאָל געזאגט: „ותצא מרים בתופים ובמחולות", ווען מרים וואָלט ניט כאפען דעם פויק, פארטויבען די אויערן, מען זאָל ניט הערען וואס זי זינגט, וואָלטען אלע זיך גלייך געכאפט, אז זי זינגט איבער איהר ברודער משה׳ס „אז ישיר".

———:———

אַז ער וועט בעטען גאָט, וועט ער האָבען וועש אויך.

אַ לערנער האָט געזומען א רב׳ס א טאָכטער פאר א ווייב. דעם רב׳ס טאָכטער איז געווען זעהר קלוג און פרום, אָבער אויף איהר מאן האָט זי געהאט א חשד, אז ער איז ניט אזוי פרום ווי ער מאכט זיך פאר איהר.

איינמאָל איז דער מאן געפאָהרען אין א גרויסע שטאָט האנדלען, האָט זיין ווייב, די בת הרב, חושד געווען אז ער וועט דאַרף אפילו ניט דאוונען, אז דער מאן האָט איהר געבעטען איינפאקען איהם די נויטיגע זאכען צום וועג, האָט זי געזומען און אריינגעלעגט די וועש אין תפלין זעקעל.

אז דער מאן איז געקומען אין שטאָט, האָט ער זיך געאיילט איבערצוטאָן די וועש. ער האָט אבער איבערגעזוכט דעם גאנצען טשעמאדאן און די וועש ניט געקענט געפינען.

ער האָט זיך גלייך אוועקגעזעצט און אָנגעשריבען דער ווייב אַ בריוו:

דער ערשטער געגען צוויטען.

די אלמנה פון רבי יום טוב ליפמאן העלער, דער מחבר פון „תוספות יום־טוב" איז געווען א געלעהרטע פרוי. זי האָט אויך גוט געקענט תלמוד. א צייט נאָך איהר מאנ'ס טויט האָט מען איהר געררעדט א שדוך און גראדע האָט מען דעם פארגעשלאָגענעם מאן אויך געררופען יום טוב, האָט די פרוי געזאָגט:

„יום טוב שני לגבי ראשון כחול". (דער אנדערער יום־טוב געגען ערשטען איז ווי וואָכענטעג).

———:———

פון וואנען מען שטאַמט.

די שטעטעל איז געווען צופרידען מעהר מיט דער רבי'צין ווי מיט'ן רב. דער רב, כאָטש ער איז געווען א גרויסער גאון, איז ער אבער אויך געווען נאָך א גרעסערער תמים. ער האָט אלעמען געגלויבט און ביי א דין־תורה פלעגט יעדער שווינדלער איינרייזען דעם רב, אז ער רעדט אמת און קיינמאָל קיין אומרעכט ניט געטאָן. דערפאר, די רבי'צין פלעגט שוין מיט איין קוק פון איהרע אויגען גלייך דערקאנען, ווער עס רעדט אמת און ווער שקר.

אז מען האָט עס דערצעהלט דעם רב, אז די רבי'צין איז קליגער פון איהם, האָט ער געזאָגט:

— עס איז ניט קיין וואונדער. זי האָט זיך עס אויסגעלערנט ביי איהרע עלטערן אין הויז. ביי יצחק און רבקה'ן געפינען מיר אויך אזוי. יצחק האָט ליעב געהאט עשו'ן, און האָט ניט געוואוסט אז ער איז א רשע, און רבקה האָט איהם פיינט געהאט. זי האָט איהם גלייך דערקענט ווער ער איז. ווייסט איהר פאר וואָם דאָס איז? ווייל יצחק'ס טאטע איז געווען אברהם, האָט

ישראל. וועו זיי זיינען געזעסען ביים טיש, רופט זיך אָפּ דער „בורגמייסטער" צו דער רבי'צין:

— איך האָב געהערט מען ריכמט אייך פאר א קלוגע פרוי, ערקלערט מיר, פאר וואס וועו מען פרעגט עפעס א פראגע ביי אַ אידען, וועט ער קיינמאָל ניט ענטפערען גלייך, נאָר ער וועט ענטפערען צוריק מיט א פראגע.

— פארוואָס טאקע זאל ער ניט ענטפערען מיט א פראגע?

— האָט איהם די רבי'צין גלייך געענטפערט.

———:———

טאָמער דוכט זיך עס איהר.

צום מהרש"ל איז אמאָל געקומען אן אורח הגון. האָט איהם די רבי'צין, וועלכע איז אליין געווען א מלומדת און מכבד געווען תלמידי־חכמים, גראָסאַרטיג אויפגענומען.

ביינאכט, האָט זי איהם אליין אויסגעבעט דעם געלעגער, און אונטערגעלעגט צוויי פערינעס מיט עטליכע קישענס צו־קאָפענס. אויף אין דער פריה זאָגט דער אורח צו דער רבי'צין:

— האָט איהר עס, רבי'צין, מיר אויסגעבעט אזא ווייכען געלעגער, אז איך האָב געמיינט, איך ליג אין פוטער.

— פארשטעהט איהר מיך — האָט די רבי'צין געענט־פערט — „אשה עיניה רעה באורחים", וועו איך האָב אייך אויסגעבעט מיט איין פערענע, האָב איך געטראכט, עס איז געוג ווייך, איך בין אבער געווען מסופקת, טאָמער דוכט זיך עס מיר, ווייל וועו מען קוקט מיט אן עין רעה, איז אלץ געוג, האָב איך דעריבער געמאכט אזוי ווייך, עס זאל זיין לכל הדעות.

———:———

קלעהר, ווער צו ווערען זאל געהן, חזקיה צו ישעיה הנביא אדער ישעיה צו חזקיהו. האט דער רבונו של עולם געמאכט חזקיה'ן קראנק, האט שוין ישעיה הנביא געמוזט געהן איהם מבקר חולה זיין. איז דאך א קשיה, פאר וואס האט דער אייבערשטער ניט געמאכט ישעיה הנביא קראנק — וואלט חזקיהו איהם געגאנגען מבקר חולה זיין, נאר דער תירוץ איז: חזקיהו איז געווען א בחור, האט ער געקענט זיין קראנק, אבער ישעיה הנביא, ווען ער וואלט געווען קראנק וואלט זיין ווייב די רבי'צין צו איהם ניט אריינגעלאזט.

———:———

„אבק לשון הרע".

די פרוי פון מהרש"ל (רבי שלמה לוריא) איז געווען זעהר געבילדעט און קלוג. איינמאל איז זי געגאנגען מיט איהר מאן און זיי האבען געזעהן פון ווייטען ווי איד, וועלכער האט געהאלטען א לאמבארד און פלעגט פארלייהען געלט אויף משכנות, שטעהט און קלאפט אוים שטויב פון קליידער.

רופט זיך אפ ר' שלמה אין א געלעכטער:

— דאס איז אבק רבית.

— און דיינע רייד זיינען — „אבק לשון הרע". — האט די קלוגע פרוי געענטפערט.

———:———

פאר וואס ניט?

דעם מהרש"ל'ס ווייב איז געווען אזוינע אלאדען צו א שמחה ביי א חשוב'ן בעל-הבית פון שטאט. ביי דער שמחה איז אויך געווען דער „בורגמייסטער" פון שטאט, א פארבארגענער שונא

גאָט געזאָגט, אז זי געהט האבען א האַרב אויף איהר פלייצע, — און ער האָט שוין מעהר א ווארט ניט געהערדט. איז אבער נאָכ־הער געקומען דער עלטער־עלטער זיידע און באשטאָנען, אז זיין אור־אור־איניקעל איז צו הויך פאר אַזא ווי איך, האָט איהם גאָט איינגעשטילט מיט דעם, וואס זי וועט האָבען א בעלעם אויף איין אויג.

— אָבער — האָט דער „פני יהושע" פארענדיגט — וועו זי וואָלט געהאט נאָך א יחום אין דער משפחה, וואָלט זי דאן גע־בארען געוואָרען א שטומע אוו ניט געקענט שרייען אויף מיר.

———:———

די ווייב וואָלט ניט אריינגעלאָזען.

אומעטום וואו ר' אייזעלע חריף פלעגט נאָר קומען, פלעגט דער רב מיט די בעלי־בתים קומען איהם מקבל פנים זיין. אייג־מאָל אזי ר' אייזעלע געקומען אין א שטאָט, וואו דער רב איז געווען עפעם ניט געזונד, איז ר' אייזעלע איהם געגאנגען מבקר חולה זיין. די רבי'צין, ניט וויסענדיג ווער דאס איז, האָט איהם ניט אריינגעלאָזען צו רב. האָט ר' אייזיק אָנגעשריבען א צע־טעלע בזה הלשון:

„חזקיה האָט טאקע געדארפט זיין קראנק" אוו זיך אונטער־גע'חתמ'עט אייזעל חריף. אז די רבי'צין האָט איבערגעגעבען דעם רב דעם צעטעל אוו דער רב האָט דערזעהן ר' אייזיק'ס חתימה, האָט ער גלייך געשיקט שלוחים איהם איבערצובעטען אוו בריינגען צו איהם.

וועו ר' אייזיק איז געקומען, פרעגט איהם דער רב, וואָס האָט ער עמיינט מיט זיין צעטעלע.

— גאנץ פשוט, — זאָגט ר' אייזעלע — וועו חזקיה האָט זיך געדארפט טרעפען מיט ישעיה הנביא, איז דאָך געוואָרען א

וועגען רבי׳צינס

o———o

נאָך אַ יחום וואָלט ער געווען גליקליך.

דער „נודע ביהודה" איז אמאָל געווען צו־גאָסט ביים „פני יהושע". וועז זיי זיינען אזוי געזעסען און פארבראכט אין חדושי־תורה, איז אריינגעקומען דעם „פני יהושע׳ס" ווייב, און געשריען אויף איהר מאן, דער „נודע ביהודה" האָט אַ קוק געטאָן אויף דער פרוי און האָט געזהן דאס זי איז געווען א הינקענדיגע אויף איין פוס, געהאט א הארב אויפ׳ן פלייצע און א בעלעם אויף איין אויג, האָט ער פארוואונדערט געפרעגט דעם „פני יהושע" ווי קומט צו איהם אַזאַ ווייב. האָט איהם דער „פני יהושע" גע־ענטפערט, זי שטאמט פון א גרויסע פאמיליע מיט מיוחסים, און מיין צרה איז וואס זי האָט ניט געהאט מעהר קיין מיוחסים אין דער פאמיליע... וועז דער „נודע ביהודה" האָט איהם געזאָגט, אז ער פארשטעהט ניט וואס ער מיינט, האָט ער איהם ערקלעהרט:

— פערציג טעג פאר׳ן געבאָרען רופט מען אוים „בן פלוני ופלוני לבת פלונית ופלונית". וועז מען האָט אין הימעל אויסגערופען, אז זי געהט זיין מיין פרוי, איז איהר זיידע, א גרוי־סער צדיק, געקומען צום רבש"ע מיט א טענה, אז ער וויל ניט, דאָס זיין אייניקעל זאָל חתונה האָבען מיט אַזאַ פראָסטען מענשען וויי איך. האָט איהם גאָט ברוך הוא געענטפערט, דאָס זי געהט זיין א הינקעדיגע אויף איין פוס, — איז ער שוין געבליבען שטיל. איז אָבער געקומען איהר עלטער זיידע, דער גרויסער גאון, און גע־טענה׳ט, ווי קומט זי צו אַזאַ עם הארץ ווי איך? האָט איהם

ניט דעם „דובר-שקרים׳ס" אן אייניקעל, נאָר ער איז טאקע דער „דובר-שקרים" אליין.

———:———

ער מעג.

א בעל-עגלה איז אריינגעקומען צו א רב אין א קליין שטעטעל און געפרעגט:

— רבי, איך בין א כהן, מעג איך נעהמען א גרושה?

— דו מעגסט. — האָט דער רבי ניט קלערענדיג געענטפערט.

די ארומיגע האָבען זיך שטארק געוואונדערט, נאָכדעם ווי דער בעל-העגלה איז אוועק, פרעגען זיי דעם רבי'ן:

— רבי, וואס איז דער טעם, וואס איהר האָט מתיר געווען א כהן צו נעמען א גרושה?

— פארשטעהט איהר מיך — ענטפערט דער רב — דער איד איז א בעל-העגלה, ווייל ער ווייסען, אויב ער מעג נעמען א גרושה אויפ'ן וואָגען, ברענגען איהר צום יריד.

———:———

עס איז זיין שולד!

א איד פון אלטען דור קלאָגט זיך פאר דעם רב פון זיין קאָנגרעגיישאָן:

— אָט, היינטיגע „היברו סקולס" — טענה'ט ער — מ'שטייגט געזאָגט, וואָס מען לערנט אין זיי, ווייטער „אָב" — איז א טאָטע און „כלב" איז א הונט, און ווידער דאָס זעלבע.

— עס איז אייער אייגענע שולד — האָט דער רב געענטפערט — אז איהר האָט געהערט ווי אייערע קינדער הויבען אָן צו זאָגען „אב" איז א הונט און „כלב" איז א טאָטע און איהר האָט געשוויגען, מוזען זיי עס כאָטש פארריכטען...

———:———

— וואָס האָסטו געמאכט מיט'ן ראָד? — האָט דער רב ניט פארשטאַנען.

— עס איז דורכגעפאָהרען א גוי, האָב איך איהם אָנגעפייפט א ראָד — ערקלערט דער בעל־עגלה.

— וואָס עפּעס אָנגעפייפט א ראָד? — פארשטעהט אלץ ניט דער רב.

— נו, איך האָב איהם אָנגעפוידעט, — מאטערט זיך דער בעל־עגלה געבען דעם רב צו פארשטעהן.

אָבער דער רב האָט אלץ ניט פארשטאַנען, און דער בעל־עגלה האָט איהם דערצעהלט דייטליכע דבורים: עס איז אָנגעפאָהרען א גוי, האָט ער אראָפגענומען די ראָד פון זיין וואָגען און ארויפגעזעצט אויף זיינעם.

אז דער רבי האָט עס דערהערט, רופט ער זיך אָפּ צו זיך:

— סא טייערע פאָלק אידען, זיי דראָלען, זיי פייפען, זיי פוידען — אָבער גנב'ענען, גנב'ענען זיי ניט.

———:———

א גרויסער עניו.

א היימישער חברה־מאן, וועלכער איז געפאָהרען נאָך אמעריקא, האָט באשלאָסען זיך אויסגעבען פאר א גוטען אידען. ער האָט אויפ'ן שיף געקראָגען א שותף, וואס האָט באוויליגט צו ווערען זיין גבאי.

וועז די פאָר רמאים זיינען געקומען אין אמעריקא און מען האָט זיי געפרעגט, ווער זיי זיינען, האָט דער חברה־מאן געזאָגט:

— איך בין דעם „דובר־שקרים'ס" אן אייניקעל.

זאָגט דער גבאי צו די אנוועזענדע:

— איהר זאָלט וויסען זיין, אז דער רבי איז א גרויסער עניו, ער האָט פיינט זיך צו באריהמען. דער אמת איז, אז ער איז

ניט אויסזאָגען די בעלי-בתים.

ארום חנוכה-צייט האָט דעם רב וועה געטאָן די ציין און ער איז געגאנגען צום ציין-דאָקטאר, א בעל-הבית אין שטעטל. דער ציין-דאָקטאר האָט דעם רב ארויסגענומען א צאָן. אז עס איז געקומען צום באצאָהלען, האָט דער דאָקטאר ניט געוואָלט נעמען קיין געלט און געזאָגט צום רב, דאס זאָל זיין פאר חנוכה-געלט, וואס ער דארף געבען דעם רב. דער רב האָט איהם באדאנקט און געזאָגט:

— דערצעהלט עס אבער ניט מיינע בעלי-בתים; יעדערער וועט מיר וועלען ארויסנעמען א צאָן, דאס זאָל זיין פאר חנוכה-געלט.

———:———

וואָס פאר אַ טייערע פאָלק אידען זיינען.

א רב האָט געדארפט פאָהרען אין א קליין שטעטעל אריין, האָט ער געדונגען א בעל-עגלה. זיי פאָהרען אַפּ א דריי וויאָרסט, ערשט די פוהר שטעלט זיך אַפּ, און דער בעל-עגלה בעט דעם רב, ער זאל מוחל זיין אראָפּגעהן א ווייל פון וואָגען, ער דארף פארריכטען א ראָד. דער רב האָט זיך דערווייל דערמאנט אז ער קען שוין דאוונען מנחה, האָט ער זיך געשטעלט אַן א זייט שמונה-עשרה. ער האָט נאָך ניט באוויזען אָפּדאוונען, ווי דער בעל-עגלה שרייט שוין:

— רבי, רבי, קריכט, זייט מוחל, אויפ'ן וואָגען. מיר קענען שוין פאָהרען.

— ווי אזוי האָסטו דאס אזוי שנעל געמאכט? — פרעגט דער רב.

— איך האָב א גוי דאָ אָנגעדראלט א ראָד.

שיקט רופען דעם מאן צו בית־דין. דער מאן האָט לכתחילה געפרואווט אָפּלייקענען דער ווייב'ס טענות, אבער, דאָרט אויפ'ן אָרט, האָט זיך באלד ארויסגעוויזען, אז די ווייב איז געוועכט. וועז זי האָט איהם אויסגערעדט א ווארט, האָט ער געזומען און איהר אראָפּגעלאָזען צווי פעטש. דער רב האָט געזאָגט זיין מיינונג, אז די פרוי דארף באקומען גט און אויך געפרעגט א דין, וואָס זאָגט ער.

— מיין מיינונג איז — זאָגט דער דין — אז די פרוי דארף קיין גט ניט באקומען.

— פארוואָס? — האָט דער רב און די איבריגע דינים זיך געוואונדערט.

— ווייל קיין בעסערער שלום בית ווי ביי דער פאָר־פאַלק גיט עס ניט — ענטפערט דער דין — דער מאן באקומט וואָס די ווייב פארדינט, און די ווייב באקומט, וואָס דער מאן פארדינט.

———:———

ערקלעהרט מיט אַ משל.

רבי שלמה פפעפערמינץ, דער באריהמטער גאון, האָט ניט געלעבט בשלום מיט זיין ווייב, און האָט באשלאָסען, זיך מיט איהר צו גט'ן. האָבען די פריינד איהם שטארק געטאדעלט, ער זאָל וועלען אָפּ'גט'ן די רבי'צין, וואָס איז געווען אומעטום שטארק באליבט און געאכטעט. האָט ר' שלמה אראָפּגעצויגען א שוך פון פום און עס אויפגעהויבען הויך פאר די אויגען פון זיינע פריינד:

— זעהט, — האָט ער זיי געזאָגט — ווי שעהן דער שוך איז, ווי גלאט ער איז געמאכט, אבער קיינער וויים ניט, אוואו ער דריקט מיך.

———:———

דער אמת איז מצלית.

אין דער אידישער קהילה אין קאָוונע זיינען געווען פרומע און אויך פרייע פארשטעהער. איז דאָרט איינמאָל ביי א זיצונג אויסגעבראָכען א קריעג איבער קהל'שע געלדער. די פרומע האָבען געוואָלט מען זאל פאר די געלט אויסהאלטען נאָך א תלמוד־תורה פאר אָרימע קינדער, און די פרייע האָבען געטענה'ט, אז תלמוד־תורה'ס איז דאָ געגונג און זיי האָבען געוואָלט פאר די געלט גרינדען א ביבליאָטעק.

זיינען די פרומע אריינגעלאָפען מיט א געשריי צו ר' יצחק אלחנן:

— רבי, ס'איז שלעכט, די פרייע וועלען אויספיהרען, חס־ושלום.

— איך האָב עס פריהער פארשטאָנען, — זאָגט ר' יצחק אלחנן — דער אמת איז תמיד מנצח.

— וואָס הייסט, רבי, — וואונדערען זיך די פרומע — איהר האלט אויך מיט זיי?

— פארשטעהט איהר מיך — ענטפערט זיי ר' יצחק אלחנן — די פרייע זיינען פריי אויף אנ'אמת — מוזען זיי מצליח זיין; די עהרליכע אידען — זיינען אבער ניט קיין אמת'ע עהרליכע אידען.

———:———

זי באקומט וואָס ער פארדינט.

צום פרעסבורגער רב קומט אן אָרימע פרוי מיט א געוויין. איהר מאן פארדינט ניט צום לעבען, זי דארף נאָך שטעהן אויפ'ן מארק און דערצו, אז זי קומט אהיים, שלאָגט ער איהר נאָך מכות אכזריות. די פרוי וויינט, זי וויל א גט. האָט דער רב גע־

אין א טאָג ארום, האָט דער פּאָליציימייסטער געשיקט רופען דעם רב, איהם פרעגען, צו איז ער מוחל דעם יונגענמאן.

— איך קען אבער ניט קיין רוסיש — האָט דער רב געבעטען דעם פּאָליצמייסטער.

— און דייטש קענסטו?

— אָ, יע! וועלכער איד קען עס ניט קיין דייטש?

— אויב אזוי, — זאָגט דער פּאָליצמייסטער — רעד דייטש, איך פּארשטעה דייטש אויך.

האָט דער רב אָנגעהויבען:

— לכתחילה בין איך געווען מלא כעס, אזא שייגעץ, מחוצף פּנים, איז זיך מישב שבת, בשעת קריאת התורה, בפני כל עם ועדה און איז מחרף ומגדף א מרא דאתרא; נאָר בדיעבד בין איך איהם מוחל במחילה גמורה.

———:———

מיט דעם הרג׳עט ער זיך אליין.

קומט דער רבי צו א בעל־הבית:

— איך וואָלט געווואָלט, ר׳ גרשון, ביי אייך בעטען א גמילת־חסד עטליכע קערבלאך.

מאכט דער בעל־הבית א זיסע מינע און זאָגט:

— רבי, איהר האָט דאָך נעכטען אליין גע׳דרשה׳ט, אז מען טאָר ניט לייהען קיינעם קיין געלט אויף פּראָצענט, ווייל דאָס איז גלייך, ווי מען וואָלט זיין א הורג נפשות.

— וואָס רעדט איהר, רבי גרשון? — וואונדערט זיך דער רב — איך מיין נאָר ניט אויף פּראָצענט, איך וויל נאָר א גמילת־חסד.

— אָ, אזוי, — ענטפערט ר׳ גרשון — דאָס איז נאָך ערגער, מיט דעם וואָלט איך זיך אליין אוועקגע׳הרג׳עט.

———:———

לצרכי העיר. האָבען זיך אלע אויסגערופען מיט נדבות, איינער מעהר דער אנדערער ווינציגער. זאָגט דער ראש־הקהל צום רב:

— איהר ווייסט, רבי, עס פאסט ניט. רופט זיך אויך ארויס לפנים מיט א נדבה. מיר וועלען דאָס ביי אייך ניט מאַהנען.

איז דער רב ארויף אויפ'ן בימה און געזאָגט, אז ער איז מנדב 200 רובעל. שפעטער האָט דער ראש־הקהל געפרעגט דעם רב:

— רבי, א נדבה געבען האָט איהר געדארפט, אבער צו וואָס האָט איהר זיך אויסגערופען מיט אזוי פיעל, וואָס דער גרעסטער גביר האָט ניט געגעבען?

— פארשטעהט איהר מיך, — האָט דער רב געענטפערט — אין „איזה מקומן" זאָגען מיר „יהי רצון כאלו הקרבתי עולה; יהי רצון כאלו הקרבתי חטאת". פאר וואס זאָגען מיר אויך ניט „יהי רצון כאלו הקרבתי קרבן עולה ויורד?"

דער תירוץ איז פשוט: בשעת מען האָט געבראכט די אמת'ע קרבנות, האָט זיך אַן אָרימאן געמוזט באגעהן מיט א קרבן עולה ויורד, ווייל ער האָט ניט געקענט ברייגען קיין בעסערען, אָבער היינט, אז מיר זיינען יוצא נאָר מיט'ן זאָגען „כאלו", אזוי ווי מיר ברייגען קרבנות, טאָ צו וואָס דארף מען זיך נאריש מאכען און זאָגען ווי אן אָרימאן?

———:———

ר י י ן ד י י ט ש.

א יונגערמאן א מחוצף, איז שבת אָנגעפאלען אויף א רב, צו וועמען ער האָט עפעס געהאט טענות און איהם שטארק גע־זידעלט. ער האָט געמאכט אזא סקאנדאל דעם רב, אז אידען האָבען געשיקט רופען פאָליציי און מען האָט דעם יונגענמאן ארעסטירט.

שניידער׳ם צד. ווי געווענליך, האָט יעדער געזאָגט א שטיקעל תורה אָדער אזוי א גוט וואָרט. אלע האָבען געריידט, נאָר דער שניידער האָט געשוויגען. רופט זיך אָן זיין מחותן, דער רב:

— נו, מחותן, וואָס שווייגט איהר עפעס? זאָגט עפעס א גוט וואָרט.

— הערט איהר מחותן, — רופט זיך אָן דער שניידער — מיין טאָטע האָט אמאָל געזאָגט א גוט וואָרט: אַז אן איבערגעניצעוועטע זאָך טויג ניט.

———:———

געשטאָרבען פון גאוה.

צו ר׳ אברהם זעטלער איז מען געקומען צוגעהן און דערצעהלט, אז א בעל־הבית אין שטעטעל איז געשטארבען פון הונגער.

— וואָס הייסט, פון הונגער? — האָט ר׳ אברהם זיך גענוגדערט — ער האָט דאָך געקענט קומען צו מיר, צו אייך, צו יעדען איינעם. אפילו א גוי וואָלט איהם ניט אָפגעזאָגט א שטיקעל ברויט מיט וואסער?

— רבי, — האָט מען איהם ערקלערט — ער איז געווען אַ איד א בעל־הביר איהם האָט ניט געפאסט געהן בעטען ביי יענעם.

— אויב אזוי — האָט ר׳ אברהם געזאָגט — איז ער דאָך געשטארבען פון גאוה, ניט פון הונגער.

———:———

וועו מען איז יוצא מיט׳ן זאָגען.

אין שטעטעל האָט מען אויפגערופען די גאנצע קהילה אידען אין שוהל און זיי אויפגעפאָדערט געבען אויף א נויטיגע צדקה

פיעל רייִדען „בכל יום", „בכל עת", „ובכל שעה"? איצט איז עס קלאָהר, וועָן גאָט וואָלט האָבען, ווי א דייטשער ראבינער זיינע „שפּרעכשטונדען", וואָלטען דאָך מענשען דעם ערשטען האלבען־טאָג געדארפט הונגערען, וואָרטען אויף גאָטס „שפּרעכשטונדע" פון 2 ביז 3, דערייבער לויבען מיר גאָט אוֹן בענשען וואָס ער ענטפערט אונז צו יעדער צייט.

———:———

צעהלען ווי אַ איד.

אַ רבי איז געקומען אין א קליין שטעטעל אוֹן געדאָווענט פּאר'ן עמוד. אין מזרח איז געשטאַנען אן אויפגעקומענער גביר, א גראָבער יונג, אוֹן וועָן עס איז געקומען צו שמונה עשרה, אלע זיינען שוין אויסגעגאנגען, אפילו דער רבי אויך אוֹן דער גביר שטעהט נאָך אבער אלץ אוֹן שאָקעלט זיך.

נאָכ'ן דאוונען פרעגט דער רבי דעם גביר, וואָס האָט עס איהם גענומען אזוי לאנג די שמונה־עשרה?

— רבי, — זאָגט דער גביר — עס שטעהט דאָך, אז שמונה־עשרה דארף מען צעהלען יעדעס וואָרט אזוי ווי מען צעהלט געלט?

— עס איז אמת, — ענטפערט דער רבי — אָבער מען דארף דאָך דאָס ניט צעהלען ווי א גוי.

———:———

אַן איבערגעניצעוועטע זאַך טויג ניט.

אַ שניידער, אן אויפגעקומענער עושר, האָט געטאָן א שדוך מיט א גרויסען רב. צו דער חתונה זיינען זיך צוזאמענגעקומען אַ סך רבנים פון רב'ס צד אוֹן אביסעל פּראָסטע מענשען פון

אלטע תורה. אויף אלטע סחורה דארף מען שוין האבען מבינים און מבינים זיינען דאָ ווינציג, קריג איך ווינציג באצאלט.

———:———

דער מילך-טאָפּ האָט זיך אָנגעהויבען...

צו א רעפאָרם ראבינער איז געקומען א פרוי מיט א שאלה: עס איז אויסגעלאָפען א טאָפּ מיט מילך און די מילך האָט זיך ארויפגעגאָסען אויף א טאָפּ מיט פלייש. האָט דער ראבינער גע'פסק'ט, אז דער מילך-טאָפּ איז טריפה און דער טאָפּ מיט די פלייש איז כשר. איז דער אידענע געווען קשה'דיג דער פסק, און זי האָט ציטערדיג איבערגעפרעגט:

— רבי, דער מילך-טאָפּ האָט זיך ניט אומגעקערט, נאָר די מילך איז אויסגעלאָפען און פארגאָסען דעם טאָפּ מיט די פלייש.

— נו, ריכטיג, — האָט דער ראבינער געזאָגט — איך האָב טאקע אזוי געהערט. איז דאָך דאָס דעם מילך-טאָפּ'ס שולד, ער האָט זיך אָנגעהויבען.

———:———

אָהן „שפּרעכשטונדען".

אין אָרימער רב איז געקומען צו א דייטשען ראבינער בעטען שטיצע. האָט מען איהם ניט צוגעלאָזען צום ראבינער און ער-קלערט, אז דער ראבינער האָט זיין „שפּרעכשטונדע" פון 2 ביז 3 בייטאָג. ווען ער איז צו דער „שפּרעכשטונדע" געקומען, האָט איהם דער ראבינער „אָנגענומען" און האָט געבעטען דעם רב זאָגען איהם עפּעס א גוט וואָרט. זאָגט דער רב:

— אין בענשען זאָגען מיר „שאתה זן ומפרנס לכל בכל יום ובכל עת ובכל שעה" איז עפּעס שווערליך, צו וואָס דאס אזוי

וואוסט, אז דער דר. ראבינער האָט פארגעסען פארקויפען זייער חמץ צו א גוי. זיינען צוויי בעלי־בתים חשובים געפאָהרען אין דער נאָהנטער שטאָט פרעגען ביים אלטען רב א שאלה, וואס זאָלען זיי איצטער טאָהן?

— וועמען האָט איהר פארקויפט דעם חמץ? — האָט זיי דער רב געפרעגט.

— מיר האָבען פארקויפט אונזער ראבינער, — האָבען די בעלי־בתים געענטפערט — נאָר דער ראבינער האָט פארגעסען וויטער צו פארקויפען א גוי.

— עס איז געווען א ריכטיגער מכירת חמץ, — האָט דער רב געענטפערט — דער ראבינער דאָקטאָר איז אליין א גוטער גוי.

———:———

מבינים זיינען דאָ ווינציג.

א רעפאָרם ראבי האָט זיך צוזאמענגעטראָפען מיט אן אָר־טאָדאָקסישען רב און זיי האָבען זיך צורעדט צווישען זיך. פרעגט דער ראבי דעם רב:

— וויפיעל שכירות נעמט איהר א וואָך?

— צוועלף דאָלאר.

— אזוי וועניג! — האָט דער ראבי אויסגעשריען — אונזער שמש פון טעמפעל קריגט דאָך פינף מאָל אזוי פיעל און איך צעהן מאָל אזוי פיעל. און אייערע פרומע אידען באריהמען זיך נאָך אז זיי האָבען ליעב די תורה?

— די מעשה איז אזוי, — האָט דער רב איהם געענט־פערט — די רעפאָרם תורה, וואס איהר זאָגט אין אייער טעמפעל איז א שפאָגעל נייע סחורה, און אויף נייע סחורה איז לייכט צו געפינען בעלנים; איך אבער לערען מיט מיינע בעלי־בתים די

האָט זיך שוין דער ברודער ניט געקענט איינהאלטען און געפרעגט:

— זעה, מיין ברודער, מילא א רב — קען זיין, אפשר האָסטו דאָ אין אמעריקא געלערנט און דערגרייכט צו רבנות אבער א כהן, ווי קומסטו צו א כהן, אונזערע אבות אבותינו זיינען דאָך קיין כהנים ניט געווען.

— זיי רוהיג, מיין ברודער, — האָט איהם „דער רב און כהן" געענטפערט: אזוי ווי דאָס קינד איז א בכור, אזוי בין איך א כהן.

———:———

זיי בריינגען די קרענק.

ר' שמשון רפאל הירש, דער פראקפורטער רב, האָט אמאָל געזאָגט:

— צייט די דייטשע רבנים רופען זיך אויך דאָקטוירים, ליגט דאָס אידישע פאָלק קראנק.

———:———

אַ שטאָט פול מיט יראה.

דער בערלינער רב, רבי הירש בערלין, פלעגט זאָגען:

„מיין בערלין איז אן „עיר מלאה יראה", א שטאָט פול מיט יראה, ווער סע קומט מיט יראה, לאָזט עס דאָרט איבער."

———:———

ריכטיג פארקויפט.

א שטעטעל האָט זיך פארוואָלט נאָכטאָן די גרויסע שטעט, און האָט אויפגענומען פאר א רב א דר. ראבינער.

עס איז געקומען ערב פסח, האָט זיך די שטעטעל דער-

צוויי לייבען ווי די פערד.

צוויי אידען זיינען געקומען אַבען א דין־תורה ביים רב, פרעגט דער רב דעם ערשטען בעל־דין:

— מה שמך?

פארשטעהט ניט יענער וואס מען רעדט צו איהם. פרעגט דער רב דעם צווייטען:

— מה שמך?

וויים יענער אויך ניט. זאַגט שוין דער רב אין אידיש:

— ווי רופט מען אייך?

— לייב, — האָבען ביידע געענטפערט.

— ביידען לייב? — האָט דער רב וויטער געפרעגט.

— יע, — האָבען די בעלי־דין געענטפערט.

— אָה, — האָט זיך דער רב געכאפט — מיר איז דאָך ערגער פון א בעל־עגלה. א בעל־עגלה האָט צוויי פערד ווי די לייבען, און איך האָב צוויי לייבען ווי די פערד.

———:———

ווי די בכורים אַזוי די כהנים.

א ליטווישער שניידער איז אווענקגעפאָהרען אין אמעריקא און איז דאָרטען געוואָרען — א רב.

אין א צייט ארום איז צו איהם געקומען צופאָהרען זיין ברודער און ער זעהט ער פיהרט א רבנות, — האָט דער ברודער געשוויגען און גארניט געזאָגט.

אויף מאָרגען האָט מען דעם „רב" איינגעלאדען צו א פדיון הבן און מען האָט ביי איהם אויסגעלייזט דעם בכור פאר פינף מאָלער.

מסתמא איז עס ווערט.

א בעל־הבית האָט אמאָל געווארפען אן אומ'חן אויף זיינעם א מענשען אין געשעפט און איהם פלוצלונג אָפּגעזאָגט פון דער שטעלע.

דער מענש איז ביי איהם אָפּגעווען א צייט מיט יאהרען און האָט דעם בעל־הבית געדרופען צום רב מיט דער טענה, וואס האָט ער צו איהם, ער מאכט איהם אונגליקליך און ער האָט איהם געדארפט אָנזאָגען מיט א צייט פריהער.

— איך קען איהם מעהר ניט האלטען — האָט דער בעל־הבית געַ'טענה'ט — איך האָב מיין טעם.

זאָגט דער רב צום בעל־הבית:

— איהר מוזט איהם אבער עפעס געבען געלט. איהר קענט ניט אזוי אוועקלאָזען א מענשען הפקר.

האָט דער בעל־הבית איינגעשטימט צו געבען 100 רובעל.

דער מענש האָט אבער די געלט ניט געוואָלט נעמען.

— ניט ווינציגער ווי דריי הונדערט רובעל — האָט דער מענש געַ'טענה'ט — ער האָט מיר געדארפט אָנזאָגען.

האָט דעם רב עטוואס פארדראָסען דעם מענשענס תקיפות, און האָט זיך געוועגדט צום בעל־הבית:

— דער מענש איז געַרעכט, איהר מוזט איהם געבען דריי הונדערט רובעל.

— ס'טייטש, — האָט זיך דער בעל־הבית געוועהרט — פארוואס, רבי, איהם קומט דאָך גאָר ניט.

— אז ער שפארט זיך נאָר דריי הונדערט — האָט דער רב געענטפערט — מסתמא וויים ער, אז פטור ווערען פון איהם איז ווערט דריי הונדערט רובעל.

———:———

וואָקאטלאך מיט געשליפענע צינגלאך, מסתמא וואָלטען זיי דעם משפט געוואונען.

———:———

די זילבערנע לעפעל אלס צוגאָב.

איינער האָט אמאָל צוגע׳גנב׳עט זילבערנע לעפעל און מען האָט איהם דערנאָך געכאפט און געבראכט צום רב. האָט דער גנב גע׳טענה׳ט:

— רבי, וואס איז דאָ פאר א גוואלד? וועז איך גנב׳ע ניט די לעפעל, וואָלט איך דאָך סיי־ווי־סיי עובר געווען אויף א לאו פון „לא תחמוד". נו, האָב איך געביטען דעם לאו אויף אן אנדער לאו פון „לא תגנב" און איך האָב נאָך א זילבערנע לעפעל אלס צוגאָב.

———:———

פון וואנען וויים עם אָבער דער הונט?

צוויי אידען האָבען געהאט א דין תורה וועגען א שטיקעל פּלאץ, איז דער רב אליין געגאנגען אָנקוקען דעם אָרט. אָבער אין שכנות פון פּלאץ האָט זיך געלאָזט הערען א שטארקער בילען פון א הונט. דער רב האָט זיך אָפּגעשטעלט און וויטער ניט געגאנגען. באלד איז ארויס דער בעל־הבית פון הונט און זעהט ווי דער רבי האָט מורא צו געהן, זאָגט ער צו איהם:

— פארוואס האָט איהר אזוי מורא, רבי, וויסט איהר דען נישט, אז הינט וואס בילען בייסען נישט?

— וואָס פאר א שאלה? — ענטפערט דער רב — אודאי וויים איך דעם כלל, אבער פון וואנען בין איך זיכער, אז דער כלב וויסט דאָס אויך?

———:———

זיין, אָבער די בעלי־דברים האָבען גאָר ניט געוואָלט הערען פון קיין פשרה. זיי האָבען זיך געקריגט און ארומגעשלאָגען זיך אַהן א סוף. אז ר׳ ליפא האָט געזעהן, אז ער וועט דאָ צו קיין טאָלק ניט קומען, זאָגט ער צו זיי, „פיהרט מיר ווייזען דעם פּלאַץ". אז די בעלי־דין האָבען ר׳ ליפא׳ן געבראכט צום פּלאַץ, האָט ער זיך איינגעבויגען און צוגעלעגט דעם אויער צו דער ערד.

— הערט איהר, מיינע ליבע אידען — רופט זיך צו זיי אַפּ ר׳ ליפא — איך האָב געהערט ווי איהר קריגט זיך. יעדערער זאָגט, אז די ערד איז זיינע, האָב איך זיך איינגעבויגען הערען, וואָס זאָגט די ערד דערצו, וועמענס איז זי? האָב איך אבער געהערט ווי זי זאָגט, זי איז ניט דיינע און ניט זיינע, איהר ביידע געהערט גאָר צו איהר.

———:———

זיי וועלען זיך אויס־טענה׳ן.

א אידישער אדוואָקאט האָט אמאָל געפרעגט זיין רב פון שטאָט אזא מין שאלה:

— רבי, צווישען גיהנם און גן־עדן, ווי באוואוסט, טיילט אַפּ איין וואנט; היינט ווי איז דער דין, רבי, אויב די דאָזיגע וואנט זאָל איינפאלען? די גן־עדן לייט וועלען זאָגען, אז אויפבויען די וואנט זאָלען די גיהנם־לייט; די גיהנם־לייט, ווידער, וועלען טענה׳ן פארקעהרט, אַז אויפבויען די וואנט דארפען די גן־עדן לייט! ווי קומט אוים, רבי, לויט אייער מיינונג, ווער פון די ביידע צדדים וואָלט דעם משפט געוואונען?

— לויט דעם שכל — ענטפערט דער רבי — וואָלטען בא־דארפט געווינען די גן־עדן לייט, ווייל גיכער קען די וואנט איינפאלען נאָר צוליב דעם העלישען פייער, וואם פלאקערט אין גיהנם; נאָר אין גיהנם געפינען זיך דאָך אזוי פיעל אידישע אד־

— אייער גליק, רבי, וואס איהר האָט ביי אונז קיין פּנים ניט, אזוי וואָלטען מיר אייך גוט אויסגעפּאטשט.

———:———

ער האָט געהאט העלפּער.

א חזן מיט משוררים איז אמאָל געקומען אין א שטאָט און פּארקויפט „בילעטען" אויף איהם הערען דאוונען אין שול. אז ס'איז געקומען די ציים פון דאוונען, האָט זיך ארויסגעווויזען, אז דער חזן האָט זיך פּארקעלטערט און האָט ניט געקענט קומען. די וואָס האָבען געקויפט די בילעטען, זיינען געוואָרען אין כעס און אָנגעהויבען מאָנען זייערע געלט צוריק. האָט דער חזן געטענה'ט, אז ער איז ניט שולדיג: עס איז אן אונם און אן אונם — „רחמנא פּטריה". האָבען די בעלי־בתים איהם געגומען צום רב.

דער רב האָט באטראכט דעם ענין און געזאָגט צום חזן:

— דו קענסט זיך ניט אָפּ'פּטר'ן מיט דער טענה פון אן אונם... דעם דין פון אונם לערנען מיר אָפּ פון „נערה המאורסה", און די מעשה ביי דער נערה המאורסה איז געווען פונקט פּארקערט ווי דא: דאָרטען האָט די „נערה" געשריען נאָר זי האָט ניט געהאט קיין העלפּער, און דו — דו האָסט יע געהאט די „העלפּער" (משוררים) נאָר דו האָסט ניט געשריען...

———:———

וועד וועמען געהערט.

צו דעם רב ר' ליפּא זיינען געקומען צוויי בעלי־בתים צו א דין־תורה וועגען א שטיקעל פּלאץ צווישען זייערע נחלאות. ר' ליפּא האָט אויסגעהערט זייערע טענות און געגומען זיי מפשר

— עס קען ניט זיין, — רעדט דער בדחן — וואַרום וועז דאָס זאָל זיין אמת, וואָלט איך זיכער דערפון געהאט א הרהור.

———:———

א גוטער פשט.

עס איז געשטאַרבען א רייכער מאן, וועלכער איז געווען אן אַרענטליכער איד אויך, ער האָט אָבער געלאָזען צוויי זיהן משומדים און גרויסע אנטיסעמיטען. וועז דער רב פון שטאָט האָט איהם מספיד געווען, האָט ער אזוי געזאָגט:

— חז"ל זאָגען „בכו בכו להולך, זה ההולך בלא בנים" דאָס מיינען זיי, דער וואס האָט בנים משחיתים און ער געהט אוועק אָהן זיי, נעמט זיי ניט מיט צוזאמען, וועז ער שטאַרבט.

———:———

וועז „לעיני כל ישראל"

א מינסקער גביר האָט חתונה געמאכט א טאָכטער, זיינען אויף דער חתונה געווען זעהר שעהנע בעלי-בתים, און אפילו אויך דער מינסקער גדול. נאָך דער חופה, אז מען האָט שוין גע־פראווען די צערעמאָניע, נעמט דער חתן און גיט א קוש דער כלה פאר אלעמען אין די אויגען. האָט דעם מינסקער גדול פאר־דראָסען די חציפות און ער האָט געזאָגט:

— אז עס האלט שוין „לעיני כל ישראל" איז שוין א סוף צו דער תורה.

———:———

ער האָט ניט קיין פנים.

א רב האָט אמאָל מיט זיינע מעשים אויפגעבראכט די גאנצע שטעטעל. האָט דער פרנס צו איהם אזוי געזאָגט:

טייל פון זיין קרענק) און איך האָב נאָך דערווייל פון דיין קרענק גאָר ניט געגומען.

דער גביר האָט זיך פארנאנדערגעלאכט און געגעבען איהם א שעהנע נדבה.

———:———

אויב איהם פעלט, איז זיי אָבער איבעריג.

די חשובי העיר האָבען געפרעגט א געוויסען רב, וואָס איז ערשט געווען א קורצע צייט ביי זיי אין שטאָט, אויב ער איז צופריידען מיט זיין געמיינדע. האָט דער רב געזאָגט:

— עס וואָלט געווען אלעס גוט, נאָר ביי אונז אין קהלה פעלט א אידישער חודש.

— וועלכער? — האָבען איהם די בעלי־בתים פארווואונדערט געפרעגט:

— כסליו — האָט דער רב געענטפערט — וועל עס האָט דעם כים האָט ניט קיין לב, און וועל עס האָט א לב פארמאָגט ניט קיין כים.

— מיר האָבען אבער דערפאר איין מאָנאָט אן איבריגען, — האָט זיך איינער פון די בעלי־בתים אָפגערופען.

— וועלכער? — האָבען איהם דער רב און די איבריגע צוהערער געפרעגט.

— איר (איהר) — האָט ער אָנגעוויזען אויפ'ן רב.

———:———

א גוטע ראיה.

ר' הערש ליב דער בדחן האָט געפרעגט א רבי'ן א שאלה:

— וואָס איז „תשובה" לשון זכר צו לשון נקבה?

— אודאי לשון נקבה. — זאָגט דער רבי.

ער האָט נאָך זיין טייל ניט געגומען.

דער באריהמטער רב זלמן ריבלין פלעגט זיין אן אָפּטער אריינגעהער צו א געוויסען גביר, וויטענבערג, און ער פלעגט ביי איהם נעמען פיינע נדבות פאר פארשידענע צדקה זאכען. דערביי פלעגט איהם דער רב שטענדיג זאָגען א גוט ווערטעל, פון וואָס דער גביר פלעגט שטארק הנאה האָבען און אָפּט דאפּ־לען זיין נדבה.

איינמאָל איז רבי זלמן ריבלין אריינגעגאנגען צום גביר און איהם געזאָגט:

— איך בין געקומען דיך מבקר חולה זיין, איך האָב גע־הערט, אז דו ביסט קראנק.

— איך, קראנק? — האָט זיך דער גביר געוואונדערט — וואו האָט איהר רבי דאָס געהערט? און וואס פאר א קראנקהייט?

— שלמה המלך האָט מיר געזאָגט, אז דו ביסט קראנק, מיט א געפעהרליכע קרענק, בין איך דאס דיר געקומען גע־וואָהר ווערען.

— שלמה המלך? — האָט זיך דער גביר נאָך מעהר גע־וואונדערט — וואָס איז דאס פאר א מין קרענק?

— די קרענק איז מחלת העשר אזוי ווי עס שטעהט „יש רעה חולה — עשר שמור לבעליו לרעתו".

האָט זיך דער גביר צולאכט און געזאָגט:

— איך האָב גאָר ניט געוואוסט אז איך בין קראנק. יעצט דאנק איך אייך, רבי, פאר דעם באזוכען, איהר האָט מקיים געווען די מצוה „בקור חולים".

— דער דאנק איז נאָך ניט אלעס — רופט זיך אָפּ דער רב — די גמרא זאָגט „כל המבקר חולה נוטל אחד מששים מחליו" (דער וואס באזוכט א קראנקען, נעמט א זעכציגסטעל

אַפּגעדאוועט דעם גאנצען דאונען אויסווייניג. וועז די מאמע האָט איהם געדארפט געבען דעם הערינג, האָט זי מורא געהאט, עם זאָל איהם ניט פארשאטען א גאנצער הערינג, האָט זי אויפּ־געלעגט דעם קאָפּ מיט'ן עק איהם געגעבען אוז געזאָגט:

— אָט האָסטו א גאנצען הערינג.

אויף מאָרגען אינדערפריה ביים דאונען האָט הערשעלע אָפּגעזאָגט „מה טובו" אוז גלייך געזומען זאָגען „עלינו".

— וואָס איז דאָס מיט דיר, הערשעלע, — האָט די מאמע געפרעגט — פארוואס היפסטו איבער דעם גאנצען דאונען?

— ווען א קאָפּ אוז עק איז א גאנצער הערינג, איז „מה טובו" אוז „עלינו" דער גאנצער דאונען, — האָט דאָס קינד געענט־פערט.

———:———

זאָלען עם אַנדערע זאָגען.

אויף איינעם א דין ר' ברוך, האָט מען אין שטאָט געמור־מעלט, אז ער וויסט צופיעל א צורת מטבע אוז ער איז שטארק געכאפט אין נעמען אמאָל שוחד אויף געלעכט צו מאכען דעם שולדיגען. איינמאָל, נאָכדעם ווי עם האָט זיך געענדיגט ביי איהם א דין תורה, האָט איהם איינער פוז די צדדים געגעבען אַנצוהערען גאנץ אָפען, אז דער פּסק־דין זיינער איז ניט קיין אמת'ער. רופט זיך אָן דער דין:

— אויף מיר קען מען אזא זאך ניט זאָגען, ווייל עם שטעהט דאָך בפירוש: „ברוך דין אמת" (ד. ה. ברוך איז אן אמת'ער דין).

— הערט איהר, רבי, — מאכט יענער אויפגעבראכט — שלמה המלך דער גרויסער חכם האָט שוין לאנג געזאָגט: „יהללוך זר" (לאָז דיר לויבען א פרעמדער) דערפאר וואָלט גליי־כער געווען אז אנדערע זאָלען דאס אויף אייך זאָגען.

———:———

גאָר ניט געניסען, רופט ער זיך אָפּ צו זיין מאמען, אז דער טאַטע רופט איהר, ער דארף עפעס מיט איהר ריידען. די מוטער איז אַרויסגעגאנגען. וועז זי האָט זיך צוריקגעקהרט, איז שוין דער אינגעל דאָרט ניט געווען און צוזאמען מיט איהם האָבען אויך געפעלט די טויבען. שפעטער האָט איהם דער פאָטער געשלאָגען און געפרעגט צו וואם האָט ער עס געטאָן?

— איך האָב נאָר געוואָלט מקיים זיין א מצות עשה אין דער תורה — האָט דער אינגעל זיך פארענטפערט — „שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך".

———:———

דער שטן וועט צומישט ווערען.

דעם דערנאָך באריהמטען ר' הירש חריף, פיהרטער רב, וועז ער איז אלט געווען זיבען יאָהר, האָט זיין טאַטע איהם געטראָפען עסענדיג ראש השנה פאר תקיעות.

— הערשעלע, — זאָגט צו איהם דער פאטער — דו ווייסט גאָר נישט, אז מען טאָר ניט עסען פאר תקיעות?

— געווים וויים איך! — ענטפערט הערשעלע.

— טאָ פארוואם עסטו איצט?

— דאָס טהו איך נאָר „כדי לערב את השטן", דער שטן ווייס דאָך, אז מען טאָר ניט עסען פאר תקיעות, און וועז ער וועט זעהן אז איך עס, וועט ער מיינען אז עס איז שוין נאָך תקיעות און וועט קלערען ער האָט שוין פארשפעטיגט מקטרג צו זיין.

———:———

נאָך א חכמה פון דעם קינד.

הערינג איז געווען הערשעלעס ליעבסטע שפייז און פאר א גאנצען הערינג, וואם די מאמע האָט איהם צוגעזאָגט, האָט ער

פריה פאר'ן דאוונען, האָבען זיי דערפאר איינגעפהירט מען זאָל אויך זאָגען „אלע טאָג", בעטען גאָט אויך אויף מארגען פאר־טאָג...

———:———

ווען א רב מוז זאָגען.

דער פרעסבורגער רב, רבי זכריה שרייבער, האָט געהאט א זוהן, וועלכער איז געזעסען און געלערנט. איינמאָל קומט דער זוהן צום טאטען און זאָגט, ער האָט מחדש געווען א שעהנע שטיקעל תורה און וויל עס פאר איהם איבערזאָגען. דער רב האָט מסכים געווען. וען דער זוהן האָט געענדיגט זאָגען די תורה, רופט זיך אָפּ ר' זכריה:

— אזוינע תורה דארף איך גאָר זאָגען.

דער זוהן האָט איהם אָנגעקוקט און געוואָלט פארשטעהן, וואָס מיינט דער טאָטע מיט דעם.

— גאנץ פשוט, — זאָגט ר' זכריה — איך אלם רב אין שטאָט, מוז זאָגען, פאלט מיר ניט איין קיין גוטע, מוז איך אויך זאָגען שלעכטע תורה; דו אָבער, קיינער נייט דאָך דיך ניט רייד'ען, פאלט דיר ניט איין קיין גוטע תורה, איז בעסער אז מען שווייגט גאָר.

———:———

אַ מצות עשה.

דער קראקאָווער רב רבי העשל, דעם ש"ך רבי, איז אלם קינד געווען זעהר א גרויסער שטיפער. איינמאָל איז ער אריין אין קיך און געטראָפען זיין מוטער קאָכענדיג צוויי טייבעלאָך, וועלכע זי האָט באשלאָסען אוועקשענקען אן אָרימע קינפּע־טאָרין. דער אינגעל האָט געוואוסט אז ער קען פון די טויבען

דער עיקר איז די כוונה.

ר' חיים אויערבוך, דער לעגשיצער רב, האָט געהאט א סך מתנגדים, צווישען זיי פראָסטע יונגען.

איינמאָל האָט מען געזעהן, אז ר' חיים רעדט אין מארק מיט א פרוי, האָט מען אָנגעהויבען מורמלען אויף איהם: א רב זאָל רעדען אין מארק מיט אן אשה.

אז מען האָט עס דערצעהלט ר' חיימ'ען, האָט ער א שמייכעל געטאָן און געענטפערט:

— עס איז גלייכער צו רעדען מיט א פרוי און האָבען אין זינען דעם רבונו של עולם, אידער רעדען מיט'ן רבונו של עולם און אין זינען האָבען א פרוי.

———:———

היינט און אלע טאָג.

צום וואָלקאָווויסקער רב, ר' ברוך מרדכי, איז געקומען א איד גאנץ פריה זיך אויסצו'טענה'ן וועגען א זאך און געזומען רעדען מיט גרויס עזות. ר' ברוך מרדכי האָט אויף דעם אידען אָנגעשטעלט א פאָר אויגען און איהם געזאָגט אזוי:

— הערט איהר, אלע מיינע יאהרען פלעגט מיר זיין קשה די זאך, ווי קומט עס וואס ביי אונז איז איינגעפיהרט צו זאָגען אין דאוונען „יהי רצון שתצילנו היום ובכל יום מעזי פנים" וואס דארפען מיר בעטען גאָט ער זאָל מציל זיין פון עזות-פנימ'ער „היינט און אלע טאג", איז דען ניט געזונג צו בעטען יעדען טאָג אויף היינט אליין, צו וואס נאָך צולעגען דערצו „אלע טאָג?" איצט פארשטעה איך שוין דעם רעכטען טעם דערפון: די אנשי כנסת הגדולה האָבען ארויסגעזעהן מיט רוח הקדש, אז עס קען זיך מאכען אזא עזות פנים, מחוצף, וואָס זאָל נאָר קומען גאנץ

ער וועט שוין אליין פארשטעהן.

— רבי, — האָט א בעל־הבית געזאָגט אמאָל צו דעם רב פון זיין שטאָט — איך וואונדער זיך אויף אייך אז איהר, רבי, זאָלט חנפ'נען די רייכע.

— איך טו על פי דין — האָט דער רב געענטפערט — עס איז בפרוש אָנגעזאָגט געוואָרען „מותר לש"ץ להחניף את הצבור (א חזן מעג חנפ'נען דעם עולם).

— רבי, — האָט זיך דער בעל־הבית געוואונדערט — דאָס האָט מען דאָך גאָר געזאָגט וועגען א חזן?

האָט איהם אָבער דער רב גלייך געענטפערט:

— געזאָגט האָט מען וועגען א חזן, ווייל א חזן איז א נאָר, דאָרף מען איהם אָנזאָגען וואָס צו טאָהן. א רב, האָט מען זיך פארלאָזען, וועט אליין פארשטעהן.

———:———

דאָס געווים ניט.

א גראָזירטער יונגערמאן איז אריינגעקומען צו א רבי'ן. דער רבי, א קלוגער איד, האָט איהם ארומגעקוקט פון אלע זייטען און דערלאנגט איהם א פרעג:

— יונגערמאן, זאָג מיר נאָר, וואס ביזטו א כהן צו א לוי?

— וואָס? — האָט דער יונגערמאן געשטאמעלט.

— ווייל — האָט דער רבי געלאסען אויסגעפיהרט — קיין ישראל זעהסטו געווים ניט אוים.

———:———

טאָמער אַבער אהיים.

א רב פון אן אָרימער שטעטעל איז געווען געגויט צוליעב אָרימקייט ארומפאָהרען איבער די נאָהנטע ישובים און קלייבען נדבות. ער האָט שוין געהאט פאר דעם צווועק א פערד און א וואָגען, נאָר די לייצעס פון פערד האָבען זיך אָפּגעניצט. איז געזעסען דער רב און געדאגה'ט:

— אווואו נעמט מען געלט אויף נייע לייצעס?

האָט איהם דער ראש־הקהל געפרעגט:

— רבי, אויף וואס דארפט איהר אין גאנצען לייצעס, איז דען ניט אלץ איינס פאר אייך אווואו דער פערד וועט אייך פיהרען, אין דעם אָדער אן אנדערען ישוב?

— איך האָב אָבער מורא — האָט דער רב געענטפערט — טאָמער בריינגט ער מיך צוריק אהיים.

———:———

דער שטוהל איז צו הויך.

דער אלטער רב איז געווען א נידריגער אין וואוקם אבער זעהר א גדול בתורה, אז ער איז געשטארבען, האָט די כסא הרבנות פארנומען א רב דוקא א הויכער אבער ניט אזא גדול אין תורה.

אז דער נייער רב איז געקומען אין בית המדרש און האָט זיך געזעצט ביים טיש אויף וועלכען דער אלטער רב פלעגט זאָגען דעם שעור, האָט ער געמוזט איינבויגען דעם קאָפּ. האָט דער רב געדופען דעם שמש און האָט צו איהם געזאָגט:

— דער טיש איז פאר מיר צו נידעריג.

האָט דער שמש א זיפץ געטאָן און געזאָגט:

— רבי, אפשר איז פאר אייך דער שטוהל צו הויך...

———:———

די גרעסטע שוהל איז צו קנאפּ.

מען האָט אמאָל געפרעגט ביי א רב א קשיא: אין פּרק שטעהט „עז פּנים לגיהינום" און דערביי שטעהט גלייך „יהי רצון שיבנה בית המקדש", וואס פּאר א סמיכות האָבען דאָס איינע צו די אנדערע?

האָט דער רבי גלייך מסביר געווען:

— עס איז דאָך א דבר ידוע, אז יעדע שוהל האָט זיך איהר עזות פּנים. געווענליך, א קליינער עזות פּנים באלאנגט צו א קליינע שוהל, — א גרויסער — צו א גרויסע שוהל. אָט דאָס זאָגט דער תנא אין פּרק: יהי רצון, עס זאָל זיין אזא גרויסער עזות־פּנים, אז פּאר איהם זאָל שוין זיין די גרעסטע שוהל צו קליין, און דאָן וועט אויפגעבויט ווערען דער בית המקדש — וויל קיין גרעסערע שוהל קען דאָך ניט זיין.

———:———

ער קען ניט סובל זיין די העווית.

דער ראש הקהל, וועלכער איז געווען זעהר באפרייַנדעט מיט'ן רב פון שטעטעל און געווען מיט איהם מעהר אָפּענהער־ציג, האָט איינמאָל געפרעגט דעם רב:

— רבי, וועָן איהר געהט פּארבי דעם פּריסטאוום הויז און זיין הונט הויבט אָן בילען, ווי איהר אנטלויפט עס אזוי גע־שווינד. עס איז ניט שעהן, רבי, איהר דארפט אזוי ניט אנט־לויפען.

— איך האָב קיין מורא ניט פּאר'ן הונט — האָט דער רב געענטפערט — נאָר איך קען ניט סובל זיין זיינע משוגענע העויות.

———:———

ביסט דאָך אן אַרענטליכער מאן, ווי קומט דאס דו זאָלסט ריידען אנדערש ווי דו מיינסט?

— חס וחלילה, — האָט ר' נחומ'קע געענטפערט, — מיר האָבען געזאָגט וואס מיר האָבען געמיינט. מיר האָבען דיר געוואונשען א נייעם יאהר און א גוט מזל. וואס מיינט ביי דיר א גוט מזל? אז דו זאָלסט דערהויבען ווערען צו דער מדרגה פון א סענאטאר אָדער מיניסטער און דאמאָלסט וועסטו דארפען וואוינען אין פּעטערבורג, און דאס איז די איינציגע אמת'ע בקשה פון די גראָדנער אידען.

———:———

אַפּריהער געהען די קליינוואַרג.

ווי באוואוסט איז ר' חיים בריסקער געווען א גרויסער מתנגד צו דער באוועגונג פון חבת ציון און ציוניזם בכלל. עס האָט זיך איהם געדאכט, אז מען וויל מיט דעם ציוניזם דוחה את הקץ זיין און ווער שמועסט נאָך, אז געוויסע פיהרער זיינען ניט געווען קיין יראי שמים'ניקעס.

— סטייטש, — האָט מען געפרעגט ר' חיימ'ען, — אָט די פרייע מענשען זיינען עוסק אין בנין הארץ; און איהר אמת'ע עהרליכע אידען שטעהט פון דערווייטענם?

— פּארשטעהט איהר מיך, — האָט ר' חיים בריסקער געענטפערט — עס פיהרט זיך ביי דער וועלט, אז ווען מען פיהרט חתן-כלה צו דער חופּה זיינען די קליינוואַרג די ערשטע צו לויפען פריהער, נאָך זיי קומען די כלי-זמר און ערשט צום סוף קומען חתן-כלה אליין.

———:———

ספר תורה. ער האָט געבעטען ר' אלימלך'ן, ער זאָל איהם זאָגען מבינות און געבען זיין הסכמה. ר' אלימלך האָט געקוקט און געקוקט אין פּארמעט און געדרעהט מיט'ן קאָפּ פון התפעלות.

— וואָס דיינקט דער רבי וועגען כתב? — האָט דער סופר צופרידען געוואָלט הערען די התפעלות פון ר' אלימלך'ס מויל.

— דער כתב ווי דער כתב, — האָט ר' אלימלך געזאָגט — אָבער די שפּראך איז צוקער זים.

———:———

דער אמת'ער ווילען.

אין די צייטען פון ר' נחום'קע דער גראדנער רב איז געווען זעהר א שלעכטער גובערנאטאר, אן אמת'ער צורר היהודים און האָט אָנגעטאָן די אידען די גרעסטע צרות. ר' נחום'קען אליין האָט דער צורר היהודים דוקא יא ליעב געהאט און פלעגט איהם זעהר עהרען, ווייל ער האָט געוואוסט אז ר' נחום'קע איז זעהר אן ארענטליכער מענש.

איינמאָל, צום קריסטליכען נייעם יאהר, זיינען ר' נחום'קע מיט נאָך בעלי־בתים חשובים געקומען באגריסען דעם גובער־נאָטאָר און איהם געוואונשען גליק און א גוט מזל. וועז די בעלי־בתים זיינען ארויסגעגאנגען, האָט דער גובערנאטאר פאר־האלטען נחום'קען און צו איהם געזאָגט:

— איך וויים גאנץ גוט, אז די אידען האָבען מיך ניט ליעב און וויינשען מיר ניט קיין גוטעם, איך וויים אויך, אז איהר זייט מיך געקומען באגריסען נאָר מחמת דרכי שלום, ווייל איהר האָט מורא פאר מיר, אבער טיף אין הארצען, וויים איך געווים, שילט איהר מיר אוים אלע קללות. מילא אויף די איבריגע בעלי־בתים איז מיר ניט קיין וואונדער, סתם־מענשען, אָבער דו ר' נחום'קע,

צוזאמען מיט זיין רייכקייט, מעגען מיר דיינקען אז ער איז ווירק-ליך געווען א גרויסער עושר.

———:———

דער גוטער איד איז אין די מלבושים.

ר' שמואל מאליווער האָט זיך אמאָל געטראָפען אין א פרעמדע שטאָט מיט א גוטען אידען. איין אָווענט רופט זיך אָן דער גוטער איד צו ר' שמואל מאליווער:

— הערט, ר' שמואל, דאָ קאן אונז קיינער ניט, לאָמיר געהן אין טעאטער. אין דער היים קענען מיר דאס ניט טאָן פאר מראית עין, אבער דאָ זיינען מיר פרעמדע.

— ווי אזוי וועלען מיר געהן אין טעאטער, — האָט ר' שמואל איהם געפרעגט — וועז מען קען דערקענען לויט אונזערע מלבושים נאָך אז מיר זיינען רבנים?

— עס איז דאָרוף אויך פאראן אן עצה — האָט זיך דער גוטער איד אָנגערופען — איך וועל הייסען דעם גבאי און ער וועט אונז בריינגען געווענליכע מלבושים.

— פארשטעהסטו מיך — האָט ר' שמואל מאליווער ענטפערט — א חסיד'ישער גוטער איד, אז ער וואלט אראָפּ פון זיך די זשופיצע און דאָס שטריימעל, איז ער שוין מעהר קיין גוטער איד ניט און איז א געווענליכער בשר ודם, איך בין אָבער א רב, און וואָסערע מלבושים איך וועל ניט אָנטאָן, בין איך אלץ א רב ביי אידען.

———:———

דער כתב ווי דער כתב.

א סופר סת"ם האָט אמאָל געבראכט פאר ר' אלימלך דינא-ווער א זייטעל פון פארמעט, וואס ער האָט געשריבען פאר א

תורה וגדולה במקום אחד.

ר' מאיר'קע סלוצקער איז אמאל געפאהרען מיט א גביר פון שטאט ערגעץ פון א חתונה. די נאכט איז געווען זעהר א פינסטערע. קומענדיג ניט וויט פון דארף האבען זיך די פערד דערשראקען און זיך א וואנדף געטאן אן א זייט. דער וואגען האט זיך איבערגעקערט און ר' מאיר'קע מיט'ן גביר זיינען געבליבען ליגען אין א גרוב. דער ערשטער האט זיך געמומען אויפהויבען דער גביר, ר' מאיר'קען איז אנגעקומען שווער זיך צו רירען, זאגט ער צום גביר:

— ליגט, ליגט נאך א ווייל!

— וואס איז דער שכל פון ליגען? — האט דער גביר געפרעגט.

— וואס פערשטעהט איהר ניט — האט ר' מאיר'קע ענטפערט — אז איהר וועט אויך ליגען, וועט זיין „תורה וגדולה במקום אחד".

———:———

כ[illegible] קען עס ניט וויסען.

כ[illegible] האט אמאל געפרעגט ר' ברוך מרדכי שעדליצער, פארוואס זיינען אלע מענשען מקנא קרח'ן זיין רייכקייט? קרח'ס רייכקייט איז דאך באגראבען געווארען צוזאמען מיט איהם, וועט זשע קען וויסען וויי רייך ער איז געווען.

— דאס איז דאך די מעשה — האט ר' ברוך מרדכי געענטפערט — דער שטייגער איז, וען א אידישער גביר לעבט, שאצט מען איהם אין די צעהנער טויזענטער, אבער ווי ער שטארבט, וועט מען געוואויר, אז ער האט קיין העלפט ניט איבערגעלאזט ווי מען האט גערעכענט. קרח, אבער, איז באגראבען געווארען

— געה אהיים — האָט איהר ר׳ אבא׳לע געענטפערט — און קאָך קרעפּלאך.

אַז זי איז ארויס, האָט דער רב ערקלעהרט זיינע תלמידים:

— איך האָב דערקענט אז די דינסט איז זעהר נאַאיוו, א תמה, ווען זי האָט געפרעגט איהר בעל־הבית׳טע, וואָס זאָל זי צושטע־לען פאר מיטאָג, האָט איהר די בעל־הבית׳טע געוויס געענטפערט „געה פרעג דעם רב“ — איז זי דאָס געקומען צו מיר.

———:———

ווער עס מעג און ווער עס טאָר ניט.

צום באוואוסטען גאון ר׳ אבא פּאסווילער, ווילנער מורה־הוראה, איז איינמאָל געקומען אן אָרימאן און מיט רחמים גע־בעטען דעם גאון ער זאל איהם געבען א כתב אויף צו קלייבען נדבות, ווייל ער האָט צוויי דערוואקסענע טעכטער און ער האָט זיי ניט מיט וואס חתונה צו מאכען. ר׳ אבא׳לע האָט זיך ניט געלאָזען לאנג בעטען און איהם געגעבען דעם כתב. אין עטליכע טעג ארום האָבען מענשען דערצעהלט ר׳ אבא׳לען, אז דער אָרימאן קלויבט אָן מיט׳ן כתב א סך נדבות און נאָכהער פאר׳־שכור׳ט ער דאס גאנצע געלט און וואלגערט זיך ארום אין די רינשטאָקען. ר׳ אבא׳לע האָט געשיקט רופען דעם אָרימאן און איהם גוט אויסגע׳מוסר׳ט. דערביי האָט ער געזאָגט:

— יעצט איז מיר קלאָר פארוואס מען זאָגט „שכור ווי לוט“. אין פלוג האָט מען דאָך געדארפט זאגען „שכור ווי נח“, ווייל ווע־גען נח׳ן, דערצעהלט אונז גאָר די תורה, אז ער האָט געטרונקען. דער תירוץ אבער אויף דעם איז אזוי: נח האָט געהאט אויסגע־געבענע זין, האָט ער געמעגט זיך אָנ׳שכור׳ן אמאָל; אָבער, לוט, — שכור דו איינער — דו האָסט נאָך ניט אויסגעגעבען דיינע טעכטער, ווי קומסטו צו שכור׳ן?

———:———

— דו ווייסט דאָך — האָט איהם דער רב געענטפערט, — אז ווען א שוחט מאכט א שנעפסעל, טאָר ער ניט שלאכטען, און אז דער שוחט פון חד־גדיא איז אוועק נאָך די ארבע־כוסות שלאכטען דעם אָקס, האָט ער געטאָן אן עולה, קומט איהם דער פסק.

— אויב אזוי, — האָט געענטפערט דער דאָרפס־שוחט — איז שוין רעכט... יעצט פארשטעה איך שוין...

———:———

אויף איהם איז א רחמנות.

א מחבר איז אמאָל געקומען צו רבי אבא'לען, דעם ווילנער רב, און ביי איהם געבעטען א הסכמה אויף זיינעם א חבור, א פרוש אויף משלי.

רבי אבא'לע האָט אריינגעקוקט אין חבור און האָט געזאָגט:

— דו האָסט בעסער געדארפט שרייבען א פרוש אויף איוב.

האָט זיך דער מחבר געוואונדערט:

— רבי, מיט וואס געפעלט אייך בעסער איוב?

— איך האָב א טעם אויף דעם — האָט ר' אבא'לע געענט־פערט — איוב האָט געהאט א סך צרות, מאכט ניט אוים, וואָלט ער האָבען נאָך איינע, אבער שלמה, ער האָט אָפגעלעבט א גליקליכען לעבען — אויף איהם האָב איך רחמנות.

———:———

זי איז געגאנגען פרעגען דעם רב.

צו רבי אבא'לע פאסוואלער, ווילנער רב, איז אריינגעגאנגען א פרוי, איינגעשמירט אין סאזשע, און איהם געפרעגט:

— רבי, איך האָב א שאלה, וואס זאָל איך היינט קאָכען אויף מיטאג?

מאָל, האָט איהר אלץ געפרעגט, וואָס איז די נפקא מיניה, וואָלט איך אייך בעטען טאקע מפרש זיין וואס איהר מיינט, און איך וועל זיך באמיהען אם ירצה השם אייך פארענטפערען.

— ניין, רבי, — האָט דער ישוב'ניק געזאָגט — וואס פאלט גאָר אייך איין אזא זאך? איך האָב געזאָגט „וואָס איז די נפקא מיניה" האָב איך געמיינט, וואס איז די נפקא מיניה צו איהר רעדט צו מיר צו איהר רעדט צו דער וואנט?

———:———

ער איז ניט געזעסען.

אין סובאָלק איז געווען א ראש הקהל, א פיינער איד, וואס האָט פארנוצט קהל'שע געלט און איז דערפאר פאר'משפט געוואָרען צו דריי טעג אין געפענגעניש.

אז גוטע פריינט זיינען געקומען איהם זעהן וואס ער מאכט, האָבען זיי איהם געפונען שטעהענדיג.

— פארוואס זעצט איהר זיך ניט צו? — האָבען זיי איהם געפרעגט.

— זאָל מען ניט זאָגען — האָט דער ראש הקהל געענטפערט — אז איך בין געזעסען אין אסטראָג.

———:———

אויב אזוי, איז שוין רעכט.

א דאָרפישער שוחט'ל איז געקומען צום רב פון שטעטעל פרעגען א קשיה אויף „חד-גדיא". פארוואס קומט דעם שוחט פון חד-גדיא, אז דער מלאך המות זאל איהם שעכטען, וואס פאר אן עולה האָט דער שוחט געטאָן? עס איז דאָך זיין מלאכה צו שלאכטען דעם אָקס?

— וען משה רבינו האָט זיך פארזאמט מיט א טאָג לענגער אויפ'ן בארג סיני, האָבען גלייך די אידען געכאפט און געמאכט א גאָלדענע קאלב פאר א גאָט. איז דאָך די קשיה, וואם האָבען זיי געדארפט די קאלב, האלטען זיי בעסער מאכען אחרנ'ען פאר א גאָט? נאָר דער תירוץ איז, בעסער א פרעמדע קאלב, איידער אן אייגענעם מענשען.

———:———

וואָם איז די „נפקא מיניה".

א רב איז איינמאָל אויסגעקומען צו זיין אויף א ישוב איבער שבת. אויפ'ן ישוב זיינען געווען ביי א מנין אידען, נאָר איינעם האָבען זיי געהאלטען פאר א גרויסען למדן. אז דער רב איז געקומען, האָט מען איהם באשטימט, ער זאָל שטעהן איבער שבת ביים למדן. פרייטאג צו נאכט, מען זעצט זיך עסען, נאָך די פיש, נעמט דער רב און זאָגט א שטיקעל תורה פון דער סדרה. אז ער האָט אָפגעזאָגט וואסערע פופצעהן מינוט, רופט זיך אָפ דער בעל־הבית צום רב:

— רבי, וואָם איז די נפקא מיניה?

דערווייל האָט מען אָפגענעסען די זופ, זאָגט דער רב ווידער א שטיקעל תורה. מאכט דער בעל־הבית צום רב א צווייטען מאָל:

— רבי, וואם איז די נפקא מיניה?

נאָכ'ן עסען האָט דער רב געזאָגט תורה ביי א שטונדע צייט, און ווען ער האָט געענדיגט, פרעגט דער בעל־הבית:

— רבי, וואם איז די נפקא מיניה?

דער רבי טראכט זיך, אז מסתמא איז ער דאָ ארויסגעפאלען צו א גרויסען למדן, פרעגט ער איהם הכנעה'דיג:

— איך האָב געזאָגט תורה עטליכע מאָל און נאָך יעדען

זיך נעהמען דעם לעבען, כדי פּטור צו ווערען פון די אלע חרפות און בזיונות. גראדע האָט ער זיך דערמאנט אַן דעם רב׳ס א דרשה שבת הגדול, אז דער וואס עסט חמץ אום פּסח, האָט כרת ימים. ביים סוחר איז געבליבען ער וועט אויפעסען א שטיקעל חמץ — און ער וועט שטארבען.

ער האָט געקראָגען ערגעץ א שטיקעל ברויט און האָט דאס אויפגעגעסען. ער האָט געענדיגט דעם לעצטען ביסען און איהם האָט גאר ניט געשאדט. איז ער אוועק צום רב פרעגען, ווי קומט עס, כאָטש ער האָט געגעסען חמץ און עס האָט איהם גאר ניט געשאדט?

— דאָס איז דאָך די מעשה — האָט דער רב געגעבען צו פארשטעהן — דער וואס עסט חמץ, קריגט אלס שטראָף דעם טויט; דער אבער וואס וויל שטארבען און דערפאר עסט ער חמץ, דער קריגט א שטראָף און — בלייבט לעבען.

———:———

בעסער אַ פרעמדע קאלב, איידער אן אייגענער מענש.

אין א געוויסע שטאָט איז אויפגענומען געוואָרען א נייער רב, א געוויסער גדול. אין דערזעלבער צייט איז געקומען אין שטאָט צו גאסט א גרויסער גאון, וועלכער איז געווען א געבאָרענער פון דיזער שטאָט, און האָט דאָרט געהאט פיעל קרובים.

וען די ביידע רבנים האָבען זיך געטראָפען, האָבען זיי פאראכט אין תורה, נאָכהער רופט זיך אַן דער שטאָט־רב צום גאסט:

— מיר איז א חדוש, וואָס די שטאָט האָט אייך ניט אויפגענומען פאר א רב, איהר זייט דאָך היע געבאָרען.

האָט איהם דער גאון גלייך געענטפערט:

פּרקו נאה וקולו נעים, נו, אלע מעלות האָט דאָך רבי משה, טאָ־מער פּעהלט איהם די לעצטע, דער „קולו נעים", וועט זיין אָהן די איינע.

———:———

וואָס דער רב האָט געשריבען.

אין דער שטאָט פּאדהאיצע, גאליציען, איז געווען א רב, וועלכער איז כל ימיו געזעסען און געשריבען. פּלעגען זיך די בעלי־בתים מיט איהם באריהמען פּאר אנדערע שטעט.

— ווארט, — פּלעגען זיי זיך איבערנעהמען — לאחר מאה שנים, אז אונזער רב וועט שטארבען, און מיר וועלען אפּדרוקען זיינע כתבים, וועט די וועלט געוואָהר ווערען, וואָס פּאר א גרוי־סער גאון אונזער רב איז געווען.

ויהי היום, איז דער פּאדהאיצער רב געשטארבען. נאָך שבעה האָבען זיך פּארזאמעלט די ראשי העיר אין רב׳ס הויז, דורכצוקוקען דעם רב׳ס כתבים כדי זיי צו געבען דרוקען, ווי ער־שטוינט זיינען זיי געוואָרען, וועז זיי האָבען גאָר אויסגעפּונען, אז די אלע כתבים וואס זייער רב האָט דעם גאנצען לעבען גע־שריבען, זיינען גאָר געווען... הספּדים אויף אלע בעלי־בתים אין שטאָט.

———:———

יעדער קריגט זיין שטראָף.

איינעם א סוחר האָט אָנגעהויבען צו געהן שלעכט. עס איז געקומען פּאר פּסח, האָט זיך דער סוחר אָפּגעמאכט, אז גלייך נאָך יום טוב מוז ער מאכען א סוף אָהין אָדער אהער. חול־המועד פּסח האָט מען אבער דעם סוחר זעהר שטארק צוגע־דריקט, און ער האָט ניט געהאט קיין עצה. ער האָט באשלאָסען

שכירות; די היינטיגע רבנים בטלנ'ען אבער גאנצע טעג — מוזען זיי באקומען גרויסע שכירות.

———:———

ניט צו פרעהען זיך, ניט צו ווינען — שווייגט מען.

דעם וואונדער, דאס וועז די אידען זיינען ארוים פון מצרים, איז „לא יחרץ כלב לשונו", (אלע הינט האבען געשווייגען) האט אמאל א רב בדרך הלצה ערקלערט אין א גאנץ נאטירליכען וועג. די חז"ל זאגען: „כלבים צוהלים — אליה' הנביא בא לעיר; כלבים בוכים — מלאך המות בעיר" (וועז די הינט פרעהען זיך איז אליה' הנביא אין שטאט; וועז די הינט ווינען, איז דער מלאך המות אין שטאט). אין מצרים זיינען אבער ביידע צוזאמען געווען אין שטאט. דער מלאך המות האט געטויט די מצריים און גאט האט אויסגעלייזט די אידען, האבען די הינט ניט געוואוסט וואס צו טאן, צו ווינען אדער פרעהען זיך — האבען זיי גאר געשווייגען.

———:———

פעלט איין זאך!

וועז דער ש"ך איז געווען פרנס אין ווילנא, האט ער געוואלט אויפנעמען פאר א שטאט-חזן דעם באוואוסטען גאון רבי משה רבקה'ש, בעל „באר-הגולה", האבען די איבריגע פרנסי העיר געשטערט און האבען איהם געזאגט:

— מיר האבען געהערט, אז ר' משה האט קיין שטימע ניט!

— איז וואס, — האט זיי דער ש"ך געענטפערט — וויפיעל מעלות דארף מען ביי א חזן? ער זאל זיין א למדן, א ירא-שמים,

— איך וויים עם געווים, — האָט רבי נתן געענטפערט — וואַרום דו קענסט דען פון אימיצען עפּעס הערען? דו אליין האלטסט דאָך נאָר אין איין ריידען.

———:———

ניט דאָ איז זיין אָרט.

רב יוסף שאול לעמבערגער איז אמאָל פּורים אריין אין בית מדרש און האָט דאָרט געטראָפען איינעם פון די שטאָטישע גרעסטע גבירים זיצענדיג פּארטיעפט אין לערנען.

דער רב איז צוגענאנגען צום גביר, פּארמאכט זיין גמרא און מיט א בייזער געזאָגט:

— א היים געה! ניט דאָ איז דיין אָרט. ניט היינט איז די צייט צו זיצען און לערנען. געה בעסער אהיים, טייל צדקה פאר אָרימע לייט און מתנות פאר די נויטבאדערפטיגע.

———:———

זיי בטלן מעהר — דארפען זיי באקומען מעהר.

— ווי קומט עס — האָט מען געפרעגט א רב — דאָס די אלטע רבנים האָבען זיך באנוגענט מיט קליינע שכירות, ווען היינטיגע רבנים באקומען גרויסע געהאלט אין די קלענסטע קהילות און זיינען נאָך ניט צופריידען?

— דעם געהאלט, וואס א רב באקומט — האָט דער רב ערקלעהרט — איז ניט פאר זיין תורה און חכמה, נאָר פאר שכר בטלה, ווייל פאר'ן לערנען איז לויט'ן שולחן-ערוך פארוועהרט צו נעמען שכירות. נו, די אלטע רבנים, וועלכע האָבען ווינציג גע'בטל'ט, נאָר געזעסען און געלערנט האָבען באקומען ווינציג

ניט זאָגען איז בעסער.

א רב אין א קליין שטעטעל האָט זעהר פיינט געהאט דרשות און מגידים. ער האָט די מגידים פארבאָטען צו דרשה'נען ביי איהם אין שטעטעל.

ויהי היום, איז געקומען אין שטאָט זיינער א קרוב, א בא־ריהמטער מגיד. דער רב האָט געמוזט ערלויבען צו עפענען די שוהל פאר זיין פרייַנד און נאָך אליין געהן איהם הערען. דער מגיד האָט געזאָגט א דרשה, וואס עס קען בעסער ניט זיין. נאָך דער דרשה פרעגט דער מגיד זיין קרוב דעם רב:

— רבי, וואס זאָגט איהר אויף מיין דרשה? איך האָב גוט געזאָגט, הא?

— יא, — האָט דער רב געענטפערט — דו זאָגסט זעהר גוט, אָבער צו ניט זאָגען, קומט עס נאָך ניט.

———:———

ער קען גאָר ניט הערען.

צו רבי נתן אדלער, לאָנדאָנער רב, איז אריין א מאן און געוועדט. עס איז אריבער א שטונדע און דער מאן האָט נאָך אלץ געוועדט. וועז רבי נתן האָט איהם עפעס געוואָלט ענט־פערען, האָט יענער איהם איבערגעהאקט און וויטער געוועדט:

— רבי, איך וועל אייך עפעס דערצעהלען, וואס איך האָב אליין געהערט פון רבי יצחק אלחנן. — זאָגט דער מאן.

— דאָס, זעהסטו, — זאָגט רבי נתן — איז שוין א ליגען.

— רבי, — שרייט יענער אוים — איהר וויסט דאָך נאָך ניט וואס איך ווייל זאָגען, פון וואנען וויסט איהר, אז עס איז א ליגען?

אַז די שערי רחמים זיינען פארמאכט, — מוז מען זיי אויפברעכען.

ביי א פּרנם העיר איז קראנק געוואָרען זיין איין־און־אייני־ציגע טאָכטער. עס איז איהר אלץ געוואָרען ערגער און ערגער, ביז איינמאָל אין מיטען נאכט איז איהר געוואָרען זעהר שלעכט און דער דאָקטאר האָט געזאָגט צום פאָטער:

— איך האָב מיניגע אָפּגעטאָן, יעצט בעט גאָט.

דער פּרנם העיר איז אין מיטען נאכט אוועקגעלאָפען צום רב מיט א געוויין און יאמער:

— רבי, איהר מוזט ראטעוועז מיין קינד! נעמט צוריק גלייך א מנין אידען און זאָגט תהלים.

דער רב האָט זיך גלייך אָנגעטאָן און ארויסגעגאנגען אין גאָס זוכען א מנין און גלייך אָנגעטראָפען אויף א געוויסען גנב „בערקע מאכער".

— בערעל, — האָט זיך דער רב צו איהם געוענדט — נעהם צוריק אכט אידען פון דיין חברה און קומט אין שוהל זאָגען תהלים, איהר קריגט באצאָהלט.

עס האָט ניט לאנג גענומען און בערל מיט א מנין פון זיין חברה זיינען געווען אין שוהל און נאָכגעזאָגט נאָכ'ן רב דעם תהלים.

דעם פּרנם'ס טאָכטער איז געוואָרען בעסער. נאָכהער, אז דער פּרנם האָט זיך דערוואוסט, ווער עס האָט געזאָגט תהלים פאר זיין טאָכטער, האָט ער געפרעגט דעם רב:

— רבי, וואס האָט איהר עפּעס אויסגעקליבען גנבים צו זאָגען תהלים פאר מיין טאָכטער?

— פארשטעהט איהר מיך — האָט דער רב געענטפערט — איך האָב געזעהן, אז די שערי־רחמים זיינען פארשלאָסען, האָב איך געמוזט נעמען אזעלכע לייטע וואס ברעכען שלעסער.

וועו די עזלען זיינען פריצים.

ר' יהונת'ל פראגער האָט אמאָל זיך געטראָפען מיט א גלח, האָט איהם דער גלח געפרעגט:

— וואָס איז די מעשה וואס איהר אידען זייט ביי זיך גע־וואָרען אזוי געהויבען? אמאָל איז אייער עלטער־פאָטער יעקב מיט זיין ווייב און ק׳נדער געפאָהרען אויף עזלען, און איהר זייט אלע שררות און אייך שטעהט ניט אָן צו פאָהרען נאָר אויף פערד?

— וואָס זאָלען מיר טאָן?—האָט ר' יהונת'ל געענטפערט — אז די עזלען זיינען געוואָרען גאנצע פריצים און ווילען אויף אונז פאָהרען, מוזען מיר פאָהרען אויף פערד.

———:———

כדי צו פארדינען אַ טויזענטער.

איינער איז אמאָל תשעה באב געקומען צום רב פרעגען אַ שאלה:

— רבי, איך וויל אייך פרעגען — ווי איז דער דין, אויב איך וועל היינט עסען, וועל איך דורכדעם א אידען אריינבריינגען טויזענט דאָלער, מעג איך עסען אָדער ניט?

— איך וויל פריהער וויסען — האָט דער רב געזאָגט — ווי אזוי קענסטו דאס אימעצען אריינבריינגען טויזענט דאָלאר מיט דיין עסען אום תשעה באב?

— הערט איהר, רבי, היינט הער איך ווי צוויי אידען רעדען צווישען זיך: זאָגט איינער: אז היינט פאסטען אלע אידען — זאָגט דער אנדערער: אזוי פיעל טויזענטער זאָל איך האָבען, וויפיעל אידען עם עסען, היינט אז איך וועל עסען, וועט ער האָ־בען נאָך א טויזענטער.

———:———

ער וועט שוין קיין תחית המתים ניט אויפשטעהן.

ר׳ פֿלטיאל, א שעהנער איד, וועלכער פֿלעגט דאוונען דער צווייטער פון רב אויבען אַן אין בית־מדרש, פֿלעגט שטענדיג, וועז דער ש״ץ פֿלעגט קומען צו די וועריטער אין שמונה עשרה „ונאמן אתה להחיות מתים״ זעהר שטארק וויינען, האָט איהם דער רב אמאָל געפֿרעגט:

— איהר וועט קיין פֿאריבעל ניט האָבען, ר׳ פֿלטיאל, אפֿשר קענט איהר מיר ערקלעהרען, וואס וויינט איהר עפּעס ביי דעם מעהר ווי ביי אנדערע תפילות?

— רבי, — האָט דער איד געענטפֿערט — איך האָב קינדער, זיינען זיי גרויסע הולטאיעס. וועז איך וואָלט ניט איינגעהיט מיין פֿארמעגען, וואָלטען זיי עס אויסגעבראכט אין גאָר א קורצע ווייל, אוז איך וואָלט געווען אן אָרימאן, דער גאנצער גליק וואס איך לאָז ניט. איך פֿארשטעה גאנץ גוט, אז ווי איך וועל נאָר שטארבען, וועט פֿון מיין גאנצע בעל־הבתיש׳קייט גאָר ניט וועז רען, זיי וועלען עס פֿארהולטייעווען אוז פֿארשפּיעלען אין קאָר־טען. היינט וועז מיר זאָגען „ונאמן אתה להחיות מתים״ אוז איך וועל אויפֿשטעהן תחית המתים, וויים איך געווים, אז איך וועל דאז זיין אן אָרימאן אוז וועל ניט האָבען אויף מזון סעודה אחת, וויינט זיך עס מיר דעריבער שטארק.

— וויפֿיעל קינדער אזעלכע האָט איהר? — האָט איהם דער רב א פֿרעג געטאָן.

— פֿיער זיהן.

— נו, — האָט דער רב פֿארענדיגט — איהר האָט זיך גאָר ניט וואס צו שרעקען, ר׳ פֿלטיאל, וועז איהר פֿארמאָגט פֿיער אזוינע זיהן, וועט איהר שוין קיין תחית המתים אויך ניט אויפֿ־שטעהן.

———:———

אז דער כלל איז נאָר ביי מענשען, ביי בהמות איז איבערהויפט קיין כלל ניטאָ.

———:———

זיי זעהען ווי מען מאַכט עס.

די טעלזער ישיבה איז געווען, ווי באוואוסט, איינגעטיילט אין פינף שעורים אָדער כתות. ר׳ אליעזר טעלזער, וועלכער האָט זעהר געהאלטען פון זיין ישיבה, האָט זיך אמאָל ארויסגערופען, אז זיינער א תלמיד פון צווייטען שעור קען בעסער לערנען ווי א קליינשטעדטעלדיגער רב.

איינער א רב, וואס איז דערביי געווען, האָט איהם געפרעגט מיט פארדרום:

— וואָס איז אזוי דער מעהר מיט די בחורים פון אייער ישיבה, מען הערט פון אייך א גוט שטיקעל תורה, זיינען דאָך אויך פאראן גאוני ארץ, וואס האָבען איבערגעלאָזט וועלט־באַריהמטע ספרים, ווי דער „קצות־החשן", „נתיבות", און נאָך, לערנט דער קליינשטעטעלדיגער רב די ספרים און האָט אויך גוטע תורה?

— יא, — האָט איהם ר׳ אליעזר געענטפערט — א איד, וואָס עסט שוין זעכציג יאהר קוגעל אלע שבת, קען פונדעסטוועגען אליין ניט מאכען קיין קוגעל, דערפאר א מיידעלע פון צעהן יאהר, וואָס העלפט דער מאמען ערשט א יאהר צייט אין קיך, קען שוין יא מאכען א קוגעל, ווייל זי זעהט ווי די מאמע מאכט דעם קוגעל. דער קליינשטעטעלדיגער רב נעמט פארטיגע תורה פון די ספרים; מיינע תלמידים, אבער, העלפען מיר מאכען די תורה דאָ אין ישיבה, דעריבער קענען זיי אליין מאכען דעם קוגעל.

———:———

מאנט אונז אן גאט. א גאנץ יאהר מוזען מיר האבען דעם קיסר׳ס בילד, כדי מיר זאלען האבען אימתא דמלכותא, אבער בשעת דו, אדוני קיסר, ביזט אליין דא ביי אונז, דארפען מיר קיינע סמנים ניט; דער טאג אליין דערמאנט אונז.

———:———

ביי בהמות איז עס קיין כלל ניט.

אין דער וועלט באריהמטער ישיבה וואלאזין איז געווען א מנהג, ווען דער עולם איז שוין געווען בגלופינ׳דיג, פלעגט מען אויסקלייבען צווישען די בחורים א „פורים רב", איהם גוט אנ־שכור׳ן און ער האט געהאט דאס רעכט פריי צו רעדען אויף אלעמען: אויפ׳ן ראש־הישיבה, אויפ׳ן משגיח און אויף די בחורים, אלעס וואס די תלמידים טראגען אויפ׳ן הארצען.

איינמאל האט אזא „פורים־רב" זאהר שטארק אפגע׳לצ׳ע־וועט פון ראש ישיבה, איהם נאכגעמאכט זיינע העויות און דער עולם האט שטארק געלאכט. אויף מארגען האט זיך דער בחור אויסגעניכטערט, און אוועק איבערבעטען דעם ראש־ישיבה.

— רבי, — האט ער ג׳ע׳טענה׳ט — איך בין געווען צופיעל שכור און ממש ניט געוואוסט וואס איך רעד.

— איך האב אויף דיר קיין פאריבעל ניט — האט דער ראש ישיבה געענטפערט — די וועלט זאגט „וואס ביי א ניכטערען אויפ׳ן לונג איז ביי א שכור׳ן אויפ׳ן צונג", האט דאך לויט דעם כלל קיין בהמה קיינמאל ניט געדארפט וועלען טריפ. מען וואלט געדארפט יעדע בהמה פאר׳ן שחט׳ן אנטרינקען, ביז זי וואלט וועלען שכור, דאן וואלט אלץ וואס אויפ׳ן לונג ארויס אויפ׳ן צונג און מען וואלט געזעהן צו די בהמה איז כשר אדער נישט

— דער תירוץ איז — האט דער ראש ישיבה פארענדיגט —

ווען די פאַס איז ליידיג.

ר׳ יעקב דוד סלוצקער איז געווען צו זיין גאונות אויך א קינסטלער אין דרוש. ער פלעגט מיט זייי ריידען זעהר שטארק ווירקען אויפ׳ן עולם.

איינמאָל האָט ער מספיד געווען אן אדם גדול און דער עולם האָט גאָר ניט געוויינט. האָט איהם איינער פון זיינע מקורבים געפרעגט:

— רבי, וואָס איז די מעשה, וואס אייער הספד האָט גאָר ניט געריהרט דעם עולם?

— מיין אומנות — האָט ר׳ יעקב דוד געענטפערט — איז נאָר אויפצודרעהען דעם קראַן, אָבער אז די פאס איז ליידיג בין איך ניט שולדיג.

———:———

צו וואָס דאָס בילד — אז ער איז אליין דאָ.

ניקאָליי דער ערשטער האָט אמאָל געדארפט דורכפאָהרען א אידישע שטעטעל. געווענליך איז דאָס גאנצע שטעטעל מיט קינד און קייט געוועזען אויפ׳ן גאַס אָפּווארטען דעם קיסר.

דאָס האָט אויסגענוצט א געוויסער שונא ישראל. ער איז אריינגעגאַנגען אין בית המדרש און האָט איבערגעדרעהט דעם קיסר׳ס בילד, וואָס איז דאָרט געהאנגען, מיט׳ן פּנים צום וואנד. באלד ווי דער קיסר איז נאָר אָנגעקומען, האָט ער פאר׳מסר׳ט דאָס גאנצע שטעטעל אידען. די זאַך איז אָנגעקומען צו ניקאָליי׳ען און ער האָט געפאָדערט פון רב אַן ענטפער, האָט איהם דער רב אזוי געזאָגט:

— מיר אידען לעגען אלע טאָג תפלין, כדי מיר זאָלען זיך דערמאנען, אז מיר זיינען גאָט׳ס קנעכט. שבת אָבער טאָרען מיר זיך צו די תפלין אפילו ניט צורירען, ווייל דער טאָג אליין דער־

אין א שעה ארום קומט די אידענע ווידער אריין. מען האָט שוין מיט מזל אפגעשטעלט א טאָג אויף חתונה, נאָר זי האָט ניט קיין זיידען קלייד צו דער חופה און עס דארף קאָסטען פינף רובל. ר' אהרן איז ווייטער צוגעגאנגען לאנגזאם צו דער קאָמאדע, ארויסגענומען נאָך פינף רובל און איהר ווידער דערלאנגט.

איינער פון זיינע מקורבים, וואָס איז דערביי געווען, האָט איהם געפרעגט:

— מילא, די פופציג רובל, וואס דער רבי האָט איהר געגעבען, פארשטעה איך נאָך, הכנסת כלה איז איינע פון די גרעסטע מצות, אָבער די פינף רובל אויף א זיידענע קלייד, וואלט דען נישט געווען מעהר מצוה צו קויפען צעהן פאָר שיכלאך פאר אָרימע יתומים?

— מיר איז אויך איינגעפאלען — האָט ר' אהרן געענטפערט — דער זעלבער פלאן, ווי דו זאָגסט, גלייכער צו קויפען צעהן פאָר שיכלאך פאר בארוועסע יתומים, איידער איהר א זיידענע חופה-קלייד. נאָר ביי מיר איז געווָארען א ספק, ווער גיט עס מיר די עצה, דער „יצר-טוב" אָדער דער „יצר-הרע"? און ביי מיר איז געבליבען, אז דאס שטאָמט פון יצר הרע. ווָארים, האָב איך מיר געטראכט, ווען עס זאל שטאָמען פונ'ם „יצר-טוב", נאָך וואס האָט ער געדארפט ווארטען מיט זיין עצה ביז יעצט, ווען די אידענע איז געקומען בעטען אויף דער קלייד? פארוואס האָט ער מיר נעכטען ניט אָנגערעדט, איך זאָל קויפען שיכלאך פאר יתומים? מסתמא שטאמט עס פון „יצר הרע" און דעם „יצר הרע'ס" עצות פאָלג איך ניט. — האָט ר' אהרן פארענדיגט.

———:———

הען שפּאצירען און קומען נאָך אמאָל הערען דעם רב, איז עס „וינוחו בם".

———:———

פּארקעהרט דער פּשט.

א באריהמטער פּראָפּעסאָר האָט געפּרעגט א רב:

— וואָס איז די מעשה אמאָליגע אידישע רבנים זיינען געוועזען אויסער גאונים אין לערנען אויך גרויסע געלעהרטע אין וועלטליכע וויסענשאפטען, ווי למשל: ר' סעדיה גאון, דער רמב"ם, דער רלב"ג, און היינטיגע אידישע רבנים זיינען אין וועלטליכע וויסענשאפטען כמעט אלף־בית'ניקעס?

— מיר פּרט אויך די זעלבע קשיה — האָט איהם דער רב געענטפערט — וואָס איז די מעשה, אמאָליגע אידישע געלעהרטע זיינען אויך געווען גאונים אין לערנען, געווען קלאָהר אין ש"ס בבלי וירושלמי, ווי למשל: ר' סעדיה גאון, דער רמב"ם, דער רלב"ג, און היינטיגע אידישע געלעהרטע זיינען אין לערנען כמעט עמי־הארצים?

———:———

פון וועמען די עצה שטאָמט.

אן אָרימע אלמנה איז אמאָל אריינגעקומען צו ר' אהרן קארלינער מיט א געווין, איהר טאָכטער איז שוין צוויי יאהר א כלה, נאָר זי האָט נאָך אלץ ניט די פּופּציג רובעל נדן, וואס זי האָט צוגעזאָגט. יעצט וויל שוין דער חתן מעהר ניט ווארטען און אויב זי וועט נישט סילוק'ן דעם נדן, לאָזט ער אַפּ דעם שדוך. ר' אהרן קארלינער, וועלכער האָט גראדע געהאט געלט אין שטוב, איז צוגעגאנגען צו דער קאמאדע, ארויסגענומען פּופּציג רובעל און איהר געגעבען.

דער רב האָט ניט געהאט קיין רעכט אָפצוזאָגען דעם שוחט. דאָך קען איך איהם ניט צוריק ערקלעהרען פאר כשר. אין דער הגדה ווערט דערצעהלט, דער מלאך המות האָט געקוילעט דעם שוחט, איז געקומען גאָט און געקוילעט דעם מלאך המות. איז דאָך די קשיה, מילא דער מלאך המות האָט געקוילעט דעם שוחט, ווייל דער שוחט האָט געקוילעט די אקסען, אבער גאָט ברוך הוא, וועו ער האָט ניט געוואָלט ליידען וואס דער מלאך המות האָט געקוילעט דעם שוחט, צו וואס האָט ער געדארפט קוילענען דעם מלאך המות, וואָלט ער בעסער לעבעדיג מאכען דעם שוחט? דער תירוץ איז, א שוחט, אז ער ווערט איינמאָל געקוילעט, טאָר מען איהם ניט לעבעדיג מאכען!

———:———

ווען יעדער „רוחט" צוביסלאך.

אין שטאָט האָט זיך דער חלול שבת פארגרעסערט. עס האָבען זיך געמעהרט די געשעפטען, וואָס האָבען אָנגעהויבען שבת האלטען אָפען זייערע טהירען. האָט עס דעם רב געארגערט. דערהויפט האָט איהם פארדראָסען אויף די האלבפרומע אידען, וועלכע קומען נאָך שבת פריה אין שוהל און זייערע קראָמען זיינען אָפען. האָט דער רב געהאלטען איבער דעם זיין דרשה און אזוי געזאָגט:

— איהר וויסט דאָך, וויי מען זאָגט פרייטאג צו נאכט „וינוחו בה", שבת פריה, „וינוחו בו", און צו מנחה „וינוחו בם". ביי אונז אין שטאָט איז עס זעהר ריכטיג. פרייטאג צו נאכט בלייבט דער מאן אין געשעפט און די וויב בענשט נאָך ליכט, איז עס „וינוחו בה" זי רוחט; שבת אינדערפריה געהט דער מאן דאווענען און די וויב בייט איהם אום, איז עס „וינוחו בו"; שבת פארנאכט בלייבט דער משרת אין קראָם און מאן און וויב ג׳ע-

דער איידעם, האָט איהר פארזאָגט, זי זאל זיך ניט דערוועגען אריינגעהמען דעם מאַטען. האָט די מעשה געירט דעם רב, ר' זונדעל טרעסטענער, און ער האָט שבת אין דער דרשה ברכים גערעדט וועגען דעם:

— עס איז מיר אלץ געווען קשה א גמרא — זאָגט ר' זונדעל — אויף דעם פסוק „והעם בוכה למשפחותיו" דרשה'ט די גמרא, זיי האָבען געווייגט, וואס מען האָט זיי פארבאָטען חתונה צו האבען מיט דער אייגענער משפחה. עס איז עפעס שווערליך צו פארשטעהן, וואס האָבען זיי געהאט צו וויינען אויף דעם? איצט איז עס קלאָהר, דאָס האָבען געווויינט די אלטע לייט, וואס האָבען ניט געהאט אוואו צו זיין, וועו מען וואָלט מעגען חתונה האָבען מיט אייגענע, וואָלט א זוהן געמומען זיין שוועסטער פאר א ווייב, וואָלט דער זוהן ניט געקענט זאָגען, די שנור לאָזט ניט, און די טאָכטער וואָלט ניט געקענט זאָגען אויפ'ן איידעם.

———:———

מען קען ניט מאַכען לעבעדיג.

דער בעריהמטער בראָדער רבי, רבי שלמה קלוגער, האָט אויסגערופען א שוחט פאר פסול און איהם אָפגעזאָגט פון זיין שטעלע. פאר'ן שוחט האָט זיך אבער אָנגענומען א גרויסער צד, וועלכער האָט גע'טענה'ט, אז דער רב האָט א פערזענליכע שנאה צום שוחט.

דער צד שכנגד הרב האָט זיך געוועגדט צו רבי אברהם טורקער, דער דאבראמילער רב, ער זאל אראָפנעמען דעם אסור פון שוחט, ער זאל קענען צוריק פארנעמען זיין שטעלע, האָט ר' אברהם אויסגעהערט זייערע טענות און אזוי געזאָגט:

— איך מוז מודה זיין, אז אייערע טענות זיינען גערעכטע.

לעגאציע און מען איז דורכגעקומען מיט'ן פריץ פאר א געוויסע סומע געלד, ער זאל די קראמען לאזען צורוה.

די קהילה האט אבער די געלט ניט געהאט, האט מען ארויפגעלעגט א שטייער אוף יעדען איינעם לויט זיין פאר־מעגען. אז מען איז אבער געקומען מאהנען די געלט, האט יעדער איינער זיך געקלאגט, אז מען האט איהם אפגעשאצט העכער ווי ער פארמאגט און ער קען אזוי פיעל נישט געבען.

אז עס איז געקומען שבת, האט דער רב געהאלטען וועגען דעם א דרשה און אנגעהויבען אזוי:

— אין מגילת אסתר ווערט דערצעהלט, אז המן הרשע האט געבאטען אחשורוש'ן „עשרת אלפים ככר כסף", צעהן טויזענט שטיקער זילבער, אז מען זאל איהם לאזען אוים'הרג'נען די אידען. איז דאך די קשיה, וואם האבען די אידען אזוי גע'דאגה'ט, האבען זיי דאך געקענט אנבאטען מעהר פון המן'ען, מען זאל זיי ניט טאן קיין שלעכטס? דער תירוץ איז, זיי האבען טאקע גע־פרואווט טאן, אבער זיי האבען ניט געקענט אויפמאנען די גע־לט, ווייל יעדער איינער האט געזאגט, אז מען האט איהם צופיעל געשטעלט, און זיי האבען בעסער געלאזען מען זאל זיי אום־ברייגען איידער געבען געלט.

———:———

דער פשט פון תלמוד.

ר' פנחס יעלסקי, איינער פון די שעהנסטע בעלי־בתים אין קנישין, האט, נעבאך, געהאט א שלעכטען עלטער. ער איז גע־ווארען פארארימט און געדארפט אנקומען צו די קינדער, און די קינדער האבען איהם אפגעשיקט איינער צום אנדערען. דער זוהן האט גע'טענה'ט, ער וויל דעם טאטען, נאר די ווייב, די שנור, לאזט ניט; און די טאכטער האט געזאגט, אז איהר מאן,

— שוין צייט די לבנה מקדש צו זיין.
האָט איהם ר' יואל געזומען פאר א חתן פאר זיין טאָכטער.

———:———

ער לערנט עם פון יעקב אבינו.

דער רב האָט פארבעטען גאנץ שטאָט צו איהם אויף „קדוש". ווען מען האָט זיך געזעצט ארום די טישען, האָט מען געבראכט קליינע כוסות'לאך, אין וועלכע מען האָט אלעמען געגעבען צו־ביסעלאך וויין. דער עולם האָט זיך געקרימט אויף די קליי־נינקע גלעזעלאך. און די נאָהנטע מקורבים פון רב האָבען עם איבערגעגעבען דעם רב. האָט דער רב אזוי געזאָגט:

— ביי יעקב אבינו דערצעהלט די תורה, נאָכדעם ווי ער האָט אריבערגעבראכט זיין פאמיליע איבער'ן טייך, האָט ער זיך אומגעקעהרט צוריק, ווייל ער האָט פארגעסען פכים קטנים, קליי־נע קריגעלאך. איז דאָך קשה'דיג, יעקב אבינו וואם איז געווען אזוי רייך, האָט זיך עם געדארפט שלעפען איבער'ן טייך צוליעב קליינע קריגעלאך? דער תירוץ איז, ער האָט געדארפט די קליינע קריגעלאך זעהר נויטיג, ווייל ער האָט געהערט, אז עשו געהט מיט 400 מאן, האָט ער מורא געהאט, ווען ער זאָל ניצען גרויסע גלעזער, וועט איהם קיין וויין ניט קלעקען.

———:———

בעסער אומקומען, אידער געלט.

אויף דער קהילה אין פרעסניץ איז עפעס געקומען א צרה. דער פלאץ, וואו עס זיינען געשטאָנען די אידישע קראָמען, פון וועלכע כמעט די גאנצע שטאָט האָט געצויגען די יניקה, האָט געהערט צו א פריץ. האָט זיך דער פריץ מיישב געווען און געוואָלט אראָפווארפען אלע קראמען, האָט קהל געשיקט א דע־

תנו רבנן.

צו איינעם א רב פון די גרויסע רבנים איז געקומען א יונ־גער מאן בעטען סמיכה אויף רבנות. דער רב האָט א שמועס געטאָן מיט'ן יונגענמאן אין לערנען און באלד אָנגעטאפט דעם דופק, אז זיינע קענטענישען זיינען זעהר שוואַך. נעמט דער רב ארויס פון שאפע א גמרא און ווייזט אָן דעם יונגענמאן, ווּאו ער זאָל אָנהויבען זאָגען. דער יונגערמאן נעמט באלד זאָגען אויפ'ן קול „תנו רבנן" — „די רבנן האָבען געלערנט". שטעלט איהם באלד אָפּ דער רב און זאָגט:

— ניין, יונגערמאן, איך קען אייך קיין סמיכה ניט געבען.

— פאר וואס? — וואונדערט זיך יענער.

— דערפאר — ענטפערט דער רב — וואָס „תנו רבנן" איז דער אמת'ער טייטש ניט „די רבנן האָבען געלערנט", נאָר „גע־לערנט האָבען די רבנן", פריהער, יונגערמאן, דארף מען לערנען, דערנאָך ערשט וועלט מען א רב.

———:———

שוין צייט מקדש צו זיין!

רבי יואל סירקוס, דער מחבר פון ב"ח איז געזעסען אין דער סביבה פון זיינע תלמידים, ווען זיין טאָכטער, א יונגע מיי־דעל, איז אריינגעקומען און איהם עפּעס געזאָגט.

ווען די מיידעל איז אוועק, זאָגט ר' יואל מיט פאָטערליכען שטאָלץ:

— זי איז שעהן ווי די לבנה.

איינער פון די תלמידים, דער שפּעטער באריהמטער מחבר פון „טורי זהב", האָט זיך אויף דעם אָפּגערופען.

איצט איז די שטאָט גוט.

דער סאראקער רב, רבי דוד שלמה אייבעשיץ, האָט אי־
בערגענומען די רבנות אין צפת ארץ ישראל. ביי זיין אָפּפּאָהרען
פון שטאָט איז איהם ארוים די גאנצע קהלה באגלייטען. וועו ער
איז שוין געווען ווייט הינטער'ן שטאָט, האָט ער געבעטען די
בעלי־בתים זיך אומקעהרען און געדאנקט פאר זייער אָנטאָהן
איהם דעם כבוד.

— יעצט זעה איך — זאָגט זיי דער רב א גוט וואָרט —
סא גוטע שטאָט סאראקע איז.

— זעהט איהר, רבי, — רופט זיך אָפּ איינער פון די חשוב'ע
בעלי־בתים — אבי וועו איהר זייט ביי אונז געווען, פלעגט איהר
אונז אלץ אויפגעוואָרפען און אָנרופען שלעכטע מענשען?

— איז עס דען א סתירה צו מיינע רייד? — זאָגט לא־
כענדיג דער רב — איך זאָג דאָך „איצט זעה איך סא גוטע
שטאָט", איצט, וועו איהר אלע זייט דאָ מיט מיר הינטער'ן
שטאָט און קיינער איז אין שטאָט ניט געבליבען.

———:———

נאָר איין שאלה.

איינער א רב איז אָפּגעווען אין א שטעטעל פיר יאָר צייט.
נאָכהער, אז ער איז אָנגעקומען אין אַן אנדער שטאָט, האָט
ער דערצעהלט א גוואלדיגען חדוש:

— איך בין אָפּגעווען פיר יאָר צייט אין שטעטעל — האָט
דער רב דערצעהלט — און אלע האָבען נאָר געפרעגט איין אוו
די זעלבע שאלה: „רבי, וועו פאָהרט איהר אוועק פון דאנעו?"

———:———

אַנגעהויבען רייסען צו דאוונען שחרית. האָט זיי אבער דער רב פארוועהרט, און געהייסען נאָך ווארטען אביסעל ביז עס וועט ווערען ליכטיגער. דאָס האט ניט געשמעקט דעם גבאי פון שוהל, מיט דעם נאָמען ראובן וואָלף, וועלכער האָט אויסגערופען צום רב:

— מיר וואונדערט, רבי, וואס איהר וויסט ניט דעם דין, אז מען מעג דאוונען גלייך ווי מען קען אונטערשיידען צווישען א הונט און א וואָלף?

— געווים איז מיר דער דין באקאנט — האָט דער רב גע־ענטפערט — אָבער וועז דער וואָלף און דער הונט זיינען עהנליך און אויפגעמישט צוזאמען, דאמאָלט איז זעהר שווער צו בא־שטימען די צייט.

———:———

ער וויים נאָך ניט פון רש"י.

צו רבי שלמה מינץ איז געקומען א איד, וועלכער האָט ביי זיך געהאט א סך בריף, וואו מען האָט אויף איהם געשריבען „גאון", און זיך אַנגעגעבען פאר אן אדם גדול. קלעהרענדיג, אז דער מענש איז באמת א „גאון", האָט ר' שלמה איהם געוויזען א שווערע שטיקעל רש"י, אויף וואס ער האָט זיך געמאטערט און ניט געקענט געפינען קיין תירוץ. באלד האָט ער זיך אָבער ארומגעזעהן, אז ער האָט דאָ צו טאָן מיט אן עם־הארץ, וועלכער האָט ניט פארשטאָנען וואס דער רב רעדט צו איהם.

— איצטער פארשטעה איך שוין — רופט זיך אָפ ר' שלמה צום איידען — פאר וואס מען רופט אייך גאון, וויל איהר קענט נאָך גאָר רש"י ניט. (רש"י האָט געלעבט אין שפעטערע צייטען פון די גאונים).

———:———

— דאָס איז שוין א גאנץ אלטע תקנה — האָט דער גאון צוריק געערעדט מיט כעס — סדום און עמורה האָבען עס נאָך פריהער פון אייך איינגעפיהרט.

———:———

אַ שוועריע האנט.

צו דעם באריהמטען בראָדער גאון און מחבר פון פיעל ספרים רבי אפרים שלמה מארגאָליס, וועלכער איז אויך געווען גאנץ רייך, איז אמאָל געקומען א באוואוסטער רב בעטען א נדבה פאר א דבר שבצדקה. רבי אפרים האָט דעם רב געגעבען א נדבה, וועלכע איז איהם אויסגעקומען צו קארג און האָט איהם ניט צופריעדענגעשטעלט. נאָכדעם האָט רבי אפרים שלמה געבעטען דעם גאסט נאָך מיט איהם פארבריינגען און איהם אויך געוויזען זיינע ספרים. דער רב האָט איבערגעקוקט די נעמען פון די ספרים און געזאָהן, אז זיי טראָגען אלע רבי אפרים'ס נאָמען: „בית־אפרים", „שער־אפרים", „ראש־אפרים" און „יד־אפרים, רופט זיך אָפּ דער רב:

— אלע ספרים געפעלען מיר זעהר גוט, אויסער איינער.

— וועלכער? — האָט רבי אפרים געפרעגט.

— דער „יד־אפרים" — האָט דער רב געענטפערט — (רבי אפרים'ס האנט) זעהט מיר אוים צו זיין אביסעל שוועריג.

———:———

וועז דער וואָלף און הונט זיינען עהנליך.

אין א שבועות נאכט, נאָכדעם ווי אלע זיינען געווען פארמאטערט פון א גאנצע נאכט וואָך זיין און לערנען, האָבען זיי אויפ'ן פארטאָג, וועז עס איז נאָך ניט גוט געווען ליכטיג, זיך

תשעה באב געטראָפען זיצענדיג איבער א פעטע הוהן און פּראַווענדיג א סעודה.

וועז מען האָט דאָס דערצעהלט דעם רב, האָט ער געזאָגט:

— דער קארנער טוט זעהר ריכטיג, וואס איז די כוונה פון דעם תענית תשעה באב, נאָר כדי צו טרויערן אויפ'ן חורבן בית המקדש. וועז דער מאן זאָל פאַסטען, וועט עס ביי איהם גאָר זיין א שמחה, ער וועט איינשפּארען געלט; דערפאר וועז ער האָט געגעסען די הוהן, האָט ער גרויס צער, וואס ער האָט אויסגעגעבען געלט אוז דאס איז זיין טרויער.

———:———

א גאַנץ אלטע תקנה.

דער ווילנער גאון רבי אליהו איז געזעסען טאָג אוז נאכט אוז געלערנט. מען פלעגט איהם אבער אָפט שטערען דורכדעם, וואס מען פלעגט איהם רופען צו די אסיפות פון דער קהילה. האָט ר' אליהו אָנגעזאָגט, אז מען זאָל איהם רופען נאָר אויף אזוינע אספות, וואו מען וויל אויפהערען גאנץ נייע תקנות. איינמאָל האָט די קהילה געוואָלט איינפיהרען א גאנץ נייע תקנה, אז פרעמדע אָרימע לייט זאָלען ניט צוגעלאָזען ווערען צו קלייבען נדבות ביי דער געמיינדע, האָט מען צו דער אספה געשיקט רופען דעם „גאון".

אז דער גאון האָט דערהערט ווענען וואס עס האָנדעלט זיך, האָט ער אויסגעשריען מיט כעס, וואס מען האָט איהם גערופען נעגען זיין פּארזאָג צו אזא אספה, וואו מען מאכט ניט קיין נייע תקנה.

— רבי, — האָט דער ראש-הקהל מיט ציטער געזעדט — דאָס איז דאָך א נייע תקנה, נישט צו לאָזען די אָרימע לייט.

דער כח פון וואסער.

וועו עס איז ארוים דער באפעהל פון „צאר ניקאלאי", אז אידען האבען ניט קיין וואהנרעכט טיעף אין רוסלאנד, איז א אידישער סוחר אין לאדז, וועלכער איז געווען פארבונדען מיט געשעפטען אין מאסקווא, געקומען צום רב מיט א שאלה, צו מעג ער זיך לאזען שמד'ן נאר לפנים, אבי מען זאל איהם לאזען זיין אין מאסקווא.

— רבי, — האט דער איד געזאגט — אין הארצען בלייב איך דאך א איד ווי פריהער. וואס קען עס שאדען די פאר טראפענם וואסער, וואס זיי וועלען אויף מיר ארויפגיסען?

— איך וועל דיר ערקלעהרען — האט איהם דער רב געענטפערט. — גאט האט געבענשט אונזער פאטער יעקב'ן, אז זיינע קינדער זאלען זיין ווי די שטויב פון דער ערד, איז דאך די קשיה, איז דען די שטויב די גרויסארטיגסטע זאך אויף דער וועלט, וואס גאט האט אוים געקליבען דאס מיט דעם צו פערגלייכען די אידען? דער תירוץ איז, שטויב האט אין זיך די גרויסע מעלה, וואס עס ווערט קיינמאל ניט אנדערש און עס קען קיינמאל ניט פארניכטעט ווערען. אזוי איז מיט די אידען, פון לאנד צו לאנד, פון ארט צו ארט אין גלות ווערט מען געיאגט און מען בלייבט אידען. פאראן אבער איין מיטעל אומצובריינגען די שטויב, און דאס איז, ארויפגיסען א פאר טראפענם וואסער, דאמאלט ווערט עס בלאטע. זעהסטו שוין וואס א פאר טראפענם וואסער זיינען?

———:———

יעדער טרויערט אויף זיין אופן.

א גרויסען קארגען, וועלכער האט זיך אפילו אין די ימים־טובים ניט פארגונען צו עסען א שטיקעל פלייש, האט מען אום

געהייסען אומבייטען אויף אן איל, שטעהט שוין „ויקרא אליו מלאך ד׳", האָט גאָט ברוך הוא געהייסען א מלאך זאָל עם זאָגען אברהם׳ן, איז דאָך די קשיה, האלט גאָט פריהער אויך איהם הייסען ברייגגען זיין זוהן צו דער עקידה דורך א מלאך? דער תירוץ איז, אז אויף אזא שליחות וואָלט זיך ניט געפוגען קיין מלאך.

———:———

ער ברייגגט „לחיי העולם הבא".

אין שטעטעל איז געווען אדאָקטאר, וועלכער איז געווען א פרייער און איז קיינמאָל ניט געקומען דאוגען אין שוהל.

אז זיין מוטער האָט געהאלטען ביים שטארבען, האָט זי ביי איהם געגומען זיין וואָרט, אז ער וועט אָפהיטען די יאהר-צייטען נאָך איהר.

איינמאָל איז דער יאָהר-צייט אויסגעפאלען שבת, איז דער דאָקטאר געקומען אין שוהל דאוגען. ביי קריאת התורה האָט מען דעם דאָקטאר אויפגערופען אן עליה. און דער בעל-קורא האָט אויסגערופען: „יעמוד מורנו ורבנו הרב הדאָקטאר." האָט עם די בעלי-בתים פארדראָסען מען זאָל דעם דאָקטאר רופען „מורנו" אזא אפיקורס.

האָט זיי אבער דער רב בארוהיגט און געזאָגט:

— איהם קומט דער טיטעל נאָך גיכער פון רב. חז"ל זאָגען „אביו ורבו — רבו קודם" דער פאטער און דער רבי, איז דער רבי פריהער, וויל דער פאטער האָט איהם געבראכט אויף דער וועלט, און דער רבי — לחיי העולם הבא. אונזער דאָקטאר ברייגגט גיכער „לחיי העולם הבא" נאָך פון דעם רבי׳ן.

———:———

זיין משפט איז געראטן...

א דיין אין א שטעטעל, וועלכער האָט געהאט א שם אין דער סביבה פאר א שוחד־נעהמער, איז צו פערציג יאהר טויב געווארן.

האָט די שטעטעל אויף דעם געפרעגט א קשיה:

— עס שטעהט „כי השוחד יעור עיני חכמים" האָט ער דאָך געדארפט גיכער ווערן בלינד?

האָט אבער איינער א „למדן" גלייך געמאכט רעכט דעם פסוק:

— איהר פארשטעהט, — האָט דער למדן געראדט — איהר קאָנט דאָך אונזער שטעטעל, מען פלעגט אלץ דעם דיין מכטיח זיין מתנות און מען פלעגט איהם ניט אָפגעבען, דעריבער האָבען פון דעם שוחד נאָר געהערט די אויערן — זיינען זיי טויב געווארן, אָבער די אויגען האָבען ניט געזעהן — זיינען זיי בליבען זעהענדיג.

———:———

עם האָט זיך ניט געפונען קיין מלאך.

א געוויסע קהלה האָט באשלאָסען אפצוזאָגען דעם שוחט, און דער ראש־הקהל האָט געהייסען דעם שמש איבערגעבען איהם דעם באשלוס. דער שמש האָט זיך פון דער שליחות אָפּגעזאָגט, אָנגעבענדיג דעם טעם, ער קען ניט געהן אָנזאָגען א אידען, אז מען האָט ביי איהם צוגענומען דאָס ברויט. איז דער ראש־הקהל געווארן אין כעס אויפ'ן שמש און איהם פארקלאָגט ביים רב. האָט דער רב געזאָגט:

— דער שמש איז געראטן. וועלן גאָט האָט געהייסען אברהם אבינו מקריב זיין זיין זוהן יצחק אויף דער עקידה, האָט ער עס, כביכול, אליין איהם אָנגעזאָגט, שפעטער אבער וועלן גאָט האָט

דישען דין, שטעהט א פּראָצענטניק ניט אויף קיין תחית המתים, מוז איהם קהל פּארקויפען די קרקע אויף אייביג, קאָסט עס טייער."

דעם מושל איז געווען געפעלען דער ענטפער, און די יורשים האָבען געמוזט באצאָהלען די גאנצע צוויי טויזענט קראָנען וואָס חברה־קדישא האָט פּארלאנגט.

———:———

נישט געהאט קיין ברירה.

אין א קליין שטעטעל איז געשטאנדען דער רב, איז דער ראש הקהל אוועקגעפּאָהרען אין דער גרויסער שטאָט און האָט פון דאָרט געבראכט א פּארהיקעוועטען איד און איהם געמאכט פּאר'ן שטעטעלשען רב.

האָבען איהם די בעלי־בתים פּארדראָסיג אויסגערעדט:

— וואָס איז אייך עפּעס איינגעפּאלען בריינגען א רב, וועל־כער פּארהיקעוועט זיך צו יעדען וואָרט?

— ווייל איך האָב נישט געפּונען קיין — שטומען. — איז געווען דער ענטפער פון ראש הקהל.

———:———

ג ע מ א כ ט א ה י ת ר.

דער טארנאפּאָלער רבי פלעגט זאָגען:

— די גמרא זאָגט „אם ראית תלמיד חכם, שעשה עבירה בלילה, אל תהרהר אחריו ביום — ודאי עשה תשובה", איז דער פּשט: אז דו זעהסט א תלמיד חכם טוט אן עבירה ביינאכט, זאָלסט דו ניט נאָכקלערען נאָך איהם בייטאָג, „ודאי עשה תשובה" — ער האָט אודאי געמאכט „א תשובה", אז מען מעג.

———:———

ער אליין דארף דאָך דאָס ווייסען.

דער באריהמטער ר' ליב גראָס, פון פּרעסבורגער ישיבה, האָט אמאָל געזעהן, ווי אן „עם הארץ", וועלכער האָט זיך אָבער געהאלטען פאר א למדן, האָט ביים דאוונען איבערגעוואָרפען דעם טלית איבער'ן קאָפּ, האָט צו איהם ר' ליב אזוי געזאָגט:

— איהר זייט דאָך א בן־תורה, רבי שמואל, פארוואס ווייסט איהר ניט, אז אן עם הארץ טאָר ניט איבערווארפען דעם טלית איבער'ן קאָפּ?

———:———

אויף אייביג קאָסט טייערער.

אין יאסלא איז אמאָל געווען א איד א פּראָצענטניק. ער פלעגט נעמען גרויסע „וואוכער" און דערצו איז ער נאָך געווען א קמצן און פלעגט ניט געבען א פרוטה, ניט אויף צדקה און ניט אויף צרכי צבור. אז דער פּראָצענטניק איז געשטאַרבען, האָבען חברה־קדישא באשלאָסען, איצט נאָכ'ן טויט ביי איהם עפּעס אויפמאָנען פאר קהל, און זיי האָבען פארלאנגט צווויי טויזענד קראָנען קבורה געלט. די יורשים האָבען אזוי פיעל ניט געוואָלט געבען און פאר'מסר'ט די חברה־קדישא ביי דער ממשלה. האָט דער מושל געשיקט רופען דעם רב, ר' פּנחס יאסלער און איהם פארגעווארפען:

— ווי וויל דאס די קהילה אזוי באריסען די יורשים און פארלאנגט דריי־פיער מאָל מעהר ווי ביי אנדערע מתים?

— אדוני המושל! — האָט ר' פּנחס געענטפערט — דער איד דארף צאָהלען מעהר ווי אנדערע מתים, מיר איידען גלויבען אין תחית המתים און וועז א איד שטארבט, נעמט ער דעם קבר נאָר אין „ארענדע", אויף א שטיקעל צייט, קאָסט עס ביליג; דער איד, אָבער, איז געווען א פּראָצענטניק און, לויט דעם אי־

גאָט האָט אויסגעשניטען דעם ריפּ פון אדם הראשון; און אן אַדוואָקאט האָט מען ערשט געדארפט, ווען קין האָט גע'הרג'עט הבל'ען.

———:———

ווי קומט דער אדם צו בהמה.

אַ רב אן אורח איז געקומען אין א פרעמדע שטאָט און דער שמש האָט איהם געגעבען א פּלאץ אין שוהל לעבען אַן עם הארץ. דער עם־הארץ האָט זיך געוואָלט אויספיינען פאר'ן רב און ווען עס איז געקומען צו „אדם ובהמה תושיע ד' " געהט ער צו צום רב און פרעגט:

— ווי קומט עס, רבי, וואס מען האָט געשטעלט דעם מענ־שען לעבען דער בהמה?

— איך ווייס אליין ניט, וואָס דער שמש האָט זיך גע־טראכט — האָט דער רב געלאַסען געענטפערט.

———:———

אַ קשיה און א תירוץ.

אן עם הארץ האָט געפרעגט א רב, פאר וואס דארף מען צוויי „יקום־פּורקנ'ס".

— טאָמער געהט איינער פארלאָרען, — האָט דער רב גע־ענטפערט — וועט זיין אן אנדערער.

— טאָ פארוואָס איז נאָר איין „מי שברך"?

— ווייל איינער איז שוין פארלאָרען געגאנגען. — איז געווען דעם רב'ס ענטפער.

———:———

פאר וועמען דער ים איז אנטלאָפען.

האָט מען זיך פאר'ן רב געקלאָגט אויף די חברה קדישא פון שטעטל, אז צו זייער טרינקען איז שוין גאָר ניטאָ קיין מאָס. שטענדיג טרעפט מען זיי שכור, אז עס איז פשוט א חרפה דאָס צוקוקען.

דער רב האָט אָבער פארשטאָנען, אז אָהן די ביסעל בראָנפען וועט קיין חברה קדישא ניט זיין און ער האָט געזאָגט:

— נישקשה, עס מאכט ניט אוים, פון אייביג אָן זיינען חברה־קדישא געווען שכורים. מיר זאָגען אין „הלל: „הים ראה וינוס", איז דאָך די קשיה, צו וואס האָט ער געדארפט ענט־לויפען? זאָגט אויף דעם די גמרא, אז „ראה ארונו של יוסף" — ער האָט געזעהן וווי מען טראָגט יוסף'ס ארון, אזוי גיך וווי דער ים האָט געזעהן אז חברה קדישא געהן, קענען זיי איהם נאָך אוים־טרינקען, האָט ער געמאכט פליטה.

———:———

א דאָקטאר איז פריהער.

א חלוקי דעות איז אויסגעבראָכען אין שטעטל, וואָס זאָל מען נעמען פריהער א דאָקטאר צו אן אדוואָקאט. איין צד האָט געהאלטען, אז מען מוז האָבען א דאָקטאר, ווייל אז עס ווערט אימעצער קראנק, איז ניטאָ ווער עס זאָל היילען, און די אַנדערע האָבען אָבער געטענה'ט, פריהער מוז מען זאָרגען פאר די געזונטע. טאָג און נאכט איז „סודען" מיט די גויים און אידען פארשפילען, ווייל עס איז ניטאָ קיין אדוואָקאט. האָט דער רב זיך אריינגעמישט און געזאָגט:

— איך האָב א ראיה, אז א דאָקטאר, אפילו ביי בריאת העולם האָט מען פריהער געדארפט דעם דאָקטאר, באלד ווי

— וואָס ווילט איהר, עס איז א בפירוש'ע גמרא: „נכתב ביום ונחתם (א בעקער) בלילה — פסול".

———:———

ער באגרייפט עס מיט חריפות.

ר' אליה ברוך, אייִדער ער איז געווָארען רב אין מיר, איז געווען רב אין א קליין שטעטעל. ער האָט געמוסען א קליינעם געהאלט און געלעבט א געמאטערטען לעבען. די רבי'צין איז תמיד געווען פארזָארגט, ווי קומט מען אויס, די הוצאה איז גרויס, די קינדער וואקסען אונטער און די פרנסה איז קליין.

ר' אליה ברוך, וועלכער איז געווען א פרעהליכער פון נאַטור, האָט קיינמאָל ניט געזָארגט. ער פלעגט זיך נאָך צוויצלען און איבערהויפט זיצען און לערנען.

איינמאָל רופט זיך אָפּ די רבי'צין:

— אליה ברוך, דו זָארגסט דאָך גאר ניט פאר דיין פאַמיליע, פאר די קינדער. ביי מיר איז דאָס לעבען קיין לעבען ניט פון גרויס זארג און דו — זאָל דאָס דיר אָנהויבען צו קימערן.

— פארשטעהסטו מיך, — האָט ר' אליה ברוך געענטפערט — דו ווייסט דאָך, אז מען זאָגט אויף מיר, אז איך האָב א שארפען קאָפּ און בין א גרויסער חריף. וואס איז דער חילוק צווישען א חריף און א פארשטאָפּטען קאָפּ? דאָס וואס א חריף באגרייפט אין איין שטונדע, נעמט דאס זעלבע ביי א פארשטאָפּטען קאָפּ צו פארשטעהן א גאנצע וואָך. יעצט קענסטו שוין פארשטעהן, אז דאָס וואס דו זארגסט א גאנצע וואָך, איז פאר מיר גענוג נאָר איין שטונדע.

———:———

— דער רבי האָט געהייסען צולעגען די מטבע צום נאָפּעל פון דער געווינערין, וועט זי באלד געהאָלפען ווערען.

אין א שטונדע ארום איז דער חסיד געקומען צו רבי מאיר'ן און איהם געטראָפען אין שטוב. ער האָט אָנגעהויבען דאנקען דעם רבי'ן פאר דער גוטער סגולה וואס ער האָט איהם געגעבען, וואָס האָט גלייך געהאָלפען דער געווינערין. דער רבי האָט פאר־שטאָנען, אז דאָ איז עפּעס ניט גלאָט. וועז דער חסיד איז אוועק האָט ער געשיקט רופען דעם גבאי, און איהם געפרעגט, וואָס איז דאָ פארגעקומען.

דער גבאי האָט דערצעהלט דעם רבי'ן די גאנצע מעשה, וואָס דאָ האָט פאסירט, און אז ער אליין האָט עס איהם גע־געבען די סגולה.

— וואָס איז דיר עפּעס איינגעפאלען א מטבע פאר א סגולה? — האָט דער רבי געפרעגט.

— גאנץ פשוט, — האָט דער גבאי געענטפערט — דאָס איז א אידיש קינד, אזוי גיך ווי ער וועט דערזעהן א מטבע, וועט ער זיך גלייך נעמען יאָגען נאָך דעם.

———:———

א סופר בייטאָג און בעקער ביינאכט.

אין דער שטאָט, וואו ר' מאיר פרעמישליאנער איז געווען רב, איז געווען א סופר, וועלכער פלעגט בייטאָג שרייבען סופריש און ביינאכט העלפען דער ווייב באקען ברויט צום פארקויפען: ווייל ער פלעגט זיין אויף גאנצע נעכט, איז ער גע־וען בייטאָג פארשלאָפען און פלעגט מאכען פיעל גרייזען אין דער כתיבה, האָט דערפאר ר' מאיר ג'פסל'ט זיין כתיבה.

וועז גוטע פריינד זיינען געקומען צו ר' מאיר'ן בעטען פאר דעם סופר, האָט זיי ר' מאיר געזאָגט:

ניט פאר קיין חכם, אבער דאָך וועט יעדער מודה זיין, אז איך בין ניט נארישער פון וועלכען עס איז בעל־הבית.

— פון אייך איז קיין באווייז ניט, — האָט ר' אייזעלע געענטפערט — „אין מביאין ראיה מן השוטים".

———:———

זאָלען זיי בעסער אויסגעהן נאָך איהם.

ר' אייזעלע סלאָנימער פלעגט ניט מאריך זיין אין שמונה עשרה און ער פלעגט תמיד אויסגעהן די „שמונה עשרה" פרי־הער פון גאנצען עולם. האָט מען איהם אמאָל געפרעגט, וואָס איז די מעשה וואס אלע רבנים געהן אוים „שמונה־עשרה" שפּעט, אז דער עולם דארף אויף זיי וואַרטען און ער געהט אוים פריהער פון אלעמען. האָט ר' אייזעלע געענטפערט:

— וואָס דארף איך אויסגעהן נאָכ'ן עולם; זאָל בעסער דער עולם אויסגעהן נאָך מיר.

———:———

ער וועט זיך יאָגען נאָך דעם.

צו רבי מאיר פּרעמישלאנער איז געקומען א חסיד צולויפען מיט אימפּעט, ער מוז גלייך זעהן דעם רבי'ן, ווייל זיין וויב איז א קשה לילוד. גראדע האָט דער רבי דאן געשלאָפען, און דער גבאי האָט דעם חסיד ניט געוואָלט צולאָזען. דער חסיד איז אָבער צוגעשטאָנען, אז ניט אנדערש ער מוז זעהן דעם רבי'ן. דער גבאי האָט געזעהן, אז ער קען זיך ניט אָפּטשעפּען פון חסיד, איז ער אריין אין חדר, וואו דער רבי האָט געשלאָפען, דאָרט פּארזאמט זיך א ווייַלע, און דערנאָך שפּעטער ארוים מיט א מטבע אין האנט און זיך געוועגדט צום חסיד:

דעתם מיושבת עליהם", טאָ ווי קומט עם וואס אייערע לעצטע ספרים זיינען אביסעל שוואכער ווי די ערשטע?

— עס שטעהט דאָך אבער אויך: „זקני עם־ארץ כל זמן שמזקינים דעתם מטורפת עליהם". דעריבער קומט אויך אוים די שפּעטערע תורה שוואכער — האָט ר' אייזעלע מיניה וביה געענטפערט.

———:———

אַז מען איז אַ „חמרא".

ר' אייזעלע חריף, דער סלאָנימער רב, איז אמאָל אין א קאל־טען טאָג אין חודש תמוז געקומען אין שוהל אָנגעטאָהן אין א פוטער, האָט איהם איינער געפרעגט:

— רבי, האָט איהר קיין מורא ניט געהאט, מען וועט נאָך אויף אייך זאָגען דעם וועלטל „חמרא בתקופת תמוז קרירא ליה?"

— דער טייטש פון פסוק איז גאָר אנדערש — האָט ר' אייזעלע געענטפערט — אז מען איז א „חמרא" און מען שעהמט זיך אָנטאָהן א פוטער וועז עם איז אמאָל קאלט בתקופת תמוז, איז טאקע — „קרירא ליה" איז יענעם טאקע קאלט.

———:———

פון איהם איז קיין ראיה ניט.

ר' אייזעלע חריף האָט זיך אמאָל אויפגעטראָפען ביי א ברית מילה מיט ר' יאָסעלע שלאמזיר חזן. נעמענדיג אביסעל בראנפען און וועראנדיג בגילופין'דיג, האָט דער חזן א פרעג געטאָן ר' אייזעלען:

— רבי, איך וואָלט וועלען וויסען, פאר וואס האלט די וועלט אַז א חזן איז א נאר. אָט בין איך, אמת טאקע, איך האלט זיך

ער איז אַ מלאך.

וועז ר' אייזעלע חריף איז געווען אין ווילנא האָט צו איהם א פאָטער געבראכט זיין זוהן, ר' אייזיק זאָל איהם געבען סמיכה. זאָגט ר' אייזעלע צום פאָטער „אייער זוהן איז א מלאך אלקים". דער פאָטער איז אַוועק מלא שמחה. שפעטער האָבען איהם די ארומיגע געפרעגט:

— סטייטש, רבי, דער בחור איז דאָך אן עם הארץ, פאר־וואָס האָט איהר איהם גערופען מלאך?

האָט ר' אייזעלע געזאָגט:

— נו, אַט דאָס מיין איך דאָך טאקע, ווייל „לא נתנה תורה למלאכי השרת" (די תורה איז ניט געגעבען געווארען צו קיין מלאכים).

———:———

אמת'ע וואָסער.

איינער א רב האָט אמאָל א פרעג געטאָן ר' אייזעלע חריף:

— רבי, וואָס טוט מען, עס איז דאָך גאר ניטאָ קיין אמת אויף דער וועלט.

האָט איהם ר' אייזעלע א זאָג געטאָן:

— וואָס רעדט איהר, וואָס הייסט עס איז ניטאָ קיין אמת? אַט נעמט, למשל, ביי מיר טראָגט אַ אידענע מילך, איז עס אמת'ע וואָסער.

———:———

מיניה וביה

איינער פון ר' אייזעלע חריף'ס מקורבים, א איד א זקן, האָט אמאָל א פרעג געטאָן ר' אייזעלען אין א וויץ:

— עס שטעהט דאָך „זקני תלמידי חכמים כל זמן שמזקינים

אַ טאַטע א תרת, דאַרף דער זוהן זיין אברהם.

ר' אייזעלע סלאָנימער איז אמאָל געווען סנדק אויף א ברית. וועז מען האָט געהאלטען ביי דער ברכה ביי די ווערטער „ויקרא שמו בישראל" איז דער בעל ברית געבליבען שטעהן און ניט געוואוסט וואס פאר א נאָמען זאָל מען געבען דעם קינד. זאָגט ר' אייזעלע, זאָל מען איהם רופען אברהם.

נאָכ'ן ברית, פרעגט מען דעם רב פון וואנען האָט ער עס גענומען, אז דער נאָמען זאָל זיין אברהם, האָט ער געענטפערט:

— איך האָב געזעהן ווי דער טאָטע שטעהט ווי א תרח, האָב איך זיך געטראכט, אז דער זוהן דארף הייסען אברהם.

———:———

אַ גוטער סימן.

איידער ר' יאָסעלע סלאָנימער איז געווארען רב, האָט ער געגעסען קעסט ביי זיין שווער ר' אייזעלע. האָט איהם ר' אייזעלע אמאָל א זאָג געטאָן:

— הער זיך איין, יאשע, אפשר קענסטו מיר זאָגען, ווער פון אונז ביידען איז דאס דער סלאָנימער רב? שאלות פסק'נען מיר דאָך ביידע ניט, דאָס טוט דער מורה הוראה ר' פייטעל; ביי א דין תורה זיצען מיר ביידע; פון די שכירות לעבען מיר אויך ביידע, ווער איז פאָרט רב?

— נו, ווי קען מען עס ווייסען? — האָט ר' יאָסעלע צוריק געפרעגט.

— כ'וועל דיר זאָגען, געה ארויס אין שטאָט, וועסטו הערען ווען מען בארעדט.

———:———

שקר אין לו רגלים.

ר' אייזעלע חריף האָט אמאָל באגעגנט חברה־קדישה גע־ענדיג פון בית־עלמין שטארק שכור, אזוי, אז זיי האבען זיך געוואקעלט פון די פיס.

האָט ר' אייזעלע געזאָגט:

— דאכט זיך די חברה־קדישה געהן פון עולם האמת און האָבען ניט קיין פיס ווי דער שקר.

———:———

אן עצה.

אמאָל האָט א סלאָנימער אתרוגים־סוחר געשאפט אויף סוכות א טראנספאָרט אתרוגים. די אתרוגים זיינען אָבער אלע געווען ניט קיין שהנע און ווען א חשוב, א בעל־הבית, פלעגט קומען קויפען אן אתרוג, פלעגט ער עס פריהער טראָגען ווייזען ר' אייזעלען און ר' אייזעלע האָט כסדר געזאָגט, אז עס ניט קיין „הדר". דער אתרוגים סוחר איז געקומען צולויפען מיט א גוואלד צו רבי אייזעלען:

— סטייטש, רבי, איהר מאכט דאָך מיך אומגליקליך — האָט דער סוחר געוויינט — איך וועל דאָך איבערבלייבען מיט אלע אתרוגים.

— וואָס קען איך העלפען, — האָט ר' אייזעלע געענט־פערט — אז די אתרוגים זיינען ניט קיין שהנע. איך קען דיר נאָר געבען אן עצה, דו גיב יעדען בעל־הבית צוויי אתרוגים און ווען אימעצער וועט קומען ביי מיר פרעגען, וועל איך נאָר זאָגען, דער איז א בעסערער, וועט יענער קויפען דעם בעסערען און דו וועסט אָפלייזען פאר דיינע אתרוגים.

———:———

אייזעלע האָט אָפּגעריסען א פּאָר מינוט און מען געווען אין ספר.

דערווייל הערט ער ווי דער מחבר רעדט פּאר זיך:

— אָ, וואס טוט מען יעצט? עס איז שוין שפּעט, און עס איז דאָך א דין „תלמיד־חכם אל יצא יחידי בלילה מפני המזיקים?"

רופט זיך אָפּ ר' אייזעלע צו איהם:

— נישקשה, נעמט מיט אייער ספר, וועלען די מזיקים זעהן סא למדן איהר זייט, וועלען זיי שוין אייך ניט אָנרירען.

———:———

מעהר צוגעפּאסט.

אָמאָל איז געקומען א מחבר מיט זיין ספר צו ר' אייזעלען בעטען זיין הסכמה. ר' אייזעלע האָט אריינגעקוקט אין כתב יד און האָט געזעהן, עס זיינען דאָרט פּאראן מעהר נאריישקייטען ווי חידושי תורה. זאָגט ער צום מחבר: „ווי וועט איהר א נאָמען געבען דעם ספר?" ענטפערט דער מחבר: „רד"ק". און אז ר' אייזעלע האָט איהם געפרעגט: „פּארוואס עפּעס רד"ק?" האָט ער ערקלערט, דאָס ער אליין הייסט דוד, דער פּאטער קלמן, און רד"ק מאכט ר' דוד קלמנ'ס. זאָגט צו איהם ר' אייזעלע:

— אזוי קען עס ניט זיין. פּאר זיך נעמט איהר דעם טיטעל רבי און פּאר'ן פּאטער ניט, איז דאָך דאָס א באליידיגונג פּאר אייער טאָטען. איהר גיט בעסער א נאָמען דעם ספר „דוראק", וועט עס זיין אייער ריכטיגער נאָמען און אייער פּאָטער וועט אויך האָבען דעם מורינו.

———:———

קען מעהר ניט שעכטען, ווייל ער האָט מורא, אז ער האָט פאר־
לאָרען די הרגשה און ער וויל בעסער ווערען א מלמד. דערהע־
רענדיג דאָס, האָט ר' אייזעלע געגעבען א טופּע מיט'ן פום און
א געשריי:

— ביי שחיטה, איז א ספק אויב דו קוילעסט די בהמה, די
קינדער וועסטו געווים אפקוילענען.

———:———

נאָהנט פון אמת.

פאר ר' אייזעלע סלאָנימער האָט א מחבר געבראכט א פירוש
אויף תורה געשריבען אויף די גליונות פון חומש און געבעטען
זיין הסכמה.

ר' אייזעלע האָט נאָך גאָר ניט מעיין געווען אין ספר און
גלייך געענטפערט:

— אייער חבור איז קרוב לאמת.

— רבי, — פרעגט דער מחבר — איהר האָט דאָך נאָך
גאָר ניט געהאט צייט אויפצוקוקען אין חבור, ווי וויסט איהר
שוין דאָס צו זאָגען?

— איך האָב געזעהן — ענטפערט ר' אייזעלע — ער איז
דאָך געשריבען אויף די גליונות פון חומש לעבען דער תורה.
נו, איז ער געווים קרוב לאמת.

———:———

זיי וועלען שוין זעהן.

א מחבר איז געקומען צו ר' אייזעלע חריף בעטען אן
הסכמה אויף זיינעם א חבור. ר' אייזעלע איז געווען זעהר
פארנומען און עס האָט געגומען ביז פינסטערע נאכט, ווען ר'

פאָטער האָט גע׳טענה׳ט, אז זיין מחותן, דער כלה׳ס פאָטער, דארף געבען קעסט, ווייל זיין זוהן, דער איידעם, איז א גרויסער למדן.

ר׳ אייזעל האָט אויסגעהערט די טענות און געגעבען א פרעג:

— ווי רופט מען דער כלה?

— חיה, — האָט דער אבי־הכלה געענטפערט.

— מאן דיהיב חיה יהיב מזונא, — האָט ר׳ אייזיק׳ל גע־ענטפערט.

———:———

אַ בפרוש׳ע ראיה.

ר׳ אייזעלע סלאָנימער איז פריהער געווען רב אין קוטנא, אז סלאָנים האָט איהם אריינגעשיקט דעם כתב רבנות, האָט קוט־נא איהם ניט געוואָלט פארלאָזען און די ראשי העיר האבען איהם שטארק געבעטען ער זאל פארבלייבען ביי זיי.

האָט ר׳ אייזעלע חריף זיי געזאָגט:

— איך האָב א בפרוש׳ע ראיה אז קוטנא איז ניט קיין שטאָט. די גמרא זאָגט: „קטנה ונערה היכי דמי“ ווי איז דאָס געמאָלט א קטנה און א נערה צוזאמען? ענטפערט די גמרא: „קטנה דמין נעורין“, א קטנה פון דער שטאָט נעורין, היינט ווען קוטנא וואָלט געווען א שטאָט, האָט דאָך די גמרא געקענט זאגען: „נערה דמין קוטנא.“

———:———

די קינדער וועט ער אודאי אפקוילענען.

מען דערצעהלט, איינמאָל איז צו ר׳ אייזעלען געקומען א שוחט, וועלכער איז שוין געווען אלט און זיך באקלאָגט אז ער

זאָל ווערען אן אָרימאן א תלמיד־חכם, האָט ער קיינמאָל קיין מורא ניט און דעריבער וויל ער איהם קיין נדבה ניט געבען.

———:———

קיינער קען ניט קוקען.

א מחבר, וואם זיין נאָמען איז געווען משה, האָט אמאָל געבראכט צו ר' אייזעלע סלאָנימער זיינעם א חבור, וואם ער האָט געשריבען „ידי משה".

ר' אייזעלע האָט אריינגעקוקט אין חבור און האָט געזאָגט:

— איהר האָט געדארפט רופען דעם ספר „פני משה".

— וואָם עפעס „פני משה"? — האָט דער מחבר געפרעגט.

— ווייל אין משה'ס פנים האָט קיינער ניט געקענט קוקען.

———:———

מדבר שקר תרחק.

א מחבר איז געקומען צו ר' אייזעלען בעטען א הסכמה אויף זיינעם א חבור. ר' אייזעלע האָט איינגעשטימט. ער האָט גענומען א בויגען פאָפיר, אָנגעשריבען אין דער הויך די הסכמה און זיך אונטערגע'חתמ'עט נידעריג ביים ענד פון בויגען.

— רבי, — האָט געפרעגט דער מחבר — צו וואם האָט איהר דאָס געלאָזען אזא ליידיגען פלאץ פאר דער חתימה?

— כדי צו מקיים זיין „מדבר שקר תרחק", פון א ליגען זאָלסטו זיך דערווייטערן. — האָט ר' אייזעלע געענטפערט.

———:———

מאן דיהיב חית.

אין קוטנא, וואו ר' אייזעלע חריף איז געווען רב, איז ביי איהם פאָרגעקומען א דין תורה פון א פאָר מחותנים. דעם חתן'ס

ער איז ביידע זאכען.

א געוויסער גאון האָט געהאט צוויי זיהן, וועלכע זיינען געגאנגען אין טאטענס וועגען און זיינען אויך געווען גדולים אין לערנען. ביידע זיהן האָבען זיך געפלייסט איבערשטייגען אייגער דעם אנדערען אין תורה.

איינמאָל פרעגט דער גאון איין זוהן:

— זאָג מיר, מיין קינד, ווער קען בעסער לערנען, דו אָדער דיין ברודער?

— איך קען דיר, טאטע, אויף דעם ניט ענטפערען. — זאָגט דער זוהן — זאָל איך זאָגען, אז איך קען בעסער? וועל איך זיין א בעל־גאוה; זאָל איך וויידער זאָגען, אז מיין ברודער — וועט עס זיין א ליגען.

האָט דער גאון איהם געענטפערט:

— און איך זאָג דיר, אז דו ביסט אי א ליגנער, אי א בעל־גאוה.

———:———

זיי האָבען מורא פאר זיך.

מען האָט אמאָל געפרעגט רבי אייזעל חריף, פארוואס גיבען די נגידים גיכער א נדבה צו אן אָרימאן א קאליקע און ווילען ניט געבען קיין נדבה צו אן אָרימאן א תלמיד־חכם.

—פארשטעהט איהר מיך — האָט ר' אייזעל חריף ענטפערט — די נגידים טוען ווי עס באדארף צו זיין. יעדער נגיד האָט מורא טאָמער וועט ער חלילה ווערען אן אָרימאן, א קריפּעל, און ער גיט דעריבער א נדבה אזא אָרימאן, כדי מען זאל אמאָל איהם געבען ווען ער וועט דארפען, אָבער אז דער נגיד

— זאָ איין טייערען ציגאר — ענטפערט ר' שמעון סופר — פון זיינער מאיעסטעט אייגענהענדיג מיר געגעבען, זאל איך איהם אוועקלאָזען מיט'ן רויך...

———:———

וועו אַ טיטעל איז הפקר.

אין א שטעטעל איז געווען א רב, פלעגט איהם א ישוב'ניק פון א דערבייאיגען דאָרף אריינשיקען אלע דאָנערשטאג פיש אויף שבת. איינמאָל אן ערב שבת האָט דער ישוב'ניק ניט געשיקט דעם רב קיין פיש. שרייבט איהם אָן דער רב א בריוועל און שרייבט איהם א טיטול: „לכבוד הרב הגאון המופלג והמפורסם וכו' "...

קומט צו פאָהרען דער ישוב'ניק א ברוגז'ער צום רב:

— סטויטש, רבי, — האָט דער ישוב'ניק געטענה'ט — איך האָב אייך אלע מאָל געשיקט פיש אויף שבת און אז גראדע היינטיגען שבת האָט זיך געמאכט, אז איך האָב ניט געהאט קיין פיש — נעמט איהר און מאכט אזוי חוזק פון מיר?

— איך, חוזק? — וואונדערט זיך דער רב — פארוואָס זאָל איך פון אייך מאכען חוזק?

— אָט איז דער בריוועל, — ווייזט דער ישוב'ניק — איהר נעמט און שרייבט מיר אריין „הרב הגאון המופלג והמפורסם"... ווי קומט איהר דאָס שרייבען צו מיר אזוי? דאָס איז דאָך חוזק געמאכט.

— מען זאָגט דאָס אויף מיר אויך, — האָט זיך דער רב פארענטפערט.

———:———

אלחנן געהייסען דעם בעל־עגלה זיך אָפּשטעלען, און איז אראָפּ פון וואָגען און זיך געשטעלט דאוונען מנחה. דער בעל־עגלה, זעהענדיג ר' יצחק אלחנן דאוונען, האָט אויך אָנגעהויבען דאוונען מנחה, דערביי האָט ער אבער אין איין צייט אויך אויסגעשמירט די רעדער פון וואָגען. אז ר' יצחק אלחנן האָט דאס דערזעהן, האָט ער געזאָגט:

— סא טייערע פאָלק די אידען זיינען, אפילו וען זיי אָרבייטען, דאוונען זיי אויך.

———:———

דער אונטערשייד.

דער בעריהמטער קראקויער רב, רבי שמעון סופר, איז אויך געווען א מיטגליד פון עסטרייכישען רייכסראט. איינמאָל, ביי א זיצונג פון דעם רייכסראט, האָט אן אנטיסעמיטישער „אבגעאָרדענטער", וועלכער איז געזעסען געגענאיבער דעם רב אויף דעם אנדער זייט טיש, א פרעג געטאָן רבי שמעונ'ען:

— וואָס איז דער חילוק צווישען א רב און א חזיר?

— דער טיש. — האָט דער רב געענטפערט.

———:———

קראקויער רב׳ס ענטפער.

דער קראקויער רב, ר' שמעון סופר, וואס איז אויך געווען „רייכסראטה געאָרדענטער" צום וויענער פארלאמענט, איז געוען באפריינדעט מיט'ן קייזער פראנץ יאָזעף. איינמאָל, שבת, באָגעגענט איהם דער קיסר אין גאָם און גיט איהם א ציגאר, נעמט דער רב און לעגט אריין דעם ציגאר אין זיין וועסט־קעשענע. האָט עם דעם קיסר פארדראָסען און האָט איהם א פרעג געגעבען, פארוואס רויכערט ער ניט דעם ציגאר?

גאַנגען זיך איבערצייגען צו עס איז אמת אַדער ניט. אז ער איז דאַרט געקומען, האָט ער געטראַפען די קראָם אָפען, אבער קיין קונים זיינען גראדע ניט געווען. איז דער דין צוגעגאנגען צו זיין קרוב און געזאָגט:

— דו נאר איינער, וואס האלסטו אָפען די קראָם, אז פאר־קויפען טאָרסטו סיי־ווי־סיי ניט?

———:———

בעסער א מומר לתאוה אידער להכעים.

ר' יצחק אלחנן איז אמאל תשעה באב אריינגעקומען צו איינעם א דאָקטאָר פיינבערג און געטראָפען די גאנצע פאמיליע עסענדיג. דער דאָקטאר, איז אפילו געווען א פרייער מענש, נאָר דערזעהענדיג ר' יצחק אלחנ'ען, האָט ער זיך אביסעל פאר־שעהמט און האָט אזוי ווי אויפגעהערט צו עסען. ר' יצחק אלחנן האָט דאָס באמערקט און גלייך געזאָגט:

— מיט פיעל אפעטיט אייך.

האָבען זיי זיך אלע געוואונדערט, אז ר' יצחק אלחנן זאָל זיי צואווינשען אפעטיט, ווען זיי עסען אום תשעה באב.

— פארשטעהט איהר מיך — האָט ר' יצחק אלחנן זיי דער־קלערט — איך האָב געזעהן, אז איהר עסט מיט א האלבען אפעטיט, און אייער עסען וואָלט דאָך אויסגעקומען ווי „מומר להכעים", ווען איהר וועט אבער עסען מיט אפעטיט, וועט עס זיין „מומר לתאוה" און די עברה וועט זיין א קלענערע.

———:———

סא טייערע פאָלק אידען זיינען.

ר' יצחק אלחנן איז אמאל געפאָהרען מיט א בעל־עגלה אין וועג, אז עס האָט אָנגעהויבען ווערען פארנאכט, האָט ר' יצחק

ער אויך געהערט ביים לייענען, ווי יעדער איז מנדב, נאָר לפנים, דריי מאָל אזוי פיעל ווי אין דער אמת. האָט דער מל"בים גע־זאָגט:

— עס זעהט מיר אוים, ביי אייך איז עפּעס א פּארקעהרטע וועלט: מען קושט מיט די הענט און זאָגט צו מיט'ן מויל.

———:———

דו האָסט געשיקט דיין בילד.

ר' מאיר ליבוש מלבי"ם האָט געהאט זעהר פיעל שונאים אין זיין שטאָט.

איינמאָל פּורים האָט איהם איינער פון זיינע שונאים גע־שיקט שלח מנות אין א טעלער איבערגעדעקט מיט א וויסען טישטוך. וועז דער מלבי"ם האָט ארונטערגענומען דעם טיש־טוך פון טעלער, האָט ער דאָרט דערזעהן א לעקאך מיט אן אויס־געבאקענע חזיר'שע צורה פון אויבען.

דער מלבי"ם האָט געזומען זיין פּאָטאָגראפיע, עס ארויפגע־לעגט אויף דעם זעלבען טעלער און אויך צוגעלעגט א צעטעלע מיט א פּאָר אָנגעשריבענע וועריטער:

— דו האָסט מיר געשיקט דיין בילד אזן איך שיק דיר מיינעם.

אזן דאָס געהייסען איהם שיקען צוריק.

———:———

צו וואָס האָלט ער אָפּען די קראָם.

מען האָט אָנגעזאָגט דעם קראקאווער דין, אז זיין קרוב איז עם דער ערשטער אין שטאָט, וואס האלט זיין קראָם אָפּען אום שבת. האָט עם דער דין ניט געוואָלט גלויבען אזן איז אליין גע־

שמואל האָט איהם ערקלעהרט שולדיג, האָט ער אָנגעהויבען שרייען:

— רבי, איך וועל ניט שווייגען! איך וועל אייך צוברעכען אלע שויבען פון הויז!

— און איך, מיינסטו, — האָט דער רב צוריק געענטפערט — וועל שווייגען אודאי, וואָם?

— וואָם, רבי, וועט איהר טאָן? — האָט זיך דער בעל־דבר אביסעל דערשראָקען.

— וואָם וועל איך טאָן? — האָט דער רב אין זעלבען טאָן געענטפערט — איך וועל גלייך רופען דעם גלעזער.

———:———

מיט אַ שנור.

א לץ האָט אמאָל געפרעגט דעם מלבי"ם, אפשר וויים ער א וועג, ווי מען זאָל מעגען רויכערן אום שבת?

האָט דער מלבי"ם געענטפערט:

— על ידי שנור מעג מען, איהר מוזט אלזאָ דעם ציגאר מיט דעם ברענענדיגען זייט האלטען אין מויל.

———:———

אַ פארקעהרטע וועלט.

דער מל"בים איז געווען געגען דעם מנהג, וואם האָט גע־הערשט אין א סך קהילות, ווען מען האָט פארבייגעטראָגען די תורה צום בימה אויף לייענען, פלעגען די מתפללים אויסשטרע־קען די הענט, אנריהרען מיט זיי די ספר־תורה און דערנאָך קושען די אייגענע שפיצען־פינגער. איינמאָל איז דער מל"בים געקומען אין א שוהל און געמערקט, ווי אלע טוען אזוי, דערווייל האָט

— רבי, — האָבען זיי איהם געפרעגט פאר'ן געהן — אויף וואָס פאר א זאך זאָלען מיר אממייסטען אכטונג געבען ביים באקען די מצות?

— אממייסטען זאָלט איהר אכטונג געבען אויף א שוואכע פרוי, וועז איהר באמערקט, אז איהר איז שוועך צו וואלגערען. איהר זאָלט אויף איהר ניט שרייען אוז ניט בייזערען זיך, — איז געווען רבי ישראל'ס ענטפער.

———:———

קלענער אָבער גאנץ.

ר' ישראל סאלאנטער האָט אמאָל געריהמט זיין תלמיד ר' שמחה זיסל קעלמער. האָט איהם איינער א רב געמאכט אויפ־מערקזאם, אז וועז ר' שמחה זיסל לעגט נישט אריין זיינע גאנצע כשרונות אין מוסר, וואָלט ער געווען מעהר גדול אין לערנען.

אויף דעם האָט ר' ישראל געענטפערט:

— עס ווערט געבראכט אין דין, אז וועז מען האָט פאר זיך צוויי חלות, איינע א קלייגע נאָר א שלמה, א גאנצע, אוז נאָך איינע א גרויסע נאָר ניט קיין גאנצע — דארף מען מאכען די ברכה אויף דער שלמה, אַן אדם שלם איז מעהר חשוב פון אן אדם גדול.

———:———

ער וועט אויך ניט שווייגען.

רבי שמואל סאלאנטער איז געווען א גרויסער חכם, א מתון אוז א מענשען־פריינד.

איינמאָל, וועז ער איז געווען רב אין ירושלים, איז פאר איהם געקומען א שווערער בעל־דבר צו א דין־תורה. וועז רבי

ער האָט זיך אויך ארומגעטראָגען מיט זיין תורה צו אלעמען און קיין גוי האָט דאָס ניט געוואָלט נעמען אין האנט אריין.

———:———

זיי ווילען, ווען ער וויל ניט.

ר' ישראל מאיר, דער „חפץ חיים", אידער ער איז געווא־רען באריהמט, האָט ער געלעבט זעהר אָרים. ער פלעגט אין ראדין אויפ'ן ווייבער־שוהל זיצען און לערנען תורה.

די שטאָט בעלי־בתים האָבען זיך דערוואוסט פון זיין לאגע און איהם געוואָלט געבען תמיכה. ר' ישראל מאיר האָט זיך אָבער אָפגעזאָגט פון אָנצונעמען קיינע שטיצע.

איינמאָל זאָגט צו איהם זיין מוטער:

— ישראל מאיר, מיין זוהן, זעהסט דאָך ווי אָרים מיר זיינען. עס פעהלט אפילו אויף טרוקענע ברויט און מענשען ווילען דיר העלפען בדרך כבוד, פארוואס זאָגסטו זיי אָפּ?

— מאמע, — האָט איהר ר' ישראל מאיר געענטפערט — ווייסטו דען ניט, אז מענשען ווילען נאָר דאן געבען, ווען איך ווייל ניט נעהמען; קוים אבער וועל איך וועלען נעמען — וועלען זיי ניט וועלען געבען.

———:———

אויף דעם גיט אכטונג צום מיסטען.

ר' ישראל סאלאנטאר פלעגט ביים באקען זיינע מצות אליין אכטונג געבען, אז אלעס זאל געטאָן ווערען כדת וכדין. איינמאָל איז רבי ישראל דעם גאנצען ערב פסח געלעגען קראנק און האָט ניט געקענט זיין אנווועזענד ביים באקען זיינע מצות. זיינע תלמידים האָבען זיך אָנגעכאפט איהם פארטרעטען ביי דער השגחה פון כשרות.

אויף אַ גלייכען וועג טרעפט מען זיך.

ביי איינעם א געווויסען גאון פלעגט אָפט טרעפען, אז נאָך זיינעם א שעור אין דער ישיבה, פלעגען די תלמידים געפינען זיינע תורה געדרוקט אין פארשידענע ספרים. עם פלעגט זיך זיי אמאָל דערוועקען א חשד, ווי דער גאון וואלט גנב'ענען זיינע חדושי־תורה.

האָט ער זיי איינמאָל אזוי געזאָגט:

— וועז מען געהט בדרך המלך, אויפ'ן שאסעע, טרעפט מען נאָך מענשען געהן; וועז מען קריכט אבער אראָפּ פון וועג אוז מען בלאָנדזשעט איבער פעלדער אוז וועלדער, דאז איז מען איינער אליין. מיינע תורה וועלען געזאָגט מיט'ן שכל הישר, מוז מען זיך טרעפען מיט נאָך מענשען.

———:———

אויך אַ גוי.

דער „חפץ חיים" איז אמאָל געפאָהרען פון וואַרשא מיט זיינעם א חבור, וואס ער האָט דאָרט אָפּגעדרוקט. זיצענדיג אין וואגאָן, האָט ער דערזעהן ניט וויט א רייכען אידישען יונגען־מאן אוז איהם פארגעלעגט קויפען דעם ספר. דער יונגערמאן, ניט וויסענדיג ווער דער מחבר איז, האָט זיך אָפּגעזאָגט פון קויפען דעם חבור.

שפעטער, אז ער האָט זיך דערוואוסט, אז דאס איז דער „חפץ־חיים", איז ער צוגעגאַנגען צום צדיק, גלייך געקויפט דעם ספר אוז געבעטען מחילה, וואס ער האָט איהם באליידיגט.

— איך האָב צו אייך חס ושלום גאָר נישט — האָט דער חפץ חיים געזאָגט, — איך בין ניט גרעסער פון גאָט ברוך הוא,

זאָגט, אז מיט'ן אָנקומען פון שבת, ווערט יעדען אידען צוגע־
געבען צוויי מלאכים, וועלכע באגלייטען איהם א גאנץ שבת. וועז
א איד, דעריבער, געהט פריטאג צו נאכט אין טעאטער, האָט
ער עפ"י דין געדארפט קויפען דריי בילעטען. וועז די פויזנער
אידען נעמען נאָר איין בילעט, באהאלטען זיי די צוויי באגלי־
טער אוז באַ'גנב'נען דעם טעאטער.

———:———

דאָ איז נישט יין אָרט.

ר' עקיבא איגר האָט אמאָל גייענדיג שבת אין גאם, אָנ־
געטראָפען א אידישען בחור רויכענדיג א פאפיראָס. דער גאוז
האָט צוגערופען דעם בחור אוז איהם געפרעגט:

— דו האָסט מסתמא פארגעסען, אז היינט איז שבת?

— ניין, רבי, איך וויים גאנץ גוט, אז עס איז שבת.

— מסתמא וויסטו ניט, אז שבת טאָר מען ניט רויי־
כערען? — האָט איהם דער גאוז וויטער געפרעגט.

— ניין, רבי, איך וויים אז מען טאָר ניט. איך בין אָז
אמת'ער מענש אוז איך וועל קיין ליגען ניט זאָגען.

— אויב אזוי, וויסטו געווים ניט ווי הארב עס איז די עברה
פוז רויכערען אום שבת? — האָט וויטער דער גאוז געפרעגט.

— איך וויים אלץ, איך וועל ניט זאָגען קיין ליגען, רבי, איך
זאָג דעם גאנצען אמת.

אויסהערענדיג אלץ, האָט זיך ר' עקיבא איגר אָפגערופען:

— אויב דו ביסט אזא אמת'ער מענש, טאָ וואָס דרעהסטו
זיך דאָ ארום אויף דעם עולם השקר?

———:———

א ווארשאווער בעל־הבית, א מקורב פון ר' זלמנ'ען, דער דאמאלטיגער ווארשאווער רב, דער מחבר פון „חמדת שלמה", האָט דער קבלת פנים געקרענקט, ער האָט געפיהלט אין דעם ווי א פחיתת הכבוד פאר ר' זלמנ'ען, וועמען ער האָט געהאלטען ניט קלענער פון ר' עקיבא איגר. ער האָט זיין פארדרום אויסגעדריקט פאר ר' זלמנ'ען אליין.

— איך וועל דיר זאָגען — האָט איהם ר' זלמן געענטפערט— דער שטייגער איז, אז ווען מען זאָגט די תפלה „ונתנה תוקף" איז די שוהל געפאקט, די אידען ווייגען, מען עפענט דעם ארון קודש, א ציטער נעמט אלעמען דורך, אָבער די תפלה „והוא רחום" וואָס איז אויך א תפלה זכה כאפט מען אָפ און מען זאָגט עס אָפ ווען מען קלייבט נאָר אויף א מנין אידען. פאר וואס איז אנדערש „ונתנה תוקף" פון „והוא רחום"? דער תירוץ איז אָבער, „והוא רחום" זאָגט מען אלע מאָנטאג און דאָנערשטאג, אָבער „ונתנה תוקף" זאָגט מען דאָך ניט מעהר ווי איין מאָל אין יאהר...

———:———

אלע זיינען גנבים.

רבי עקיבא איגר, באלד ווי ער איז געווארען רב אין פויזען, האָט ער זיך דערוואוסט, אז פיעלע בעלי־בתים פון זיין קהילה געהען פרייטאג צו נאכט אין טעאטער. דעם נעכסטען שבת, ווען רבי עקיבא איגר האָט געהאלטען זיין דרשה אין שוהל, האָט ער אזוי געזאָגט:

— איך האָב מיך לאנג געמאטערט איבער א שווערען מאמר חז"ל, וואס איז מיר יעצט נאָר רעכט געווארען. די גמרא זאָגט אין חולין „רוב גנבי ישראל", דאס רוב גנבים זיינען אידען. איז עס עפעס שווערליך צו פארשטעהן, אבער ביי אונז אין פויזען ווייזט אוים איז זעהר צוגעטראָפען. אונזערע חכמים האָבען גע־

ווען דער מאן איז ארויס פון הויז, האָט זיך די רבי'צין אָנ־
גערופען צו ר' יוסי בער'ן:
— פאר וואס האָסטו איהם געגעבען גאנצע פינף און צוואנ־
ציג רובעל, צוויי אָדער דריי רובעל זיינען דאָך אויך גענוג אויף
ארבע כוסות?
— גאָר פשוט, — האָט ר' יוסי בער געענטפערט, — דו
האָסט דאָך געהערט זיין שאלה, צו ער קען יוצא זיין די ארבע
כוסות מיט מילך. ווען ער זאָל מאכען א סדר ווי עס געהער צו
זיין, מיט פיש און פלייש, טאָר מען דאָך קיין מילך ניט נוצען
ביים טיש. איך האָב דעריבער פארשטאַנען, אז ער האָט נאָך גאָר
ניט אויף פסח, און איך האָב דיר דעריבער געהייסען געבען
פינף און צוואנציג רובעל.

———:———

ער עסט ניט.

צום רבי'ן ר' דוב'על פון דינאוו איז געקומען א רב'ל אויף
שבת, האָט ער ניט געוואָלט עסען ביי איהם. דאָס איז געווען
פאר'ן גרויסען רבי'ן א גרויסע באליידיגונג, נאָר דער רב'ל האָט
זיך פארענטפערט, אז ער עסט ניט קיין בשר בהמה.
— פארוואס עסט איהר ניט קיין בשר — בהמה? — האָט
איהם ר' דוב'ל געפרעגט.

———:———

אַ גאַסט איז אַנדערש.

ווען ר' עקיבא איגר איז געקומען קיין ווארשא, איז מען
איהם ארויסגעקומען אנטקעגען און איהם אָפּגעגעבען גרויס
כבוד, ווי עס פאסט פאר אַזאַ גדול הדור.

ר' יוסי בער האָט ארויסגענומען א חומש און געפרעגט דעם קינד א גרינגע פראגע. דאָס קינד האָט גלייך געענטפערט.

— הלואי — האָט ר' יוסי בער געזאָגט צום ישוב'ניק — זאָל מען אזוי אויף מיינע קינדער זאָגען וואס מען וועט זאָגען אויף דיינע.

דער ישוב'ניק איז אוועק א צופרידענער, אז זיינע תלמידים האָבען איהם דערנאָך געפרעגט, וואס האָט ער געמיינט דערמיט, האָט זיי ר' יוסי בער ערקלערט:

— גאנץ איינפאך, הלואי זאל מען אויף מיינע קינדער זאָגען, אז זיי קענען לערנען מעהר ווי דער טאטע זייערער.

———:———

פ א ר ש ט א נ ע ן.

צו ר' יוסי בער בריסקער איז איינמאָל אין ערב פסח אריינגעגאנגען א מאן מיט א שאלה, צו קען ער יוצא זיין די ארבע כוסות מיט מילך.

— ביסט דען חלילה קראנק? — האָט איהם ר' יוסי בער געפרעגט.

— ניין, איך בין ברוך השם געזונט, — האָט דער מאן געענטפערט, און מורמלענדיג צוגעגעבען — ווייז איז ניט פאר מיין קעשענע היינטיגם יאהר.

ר' יוסי בער האָט געהייסען דער רבי'צין זי זאל געבען דעם מאן פינף און צוואנציג רובעל אויף ארבע כוסות.

דער מאן האָט אָנפאנגם ניט געוואָלט נעמען די געלט. ער איז געקומען פרעגען א שאלה, אבער ניט בעטען קיין נדבה, אָבער ר' יוסי בער האָט איהם איבערגערעדט, אז ער גיט איהם ניט די געלט קיין נדבה, נאָר בתור הלואה, גאָט וועט איהם העלפען וועט ער אָפגעבען.

גבירים, און יעדער איינער האָט געוואָלט אויספיהרען, ווי איהם האָט זיך פּאַרוואלט.

ר' יוסי בער איז געווען אויפגערעגט אויף יעדערנס עקשנות. אינמיטען קומט אריין דער שמש און זאָגט דעם רב, אז א אי־דענע האָט זיך איינגעשפּארט, זי וויל דוקא זעהן דעם רב אליין און נישט דעם בית־דין.

דער רב איז א ווייליע ארוים ענטפערן דער אידענע.

וועז דער רב איז צוריקגעקומען, זיינען אייניגע בעלי־בתים געווען נייגעריג און געוואָלט וויסען, וואס אזוינס האָט די אי־דענע געהאט נויטיג צום רב אליין.

— אָט אַ אידענע, — זאָגט ר' יוסי בער — איהר האָט זיך גע'חלום'ט, אז איהר זוהן איז משוגע געוואָרען.

— און ווי האָט איהר, רבי, איהר פּותר חלום געווען? — האָבען עטליכע בעלי־בתים געפרעגט.

— איך האָב איהר געזאָגט, אז דאס איז א סימן, ער וועט זיין א גרויסער גביר. — האָט ר' יוסי בער געענטפערט.

———:———

אויף איהם געזאָגט געוואָרען.

צו רבי יוסי בער בריסקער האָט א רייכער ישוב'ניק גע־בראכט זיין אייניקעל, א חדר אינגעל, רבי יוסי בער זאל איהם פּארהערען.

— רבי, — האָט דער ישוב'ניק מיט זיין גראָבען קול גע־רעדט — איך האָב זוכה געווען מיין אייניקעל מגדל זיין לתורה, ער לערנט שוין חומש, פּארהערט איהם, רבי.

האָט עם אלע ארומיגע אין רב'ס הויז און אויך ר' יוסי בער'ן אליין פּארדראָסען דעם ישוב'ניק'ס עזות, ר' יוסי בער אליין זאָל פּארהערען זיין חדר־אינגעל.

אין צובער אריין!

ר' יוסף בער, דער בריסקער רב, האָט ניט געהאלטען פון דעם יראת שמים פון די עמי־הארצים און גראבע יונגאטשעס. אמאל האָט ער געזעהן ווי איינער אזא עם הארץ האָט זיך געוואשען צום עסען און אָפּגעגאָסען די הענט מיט צוויי פולע קווארט וואסער.

— זעהט נאָר, — האָט זיך ר' יוסף בער אָפּגערופען מיט אַ שמייכעל — זיין גאנצע יראת שמים גיסט ער אריין אין צובער אריין.

———:———

ווי די פראגע אזוי דער ענטפער.

ר' יוסי בער איז אמאל געפאָהרען מיט א בעל עגלה פון בריסק אין א צווייטער שטעטעל אריין, וועו זיי זיינען פארבי געפאָהרען נעבען א גרויסען בארג, רופט זיך אָפּ דער בעל־עגלה צו ר' יוסי בער'ן:

— רבי, וויפיעל מולטערם זאמד קען זיין אין דעם בארג?

— איך וועל דיר זאָגען, מיין קינד, — האָט איהם ר' יוסי בער געענטפערט — עס וועלען זיך, ווי גרויס דער מולטער איז. איז ער גרויס ווי א צעהנטעל פונ'ם בארג, וועט זיין צעהן מולטערם; איז ער אבער גרויס ווי א הונדערטעל פון בארג, וועט זיין הונדערט מולטערם, און אזוי וויטער און וויטער.

———:———

אַ סימן אויף א גביר.

ביי ר' יוסי בער אין הויז איז איינמאל געווען אן אסיפה וועגען א שטאָדטישען ענין. עס איז אבער געווען שווער צו קומען צו א טאָלק, ווייל די בעלי־בתים זיינען דאס רוב געווען

— רבי, איהר זייט דאך א גאון, א בעל־מופת, צייגט מיר, אז איהר קענט ארונטערשפרינגען פון פענסטער, וועז ניט גיב איך אייך גלייך מיט דער האק אין קאפ.

— אה, דאס איז גאר ניט — האט דער גאון געלאסען ג׳ענטפערט — שפרינגען פון אויבען ארונטער קענען אלע. איך וועל דיר צייגען א מופת, און איך וועל שפרינגען פון אונטען ארויף. דו וואלט דא, און איך וועל ארויסגעהן און ארויפשפרינגען פון גאס אהער.

דער משוג׳ענער האט געוואלט, און דער רבי איז ארוים און צוריקגעקומען מיט אן עולם, וועלכע האבען דעם משוגע׳נעם געבונדען.

———:———

אבער ער היסט ניט.

אין בריסק האט מען אריינגעבראכט א נייע ספר תורה אין א שוהל, זיינען צו דער פייערונג געקומען גאנץ שטאט און אלע האבען זיך געשפארט אינעווייניג אין שוהל, אזוי אז דארט איז געווארען ענג און היים דערשטיקט צו ווערען. אבער וועז ר׳ יוסי בער האט געדארפט דורכגעהן אין שוהל אויבען אן, האט מען פאר איהם געמאכט א וועג. געהענדיג אזוי צווישען די שורות מענשען, האט ער באמערקט, ווי עטליכע יונגעלייט, שטארק פארשוויצט, האבען ארופגענומען די היטלען, האט זיך ר׳ יוסי בער אפגעשטעלט און זיי געפרעגט:

— פארוואס האט איהר עס ארופגענומען די היטלען אין שוהל?

— אי, רבי, ס׳איז היים, אי היים! — האבען די יונגע לייט געזאגט.

— אבער איך היים ניט, — האט ר׳ יוסי בער געענטפערט.

———:———

דער בחור האָט געזומען די גמרא און זיך געזעצט לערנען. וועז ער איז געקומען צו דער גמרא'ס אויסדרוק „חמור גמל" (אייזעל קעמעל. דאָס הייסט: א ספק'דיגע זאך) איז דעם בחור געווארען קשה'דיג, ווי קומט מען אויפפארען אן אייזעל מיט א קעמעל, און ער האָט דערטראכט, אז עס איז געווים א טעות הדפוס. האָט ער געזומען א פען און אויסגעמעקט דעם וואָרט „גמל" און בייט זייט אָנגעשריבען „גמור", וועט עס הייסען חמור גמור (אן אמת'ער אייזעל). וועז ער האָט אָפגעבראכט די גמרא, האָט דער „נודע ביהודה" באמערקט די הגהה, זאָגט ער:

— דו האָסט ניט געפאָלגט ביידע תנאים: דו האָסט ניט נאָר פאלש פאררייכט, נאָר דו האָסט אויך אונטערגעשריבען דיין נאָמען.

———:———

א בפרוש'ער מאמר.

גלייך ווי רבי יחזקאל לאנדא איז געווארען רב אין פראגא, איידער ער איז געווארען באריהמט, איז אויך געווען אין שטאָט א דיין, ר' שלמה קרוב, אן אדם גדול. א סך בעלי-בתים אין שטאָט האָבען זיך גע'ספק'ט צו איז ניט אמאָל דער דיין שלמה קרוב גרעסער פון רב. וועז מען האָט עס געזאָגט צו ר' יחזקאל'ן אליין, האָט ער קורץ געענטפערט:

— רוב וקרוב הולכים אחרי הרוב.

———:———

ווי צו האנדלען מיט משוגעים

צום גאון „נודע ביהודה" איז אמאָל אריין א משוגע'נער מיט א האָק אין האנד און געזאָגט:

א

רבנים

פאסירונגען, דרשות און ווערטלאך

o———o

עס איז גאָר א מצוה.

אן אפיקורס איז געקומען צום בעל „נודע ביהודה" און איהם געפרעגט:

— רבי, איך האָב שוין עובר געווען אלע עבירות, חוץ פון דער עבירה פון „מאבד עצמו לדעת".

האָט איהם דער „נודע ביהודה" געענטפערט:

— די עברה קענסטו ניט עובר זיין, ווייל דאם וועט גאָר זיין א מצוה פון „ובערת הרע מקרבך".

———:———

זיין ריכטיגער נאָמען.

צום „נודע ביהודה" איז געקומען א בחור און געבעטען לייהען א גמרא. דער „נודע־ביהודה" האָט איהם געזאָגט, ער קען איהם לייהען די גמרא נאָר ער רעדט מיט איהם אויס צוויי תנאים, ער זאל ניט טאָהן די בחור'שע געוואוינשאפט, ער זאָל ניט שרייבען ביי די זייטען קיין הערות און אויך ניט אונטער־חתמ'נען זיין נאָמען.

אויסצוגעפינען דעם היסטאָרישען אמת. איינע און די זעלבע מעשה ווערט אין פערשידענע ביכער צוגעשריבען צו גאנץ אַנדערע פערזאָנען, אויך די נוסחאות זיינען פערשידען. אבער, ווי געזאָגט, דער „קערנדעל" איז דער זעלבער, און דאס איז דער עיקר.

אויך ביים מסדר זיין די וויצען, באגעגענט מען זיך מיט פיעל שוועריגקייטען. איינע און די זעלבע וויצען פאסען זיך אין עטליכע ערטער און עס איז שווער צו מכריע זיין, פאר וואס עפעס זיי געבען צו דער און ניט צו יענער אפטיילונג, אַבער עס איז נאָך אַ גאַנצע פראַגע צו סדר איז איבערהויפט גוט ביי וויצען? עס קומט אונז אוים, אז די פארשידענפארביגקייט און דוקא די צוואַרפענקייט, פרישען מעהר אַפֿ דעם מח און מען הערט שארפער דעם וויץ, א סך וויצען אויפֿ איין וועג, ביי כמעט די זעלבע אומשטענדען, ביי א רב, למשל ביי א דין תורה, ביי א גביר א קמצן, שוואכען און טעמפּען אַפֿ דעם „חדוד" פון וויץ, דאָך האָבען מיר געמאכט א סדר, אַבער אויך ניט אזוי מַדקדק געווען. דאָס איבריגע — „ישפוט הקורא".

דער וויץ — דאָס איז דער שפּיגעל, וואו מיר קענען זעהן יענע צייט. עס געהען פֿאר אונז דורך די רבנים מיט זייער אייגענעם געמאטערטען לעבען מיט די גראָשענע שכירות, זייער הנהגה מיט'ן קהל; עס זעהט זיך „קהל" אליין, מיט זיין אייגענ'עקשנ'טען געשמאק און אכזריות'דיגע תקנות, וועלכע דער נויט פון שעה האָט זיי, אין זעלבסט־באשיצונג, געצוואונגען צו שאַפֿען. עס לעבט אויף פֿאר אונזערע אויגען דער ישוב'ניק, דער עם הארץ, זיין פֿארגרעבטקייט, זיין פֿארגריזען די תורה און זיין ריהרענדער רעספּעקט פֿאר דעם למדן. מיר הערען די קלינגענדיגע, זינגענדיגע שטימע פון אלטען מגיד מיט זיינע גלייכווערטלאך און ביימענדיגע שטעכווערטלאך. עס קריגען זיך פֿאר אונז ארום די חסידים מיט די מתנגדים. מיט איין וואָרט — מיר ווערען אריינגעפֿיהרט אין דעם לעבען פון דעם אלטען דור — און דאָס ברייגט פֿארגעניגען פֿאר יעדער איינעם פיר אונז. מיר דערפֿרישען אונזער הארץ אין דעם פֿרעהליכען קוואל, אין וועלכען זיי האָבען געלעבט און וועלכער שלאָגט נאָך היינט אויך ביי אונז.

אָט די ביידע זאכען, די לעהרע און דער שפּיגעל פון יענער צייט, האָבען מיר געהאט אין זינען ביים אויפֿזאמלען דעם מאטעריאל פֿאר דעם בוך. עס זיינען אויסגעקליבען געוואָרען נאָר אזוינע וויצען, וועלכע לערנען אונז עטוואָס, און מיר האָבען אויך געלעגט אכט אויף דעם אופן פון דעם דערצעהלען, עס זאל אָפּשפּיגלען יענע צייט.

די לעצטע צייט זיינען שוין געמאכט געוואָרען אייניגע בייכער אויף דעם געביט. אבער, ווי געזאָגט, איז דער קוואל נאָך ניט אויסגעשעפּט, מען קען נאָך פיעל שעפּען ריינע, שלאָגענדיגע פרישע וואסער.

עס מוז אויך אויפמערקזאם געמאכט ווערען, אז ביים דערצעהלען די מעשיות, ביי וועמען עס האָט פּאסירט, איז שוועד

א. ז. וו. האָט א רב געוואָלט עפּעס אויספֿיהרען, אויסרייסען א שלעכטען מנהג, ניט צו דערלאָזען צו א קלקול׳דיגע תקנה, און אַז ער האָט געפֿרואווט אויפקלעהרען די בעלי בתים און עם האָט ניט געהאָלפֿען, פֿלעגט דער רב ארויפגעהן אויפֿ׳ן בימה און זאָגען... א וויץ, און די פּני־העיר האָבען הארציג געלאַכט פון זיך אַליין, פון זייער אייגענעם חוזק, און — געפֿאַלגט דעם רב.

איז א מגיד געקומען בעטען א נדבה ביי א גביר און דער גביר איז געווען קארג, ניט געוואָלט געבען קיין געלד — האָט דער מגיד געזאָגט א גלייכווערטעל, און דער וויץ האָט געעפֿענט דעם קמצנ׳ס הארץ און קעשענע צוזאַמען.

די וויצען, וועלכע זיינען געזאָגט געוואָרען לצורך־שעה, ביי צופֿאַלען, זיינען שוין אָבער מעהר ניט פֿארשוואונדען. זיי האָבען זיך איינגעקריצט אין מח פון פֿאָלק. דאָס פֿאָלק האָט זיי געדענקט, איבערגעזאָגט אָפּט און זיי איבערגעמאכט אין פֿער־שיעדענע נוסחאות, צוגעפֿאסט צו די פֿאסירונגען, אבער דער קערנדעל פון וויץ, דער „קנייטש", איז געבליבען דער זעלבער. ווי א תורה זיינען מאסען וויצען פֿארשפֿרייט געוואָרען איבער׳ן פֿאָלק און האָבען אונז בעלויכטען אונזער וועג, ברייטער געמאכט אונזער הארץ און פֿארשטאָנד.

פּול, אָהן א שיעור, איז דער אידישער לעבען פון פֿארגאנ־גענעם דור אָנגעזאפּט מיט אזוינע פֿאָלקס־וויצען, גלייכווערטלאָך און מעשיות, ווי פון א קוואל שעפּט מען און מען שעפּט און עס נעמט זיך גאר ניט אויס.

אויך פֿאר אונז, אין דער נייער מאָדערנער תקופה, האָבען נאָך די וויצען א גרויסען וואָרטה און מיר האָבען נאָך פון זיי פּיעל צו לערנען. אבער נאָך מעהר פון לערנען, זיינען זיי דוקא פֿאר אונז פון אן אנדער וויכטיגקייט, וואס איז נאָך מעהר בע־דייטענד ווי די לעהרע.

און ניט געלאַזען אונזער פֿאַלק זיך פֿער׳שכור׳ן אין גאנצען ביז׳ן פֿארגעסען. דער וויץ האָט זיי געוועקט, געוואכט און געמאַהנט צוריק.

פֿרעהט זיך א ישוב׳ניק, א גביר — ווערט דערצעהלט אין בוך דא א מעשה׳לע — מיט זיינע א שמחה: ער האָט געקויפט א הויז, און פֿאַווען א חנוכת הבית. טאַנצען די הויזיגע און פֿרעהען זיך, אבער מעהר פון אלעמען טאנצט און שפרינגט דער הויז־מלמד, וועלכען דער ישוב׳ניק האָט געהאלטען ביי זיך צו לערנען מיט זיינע קינדער. וואונדערט זיך דער רייכער ישוב׳־ניק, וואס דער מלמד טאנצט אזוי שטארק און פֿרעגט איהם:

— וואָס פֿרעהט איהר זיך אזוי, רבי, מיט מיין הויז? אמת, איהר וועט האָבען גראמער, אבער איהר זייט דאָך דא מעהר ניט אויף א זמן, און אז אייער זמן וועט אריבער, דארפט איהר דאָך אוועקפֿאַהרען?

— און אז אייער ז מ ן וועט אריבער? — ענטפֿערט דער מלמד צוריק מיט א פֿראגע.

איז פֿאראן א בעסערער וועג אָפּצוקיהלען דעם ישוב׳ניקס פֿרייד, איהם ערקלעהרען, אז ער וועט ניט לעבען אייביג, ווי דער דאָזיגער טאנצען און וויציגע פֿראגע פון דעם מלמד? וואָלט ער עס איהם געקענט ארויסגעבען דורך שעה׳ן פון מוסר און תוכחה?

דער אידישער הומאָר איז ניט סתם קיין פּוסטע הלצה, נארישע זינלאָזע ליצנות, נאָר א מעטהאָדע, א וועג פון א לעהרע. דאָס וואָס עס קענען ניט אויפטהאָן מוסר און שטראפען, מאכט עס דער וויץ מיט איין שארפען וואָרט.

און אזוי ווי דער וויץ האָט געשטארקט דאס פֿאַלק אין כלל, אזוי אויך האָט ער פיעל געהאָלפען אין פּרט.

מיט דעם שטארקען כלי־זיין פון וויץ האָבען זיך באנוצט אונזערע כלי־קודש: רבנים, פּרנסים, מגידים, חזנים, שמשים,

פּאַרוואַרט

איינע פון די סגולות, מיט וואָס די השגחה האָט געבענשט אונזער פּאָלק, מיר זאָלען זיך קענען אויפהאלטען ביז איצט, איז דער אייגענארטיגער חוש פאר הומאָר. דער קלוגער אידישער וויץ, די שארפע, שניידיגע אידישע איראָניע, זיינען אפשר די גרעסטע גורמים פאר אונזער קיום.

דער הומאָר און וויץ, ניט נאָר זיי פרישען א וויילע אָפּ אונזער געמיט און דערפרעהען אונזערע הערצער, זיי זיינען אויך דער אידישער לעבענס־באראָמעטער, מיט וועלכע מיר מעסטען אונזערע אייגענע מעשים און האנדלונגען, ווי אויך די ערשיינונגען און געשעהנישען, וועלכע רינגלען אונז ארום.

צו דעם גרויסען פאק צרות אויף זיין לאנגען וועג פון דער געשיכטע, האָט די השגחה דעם אידען מיטגענעבען דעם דאָזיגען כשרון אלעם אויפצונעמען מיט א גייסט פון הומאָר. און אזוי שאַרף איז דער חוש פאר'ן אייגפאל, אזוי ברייט איז דער געשמאק פאר'ן שטעכדיגען, סארקאסטישען וויץ, אז צייטען־ווייז, פארגעסט דער איד די ענויים, וואָס דער שפּיצעל איז איהם אליין גורם און האָט הנאה פון דעם שטאָך וואָס לעכערט זיין אייגען לייב. ווי א זייטיגער צושויער, לאכט ער אויך מיט און כאפט התפּעלות פון די קלוגשאפט פון שפּיצעל און שארפקייט פון שטעכער...

אויך אין די צייטען פון פרייד און גליק, האָט דער אידישער וויץ און די אידישע איראָניע, שארף בולט געמאכט דאָס לעכערליכע און חוזק'דיגע, וואָס איז אין אלע שמחות באהאלטען

אינהאלט:

א) רבנים — — — — — — — — — — — — — — — — 8

ב) מגידים — — — — — — — — — — — — — — — 110

ג) רביים און חסידים — — — — — — — — — — — — — 138

ד) חזנים — — — — — — — — — — — — — — — 181

ה) מלמדים — — — — — — — — — — — — — — — 196

ו) משכילים און אפיקורסים — — — — — — — — 206

ז) צווישען סוחרים — — — — — — — — — — — — 216

ח) ישובים און ישוב־ניקעם — — — — — — — — 226

ט) שדכנים — — — — — — — — — — — — — — — 241

י) בעלי־עגלות — — — — — — — — — — — — — — 247

יא) גבירים און ארימעלייט — — — — — — — — — 254

יב) חקרנים, טפשים און עמי־הארצים — — — — — — 270

יג) אורחים אין אכסניות פון עסען — — — — — — — 284

יד) צווישען מאן און וויב — — — — — — — — — 290

צווישען אידען און גוים — — — — — — — — — 303

COPYRIGHT, 1928,
BY THE STAR HEBREW BOOK CO.
NEW YORK. N. Y.

פון דער רבנישער וועלט

מעשות, אנעקדאָטען, תורות, משלים און
שיחות-חולין של תלמידי חכמים

צוזאמענגעשטעלט

— פון —

ב. פרנס

(מרדכי מישקין)

STAR HEBREW BOOK CO.

54-58 Canal Street, New York

Printed in the United States of America